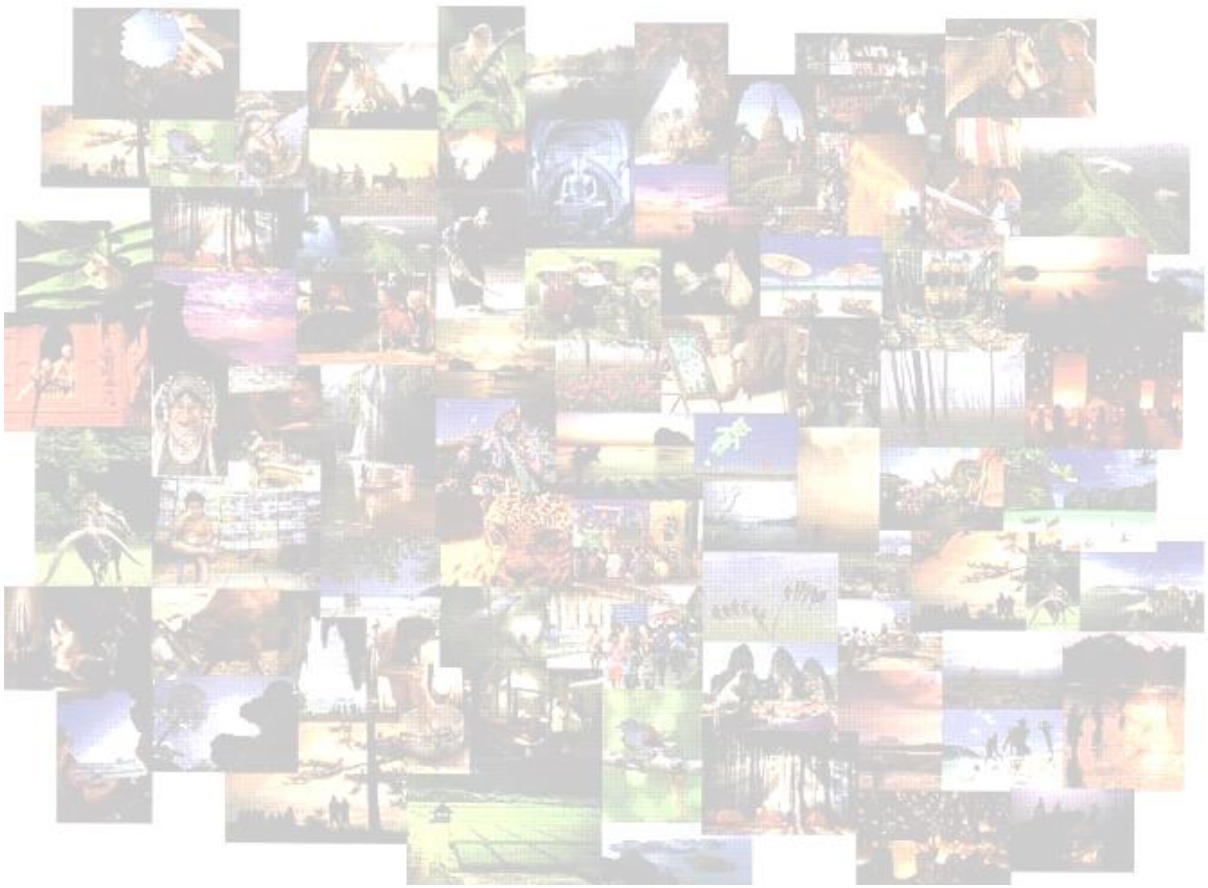

ศิลปะและเทคโนโลยีสังคม

มะพร้าวซอ : อัตลักษณ์ของความเป็นเครื่องดนตรี

Coconut fiddle : Identities of the Instrument

บุณฑริกา เจริญชินวุฒิ[1]

บทคัดย่อ

มะพร้าวเป็นพืชที่มีคุณประโยชน์มากมายสำหรับคนไทยมาช้านาน นอกจากการนำมาบริโภคแล้ว มะพร้าวยังเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการนำมาสร้างเครื่องดนตรีไทย เป็นมะพร้าวพันธุ์พิเศษคือ "มะพร้าวซอ" รูปทรงของมะพร้าวซอมีลักษณะเฉพาะที่สามารถนำมาสร้างให้เกิดเครื่องดนตรี 2 ชิ้นคือ ซออู้และซอสามสาย จำแนกได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ 1) มะพร้าวซอที่นำกะลามาทำเป็นซออู้ มีลักษณะเฉพาะ 3 รูปทรงคือ รูปทรงหัวช้าง รูปทรงมวยพราหมณ์และรูปทรงหัวช้างหางพราหมณ์ 2) มะพร้าวซอที่นำกะลามาทำเป็นซอสามสายโดยผ่านขั้นตอนการดัดกะลาโดยใช้น้ำยาทางเคมี

จากการศึกษาทำให้พบว่า มะพร้าวซอมีอัตลักษณ์หรือลักษณะเฉพาะที่โดดเด่น ซึ่งมะพร้าวชนิดอื่นไม่สามารถนำมาทำเครื่องดนตรีคือซออู้และซอสามสายได้ แสดงให้เห็นถึงความเป็นธรรมชาติของพันธุ์มะพร้าวซึ่งหาได้ยากในปัจจุบัน

คำสำคัญ: *ซอสามสาย ซออู้ มะพร้าวซอ อัตลักษณ์*

Abstract

Coconut is a plant that has many benefits for the Thai people, in addition to consumption. Coconut is also an important ingredient in the creation of Thai musical instruments. A special coconut is a "coconut fiddle" shape of a coconut fiddle.There are two types of instruments that can be used to create two instruments : Saw u and Saw Sam Sai. Classified as two major characteristics. 1) coconut fiddle that makes Saw u , there are 3 styles of Elephant shape, Brahmin Muay shape and Elephant tail of Brahmin. 2) The coconut fiddle is made Saw Sam Sai by bending the coconut half - shell using a chemical solution.

The study found that : Coconut fiddle has unique identities or characteristics, other types of coconuts can not be made into instruments such as Saw Sam Sai and Saw u. It shows the nature of the rare coconut species today.

Keywords*: Saw Sam Sai, Saw u, Coconut fiddle, Identity*

บทนำ

คนไทยเรียกมะพร้าวหลายชื่อเช่น หมากอุ๋น หมากอูน โพล หรือถุง แต่สำหรับนักวิทยาศาสตร์มะพร้าวมีชื่อว่า Cocos nucifera ในวงศ์ Palmae เพราะมาจากคำ cocos ซึ่งเป็นคำในภาษาโปรตุเกส นักประวัติศาสตร์ได้พบหลักฐานที่แสดงว่ามะพร้าวมีถิ่นกำเนิดในอินเดีย อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ นิวซีแลนด์ และ Marianas เมื่อ Marco Polo เดินทางเยือนจีนในคริสต์ศตวรรษที่ 9 เขาได้บันทึกการเห็นมะพร้าวว่ามีลำต้นประหลาดที่ไม่เคยเห็นมาก่อน ครั้นเมื่อชาวสเปนได้เห็นมะพร้าวที่ชาวโปรตุเกสนำมาจากเอเชียจึงได้นำมะพร้าวไปปลูกใน West Africa และอเมริกาใต้ จากนั้นมะพร้าวก็ได้แพร่พันธุ์ไปทั่วโลก

พาณิชย์ ยศปัญญา (2544)

[1] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชานาฏยสังคีต คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

มะพร้าวถือเป็นต้นไม้เอนกประสงค์ที่คนไทยมีความผูกผันกับวิถีชีวิตมาเป็นเวลาช้านานและมีความเชื่อมากมายเกี่ยวกับมะพร้าวที่ผูกพันกับชีวิตคนเราตั้งแต่เกิดจนตาย เพราะทุกส่วนของมะพร้าวนำมาใช้ประโยชน์ได้ ตั้งแต่รากจนถึงยอด เรียกได้ว่า “พืชสารพัดประโยชน์” จากหลักฐานปรากฏในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง หลักที่ 1 มีข้อความกล่าวถึง “หมากลาง” (หมาก-ลาง) หลายครั้ง เช่นในด้านที่ 3 ดังนี้ “อยู่มีสรีดภงสมีป่าพร้าวป่าลางมีป่าม่วงป่าขาม” จากข้อความดังกล่าว “มีป่าพร้าวป่าลาง” เป็นที่น่าสังเกตว่า คำว่า “หมากลาง” หรือ “ป่าลาง” นั้น เขียนคู่กับหมากพร้าวและป่าพร้าว ต้นหมากลางก็คือมะพร้าวชนิดหนึ่ง แต่เปลือกหนา กะลาเล็กและบาง เนื้อหนาพอสมควร ผลขนาดมะพร้าว ก้นเป็นสามเหลี่ยม ใบดก หนาและพันกัน จึงเรียกว่า “หมากพร้าวใบพัน”

ภาพที่ 1 : หมากลางหรือหมากพร้าว จากหนังสือของอาจารย์พิทูร มลิวัลย์
ที่มา : https://www.gotoknow.org

มะพร้าวนั้นเป็นของมีประโยชน์ที่สุดในกระบวนต้นไม้ มีสรรพคุณใช้ประโยชน์ได้ตลอดทั้งต้น กล่าวคือ ลำต้นใช้ทำเสา ทำฟาก ทำฝา ปลูกสร้างเป็นที่อยู่ ใบใช้มุงหลังคา นอกจากนี้ก็ทำรั้ว ทำเขื่อน ทำสะพาน ทำบันได ถ้าทะลวงข้างในให้กลวงก็เป็นท่อสำหรับไขน้ำเข้าลำกะโดงท้องร่อง ถ้าขุดก็เป็นเรือ ลูกมะพร้าวอ่อนเป็นของกินทั้งเนื้อทั้งน้ำ มะพร้าวห้าวใช้เนื้อเป็นอาหารและคั้นเป็นกะทิ ถ้าตากแห้งกลั่นเป็นน้ำมันที่เรียกว่า “น้ำมันมะพร้าว” ฯลฯ ภาษาพูดก็เอามะพร้าวมาใช้เป็นสำนวนและสุภาษิตหลายอย่าง เช่น “ยิ่งแก่ยิ่งมัน” ก็หมายถึง มะพร้าวห้าว สุภาษิต ว่า “เอามะพร้าวห้าวมาขายสวน” และสมัยก่อนมักจะเติม “เอาแป้งนวลมาขายชาววัง” ก็ได้ยินบ่อยๆ ตลอดจน “เอานาฬิเก ไปขายเกาะลังกา” ก็มี

สรุปความว่าต้นมะพร้าวทั้งต้นใช้เป็นประโยชน์ในการดำรงชีพของมนุษย์ได้ทุกอย่าง ในอินเดียมีกล่าวถึงไม้กัลปพฤกษ์ซึ่งไม่รู้ว่าไม้อะไร แต่ว่าเป็นไม้สารพัดนึกที่บันดาลอะไรให้สำเร็จสมความปรารถนาทุกอย่าง เลยเกิดเป็นคำกล่าวกันว่าเมื่อถึงศาสนาพระศรีอารย์จะมีต้นกัลปพฤกษ์งอกขึ้นสี่มุมเมือง ใครต้องการอะไรก็ไปนึกเอาที่ต้นกัลปพฤกษ์นั้น และการแจกทานก็ใช้วิธีทิ้งลูกกัลปพฤกษ์คือลูกมะนาวใส่เงิน (มักเรียกกันว่าลูกกาละพึก) เมื่อทางอินเดียเองก็ไม่รู้ว่าไม้อะไร ในที่สุดก็ถือว่าไม้กัลปพฤกษ์ก็คือต้นมะพร้าว ทำให้ทราบว่าคนไทยรู้จักปลูกมะพร้าวมาอย่างน้อยตั้งแต่ยุคสุโขทัย ด้วยคุณสมบัติที่สามารถนำส่วนต่างๆ ของมะพร้าวมาใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่า

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของมะพร้าวที่ใช้บรรเลงดนตรีในปัจจุบัน

ขอบเขตของเรื่อง

ศึกษาเฉพาะกะลาซอที่มีรูปทรงโดดเด่นสามารถนำมาสร้างเครื่องดนตรีได้

<u>ความหมายของคำว่า “กะลา” “กะลาซอ” “กะลาตัวผู้” “กะลาตัวเมีย” และ “กะโหลก”</u>

พจนานุกรมฉบับมติชน พ.ศ. 2547 หน้า 70 ให้ความหมายของคำว่า “กะลา” ไว้ว่า

กะลา น. ส่วนที่แข็งหุ้มเนื้อมะพร้าว; เรียกผมที่ตัดเป็นรูปกะลาครอบว่า ผมทรงกะลาครอบ; เรียกถ้วยชามชนิดเลวเนื้อหยาบว่า ชามกะลา; เรียกหมวกที่มีรูปรางคล้ายกะลาครอบว่า หมวกกะลา หรือ หมวกกะลาครอบ; (ปาก) กะโหลกศีรษะ เป็นคำไม่สุภาพ เช่น ไม่คุ้มกะลาหัว. (สำ) ว. ไม่มีค่า เช่น เก่ากะลา

กะลาซอ (ปาก) ว. ลักษณะหัวกะโหลกที่ทุยคล้ายกะลาทำซอว่า หัวกะลาซอ

กะลาตัวผู้ น. กะลามะพร้าวที่ผ่าซีก ซีกที่มีตาเรียกว่า กะลาตัวผู้

กะลาตัวเมีย น. กะลามะพร้าวที่ผ่าซีก ซีกที่ตันเรียกว่า กะลาตัวเมีย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 หน้า 98 ให้ความหมายของคำว่า “กะลา” ไว้ว่า

กะลา น. ส่วนแข็งที่หุ้มเนื้อมะพร้าว ถ้าผ่าซีก ซีกที่มีตา เรียกว่า กะลาตัวผู้ ซีกที่ตัน เรียกว่า กะลาตัวเมีย; เรียกชามเนื้อกระเบื้อง รูปร่างคล้ายกะลา ด้านนอกสีน้ำตาลแก่ ด้านในสีขาว เขียนลายสีคราม มีขนาดต่างๆ กัน ว่า ชามกะลา; เรียกผมที่ตัดเป็นรูปกะลาครอบว่า ผมทรงกะลาครอบ; เรียกหมวกที่มีรูปคล้ายกะลาครอบว่า หมวกกะลา หรือ หมวกกะลาครอบ. (สำ) ว. มีค่าน้อย เช่น เก่ากะลา

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 หน้า 98 ให้ความหมายคำว่า “กะลาซอ” ไว้ว่า

กะลาซอ น. กะลามะพร้าวที่มีปุ่มนูนเป็นรูปสามเส้า ใช้สำหรับทำซอสามสาย, เรียกลักษณะของหัวกะโหลกศีรษะที่เป็นรูปอย่างนั้น

พจนานุกรมฉบับมติชน พ.ศ. 2547 หน้า 71 ให้ความหมายของคำว่า “กะโหลก” ไว้ว่า

กะโหลก (กะ-โหลก) 1) น. ส่วนแข็งที่หุ้มเนื้อมะพร้าว เรียกว่า กะโหลกมะพร้าว
2) น. ภาชนะตักน้ำที่ทำด้วยกะโหลกมะพร้าวโดยตัดทางตาออกพอเป็นช่องกว้าง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 หน้า 101 ให้ความหมายของคำว่า “กะโหลก” ไว้ว่า

กะโหลก (-โหลก) น. กระดูกที่หุ้มมันสมอง, ส่วนแข็งที่หุ้มเนื้อมะพร้าวหรือตาลเป็นต้น เรียกว่า กะโหลกมะพร้าว กะโหลกตาล, ภาชนะที่ทำด้วยกะโหลกมะพร้าวโดยตัดทางตาออกพอเป็นช่องกว้างเพื่อใช้ตักน้ำ; โดยปริยายหมายความถึงวัตถุที่มีลักษณะเช่นนั้น กะโหลกโครงหัวโขน; เรียกพรรณไม้บางชนิด เช่น ลำไย ลิ้นจี่ที่มีผลโต เนื้อหากว่าปรกติ เช่น ลำไยกะโหลก ลิ้นจี่กะโหลก

<u>ความหมายของคำว่า “ซอ”</u>

พจนานุกรมฉบับมติชน พ.ศ. 2547 หน้า 284 ให้ความหมายของคำว่า “ซอ” ไว้ว่า

ซอ น. เครื่องดนตรีจำพวกหนึ่งใช้สี มีหลายชนิดคือ ซอด้วง ซออู้ ซอสามสาย

ก. ขับร้องเป็นทำนองประกอบดนตรีพื้นเมืองล้านนา เช่น ขับซอยอราชเที้ยร ทุกเมือง (พระลอ)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 หน้า 395 ให้ความหมายของคำว่า “ซอ” ไว้ว่า

ซอ 1) น. ชื่อเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสี ใช้คันชักสีกับสายซอที่ขึงตึงเพื่อให้เกิดเสียง มีหลายชนิด เช่น

ซอสามสาย ซออู้ ซอด้วง, ลักษณะนามว่า คัน

ซอสามสาย น. ชื่อซอชนิดหนึ่ง มีสาย 3 สาย กะโหลกซอทำด้วยกะลามะพร้าว มีลักษณะเป็น 3 พู มีเสียงไพเราะนุ่มนวล ใช้บรรเลงคลอเสียงผู้ขับร้อง บรรเลงร่วมในวงมโหรีหรือบรรเลงเดี่ยว

ซออู้ น. ชื่อซอชนิดหนึ่ง มีสาย 2 สาย กะโหลกซอตัดจากกะโหลกมะพร้าว มีเสียงทุ้มกังวาน ใช้บรรเลงรวมอยู่ในวงเครื่องสาย วงมโหรี วงปี่พาทย์ไม้นวม และวงปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์

ซอ 2) (ถิ่น-พายัพ) ก.ร้องเพลง, ขับร้อง เช่น ขับซอ ยอราชเที้ยร ทุกเมือง (ลอ)

NEW MODEL THAI – ENGLISH DICTIONARY

ซอ n. a fiddle ซอด้วง n. a treble fiddle ซออู้ n. an alto fiddle ซอไวโอลิน n. a violin

ซอสามสาย n. an old form of fiddle with three strings

ความหมายของคำว่า “มะพร้าว”

พจนานุกรมฉบับมติชน พ.ศ. 2547 หน้า 671 ให้ความหมายของคำว่า “มะพร้าว” ไว้ว่า

มะพร้าว น. ไม้ต้น ไม่แตกกิ่งก้าน ใบประกอบแบบขนนก เรียงซ้อนกันเป็นกระจุกที่ยอด 30-50 ใบ ออกดอกเป็นช่อจากซอกใบ เรียกว่า จั่น ผลเป็นช่อขนาดใหญ่เรียกว่า ทะลาย ผลกลมหรือรี แกมสามเหลี่ยม ขนาดประมาณ 20-35 เซนติเมตร เปลือกนอกเรียบ ชั้นกลางเป็นเส้นใยนุ่ม เปลือกเมล็ดแข็งมากเรียกว่า กะลา เนื้อในเมล็ดสีขาว มีน้ำอยู่ภายในผล รสหวาน น้ำมันสดที่คั้นได้จากเนื้อผลแก่เรียกว่า กะทิ เมื่อนำเนื้อมะพร้าวตากแห้งมาหุงหรือเคี่ยว จะเหลือน้ำที่ระเหยยาก เรียกว่า น้ำมันมะพร้าว

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 หน้า 893 ให้ความหมายของคำว่า “มะพร้าว” ไว้ว่า

มะพร้าว (-พร้าว) น. ชื่อต้นไม้ชนิด Cocos nucifera L. ในวงศ์ Palmae ผลใช้เป็นอาหารและทำน้ำมัน

พจนานุกรมแปล ไทย-ไทย อ.เปลื้อง ณ นคร

มะพร้าว น. ต้นไม้ชนิดหนึ่ง ต้นคล้ายต้นตาล ใบเป็นก้านยาวๆ มีใบแยกจากกัน ผลใช้ทำน้ำมันและปรุงอาหารต่างๆ

พจนานุกรมแปล ไทย-อังกฤษ อ. สอ เสถบุตร

มะพร้าว the coconut palm, Cocos nucifera

ประวัติความเป็นมาของมะพร้าว

มะพร้าวเป็นพืชชนิดหนึ่งที่ผู้คนในโลกรู้จักกันอย่างแพร่หลายและเป็นที่รู้จักกันในนามของต้นไม้แห่งสรวงสวรรค์ (Kalpa Vriksha) กงสุลแห่งภาคพื้นตะวันออก (The Consuls of the East) พืชที่ให้คุณประโยชน์แก่มนุษย์มากที่สุดในเขตร้อน (Mankind Greatest Provider in the Tropics) ต้นไม้แห่งชีวิต (Tree of life) ต้นไม้แห่งความดาษดื่น (Tree of Abundance, Tree of Plenty) และต้นไม้ของกษัตริย์ (King’s Tree)

มะพร้าว (Coconut) มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า Cocos nucifera Linn. เป็นพืชที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจพืชหนึ่งของประเทศไทย เนื่องจากคนไทยรู้จักใช้เนื้อมะพร้าวในการบริโภคเป็นอาหารทั้งคาวและหวานในชีวิตประจำวันและสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้หลายรูปแบบ จัดอยู่ในพืชตระกูลปาล์มที่มีชื่อทางพฤกษศาสตร์ว่า Cocos Nucifera Linn. ต้นมะพร้าวสามารถปลูกได้แทบทุกภาคของประเทศไทย แต่สามารถขึ้นได้ดีในแถบที่มีฝนตกชุก ดินระบายน้ำได้ดี อากาศอบอุ่น ค่อนข้างร้อน ต้องการแสงแดดมากที่เพาะปลูกควรมีอุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 27 องศาเซลเซียส สำหรับในภาคกลางนั้นพบว่านิยมปลูกมะพร้าวในแถบจังหวัดสมุทรสงคราม สมุทรสาคร สมุทรปราการ ชลบุรี และเพชรบุรี

พันธุ์มะพร้าวที่นิยมปลูก แบ่งได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1) มะพร้าวเบาหรือมะพร้าวค่อม เป็นมะพร้าวที่มีลำต้นเล็ก ทางสั้น โตเต็มที่สูงไม่เกิน 12 เมตร บางต้นสูงเพียง 1-2 เมตร มีลักษณะสำคัญคือ ให้ผลเร็ว โดยจะเริ่มให้ผลหลังจากปลูกได้ประมาณ 3-4 ปี ผลมีขนาดเล็ก เนื้อบาง ส่วนใหญ่นิยมปลูกเป็นไม้ประดับและรับประทานผลอ่อน เพราะขณะที่ผลยังอ่อน เนื้อและน้ำจะมีรสดี บางพันธุ์มีคุณภาพพิเศษ เช่น น้ำหอม เป็นต้น มะพร้าวประเภทนี้จะให้ผลนานเต็มที่ประมาณ 35-40 ปี

2) มะพร้าวใหญ่ เป็นมะพร้าวที่มีลำต้นใหญ่ ต้นสูง ทางยาว เมื่อโตเต็มที่ลำต้นสูงประมาณ 18 เมตร จะเริ่มให้ผลเมื่ออายุ 7-8 ปี และจะให้ผลสม่ำเสมอประมาณ 60 ปี บางต้นอาจถึง 80 ปี มะพร้าวใหญ่นิยมปลูกสำหรับขายผล โดยใช้ผลแก่สำหรับบริโภค และทำเนื้อมะพร้าวแห้งได้คุณภาพดี

3) มะพร้าวกลาง ให้ผลเร็วและดกกว่ามะพร้าวใหญ่ โดยจะให้ผลประมาณปีที่ 6 แต่จะให้ผลเต็มที่ ตั้งแต่อายุ 10 ปีขึ้นไป และส่วนใหญ่จะให้ผลค่อนข้างดก ทนต่อโรคและแมลงได้ดี สีผลมีหลายสี เช่น เขียว เหลือง ส้ม น้ำตาล และผลอาจมีรูปร่างแตกต่างกันไป

สำหรับมะพร้าวที่ผู้เขียนจะกล่าวถึงในบทความฉบับนี้เป็นมะพร้าวที่ค่อนข้างหายากคือ “มะพร้าวซอ” เป็นมะพร้าวพันธุ์หนึ่งที่ปลูกมากแถบจังหวัดสมุทรสงคราม มีลักษณะที่พิเศษคือ กะลาเป็นรูปทรงสามเหลี่ยมโดยรอบ บริเวณเส้นสาแหรกมีปุ่มหรือมีพูเกิดขึ้น 3 ปุ่มอยู่ในทรงสามเหลี่ยม

มะพร้าวซอไม่ใช่จะปลูกได้ตามใจ ผู้เขียนได้ทดลองปลูกในบางพื้นที่ซึ่งไม่ได้อยู่ในแถบจังหวัดสมุทรสงคราม และคิดว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับบารมีของคนหรือโชควาสนาและจำนวนมะพร้าวซอขึ้นอยู่กับสภาพอากาศ ถ้าอากาศร้อนมากเกินไปอาจจะไม่มีลูกหรือรูปร่างออกมาผิดปรกติบ้าง ส่วนใหญ่จะปลูกเพื่อเอากะลาไปใช้ในการทำเครื่องดนตรีคือซออู้และซอสามสาย ไม่ได้ปลูกเพื่อกินผล เพราะต้นหนึ่งจะให้ผลไม่ดก 3-5 ผล เท่านั้น ที่สำคัญจะติดผลช้า ใช้เวลาปลูกนานกว่าจะมีผล

มะพร้าวซอหรือ COCONUT COCOS NUCIFERA LINN. อยู่ในวงศ์ ARECACEAE เป็นมะพร้าวที่เหมาะสำหรับทำซอ มีลักษณะเป็นมะพร้าวประเภทต้นสูง โดยมีความสูงตั้งแต่ 20-25 เมตร ลำต้นตั้งตรง ผลมีขนาดค่อนข้างใหญ่ ไม่แตกกิ่งก้าน มีรอยแผลเมื่อก้านใบหลุดออกไป ใบเป็นใบประกอบแบบขนนก เรียงสลับหนาแน่นบริเวณยอด ยาว 4-6 เมตร ใบย่อยเป็นรูปพัดจีบ แต่ละทะลายจะให้ผลไม่ดกมากนัก ทะลายใดให้ผลมากจะต้องเลือกปลิดทิ้งไปบ้าง เพื่อให้เหลือทะลายละไม่เกิน 3 ลูก ทั้งนี้เพื่อไม่ให้ลูกมะพร้าวเบียดกันมากนัก จะได้ไม่เสียรูปทรงขาดความสวยงามไป ดอกออกเป็นช่อระหว่างก้านใบมีดอกย่อยจำนวนมาก ดอกเป็นแบบแยกเพศอยู่บนต้นเดียวกัน ดอกตัวผู้สีเหลืองหม่น ดอกตัวเมียสีเขียวหรือเขียวแกมเหลือง ใบประดับผลยาว 60 - 90 เซนติเมตร ผลรูปทรงกลมขนาดใหญ่ ซึ่งกะลาของมะพร้าวซอจะแตกต่างจากกะลา ของมะพร้าวทั่วไป คือ เมื่อปอกเปลือกออกแล้วจะเห็นชัดเจน โดยกะโหลกจะเป็นรูปสามเหลี่ยมมีเส้นแบ่งกะโหลกเป็น 3 ส่วน ส่วนหน้าจะโหนกและปลายโค้งสวยงาม กะโหลกใหญ่ โดยส่วนหน้าจะแบ่งออกเป็น 2 โหนกดูแปลกมาก นิยมใช้ทำซออู้หรือซอสามสายดังที่กล่าวแล้วข้างต้น จึงถูกเรียกชื่อว่า “มะพร้าวซอ” ส่วนเนื้อกับน้ำรับประทานได้ แต่ไม่นิยม ขยายพันธุ์ด้วยผล

กะลาของมะพร้าวซอแบ่งออกเป็น 2 ประเภทตามลักษณะการนำไปใช้คือ ประเภทกะโหลกหรือกะลาใหญ่ใช้สำหรับทำซออู้ ลักษณะของกะลาเป็นรูปทรงสามเหลี่ยมมีปุ่มขึ้นที่ก้นกะลาสามปุ่มคล้ายนมสาว เรียกปุ่มนี้ว่า “พู” อีกประเภทหนึ่ง ลักษณะกะลาเป็นแบบเดียวกัน แต่ขนาดเล็กกว่าใช้ทำซอสามสาย ถ้าผลออกมาไม่ได้รูปทรงต้องใช้น้ำยาทางเคมีดัดกะลาให้ได้รูปทรง ซึ่งจะกล่าวต่อไป

นักเล่นซอ จำแนกความสวยงามของซอออกเป็น 4 ลักษณะคือ

1) พญาซอ เป็นซอที่ทำจากกะลามะพร้าวที่มีลักษณะเป็นปุ่มสามปุ่มหรือสามพู ส่วนของทั้งสามนี้โค้งงอ จนเมื่อนำมาตั้งบนพื้นแล้วสามารถใช้ด้ามปากกาสอดลอดได้ เช่นนี้จัดว่าเป็นพญาซอที่สวยงามที่สุด
2) ซอพญา เป็นซอที่มีความสวยงามจัดอยู่ในระดับปานกลาง เป็นรองจากพญาซอ
3) ซอพล เป็นซอทั่วไป
4) ซอแกง เป็นซอที่ทำจากกะลามะพร้าวแกงธรรมดา

สมพร เกตุแก้ว, http://www.moohin.com/

ซอที่ทำจากกะลามะพร้าวแกงนั้นมีคุณภาพของเสียงไม่ด้อยไปกว่าซออื่น ๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับช่างแกะสลักซอ หากมีความรู้เกี่ยวกับคลื่นเสียงและระยะห่างของช่องลมก็จะทำให้ซอแกงลูกนั้นมีเสียงที่ดีได้ แต่โดยทั่วไปซอแกงเป็นซอฝึกหัดสำหรับผู้หัดเรียนซอใหม่ ๆ

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 ทรงโปรดการดนตรี ทรงมีซอสามสายคู่พระหัตถ์ชื่อซอ “สายฟ้าฟาด” ซึ่งเป็นพญาซอที่สวยงามที่สุดในยุคนั้น เล่ากันว่า ซอสายฟ้าฟาดนี้เป็นชื่อที่รัชกาลที่ 2 ทรงเรียกซอคู่พระหัตถ์ซึ่งทรงประดิษฐ์จากมะพร้าวซอด้วยพระองค์เอง และหลังจากที่ทรงนำลูกมะพร้าวซอมาประดิษฐ์เป็นซอสามสายแล้ว มะพร้าวซอต้นนั้นก็ถูกฟ้าผ่าตาย จึงทรงเรียกชื่อซอนั้นว่า “ซอสายฟ้าฟาด”

เนื่องจากมะพร้าวซอเป็นมะพร้าวลักษณะดีที่ใช้สำหรับทำซอโดยเฉพาะ และขยายพันธุ์ยากเพราะเมื่อต้นมะพร้าวให้ผลแล้วมักจะตายเสียเป็นส่วนมาก ในสมัยรัชกาลที่ 2 บ้านใดสวนใดที่มีมะพร้าวซอลักษณะดีแล้วนำไปถวาย จะได้รับพระราชทานตราภูมิคุ้มห้าม หมายถึง หนังสือสำคัญการยกเว้นภาษี ออกให้กับผู้ที่นำมะพร้าวซอถวายพระเจ้าแผ่นดิน

ผลของมะพร้าวซอที่ผู้เขียนทดลองปลูกและรูปทรงสามารถนำมาทำกะลาซออู้สามารถ จำแนกได้ 3 ลักษณะคือ

1) <u>รูปทรงหัวช้าง</u> ลักษณะพิเศษหรือจุดเด่นของกะลาซอรูปทรงหัวช้างคือ มีท้องน้ำที่กลมกลึง (ส่วนบั้นท้าย)

ภาพที่ 2 : กะลาซอรูปทรงหัวช้าง
ที่มา : บุณฑริกา เจริญชินวุฒิ (2557)

ภาพที่ 3 : กะลาซอรูปทรงหัวช้าง
ที่มา : บุณฑริกา เจริญชินวุฒิ (2557)

2) <u>รูปทรงมวยพราหมณ์</u> ลักษณะพิเศษหรือจุดเด่นของกะลาซอรูปทรงมวยพราหมณ์คือ ลักษณะเหมือนมวยผมของพราหมณ์ โดยด้านล่างของกะลามะพร้าวเป็นรูปสามเหลี่ยมนูนขึ้นเป็นพู เรียกว่า “พูสามเส้า” (Three rounded bulges) มีรูปทรงที่สวยงาม ไม่เบี้ยว มีพูที่เล็กหรือใหญ่เท่ากัน

ภาพที่ 4 : กะลาซอรูปทรงมวยพราหมณ์
ที่มา : บุณฑริกา เจริญชินวุฒิ (2557)

ภาพที่ 5 : กะลาซอรูปทรงมวยพราหมณ์
ที่มา : บุณฑริกา เจริญชินวุฒิ (2557)

3) <u>รูปทรงหัวช้างหางพราหมณ์</u> ลักษณะพิเศษหรือจุดเด่นคือ มีสามพูหรือสามมุมที่สวยงามและมีท้องน้ำที่กลมกลึง (ส่วนบั้นท้าย) ลักษณะเหมือนมวยผมของพราหมณ์

ภาพที่ 6 : กะลาซอรูปทรงหัวช้างหางพราหมณ์
ที่มา : บุณฑริกา เจริญชินวุฒิ (2557)

ภาพที่ 7 : กะลาซอรูปทรงหัวช้างหางพราหมณ์
ที่มา : บุณฑริกา เจริญชินวุฒิ (2557)

นอกจากกะลาซอที่มีรูปทรงต่างๆ ที่สวยและสมบูรณ์แล้ว มะพร้าวซอพันธุ์นี้ยังสามารถนำมาทำเป็นเครื่องดนตรีได้อีกอย่างหนึ่งคือ “ซอสามสาย” โดย ศาสตราจารย์เกียรติคุณอุดม อรุณรัตน์ ได้เขียนไว้ในรายงานการวิจัยเรื่อง “กลวิธีการสร้างกะโหลกซอสามสาย” ซึ่งท่านได้กล่าวไว้ว่า

> “...กะโหลกซอของโบราณนั้นลักษณะเป็น “พูสามเส้า” มีที่มาสองทางด้วยกัน คือ ได้จากกะลามะพร้าวที่เกิดโดยธรรมชาติทางหนึ่ง เรียกว่า “กะลาธรรมชาติ” และได้จากกะลามะพร้าวที่ใช้กรรมวิธีดัดอีกทางหนึ่ง เรียกว่า “กะลาดัด” อย่างไรก็ตามในส่วนที่เป็นกะลาธรรมชาตินั้นเป็นของหายาก ช่างหัตถศิลป์ในสมัยโบราณท่านจึงเสาะแสวงหากลวิธีนำมาใช้ดัดกะลาได้สำเร็จด้วยเทคโนโลยีโบราณ เพราะกะลาดัดนั้นกำหนดขนาดของพูสามเส้าและปริมาตรของกะโหลกได้ ในระยะแรกๆ ก็คงมีผู้สืบทอดไว้บ้างในสมัยที่ยังนิยมเล่นกันแพร่หลายอยู่ในราชสำนัก เมื่อกาลเวลาผ่านล่วงเลยไปหมดสมัยนิยม พวกหัตถศิลป์ก็คงเปลี่ยนอาชีพไปเป็นอย่างอื่น ขาดการสืบทอด กลวิธีดัดกะลาก็หายสาบสูญไป”
>
> อุดม อรุณรัตน์ (2537)

งานวิจัยชิ้นนี้ท่านได้ทดลอง โดยการนำกะลาธรรมชาติที่ไม่ได้รูปทรงมาทำการดัดโดยใช้น้ำยาทางเคมีเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดพูทั้ง 3 พูขึ้นมา เรียกว่า “พูสามเส้า” ซึ่งทำให้เกิดเสียงที่ไพเราะนุ่มนวล และมีพูสามเส้าที่เด่น อย่างไรก็ตามการสร้างซอสามสายนั้นกะโหลกต้องอาศัยของธรรมชาติทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นขนาดของพูสามเส้าและขนาดของกะลาจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญ ถ้าไม่ได้ตามกระสวนของโบราณ เสียงซอสามสายก็ไม่สามารถเทียบเคียงของโบราณได้

มะพร้าวเป็นพืชที่มีคุณประโยชน์มากมาย นอกจากนำมาบริโภคแล้วยังสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในด้านอื่นๆ ซึ่งเห็นได้ชัดจากการนำมะพร้าวมาทำเป็นเครื่องดนตรี โดยมีพันธุ์มะพร้าวเฉพาะคือ “มะพร้าวซอ” ที่นำมาทำเป็นเครื่องดนตรีซออู้มีอัตลักษณ์ทางด้านรูปทรง ซึ่งผู้เขียนจำแนกได้ 3 ลักษณะคือ รูปทรงหัวช้าง รูปทรงมวยพราหมณ์ และรูปทรงหัวช้างหางพราหมณ์ ถ้าลักษณะผิดเพี้ยนไปจากลักษณะดังกล่าวคือรูปทรงผิดปรกติ อาจทำให้เสียงที่ออกมาไม่มีคุณภาพ ลักษณะรูปทรงของกะลาซอจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนั้นยังสามารถนำกะลามาทำเป็นซอสามสายได้ ซึ่งเกิดจากงานวิจัยของท่าน

ศาสตราจารย์เกียรติคุณอุดม อรุณรัตน์

เอกสารอ้างอิง

พาณิชย์ ยศปัญญา. (2544). **มะพร้าว : พืชสารพัดประโยชน์**. กรุงเทพฯ : มติชน.

อุดม อรุณรัตน์ (2537). **รายงานการวิจัยกลวิธีการสร้างกะโหลกซอสามสาย (The technique of construction the three string spike fggle’s sound – box)**. นครปฐม : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

พิทูร มลิวัลย์. **หมากลางหรือหมากพร้าว**. สืบค้นจาก https://www.gotoknow.org

สมพร เกตุแก้ว. (2554). **มะพร้าวซอ**. สืบค้นจาก http://www.moohin.com/trips/samutsongkram/sorman/

การปรับลดขั้นตอนวิธีการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐานเพื่อให้ง่ายต่อการเรียนรู้

Proceeding Reduction of Women's Basic Pattern Making for Easier Comprehension

วัชรดล อริยเมธกุล[1]

บทคัดย่อ

การสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐานเป็นขั้นตอนที่มีความซับซ้อน ในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความชำนาญ หรือต้องใช้ระยะเวลาเพื่อสั่งสมประสบการณ์ ดังนั้นเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของแฟชั่นอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นต้องมีวิธีการที่ง่ายในการสร้างรูปแบบใหม่ หรือปรับรูปแบบมาตรฐาน และเรียนรู้วิธีที่ดีที่สุดในการสร้างแบบตัด ในเวลาเดียวกันยังคงให้ความสำคัญกับคุณภาพ เทคนิค และนวัตกรรมในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ ประการแรกคือการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐานและการปรับลดขั้นตอนวิธีการสร้างแบบตัด ประการที่สองคือนำวิธีการเหล่านี้ไปเพื่อพัฒนาให้ง่ายต่อการเรียนรู้ และสร้างระบบใหม่เพื่อให้สามารถนำกระบวนการเหล่านี้ไปใช้ได้จริง การวิจัยนี้เป็นแบบบูรณาการซึ่งรวมทั้งทฤษฎี และการทดลองโดยการใช้คู่มือวิธีการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐานเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง เป็นการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพเบื้องต้น

งานวิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดย มีเครื่องมือ 2 แบบ คือ <u>แบบที่ 1</u> เป็นวิธีการปรับขั้นตอนรูปแบบการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน เนื้อหาที่แบ่งเป็นสัดส่วนให้เห็นภาพขั้นตอนได้ชัดเจน โดยมีภาพประกอบขั้นตอนวิธีการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน, ตัวอย่างจากการคำนวณสูตรแต่ละตำแหน่ง และภาพประกอบการใช้อุปกรณ์ไม้โค้งแต่ละตำแหน่ง <u>แบบที่ 2</u> เป็นวิธีการลดขั้นตอนรูปแบบการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน เนื้อหาวิธีการสั้นกระชับได้ใจความโดยใช้แม่แบบตัดขนาดเล็ก ผู้เรียนรู้ไม่ต้องใช้สูตรคำนวณ มีภาพประกอบขั้นตอนวิธีการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน แบ่งเป็นสัดส่วนชัดเจนและภาพประกอบการใช้อุปกรณ์ไม้โค้งแต่ละตำแหน่ง

ผลการทดลองพบว่าการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐานมีความเข้าใจง่าย กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจซึ่งมีประโยชน์ต่อการนำไปใช้ได้ความรู้ใหม่ ๆ ผลการปรับลดขั้นตอนในแบบที่ 2 มีทั้งประสิทธิภาพ และความง่ายต่อการสร้าง ใช้เวลาน้อยสามารถชี้ให้เห็นว่าการปรับลดขั้นตอนดังกล่าวสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นคู่มือการเรียนการสอนให้กับผู้เริ่มต้นศึกษา จะทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจต่อการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐานโดยง่าย และมีความรู้พื้นฐานที่ดีพอสมควรที่เมื่อศึกษาต่อในระดับการสร้างแบบตัดขั้นสูงจะใช้เวลาน้อยลง และเข้าใจง่ายขึ้นด้วย เมื่อคู่มือการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐานแพร่หลายจะเป็นประโยชน์ต่อวงการศึกษา และต่อการพัฒนาบุคลากรให้กับอุตสาหกรรมแฟชั่นต่อไป

คำสำคัญ: *แบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน ปรับลดขั้นตอน แบบตัดเสื้อให้ง่าย*

Abstract

Women's basic pattern making and size grading is traditionally a complex process to undertake requiring long training or experience which these days is expensive. Therefore in the context of competitive, rapid fashion change, there is a need for a simpler or new method of creating new patterns, adapting standard patterns and learning the best way to do this at the same time considering the implications for size grading and future technical innovation.

[1] นักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เทคโนโลยีอุตสาหกรรมและการจัดการสินค้าสิ่งทอ) สาขาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมและการจัดการสินค้าสิ่งทอ คณะอุตสาหกรรมเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

The purpose of this research therefore was firstly to gather data about existing blouse pattern making and size grading methods and secondly how these methods are taught in order to, develop new simpler methodologies and a system, for dealing with these processes in a variety of real life contexts. This is integrated research including both theory and experiment, adopting a manual method of creating a basic blouse pattern from a random sample as tool or vehicle for collecting (generating) initial quantitative and qualitative data.

Using the specific sampling method recommended, there are two well understood stages in the process, illustrated using, firstly adjustment (type one) which is a formula of clearly proportional steps illustrating algorithmic gradations, using curved rulers to create the calculation of internal/external geometry within the pattern size and styles. The second (type two) is a short and concise method using small "block patterns" whereby leaners do not use formula at all but rather illustrate using dimensionality, that is to say "divided proportions" of the existing or ideal or actual pattern pieces. This latter method also uses curved rulers but presumes a different positioning of the same/standard ark according to specific measurement.

Each of the two types of pattern making process were the subject of a "satisfaction questionnaire" evaluated for benefit and appropriateness derived from each, and relative to creating patterns which are easy to learn in clear steps or stages, but are also suitable for the needs of and requirements of the time in which we live, work and manufacture. For beginners or who are interested in women's basic pattern making.

Keywords: *Pattern Making Step, Blouse Pattern, Easy Pattern Making*

บทนำ

การสร้างแบบตัดเสื้อผ้า คือ งานฝีมือที่มีความละเอียด เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ มีการพัฒนา และวิวัฒนาการผ่านมาหลายศตวรรษ (Kim, A. 2005) การสร้างแม่แบบกระดาษเป็นจุดเริ่มต้นสำหรับการสร้างแบบตัดให้เป็นไปตามการออกแบบ ซึ่งเป็นรูปแบบที่เรียบง่ายเหมาะกับร่างกายผู้สวมใส่ให้มีการเคลื่อนไหวได้อย่างสะดวกสบาย (Mithlesh, B. 2016) และตรงตามลักษณะของแฟชั่น การสร้างแบบตัดเสื้อผ้าในอุตสาหกรรมเครื่องแต่งกายแฟชั่น เป็นเรื่องที่เข้าใจยากสำหรับผู้เริ่มศึกษาเรียนรู้ ผู้ที่ทำการศึกษาส่วนมากสร้างแบบจากสูตรการคำนวณ ตามหลักการทฤษฎี และกฎเกณฑ์ ที่มีความละเอียดซับซ้อน ในงานวิจัยครั้งนี้คำนิยามของการสร้างแบบตัดเสื้อหมายถึง กระบวนการสร้างแม่แบบกระดาษ (Pattern หรือ แพตเทิร์น) โดยการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐานแบบ 2 มิติ ซึ่งเป็นวิธีการสร้างแบบตัดด้วยการกำหนดขนาด, สัดส่วน และใช้สูตรคำนวณบนกระดาษ 2 มิติ

วิธีการสร้างแบบตัดเสื้อผ้าแบบ 3 มิติ เป็นอีกทางเลือกหนึ่ง หมายถึงวิธีการที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบตัดโดยการใช้ผ้าจำลองต้นแบบขึ้นโดยการจับผ้าบนหุ่นให้ตรงตามรูปแบบที่ต้องการ แล้วทำการถ่ายโอนแบบร่างจากผ้าจำลอง และเครื่องหมายบนแบบกระดาษ (Selva, K. 2016) หรือบ่อยครั้งที่กระบวนการสร้างแบบตัดเสื้อผ้ามีการผสมผสานวิธีการรูปแบบ 2 มิติ และ 3 มิติ ซึ่งสามารถใช้ร่วมกันได้ในการสร้างสรรค์แบบตัดเสื้อผ้า การสร้างแบบตัดเสื้อผ้าด้วยวิธีการสร้างโครงร่างบนกระดาษเหมาะสำหรับการผลิตสินค้าที่มีจำนวนมากในระบบอุตสาหกรรม เพราะมีความละเอียด, มีความถูกต้องสูง, สามารถนำมาประยุกต์ใช้สร้างแบบได้หลากหลาย และตอบสนองต่อกลุ่มผู้บริโภคจำนวนมาก (Kim, A. 2005) ความรวดเร็ว และถูกต้อง สามารถทำโดยเป็นการใช้สูตรคำนวณเทียบให้ได้สัดส่วน และสร้างเป็นโครงร่างแม่แบบตัด (Standard Block Pattern)

ตามขนาดมาตรฐาน (Standard Size) ที่ได้กำหนดไว้ แล้วนำมาปรับเปลี่ยนให้เป็นแม่แบบตัดพื้นฐาน (Basic Block Pattern) ตามประเภทรูปแบบของผลิตภัณฑ์สินค้าที่ต้องการ แม่แบบตัดสำหรับเสื้อผ้าอุตสาหกรรมซึ่งนิยมนำไปตัดเย็บสามารถทำได้แบบละหลายไซส์ เช่น ขนาด XS, S, M, L, XL สามารถพัฒนาเป็นแบบตัดเสื้อผ้าสำเร็จรูปที่จำหน่ายเชิงการค้าได้

ระบบการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐานมีลักษณะเฉพาะของแต่ละประเทศแต่มีความคล้ายคลึงกัน ได้แก่ ระบบฝรั่งเศส, อิตาลี, เยอรมัน เป็นต้น การสร้างแบบตัดเสื้อผ้านั้น ระบบที่ได้การยอมรับในประเทศไทยมาจากประเทศในแถบยุโรปเป็นส่วนมาก เพราะมีวิวัฒนาการกระบวนการการสร้างแบบตัดเสื้อผ้ามาอย่างยาวนาน รวมถึงอุปกรณ์ที่ใช้สร้างแบบตัดเสื้อผ้าด้วย เช่น ระบบเยอรมันใช้วงเวียนสำหรับการหารัศมีความกว้างเกล็ดอก, รัศมีความยาวไหล่ หรือระบบญี่ปุ่นใช้ไม้องศา, ไม้โปรแทรกเตอร์ (Protractor) สำหรับการหาองศาความกว้างเกล็ดอก, องศาความลาดเอียงไหล่ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามหลักสูตรอบรมการสร้างแบบตัดเสื้อผ้านั้น ใช้เวลาการเรียนรู้นาน 1-2 ปี ไม่ว่าจะเป็นการสร้างแบบตัดแบบเฉพาะบุคคล หรือแบบอุตสาหกรรม แต่ละหลักสูตรการสร้างแบบตัดเสื้อใช้ระยะเวลาใกล้เคียงกัน เทคนิคในการสร้างแบบตัดเสื้อผ้านำไปใช้ข้ามประเภททำเป็นเสื้อผ้าเฉพาะบุคคล และเสื้อผ้าอุตสาหกรรมอยู่มาก ซึ่งสามารถทำได้ โดยการสร้างแบบตัดเสื้อผ้านั้นอาจมีการปรับเปลี่ยนแก้ไขส่วนบกพร่องได้บ้างเป็นไปตามข้อจำกัดด้านรูปแบบดีไซน์ และรูปร่างเฉพาะบุคคลนั้น (ศูนย์อบรมแพ็ทเทิร์นอุตสาหกรรม แพ็ทเทิร์นไอที, 2542) หรือวิธีการเกรดไซส์ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงในการเพิ่มหรือลดของจำนวนระหว่างขนาด สำหรับแต่ละตำแหน่งยกตัวอย่าง เช่น หน้าอก, เอว, และสะโพก เป็นต้น (Clothing Patterns101, 2012)

งานวิจัยที่นำเสนอนี้จึงเน้นวิธีการปรับลดขั้นตอนวิธีการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐานเพื่อให้ง่ายต่อการเรียนรู้ ซึ่งจะเป็นการเหมาะสมกับผู้เริ่มต้นศึกษา จากการสืบค้นข้อมูลพบว่ากระบวนการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐานแบบ 2 มิติ ตามกระบวนการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐานนั้น มีความละเอียดซับซ้อน การเรียนรู้ใช้ระยะเวลานาน ส่งผลให้ผู้เรียนไม่สนใจเนื่องจากวิธีการส่วนใหญ่เกิดจากสูตรการคำนวณ ตามหลักการทฤษฎี และกฎเกณฑ์ ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนรู้การสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน รู้สึกยุ่งยากซับซ้อน และเป็นเรื่องที่มีข้อจำกัดมากมาย แต่สามารถทำให้ง่ายได้ เช่น การขยายรูปแบบ (Enlarge a Pattern) กำหนดระยะในการขยาย ปรับขนาดที่ต้องการ โดยการเปลี่ยนระดับรูปแบบ (Change the Pattern Scale) จากแม่แบบตัดขนาดเล็ก (SewStylish Magazine, 2011) หรือวิธีการสร้างแบบตัดด้วยรูปแบบบล็อก ซึ่งเป็นกระบวนการส่วนหนึ่งของการออกแบบแฟชั่น และการตัดเย็บเสื้อผ้า สำหรับผู้เริ่มต้นเรียนรู้อย่างง่าย โดยใช้การวัดสัดส่วนร่างกายน้อยที่สุดตามตำแหน่งจุดที่สำคัญ (Whistling Woods International- School of Fashion & Design, 2015) หรือวิธีการสร้างแบบตัดเสื้อผ้าในรูปแบบที่ง่าย (Easy Pattern Making) ด้วยอุปกรณ์ไม้บรรทัดสำเร็จรูปสามารถเรียนรู้ด้วยตัวเองตามคู่มือ และคำแนะนำขั้นตอน (Eilleen, 2016) ไม่จำเป็นต้องมีสูตรคำนวณ หรือการร่างแบบที่มีความซับซ้อน ช่วยลดระยะเวลาให้สั้นกระชับ และแตกต่างจากรูปแบบเดิมๆ (Maria, M. 2016)

จากการศึกษาบททบทวนวรรณกรรม มีเหตุผลอันสมควรทำการวิจัย โดยการศึกษาการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐานแบบ 2 มิติ และความเป็นไปได้ในการลดขั้นตอนให้เหลือน้อยที่สุด และเข้าใจง่ายที่สุด ซึ่งจะเป็นวิธีการใหม่ที่เหมาะสมกับผู้ที่ต้องการศึกษาในระยะเริ่มต้น ให้เกิดความเข้าใจ และความชำนาญ ก่อนการศึกษาในระดับขั้นสูงต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อรวบรวมข้อมูลวิธีการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน 2 มิติ เป็นข้อมูลฐานความรู้ เพื่อการปรับใช้ให้ง่ายต่อการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน สำหรับนิสิต นักศึกษา หรือผู้เริ่มต้นเรียนรู้ต่อไป
2. เพื่อนำข้อมูลวิธีการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน 2 มิติ ของแต่ละระบบมาเปรียบเทียบความเหมือน และแตกต่าง นำไปสู่การสร้างแบบตัดเสื้อสตรีที่ได้คุณภาพ และมีความเข้าใจง่ายต่อการเรียนรู้
3. เพื่อสังเคราะห์วิธีการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน 2 มิติ แบบใหม่ที่ปรับลดขั้นตอนวิธีให้เข้าใจง่ายขึ้นต่อการเรียนรู้ และสอดคล้องกับข้อมูลฐานความรู้เดิมที่มี

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยนี้เป็นการศึกษาข้อมูลฐานความรู้ที่เกี่ยวข้องกับ กระบวนการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน 2 มิติ โดยการเปรียบเทียบหลักการความเหมือน และแตกต่างนำไปสู่การสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐานให้เข้าใจง่ายขึ้น

2. ขอบเขตด้านการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยนี้เก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร ตำรา การสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน 2 มิติ เพื่อนำมาประกอบการอ้างอิงในการทำวิจัย ดังนี้

2.1 ระบบฝรั่งเศส การตัดเย็บเสื้อผ้า Cours de Couture (ดวงดาว ท่ามตระกูล)

2.2 ระบบเยอรมัน การสร้างเสื้อผ้าอุตสาหกรรมระบบเยอรมัน-สตรี (เฟื่องฟูรัตน์ มุ่งทวีสินสุข)

2.3 ระบบอิตาลี พื้นฐานการสร้างแบบตัดเสื้อผ้า Schema del Corpetto สถาบันชนาพัฒน์ (Bianca Konhauser Scheer)

2.4 ระบบญี่ปุ่น วิธีการสร้างแบบสำหรับสตรี โดยวิธีบุนกะ Apparel Design & Technique BUNKA FASHION ACADEMY (Fujino Kasai)

3. ขอบเขตด้านตัวแปรใช้ในการศึกษา

3.1 ตัวแปรต้น คือ การศึกษากระบวนการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน 2 มิติ เพื่อการปรับใช้ให้ง่ายต่อการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน

3.2 ตัวแปรตาม คือ ผลการสังเคราะห์วิธีการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน 2 มิติ แบบใหม่ที่ปรับลดขั้นตอนวิธีการให้เข้าใจง่ายขึ้น ในภาคทฤษฎีสู่ภาคปฏิบัติ และสอดคล้องกับข้อมูลฐานความรู้เดิม

วิธีดำเนินการวิจัย

ดำเนินการตามลำดับดังนี้

1. การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การวิเคราะห์ข้อมูล
4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างถูกแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ นักศึกษา/ นิสิต สายศิลป์ และสายวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีพื้นฐานความคิดที่แตกต่างกัน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาที่มีพื้นฐานทางศิลปะ 1 กลุ่ม สาขาการออกแบบเครื่องแต่งกาย คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ชั้นปีที่ 2 จำนวน 40 คน และนิสิตที่มีพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ 1 กลุ่ม สาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสิ่งทอ คณะอุตสาหกรรมเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ชั้นปีที่ 2 จำนวน 40 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ดังแสดงในภาพที่ 1 ภาพกลุ่มตัวอย่าง

ภาพที่ 1 ภาพกลุ่มตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลครั้งนี้เป็นคู่มือ ดังแสดงในภาพที่ 2 ภาพคู่มือการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน แบบทดสอบการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน และแบบสอบถามประเมินความพึงพอใจที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยดำเนินการสร้างตามดังนี้

2.1 การออกแบบเครื่องมือใช้ในการวิจัย

2.1.1 คู่มือการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน <u>แบบที่ 1</u> ระบบอุตสาหกรรมเยอรมัน ไซส์ 20 เป็นวิธีการปรับขั้นตอนรูปแบบการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน เนื้อหาที่แบ่งเป็นสัดส่วนให้เห็นภาพขั้นตอนได้ชัดเจนขึ้น โดยมีภาพประกอบขั้นตอนวิธีการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน, ตัวอย่างจากการคำนวณสูตรแต่ละตำแหน่ง และภาพประกอบการใช้อุปกรณ์ไม้โค้งแต่ละตำแหน่ง

2.1.2 คู่มือการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน <u>แบบที่ 2</u> ระบบอุตสาหกรรมเยอรมัน ไซส์ 20 เป็นวิธีการลดขั้นตอนรูปแบบการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน เนื้อหาวิธีการสั้นกระชับได้ใจความโดยใช้แม่แบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐานขนาดเล็ก ผู้เรียนรู้ไม่ต้องใช้สูตรคำนวณ มีภาพประกอบขั้นตอนวิธีการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐานแบ่งเป็นสัดส่วนชัดเจนและภาพประกอบการใช้อุปกรณ์ไม้โค้งแต่ละตำแหน่ง

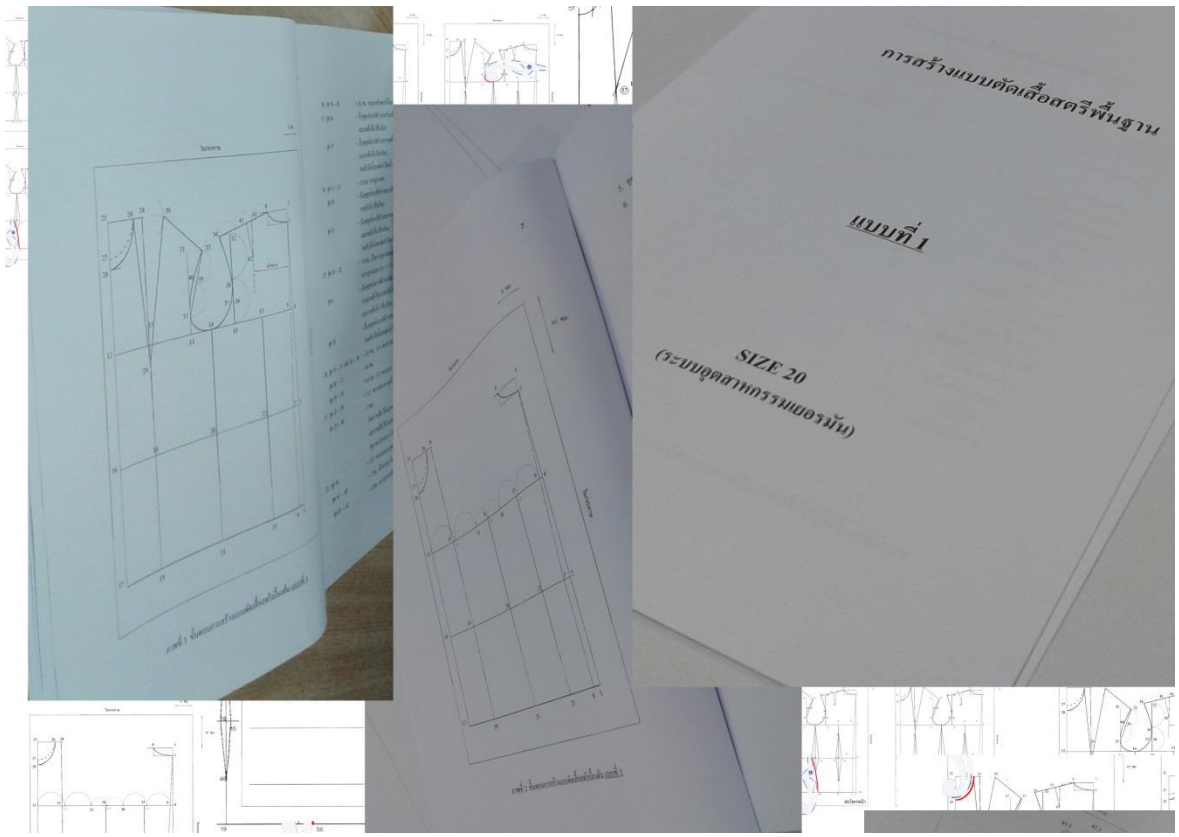

ภาพที่ 2 ภาพคู่มือการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน

2.2 ศึกษาแบบแผนการประเมินซึ่งมีการกำหนดจุดที่ต้องประเมินดังนี้

การประเมินตัวป้อนในการวิจัยครั้งนี้ได้วิเคราะห์ และกำหนดจุดประสงค์ที่ต้องประเมิน คือ เนื้อหา เทคนิค ทฤษฎี หลักการ กฎเกณฑ์ โครงสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐานแบบ 2 มิติ และการประเมินกระบวนการแนวทางการทำความเข้าใจในวิธีการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐานแบบ 2 มิติ และประเมินผลการประยุกต์ใช้ทฤษฎี หลักการ กฎเกณฑ์ วิธีการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐานแบบ 2 มิติ ลดขั้นตอน วิธีการให้สั้นกระชับได้ใจความ ให้เข้าใจในภาคทฤษฎีสู่ภาคปฏิบัติได้ง่ายขึ้น และสอดคล้องกับบริบทข้อมูลฐานความรู้เดิมที่มี ออกแบบคู่มือการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน 2 มิติ แบบที่ 1 และแบบที่ 2 นำคู่มือการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน 2 มิติ ที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้ (Try-Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มที่จะนำไปเก็บข้อมูลในการวิจัย จำนวน 10 คน เพื่อนำคู่มือการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีมาปรับปรุงแก้ไขมาสร้างเป็นคู่มือฉบับที่สมบูรณ์ ลักษณะของแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถามเป็นคำถามประเมินค่าให้ประเมินตามช่องตัดสินใจในการประเมิน 4 ระดับ และมีคำถามปลายเปิดให้ประเมินโดยอิสระ พร้อมทั้งข้อเสนอแนะที่ผู้ตอบแบบสอบถามต้องการแสดงความคิดเห็น

การวิเคราะห์ข้อมูล

โดยผู้วิจัยอาศัยข้อมูลแหล่งค้นคว้าจากการเก็บรวบรวมข้อมูลหนังสือ, ตำรา เอกสารสิ่งพิมพ์ วิธีการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน 2 มิติ ซึ่งเป็นงานวิจัยที่ผสมผสานระหว่างการวิจัยเอกสาร, การวิจัยเชิงทดลองเข้าด้วยกัน โดยการเปรียบเทียบหาความเหมือน และแตกต่าง ทั้ง 4 ระบบ คือ ระบบฝรั่งเศส, ระบบเยอรมัน, ระบบอิตาลี และระบบญี่ปุ่น กับหุ่นมาตรฐานขนาดกลาง ตำแหน่งจุดที่สำคัญ คือ รอบอก 83 ซม. / รอบเอว 64 ซม. / รอบสะโพก 88 ซม. จากการทดลองเปรียบเทียบการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน ดังแสดงในตารางที่ 1 แสดงการทดลองเปรียบเทียบการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน (ซม.) ได้ผลดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงการทดลองเปรียบเทียบการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน (ซม.)

ตำแหน่งวัดตัว	หุ่นมาตรฐาน	ระบบฝรั่งเศส	ระบบเยอรมัน	ระบบอิตาลี	ระบบญี่ปุ่น
รอบอก	83	81.6	83	83.6	95
รอบเอว	64	59.8	65.8	66	72
รอบสะโพก	88	88	90.8	92	92

ด้วยวิธีการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน กระบวนการ ขั้นตอน ความต่อเนื่องการเชื่อมโยงตำแหน่งแต่ละจุดที่แตกต่างกัน ซึ่งทั้ง 4 ระบบนั้น โดยรวมเมื่อเปรียบเทียบกับหุ่นมาตรฐานขนาดกลาง นั้นพบว่าระบบญี่ปุ่นแบบตัดเสื้อไม่กระชับค่อนข้างหลวมมาก หรือระบบฝรั่งเศสแบบตัดเสื้อไม่พอดีค่อนข้างเล็ก หรือระบบอิตาลีแบบตัดเสื้อมีความหลวมเล็กน้อย และระบบเยอรมันมีค่าสัดส่วนใกล้เคียงกับหุ่นมาตรฐานขนาดกลางมากที่สุด การวิจัยการปรับลดขั้นตอนวิธีการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐานครั้งนี้ จึงเลือกใช้ระบบเยอรมัน ไซส์ 20 ที่มีขนาด รอบอก 92 ซม. / รอบเอว 75 ซม. / รอบสะโพก 98 ซม. ความสูงระหว่าง 156 - 164 เซนติเมตร และยังคงวิธีการการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐานที่สอดคล้องกับข้อมูลฐานความรู้ในบริบทเดิมที่มีอยู่ ซึ่งเป็นไซส์ที่ใกล้เคียงค่าเฉลี่ยรูปร่างประชากรไทยเพศหญิง ไซส์ 36 รอบอก 91.09 ซม. / รอบเอว 79.83 ซม. / รอบสะโพก 97.8 ซม. ความสูงระหว่าง 153 - 159 ซม. โดยศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ หรือ เนคเทค (NECTEC) ในการออกแบบคู่มือการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน แบบที่ 1 และ แบบที่ 2 ประเมินดูขั้นตอนความพึงพอใจ เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย $\bar{x}$ และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ในประเด็นของการศึกษาการปรับลดขั้นตอนวิธีการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐานเพื่อให้ง่ายต่อการเรียนรู้ ซึ่งกำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้

$\bar{x}$ อยู่ระหว่าง 3.51 - 4.00 แสดงว่า มีความคิดเห็นว่ามีความเหมาะสมระดับ มากที่สุด

$\bar{x}$ อยู่ระหว่าง 2.51 - 3.50 แสดงว่า มีความคิดเห็นว่ามีความเหมาะสมระดับ มาก

$\bar{x}$ อยู่ระหว่าง 1.51 - 2.50 แสดงว่า มีความคิดเห็นว่ามีความเหมาะสมระดับ น้อย

$\bar{x}$ อยู่ระหว่าง 1.00 - 1.50 แสดงว่า มีความคิดเห็นว่ามีความเหมาะสมระดับ น้อยที่สุด

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

นำผลวิจัยมาหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับความคิดเห็นการประเมินการศึกษาโครงสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐานแบบ 2 มิติ เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นในด้านบริบท, ด้านปัจจัยเบื้องต้น, ด้านกระบวนการ, ด้านผลผลิต, แบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐานแบบ 2 มิติ และวิเคราะห์ความแปรปรวน S.D.

ผลการวิจัย

เมื่อพิจารณาผลการวิจัยทดลองการปรับลดขั้นตอนวิธีการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐานเพื่อให้ง่ายต่อการเรียนรู้ พบว่าสามารถเรียนรู้การสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐานให้เข้าใจได้ง่าย, วิธีการสั้นกระชับได้ใจความ, ลดระยะเวลา และสามารถนำมาปรับใช้ได้อย่างเหมาะสม ในกระบวนการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐานแบบ 2 มิติ ทำให้ผู้ที่เรียนรู้จากการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐานได้อย่างเป็นรูปธรรม ในภาคทฤษฎีสู่ภาคปฏิบัติ เป็นประโยชน์ในการนำไปใช้จริง ดังนี้

การสร้างแบบตัดเสื้อเข้ารูปสตรีพื้นฐาน <u>แบบที่ 1</u> ดังแสดงในตารางที่ 2 แสดงวิธีการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐานแบบที่ 1 เป็นวิธีการปรับขั้นตอนรูปแบบการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน เนื้อหาที่แบ่งเป็นสัดส่วนมี 27 ขั้นตอน โดยมีภาพประกอบขั้นตอนวิธีการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน 4 ภาพ ให้เห็นขั้นตอนได้ชัดเจน, ตัวอย่างจากการคำนวณสูตรแต่ละตำแหน่ง และภาพประกอบการใช้อุปกรณ์ไม้โค้งแต่ละตำแหน่ง

ตารางที่ 2 แสดงวิธีการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน แบบที่ 1

ภาพประกอบ	ลำดับขั้นตอน	วิธีการปรับขั้นตอน
ภาพที่ 1	ขั้นตอนที่ 1-4	เริ่มจากการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐานด้านหลัง ประกอบด้วยตำแหน่งยาวหลัง, ความยาวเอวถึงสะโพก, ตะเข็บข้างเอว
ภาพที่ 2	ขั้นตอนที่ 5-15	ประกอบด้วยตำแหน่งคอหลังลึก, คอหลังกว้าง, 1/2 บ่าหลัง, ความกว้างใต้วงแขน, 1/2 รอบอก, ความยาวหน้าถึงเอว, คอหน้ากว้าง
ภาพที่ 3	ขั้นตอนที่ 16-22	ประกอบด้วยตำแหน่งความยาวอกสูง ข้างคอ-อก, ความกว้างเกล็ดหน้า, ความสูงวงแขนหน้า-หลัง, ความยาวไหล่หน้า-หลัง, วงแขนหน้า-หลัง, ความกว้างเกล็ดไหล่หลัง
ภาพที่ 4	ขั้นตอนที่ 23-27	ประกอบด้วยตำแหน่ง 1/2 รอบเอว, ความกว้างเกล็ดเอวหน้า-หลัง, 1/2 รอบสะโพก

การสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน แบบที่ 2 ดังแสดงในตารางที่ 3 แสดงวิธีการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน แบบที่ 2 เป็นวิธีการลดขั้นตอนรูปแบบการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน เนื้อหาวิธีการสั้นกระชับได้ใจความโดยใช้แม่แบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐานขนาดเล็ก ผู้เรียนรู้ไม่ต้องใช้สูตรคำนวณ มีภาพประกอบขั้นตอนวิธีการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐานแบ่งเป็นสัดส่วนมี 8 ขั้นตอน (แบ่งเป็นด้านหน้า 4 ขั้นตอน และด้านหลัง 4 ขั้นตอน) โดยมีภาพประกอบการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน 4 ภาพ (แบ่งเป็นด้านหน้า 2 ภาพ และด้านหลัง 2 ภาพ) และภาพประกอบการใช้อุปกรณ์ไม้โค้งแต่ละตำแหน่ง

ตารางที่ 3 แสดงวิธีการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน แบบที่ 2

ภาพประกอบ	ลำดับขั้นตอน	วิธีการลดขั้นตอน
ภาพที่ 1 **(ด้านหลัง)**	ขั้นตอนที่ 1	ประกอบด้วยการวางตำแหน่งแม่แบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐานขนาดเล็ก
ภาพที่ 2 **(ด้านหลัง)**	ขั้นตอนที่ 2	ประกอบด้วยการกำหนดจุดเริ่มต้นวัดระยะตามตัวเลขที่กำหนดให้บนแม่แบบเสื้อสตรีพื้นฐานขนาดเล็ก
	ขั้นตอนที่ 3	ประกอบด้วยการวัดระยะตามตัวเลขที่กำหนดให้แต่ละตำแหน่งบนแม่แบบเสื้อสตรีพื้นฐานขนาดเล็ก
	ขั้นตอนที่ 4	ประกอบด้วยตำแหน่งการวาดเส้นโค้งคอหลัง, ความยาวไหล่หลัง, เกล็ดหลัง, โค้งวงแขนหลัง, ตะเข็บข้าง, โค้งสะโพกหลัง, เกล็ดเอวหลัง, กลางหลัง
ภาพที่ 3 **(ด้านหน้า)**	ขั้นตอนที่ 5	ประกอบด้วยการวางตำแหน่งแม่แบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐานขนาดเล็ก
ภาพที่ 4 **(ด้านหน้า)**	ขั้นตอนที่ 6	ประกอบด้วยการกำหนดจุดเริ่มต้นวัดระยะตามตัวเลขที่กำหนดให้บนแม่แบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐานขนาดเล็ก
	ขั้นตอนที่ 7	ประกอบด้วยการวัดระยะตามตัวเลขที่กำหนดให้แต่ละตำแหน่งบนแม่แบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐานขนาดเล็ก
	ขั้นตอนที่ 8	ประกอบด้วยตำแหน่งการวาดเส้นโค้งคอหน้า, เกล็ดไหล่หน้า, ความยาวไหล่หน้า, โค้งวงแขนหน้า, ตะเข็บข้าง, โค้งสะโพกหน้า, เกล็ดเอวหน้า, กลางหน้า

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยใช้วิธีการสถิติบรรยาย ได้แก่ การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย $\bar{x}$ และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า การปรับลดขั้นตอนวิธีการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐานเพื่อให้ง่ายต่อการเรียนรู้ แบบที่ 1 อยู่ในระดับมาก และ แบบที่ 2 อยู่ในระดับมากที่สุด ดังแสดงในตารางที่ 4 แสดงค่าระดับความพึงพอใจประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้

ตารางที่ 4 แสดงค่าระดับความพึงพอใจประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้

ตอนที่ 1 คู่มือ	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
การสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน แบบที่ 1	3.33	0.43	เห็นว่ามีความเหมาะสมระดับมาก
การสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน แบบที่ 2	3.52	0.37	เห็นว่ามีความเหมาะสมระดับมากที่สุด

- ความพึงพอใจประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้ จากการทดสอบการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน แบบที่ 1 นิสิต / นักศึกษามีความคิดเห็นว่ามีความเหมาะสมระดับมาก (คะแนนที่ได้เท่ากับ 3) จากคะแนนเต็ม 4 ค่าระดับความพึงพอใจเป็น ($\bar{x}$ = 3.33) และ (S.D. = 0.43)

- ความพึงพอใจประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้ จากการทดสอบการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน แบบที่ 2 นิสิต / นักศึกษามีความคิดเห็นว่ามีความเหมาะสมระดับมากที่สุด (คะแนนที่ได้เท่ากับ 4) จากคะแนนเต็ม 4 ค่าระดับความพึงพอใจเป็น ($\bar{x}$ = 3.52) และ (S.D. = 0.37)

และความคิดเห็นการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน แบบที่ 1 เมื่อเปรียบเทียบกับ แบบที่ 2 ดังแสดงในตารางที่ 5 แสดงความคิดเห็นการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน แบบที่ 1 เมื่อเปรียบเทียบกับ แบบที่ 2 มีความยาก หรือง่าย ในระดับใด มีความคิดเห็นว่ามีความยากระดับมาก (คะแนนที่ได้เท่ากับ 3) จากคะแนนเต็ม 4 ค่าระดับความยากเป็น ($\bar{x}$ = 2.64) และ (S.D. = 0.62)

ตารางที่ 5 แสดงความคิดเห็นการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน แบบที่ 1 เมื่อเปรียบเทียบกับ แบบที่ 2 มีความยาก หรือง่าย ในระดับใด

ตอนที่ 2 คู่มือ	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
การสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน แบบที่ 1 เมื่อเปรียบเทียบกับ แบบที่ 2	2.64	0.62	เห็นว่ามีความยากในระดับมาก

เมื่อพิจารณาประเด็นความคิดเห็นระดับความพึงพอใจที่ได้รับจากการเรียนรู้ แบบที่ 1 อยู่ในระดับมาก แต่การสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐาน แบบที่ 1 เมื่อเปรียบเทียบกับ แบบที่ 2 นั้นยังมีความคิดเห็นว่ามีความยากระดับมาก โดยจากการระบุความคิดเห็นจากผู้ตอบแบบสอบถามดังนี้

แบบที่ 1 มีความคิดเห็นว่ามีความยาก = 67 คน คิดเป็นร้อยละ 83.8

แบบที่ 1 มีความคิดเห็นว่ามีความง่าย = 13 คน คิดเป็นร้อยละ 16.2

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่องการปรับลดขั้นตอนวิธีการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐานเพื่อให้ง่ายต่อการเรียนรู้ ผลการทดลองพบว่าการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐานมีความเข้าใจง่าย กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจซึ่งมีประโยชน์ต่อการนำไปใช้ได้ความรู้ใหม่ ๆ วิธีการสั้นกระชับได้ใจความ, ลดระยะเวลา, และสะดวกรวดเร็ว ผลการปรับลดขั้นตอนในแบบที่ 2 มีทั้งประสิทธิภาพและความง่ายต่อการสร้าง ใช้เวลาน้อย สามารถชี้ให้เห็นว่าการปรับลดขั้นตอนดังกล่าวสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นคู่มือการเรียนการสอนให้กับผู้เริ่มต้นศึกษา สามารถเรียนรู้ด้วยตัวเองได้ โดยไม่ต้องมีพื้นฐานก็สร้างได้ ทำให้ผู้ที่เรียนรู้การสร้างแบบตัดได้อย่างเป็นรูปธรรม ในภาคทฤษฎีสู่ภาคปฏิบัติ เป็นประโยชน์ในการนำไปใช้จริงมีความเข้าใจต่อการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐานโดยง่าย และมีความรู้พื้นฐานที่ดีพอสมควรที่เมื่อศึกษาต่อในระดับการสร้างแบบตัดขั้นสูงจะใช้เวลาน้อยลง และเข้าใจง่ายขึ้นด้วย เมื่อคู่มือการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐานแพร่หลายจะเป็นประโยชน์ต่อวงการศึกษา และต่อการพัฒนาบุคลากรให้กับอุตสาหกรรมแฟชั่นต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการวิจัยเพิ่มเติมให้ลงลึกเพื่อหาจำนวนขั้นตอนที่เหมาะสมที่ได้ผลงานการสร้างแบบตัดเสื้อสตรีพื้นฐานทั้งในเชิงคุณภาพ, ระยะเวลา และควรนำไปขยายผลต่อไปเป็นคู่มือการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

วัฒนชัย อังศุสิงห์. (2558). **ด็อกเตอร์แพ็ทเทิร์น แอททีเลีย.** สืบค้นจาก http://www.doctorpattern.com/index.php.

ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ.

ศูนย์อบรมแพ็ทเทิร์นอุตสาหกรรมด็อกเตอร์แพ็ทเทิร์น แอททีเลีย.

ศูนย์อบรมแพ็ทเทิร์นอุตสาหกรรมแพ็ทเทิร์นไอที.

สถาบันบุนกะแฟชั่น.

สถาบันออกแบบนานาชาติชนาพัฒน์.

สมาคมฝรั่งเศสกรุงเทพ.

Clothing Patterns101. (2012). **Pattern Grading and Sizing.** Retrieved from http://www.clothingpatterns101.com/pattern-grading.html.

Eilleen. (2016). **Easy Pattern Making.** Retrieved from http://easypatternmaking.co.za/.

Horlamus, T. (2016). **Making Sense of Pattern Grading.** Retrieved from http://www.threadsmagazine.com/item/4368/making-sense-of-pattern-grading/page/all.

Jing-Jing, F. (2008). **Expert-based Customized Patternmaking Automation: Part I. Basic patterns.** International Journal of Clothing Science and Technology, 20 (1), 26-40.

Juliette, E. (2012). **Best Software for Pattern Making.** Retrieved from http://sewingandstyle.blogspot.com/2012/04/best-software-for-pattern-making.html.

Jun, Z. (2015). **Upper garment 3D modeling for pattern making.** International Journal of Clothing Science and Technology, 27 (6), 852-869.

Kim, A. (2005). **Patternmaking: Past to Present.** Retrieved from http://www.techexchange.com/library/Patternmaking%20%20Past%20to%20Present.pdf.

Maria, M. (2016). **The Pattern Drafter by Maria Martin.** Retrieved from http://www.sewmucheasier.com/the-pattern-drafter-by-maria-martin/.

Mithlesh, B. (2016). **Basics Of Pattern Making.** Retrieved from http://www.fibre2fashion.com/industry-article/5658/basics-of-pattern-making.

Selva, K. (2016). **What is draping technique and its process.** Retrieved from http://style2designer.com/apparel/draping-mannequin/what-is-draping-technique-and-its-process/.

SewStylish Magazine. (2011). **How to Enlarge a Pattern.** Retrieved from http://www.threadsmagazine.com/item/25087/how-to-enlarge-a-pattern.

Whistling Woods International- School of Fashion & Design.

ปัญหาการฝึกปฏิบัติงานในห้องสมุดหรือสถาบันบริการสารสนเทศของนักศึกษาสาขาวิชาเอกสารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Practicum Problems Library and Information Science Majors at Faculty of Arts, Silpakorn University Encountered in Libraries or Information Service Centers

ระเบียบ สุภวิรี [1]

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษา ศิษย์เก่า และบรรณารักษ์ที่มีต่อปัญหาการฝึกปฏิบัติงานห้องสมุดของนักศึกษาวิชาเอกสารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามซึ่งประกอบด้วย 2 ประเด็นหลักคือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกงานห้องสมุดและปัญหาการฝึกงานห้องสมุด เก็บข้อมูลกับประชากรและกลุ่มตัวอย่างรวม 144 คน ประกอบด้วยประชากรนักศึกษาชั้นปีที่ 4 ปีการศึกษา 2559 รวม 28 คน กลุ่มตัวอย่างศิษย์เก่าที่สำเร็จการศึกษาในช่วงปีการศึกษา 2556-2558 รวม 66 คน และกลุ่มตัวอย่างบรรณารักษ์ห้องสมุดที่นักศึกษาฯ และศิษย์เก่าเคยฝึกงาน รวม 50 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ค่า T-test

ผลการวิจัยที่สำคัญพบว่า

➢ นักศึกษาชั้นปีที่ 4 และศิษย์เก่าส่วนใหญ่มีความเห็นดังนี้คือ ต้องการฝึกงานช่วงปิดภาคการศึกษาปลาย (พฤษภาคม-กรกฎาคม) (ร้อยละ 51.06), ระยะเวลาการฝึก 3 เดือน (ร้อยละ 50.00), เน้นการปฏิบัติงานจริงด้วยการอธิบายรายละเอียดงานที่รับผิดชอบทีละขั้นตอน เมื่ออธิบายจบให้นักศึกษาลงมือปฏิบัติจริง (ร้อยละ 48.94), อาจารย์ออกนิเทศ 2 ครั้งคือเมื่อเริ่มฝึกและใกล้สิ้นสุดการฝึก (ร้อยละ 47.87), ความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการฝึกงานนำไปประยุกต์ใช้ได้กับบางงานเมื่อไปประกอบอาชีพเป็นบรรณารักษ์ (ร้อยละ 64.89), การฝึกงานห้องสมุดมีความจำเป็นมาก (ร้อยละ 95.74), ความจำเป็นต่อการฝึกงานห้องสมุดภายในสถาบันก่อนออกไปฝึกงานห้องสมุดภายนอก (ร้อยละ 67.02), วิชาที่จำเป็นต้องเรียนก่อนออกไปฝึกงานมากที่สุดคือ งานการบริการสารสนเทศ (ร้อยละ 100.00) สำหรับปัญหาการฝึกงานห้องสมุดนั้นนักศึกษาฯ และศิษย์เก่ามีปัญหาในระดับปานกลางเกี่ยวกับ ความรู้ทางวิชาการของงานพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ ($\bar{X}$ = 2.69) และงานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ($\bar{X}$ = 2.78), การมิได้ฝึกงานห้องสมุดภายในมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ก่อนออกไปฝึกงานภายนอก ($\bar{X}$ = 2.56), ระยะเวลาการฝึกงานที่สั้นคือ 1 เดือน ($\bar{X}$ = 2.82), หรือยาวนาน 4 เดือน ($\bar{X}$ = 2.97), การฝึกงานห้องสมุดในช่วงปิดภาคการศึกษาต้น ($\bar{X}$ = 2.61), ห้องสมุดมิได้ให้ฝึกงานสำคัญที่เป็นจุดเด่นของห้องสมุด ($\bar{X}$ = 2.94), และห้องสมุดมอบหมายงานให้ฝึกน้อยเกินไป ($\bar{X}$ = 2.88) ส่วนปัญหาด้านอื่นๆ มีในระดับน้อย

➢ บรรณารักษ์ส่วนใหญ่ที่ฝึกงานให้มีความเห็นดังนี้คือ ต้องการรับนักศึกษาฝึกงานครั้งละ 1-3 คน (ร้อยละ 96.00), ฝึกงานในช่วงเปิดภาคการศึกษาปลาย (มกราคม-เมษายน) (ร้อยละ 40.00), ระยะเวลาฝึกงานที่เหมาะสมคือ 3 เดือน (ร้อยละ 38.00), เน้นการปฏิบัติงานจริงโดยการอธิบายรายละเอียดตามขั้นตอนของงานที่รับผิดชอบทั้งหมดเสร็จแล้วให้นักศึกษาลงมือปฏิบัติจริงครั้งเดียวจบ (ร้อยละ 38.00), ให้อาจารย์ออกนิเทศเพียงครั้งเดียว (ร้อยละ 46.00), ต้องการให้นักศึกษาฝึกงานห้องสมุดภายในมหาวิทยาลัยศิลปากรก่อนออกไปฝึกงานภายนอก (ร้อยละ 86.00), วิชาที่ต้องเรียนก่อนออกไปฝึกงานมากที่สุดคือวิชาการวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ (ร้อยละ 100.00), รองลงมาคือวิชาระบบห้องสมุดอัตโนมัติ (ร้อยละ 98.00) สำหรับปัญหาการฝึกงานที่บรรณารักษ์มีในระดับมากคือ ระยะเวลาการฝึกงานห้องสมุดที่สั้นเกินไปนักศึกษาได้รับความรู้และ

[1] รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ประสบการณ์ได้ไม่เต็มที่ ($\overline{X}$ = 3.92), การใช้ภาษาในการเขียนรายงานฝึกงานของนักศึกษา ($\overline{X}$ = 3.88), รูปแบบการเขียนรายงานที่ไม่ชัดเจน ($\overline{X}$ = 3.54), ไม่เข้าใจการเขียนรายงานการฝึกงาน ($\overline{X}$ = 3.54), และเรียบเรียงเนื้อหาการฝึกงานไม่ถูกต้อง ($\overline{X}$ = 3.52) ส่วนปัญหาด้านอื่นๆ มีในระดับปานกลางและระดับน้อย

➢ เมื่อเปรียบเทียบปัญหาการฝึกงานห้องสมุด พบว่านักศึกษาชั้นปีที่ 4 และศิษย์เก่า มีปัญหาการฝึกงานห้องสมุดที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 รวม 10 ด้านคือ 1) ด้านสุขภาพขณะออกฝึกงานห้องสมุด 2) ความรู้ความเข้าใจเรื่องสารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ ก่อนออกไปฝึกงาน 3) ความรู้ทฤษฎีเรื่องบริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า 4) การมิได้ฝึกงานห้องสมุดภายในของมหาวิทยาลัยศิลปากรวิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ก่อนออกไปฝึกงานภายนอก 5) ระยะเวลาการฝึกงานห้องสมุด 4 เดือน 6) การฝึกงานห้องสมุดในช่วงปิดภาคการศึกษาปลาย 7) บรรณารักษ์มอบหมายงานให้ฝึกตามแผนงานที่ห้องสมุดกำหนดไว้ 8) อากาศในห้องที่ฝึกงานร้อนอบอ้าว ไม่มีเครื่องปรับอากาศ 9) เครื่องคอมพิวเตอร์ที่ใช้เพื่อการฝึกงานห้องสมุดเก่า ชำรุด ล้าสมัย 10) การส่งรายงานให้บรรณารักษ์ตรวจ ต้องใช้เวลานานกว่าจะได้รับคืน ส่วนบรรณารักษ์ห้องสมุดกลางฯ และห้องสมุดคณะฯ มีปัญหาการฝึกงานห้องสมุดที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 รวม 8 ด้านคือ 1) ภาควิชาฯ ติดต่อขอความร่วมมือล่วงหน้าราว 2-3 เดือน เพื่อส่งนักศึกษาเข้าฝึกงานห้องสมุด ทำให้ไม่มีเวลาเตรียมตัวได้ทัน 2) บรรณารักษ์ไม่มีโอกาสได้พบปะกับอาจารย์ผู้ควบคุมการฝึกงานฯ 3) นักศึกษามีพื้นฐานความรู้ทางสารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์แตกต่างกัน ทำให้ต้องเสียเวลาในการอธิบายรายละเอียดต่างๆ เพิ่มมากขึ้น 4) งานที่มอบหมายให้นักศึกษาลงมือปฏิบัติมีข้อผิดพลาดมาก 5) ห้องสมุดมีสถานที่ฝึกงานที่คับแคบ 6) โต๊ะ-เก้าอี้ ที่ใช้เพื่อการฝึกงาน มีไม่เพียงพอ 7) ระยะเวลาการเปิด-ปิดห้องสมุด และ 8) ห้องสมุดไม่ได้รับเงินสนับสนุนจากภาควิชาฯ

คำสำคัญ: *การปฏิบัติงานห้องสมุด การฝึกงานในห้องสมุด สารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์*

Abstract

This quantitative research aims to study and compare the opinion of senior students, alumni and librarians to resolve the problems of library practicum of students majoring in Information and Library Science in the Library Science Department of the Faculty of Arts, Silpakorn University. The research tool used to collect data was questionnaires concerning 2 main items; opinions of the practicum and the problems of the practicum library. The data was collected from population and samples. A total of 144 people were questioned. They consisted of all 28 of senior students in year 2016 semester, a sample of 66 graduated alumni from the years 2013-2015. These students majored in Information and Library Science at the Faculty of Arts, Silpakorn University. As well, a sample of 50 librarians, who participated in the library practicum program, were questioned. The data analytics are percentages, means, standard deviations, and T-tests.

Finding are as follows:

➢ The most senior students and alumni need to have a practicum at the end of second semester (May-July) (51.06 percent), and need 3 months for training (50.00 percent). The practicum program should provide librarians to explain practically the various library functions to students (48.94 percent). The students need the instructor to visit them 2 times before and after the practicum (47.87 percent). The knowledge and experience gained from the practicum library are very important for future careers (64.89 percent). The library practicum are very necessary (95.74 percent). The students need to

have an internal practicum in Silpakorn University Central Library before going elsewhere for further training (67.02 percent). The Information Service course is the most important course for students to study before internship (100.00 percent). The practicum problems of senior students and alumni were a lack of knowledge in Information Resources Development ($\overline{X}$ = 2.69), and Analysis of Information Resources ($\overline{X}$ = 2.78). In addition, the students have no practicum within Silpakorn University Central library before going outside for training ($\overline{X}$ = 2.56). It was found that 1 month is too short for ($\overline{X}$ = 2.82) and 4 months too long a period ($\overline{X}$ = 2.97) for the practicum. The practicum is in the first semester vacation ($\overline{X}$ = 2.61). The participating library does not emphasize the main goals of the library ($\overline{X}$ = 2.94), and does not require enough responsibility from the students ($\overline{X}$ = 2.88). Other problems are low levels.

➢ The most librarians mentoring the practicum students, prefer 1-3 students for each session (96.00 percent). The librarians prefer to have the practicum in the second semester vacation (January-April) (40.00 percent). The appropriate training period is about 3 months (38.00 percent). The training should focus on the scope of the job description and the responsibilities of the students (38.00 percent). The instructors should visit the students one time only (46.00 percent). The students need to train in internal library at Silpakorn University Central Library before going to outside training (86.00 percent). The students should take 2 subjects before the practicum; the Analysis of Information Resources (100.00 percent) and Library Automation (98.00 percent). The most serious problems of practicum are that the practicum period is too short, so it can not provide adequate knowledge to students and also that students have problems report writing ($\overline{X}$ = 3.92). They are not taught a consistent report writing style ($\overline{X}$ = 3.88), The format of the report is unclear ($\overline{X}$ = 3.54). They do not understand how to write reports ($\overline{X}$ = 3.54), and can not compile a description of the practicum sequence ($\overline{X}$ = 3.52). Other problems exist in the middle and low levels.

➢ Comparing the opinions of the problems of the practicum : The senior students and alumni disagreed about the problems of the practicum. This difference of opinion was statistically significant at the 0.05 level. There were 10 areas of disagreement as follows, 1) The participants' perception of their health. 2) The knowledge and understanding of information and library science achieved prior to the start of the practicum. 3) Knowledge of the theory of information service for reference. 4) No practicum at the Silpakorn University Library, SanamChandra Palace Campus before going outside. 5) The practicum period of four months. 6) Having practicum at the end of second semester. 7) The work the librarian assigned to the program. 8) The air in the room where the trainees work is hot and lacks air conditioning. 9) The computers used for training are outdated. 10) The long periods taken by librarians so send feedback on reports. The Central and the Faculty Library librarians had statically significantly different problems concerning library training at the 0.05 level. There were 8 areas of disagreement as follows, 1) The department is asking for 2-3 months notice in advance of students being sent to the library. There is no time to prepare. 2) Librarians do not have the opportunity to meet with instructors who supervise internships. 3) Students have different backgrounds in information and library science. Students require different periods for training. 4) The tasks assigned to the students are often completed poorly. 5) The

library has only a small area for training. 6) There is an insufficient number of tables and chairs for the training. 7) There are concerns over the library's opening hours. 8) The library is not funded by the department.

Keywords: *Library Practicum, Library Internship, Information and Library Science.*

บทนำ

การศึกษาสาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์เป็น "วิชาชีพ" ผู้เรียนจำเป็นต้องมีการศึกษาหาความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเพื่อให้นักศึกษาได้รับความรู้และประสบการณ์ก่อนออกไปปฏิบัติงานจริง ซึ่งการฝึกงานในห้องสมุดถือว่ามีความสำคัญและเป็นหัวใจของสาขาวิชาชีพนี้ เพราะเป็นการส่งเสริมให้นักศึกษามีประสบการณ์ตรงในการปฏิบัติงาน มีโอกาสได้นำความรู้ที่ศึกษาจากภาคทฤษฎีไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์การทำงานจริง รวมทั้งให้นักศึกษารู้จักปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่ต้องไปประกอบอาชีพในอนาคต (เทิดศักดิ์ ไม้เท้าทอง 2539 : 91) ดังนั้นหลักสูตรการเรียนการสอนของสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์หรือสารสนเทศศาสตร์ในทุกสถาบัน จึงกำหนดให้นักศึกษาต้องมีประสบการณ์ทางวิชาชีพด้วยการออกไปฝึกปฏิบัติงานจริงในห้องสมุดหรือสถาบันบริการสารสนเทศต่าง ๆ ก่อนสำเร็จการศึกษา

ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้เริ่มเปิดการเรียนการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512 โดยกำหนดให้เป็นวิชาศึกษาทั่วไปของคณะอักษรศาสตร์ ต่อมาในปีการศึกษา 2520 ได้เปิดเป็นวิชาโทมีฐานะเป็นหมวดวิชา และในปลายปี พ.ศ. 2524 ได้ขยายงานจากหมวดวิชาเป็นภาควิชา ใช้ชื่อว่า "ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์" โดยได้รับอนุมัติเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2525 และเปิดสอนนักศึกษาในหลักสูตรสาขาวิชาเอก-โทบรรณารักษศาสตร์ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2526 เป็นต้นมา ในปี พ.ศ. 2545 ภาควิชาฯ ได้ปรับเปลี่ยนหลักสูตรใหม่เพื่อให้ทันกับยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นสาขาวิชาเอก-โท สารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ โดยกำหนดให้ศึกษาวิชาสารสนเทศศาสตร์ควบคู่กับวิชาบรรณารักษศาสตร์ และจากการปรับปรุงหลักสูตรในปี พ.ศ. 2554 และ พ.ศ. 2559 นอกจากภาควิชาฯ จะเปิดสอนเป็นสาขาวิชาเอกสารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์แล้ว ยังเปิดสอนวิชาโท 2 สาขาคือ วิชาโทบรรณารักษศาสตร์ และวิชาโทการจัดการสารสนเทศ

ด้วยความสำคัญของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ หลักสูตรการเรียนการสอนวิชาเอกสารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงกำหนดให้นักศึกษาวิชาเอกทุกคนและทุกรุ่นต้องผ่านประสบการณ์การฝึกปฏิบัติงานจริงในห้องสมุดก่อนสำเร็จการศึกษามาโดยตลอด ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่ระบุไว้ว่า "เพื่อให้นักศึกษามีความรู้และความสามารถอย่างเพียงพอในการปฏิบัติงานในศูนย์บริการสารสนเทศทุกประเภท" และเมื่อฝึกงานห้องสมุดเสร็จเรียบร้อยแล้ว นักศึกษาจะต้องเขียนรายงานการฝึกปฏิบัติงานให้เรียบร้อย และนำส่งให้บรรณารักษ์ผู้ฝึกงานให้ เพื่อตรวจความสมบูรณ์และความถูกต้อง จากนั้นนักศึกษาทุกกลุ่มต้องจัดเตรียมข้อมูลเพื่อการนำเสนอในชั่วโมงการสัมมนาของวิชานี้ร่วมกัน โดยมีคณาจารย์ทุกคนของภาควิชาฯ เข้าร่วมสัมมนาด้วย

จากการที่ภาควิชาฯ ได้ส่งนักศึกษาวิชาเอกสารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ไปฝึกปฏิบัติงานในห้องสมุดต่างๆ มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 เป็นต้นมานั้น ทำให้ภาควิชาฯ ได้ทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งกับนักศึกษาเองและกับบรรณารักษ์ที่ฝึกงานให้ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความรู้ความสามารถทางวิชาการของนักศึกษา การเขียนรายงานไม่ถูกต้อง การขาดความรับผิดชอบ การไม่มีมนุษยสัมพันธ์ การไม่เคารพกฎระเบียบของหน่วยงาน หรือบรรณารักษ์ที่ไม่มีเวลาให้กับนักศึกษาฝึกงาน นักศึกษาถูกใช้ให้ทำงานอื่นที่คั่งค้าง ตลอดจนการจัดตารางการฝึกงานที่ไม่เหมาะสม ซึ่งปัญหาดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Malik and Ameen (2010) ที่พบว่า นักศึกษาสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ที่ไปฝึกงานห้องสมุดในประเทศปากีสถาน มีปัญหามากที่สุดคือ ขาดความชำนาญในวิชาชีพ เช่น การจัดการองค์กร การบริหารห้องสมุด ความชำนาญทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กระบวนการบอกรับวารสาร และการให้บริการแก่ผู้ใช้

ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญและปัญหาดังกล่าว จึงต้องการศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักศึกษาที่ไปฝึกงานห้องสมุด และบรรณารักษ์ที่ฝึกงานให้ เพื่อนำผลการวิจัยไปปรับปรุงแก้ไขวิชาการฝึกงานห้องสมุดให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักศึกษา อันจะทำให้นักศึกษาเกิดความประทับใจและมีแรงบันดาลใจที่จะออกไปประกอบวิชาชีพเป็นบรรณารักษ์ที่ดี ด้วยการนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการฝึกงานห้องสมุดไปประยุกต์ใช้กับการทำงานในหน้าที่บรรณารักษ์ห้องสมุดหรืองานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษา ศิษย์เก่า และบรรณารักษ์ ที่มีต่อปัญหาการฝึกปฏิบัติงานห้องสมุด ของนักศึกษาสาขาวิชาเอกสารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

กรอบแนวคิด

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาปัญหา 2 ประเด็นหลักคือ

1. นักศึกษาปัจจุบันชั้นปีที่ 4 และศิษย์เก่า ประเด็นที่ศึกษาคือ 1) ปัญหาส่วนตัว 2) ปัญหาการเตรียมนักศึกษาก่อนออกฝึกงานที่ภาควิชาฯ จัดขึ้น 3) ปัญหาการกำหนดแผนการฝึกงานของห้องสมุด 4) ปัญหาช่วงระยะเวลาการฝึกงาน 5) ปัญหาภาระหน้าที่ที่รับผิดชอบ 6) ปัญหาสถานที่ฝึกงาน 7) ปัญหาเครื่องมือ อุปกรณ์ คอมพิวเตอร์ 8) ปัญหาการนิเทศของอาจารย์ภาควิชาฯ 9) ปัญหาการฝึกงานให้ของบรรณารักษ์ 10) ปัญหาการวัดและประเมินผล 11) ปัญหาการสัมมนาการฝึกปฏิบัติงาน

2. บรรณารักษ์ที่ฝึกปฏิบัติงานให้นักศึกษา ประเด็นที่ศึกษาคือ 1) ปัญหาการประสานงานของภาควิชาฯ กับห้องสมุด 2) ปัญหาของนักศึกษา 3) ปัญหาช่วงระยะเวลาการฝึกงาน 4) ปัญหาการนิเทศของอาจารย์ 5) ปัญหาการฝึกงานให้นักศึกษาของบรรณารักษ์ 6) ปัญหาวิธีการฝึกงาน 7) ปัญหาสถานที่ฝึกงาน 8) ปัญหางบประมาณ 9) ปัญหาเครื่องมือ อุปกรณ์ คอมพิวเตอร์ 10) ปัญหาการเขียนรายงานการฝึกงาน 11) ปัญหาการวัดและประเมินผล

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม คือ

1.1) นักศึกษาชั้นปีที่ 4 วิชาเอกสารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2559 ทุกคน ที่ผ่านการฝึกปฏิบัติงานห้องสมุด จำนวน 28 คน

1.2) ศิษย์เก่าที่สำเร็จการศึกษาสาขาวิชาเอกสารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ ของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ในช่วงปีการศึกษา 2556-2558 รวมทั้งหมด 108 คน เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสุ่มแบบบังเอิญ รวม 66 คน

1.3) บรรณารักษ์ของห้องสมุดที่ฝึกปฏิบัติงานให้นักศึกษาสาขาวิชาเอกสารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการเลือกแบบเจาะจงจากห้องสมุด 10 แห่ง รวมกลุ่มตัวอย่าง 50 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามแยกเป็น 2 ชุดคือ ชุดของนักศึกษาชั้นปีที่ 4 กับศิษย์เก่า และชุดของบรรณารักษ์ แล้วเสนอผู้เชี่ยวชาญ 3 คนเพื่อตรวจสอบและแก้ไข จากนั้นนำแบบสอบถามชุดนักศึกษาฯ ไปทดลองใช้กับศิษย์เก่าที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ส่วนชุดบรรณารักษ์นำไปทดสอบกับบรรณารักษ์ที่

ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 10 คน จากนั้นนำผลมาวิเคราะห์เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ซึ่งชุดของศิษย์เก่าได้ค่าความเชื่อมั่น 0.962 และชุดของบรรณารักษ์ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.955

แบบสอบถามมีเนื้อหาสำคัญ 2 ประเด็นคือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกงานห้องสมุด และปัญหาการฝึกงานห้องสมุด รายละเอียดของแบบสอบถาม 2 ชุด มีดังนี้

➢ แบบสอบถามของนักศึกษาชั้นปีที่ 4 และศิษย์เก่า มี 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามคือ เพศ สถานะของผู้ตอบ ห้องสมุดที่ไปฝึกงาน ปี พ.ศ. ที่ฝึก ช่วงเวลาที่ไปฝึกงาน และการทำงานในปัจจุบัน (สำหรับศิษย์เก่า)

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกงานห้องสมุด มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการเกี่ยวกับ ช่วงเวลาที่เหมาะสมกับการฝึกงานห้องสมุด ระยะเวลาที่คิดว่าเหมาะสมกับการฝึกงาน วิธีการฝึกงานห้องสมุดที่นักศึกษาต้องการ การออกนิเทศของอาจารย์ผู้ควบคุมการฝึกงานฯ การนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ ความจำเป็นของการฝึกงานห้องสมุด ความจำเป็นของการฝึกงานภายในห้องสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ก่อนไปฝึกงานภายนอก การออกนิเทศพบปะนักศึกษาและบรรณารักษ์ และรายวิชาสารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ที่กำหนดให้เรียนก่อนออกไปฝึกงานห้องสมุด

ตอนที่ 3 ปัญหาการฝึกงานห้องสมุด ประกอบด้วย 11 ด้าน คือปัญหาส่วนตัว ปัญหาการเตรียมนักศึกษาก่อนออกฝึกงาน ปัญหาการกำหนดแผนการฝึกงานของห้องสมุด ปัญหาช่วงระยะเวลาการฝึกงาน ปัญหาภาระหน้าที่ที่รับผิดชอบ ปัญหาสถานที่ฝึกงาน ปัญหาด้านเครื่องมือ-อุปกรณ์-คอมพิวเตอร์ ปัญหาการนิเทศของอาจารย์ภาควิชาฯ ปัญหาการฝึกงานให้ของบรรณารักษ์ ปัญหาการวัดและประเมินผล และปัญหาการสัมมนาการฝึกปฏิบัติงาน เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่าของลิเคอร์ท มีเกณฑ์ 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง นอย น้อยที่สุดหรือไม่เคยใช้

➢ แบบสอบถามบรรณารักษ์ มี 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามคือ เพศ อายุ วุฒิการศึกษาสูงสุด ประสบการณ์การทำงานห้องสมุด ระยะเวลาที่ฝึกงานห้องสมุดให้กับนักศึกษา งานที่ฝึกให้กับนักศึกษา ประเภทของห้องสมุด

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกงานห้องสมุด มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการเกี่ยวกับ จำนวนนักศึกษาที่ต้องการฝึกงาน ช่วงเวลาในการฝึกงาน ระยะเวลาการฝึกงาน วิธีการฝึกงาน การออกนิเทศของอาจารย์ผู้รับผิดชอบ การนำความรู้และประสบการณ์จากการฝึกงานไปใช้ ความจำเป็นของการฝึกงานห้องสมุดภายในมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ก่อนออกไปฝึกงานภายนอก และรายวิชาสารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ที่กำหนดให้นักศึกษาเรียนก่อนออกไปฝึกงานห้องสมุด

ตอนที่ 3 ปัญหาการฝึกงานห้องสมุด ประกอบด้วยปัญหา 11 ด้าน คือ การประสานงานของภาควิชาฯ กับห้องสมุด ปัญหาของนักศึกษา ปัญหาช่วงระยะเวลาการฝึกงาน ปัญหาการนิเทศของอาจารย์ ปัญหาการฝึกงานให้นักศึกษาของบรรณารักษ์ ปัญหาวิธีการฝึกงาน ปัญหาสถานที่ฝึกงาน ปัญหาด้านงบประมาณ ปัญหาด้านเครื่องมือ-อุปกรณ์ – คอมพิวเตอร์ ปัญหาการเขียนรายงานการฝึกงาน และปัญหาการวัดและประเมินผล เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่าของลิเคอร์ท มีเกณฑ์ 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง นอย น้อยที่สุดหรือไม่เคยใช้

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

จากแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมา ซึ่งเป็นแบบสอบถามของนักศึกษาชั้นปีที่ 4 จำนวน 28 คน ศิษย์เก่าจำนวน 66 คน และของบรรณารักษ์ จำนวน 50 คน นำไปประมวลและวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติด้านสังคมศาสตร์ SPSS (Statistical Package for the Social Science) หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า T-test ดังนี้

- แบบสอบถามตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม และตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกงานห้องสมุด ซึ่งเป็นแบบสำรวจรายการ (Check List) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ

- แบบสอบถามตอนที่ 3 ปัญหาการฝึกงานห้องสมุด เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ด้วยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ คะแนนเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
- เปรียบเทียบตัวแปรต้นคือ สถานภาพของนักศึกษาปัจจุบันชั้นปีที่ 4 และศิษย์เก่า กับตัวแปรตามคือ ความคิดเห็นต่อปัญหาการฝึกงานห้องสมุด โดยใช้ T-test
- เปรียบเทียบตัวแปรต้นคือ บรรณารักษ์ห้องสมุดกลางมหาวิทยาลัย/สถาบันอุดมศึกษา และบรรณารักษ์ห้องสมุดคณะวิชา/หน่วยงาน/องค์กร/สถาบัน กับตัวแปรตามคือ ความคิดเห็นต่อปัญหาการฝึกงานห้องสมุด โดยใช้ T-test

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยที่สำคัญสรุปเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

➢ **นักศึกษาชั้นปีที่ 4 และศิษย์เก่า**

นักศึกษาฯ และศิษย์เก่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ห้องสมุดที่ไปฝึกงานกันมากที่สุดมี 3 แห่งเท่ากันคือ สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์บางเขน หอสมุดและคลังความรู้ มหาวิทยาลัยมหิดลศาลายา และหอสมุดสาขา วังท่าพระ สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยปีการศึกษา 2556-2557 นักศึกษาไปฝึกงานห้องสมุดช่วงปิดภาคการศึกษาต้น ส่วนปีการศึกษา 2558-2559 นักศึกษาไปฝึกงานห้องสมุดช่วงปิดภาคการศึกษาปลาย และศิษย์เก่าที่สำเร็จการศึกษาไปแล้วส่วนมากทำงานอื่นที่ไม่ใช่บรรณารักษ์

นักศึกษาฯ และศิษย์เก่าส่วนใหญ่มีความเห็นดังนี้คือ ช่วงเวลาที่เหมาะสมกับการฝึกงานห้องสมุดมากที่สุดคือปิดภาคการศึกษาปลาย (พฤษภาคม-กรกฎาคม) (ร้อยละ 51.06) มีระยะเวลาฝึกงาน 3 เดือน (ร้อยละ 50.00) ต้องการให้บรรณารักษ์เน้นการปฏิบัติงานจริงโดยการอธิบายรายละเอียดงานที่รับผิดชอบทีละขั้นตอน เมื่ออธิบายจบให้นักศึกษาลงมือปฏิบัติจริงจากนั้นจึงอธิบายขั้นตอนต่อไป (ร้อยละ 48.94) ต้องการให้อาจารย์ออกนิเทศ 2 ครั้งคือเมื่อเริ่มฝึกและใกล้สิ้นสุดการฝึก (ร้อยละ 47.87) ความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการฝึกงานนั้นนำไปประยุกต์ใช้ได้กับบางงานเมื่อไปประกอบอาชีพเป็นบรรณารักษ์ (ร้อยละ 64.89) การฝึกงานห้องสมุดก่อนจบการศึกษามีความจำเป็นมาก (ร้อยละ 95.74) และต้องการให้ฝึกงานห้องสมุดภายในมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ก่อนออกไปฝึกงานห้องสมุดภายนอก (ร้อยละ 67.02) วิชาที่จำเป็นต้องเรียนก่อนออกไปฝึกงานห้องสมุดมากที่สุดคือวิชาการบริการสารสนเทศ (ร้อยละ 100.00) รองลงมาคือ วิชาการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศและวิชาการจัดทำดรรชนีและสาระสังเขปเท่ากัน (ร้อยละ 96.81) วิชาการทำรายการวัสดุสารสนเทศเบื้องต้น (ร้อยละ 95.74) และวิชาการวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ (ร้อยละ 94.68) ตามลำดับ

ปัญหาการฝึกงานที่นักศึกษาฯ และศิษย์เก่ามีในระดับปานกลางมีดังนี้คือ ความรู้ทางวิชาการงานพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ ($\bar{x}$= 2.69), งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ($\bar{x}$= 2.78), การมิได้ฝึกงานห้องสมุดภายในของมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ก่อนออกไปฝึกงานภายนอก ($\bar{x}$= 2.56), ระยะเวลาการฝึกงานห้องสมุดที่สั้นเกินไป 1 เดือน ($\bar{x}$= 2.58) หรือยาวนาน 4 เดือน ($\bar{x}$= 2.97), การฝึกงานห้องสมุดในช่วงปิดภาคการศึกษาต้น ($\bar{x}$= 2.61), ห้องสมุดมิได้ให้ฝึกงานสำคัญที่เป็นจุดเด่นของห้องสมุดแห่งนั้น ($\bar{x}$= 2.94), และห้องสมุดมอบหมายงานให้ฝึกน้อยเกินไป ($\bar{x}$= 2.88)

ปัญหาการฝึกงานที่นักศึกษาวิชาฯ และศิษย์เก่ามีในระดับน้อย มีดังนี้คือ การเดินทางจากที่พักไปห้องสมุดที่ฝึกงานต้องใช้เวลามาก ($\bar{x}$= 2.35), ค่าใช้จ่ายในการไปฝึกงานห้องสมุด ($\bar{x}$= 2.20), การปรับตัวในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ($\bar{x}$= 1.63), สุขภาพขณะออกฝึกงานห้องสมุด ($\bar{x}$= 1.50), ความรู้ทางวิชาการของงานบริการข่าวสารทันสมัย ($\bar{x}$= 2.40), งานการบริการวารสาร ($\bar{x}$= 2.35), การให้บริการยืม-คืน ตลอดจนการจัดชั้น ($\bar{x}$ = 2.16), ความรู้ความเข้าใจภาคทฤษฎีที่นำไปใช้ขณะฝึกงานจริงในห้องสมุด ($\bar{x}$= 2.48), ความพร้อมในการเตรียมตัวออกไปฝึกงานห้องสมุดภายนอก ($\bar{x}$= 2.45), ห้องสมุดกำหนดแผนการฝึกแต่ละงานไม่เหมาะสม ($\bar{x}$= 2.45), กำหนดระยะเวลาให้ฝึกงานพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ ($\bar{x}$= 2.41) งานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ($\bar{x}$ = 2.28) และงานบริการและการจัดกิจกรรม ($\bar{x}$= 2.13) อย่างต่ำงานละ 10 วัน,

ห้องสมุดขาดการวางแผนการฝึกงานต่างๆ ที่ละเอียดและชัดเจน ($\bar{x}$= 2.40), ห้องสมุดไม่ฝึกงานตามแผนการฝึกงานที่ได้กำหนดไว้ ($\bar{x}$= 2.10), ระยะเวลาการฝึกงาน 2 เดือน ($\bar{x}$= 2.31) และ 3 เดือน ($\bar{x}$= 2.21), การฝึกงานห้องสมุดในช่วงปิดภาคการศึกษาปลาย ($\bar{x}$= 2.06), ห้องสมุดมอบหมายงานให้ฝึกมากเกินไป ($\bar{x}$= 2.20), บรรณารักษ์มอบหมายงานพิเศษอื่นๆ นอกเหนือจากแผนงานที่ห้องสมุดกำหนดไว้ ($\bar{x}$= 2.02), บรรณารักษ์มอบหมายงานให้ฝึกตามแผนงานที่ห้องสมุดกำหนดไว้ ($\bar{x}$= 1.73), โต๊ะ-เก้าอี้ที่ใช้เพื่อการฝึกงานมีไม่เพียงพอ ($\bar{x}$= 1.99), ห้องสมุดมีสถานที่ฝึกงานที่คับแคบ ($\bar{x}$= 1.79), แสงสว่างบริเวณที่นั่งฝึกงานมีไม่เพียงพอ ($\bar{x}$= 1.66), ระยะเวลาการเปิด-ปิดห้องสมุดมีปัญหาต่อการฝึกงาน ($\bar{x}$= 1.63), บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมภายในห้องสมุดไม่เอื้อต่อการฝึกงาน ($\bar{x}$= 1.54), ปัญหาเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ใช้เพื่อการฝึกงานมีจำนวนไม่เพียงพอ ($\bar{x}$= 2.39), เครื่องมือเครื่องใช้และครุภัณฑ์เพื่อการฝึกงานมีจำนวนไม่เพียงพอ ($\bar{x}$= 2.27), เครื่องคอมพิวเตอร์ที่ใช้เพื่อการฝึกงานเก่า-ชำรุด-ล้าสมัย ($\bar{x}$= 2.17), เครื่องมือเครื่องใช้และครุภัณฑ์เพื่อการฝึกงานเก่า-ชำรุด-ล้าสมัย ($\bar{x}$= 2.04), อาจารย์มีเวลาให้คำแนะนำปรึกษาแก่นักศึกษาน้อยเกินไป ($\bar{x}$= 2.06), อาจารย์ไปนิเทศการฝึกงาน 1 ครั้ง ($\bar{x}$= 1.72) และมากกว่า 2 ครั้งขึ้นไป ($\bar{x}$= 1.63), การประชุมเพื่อชี้แจงเรื่องการฝึกงานห้องสมุดของอาจารย์ผู้รับผิดชอบขาดความชัดเจน ($\bar{x}$= 1.62), แผนการฝึกงานห้องสมุดและการสัมมนาหลังฝึกงานที่กำหนดไว้ขาดความเหมาะสม ($\bar{x}$= 1.62), บรรณารักษ์ไม่มีเวลาให้กับการฝึกงานห้องสมุด ($\bar{x}$= 2.39), บรรณารักษ์ไม่มีการเตรียมงานที่จะฝึกให้นักศึกษา ($\bar{x}$= 2.16), บรรณารักษ์ไม่เอาใจใส่กับการฝึกงานให้นักศึกษา ($\bar{x}$= 1.81), บรรณารักษ์ไม่ให้ความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับงานที่ฝึก ($\bar{x}$= 1.80), บรรณารักษ์ผู้ดูแลและประสานการฝึกงานห้องสมุดขาดการให้คำแนะนำและการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับนักศึกษา ($\bar{x}$= 1.79, บรรณารักษ์มอบหมายงานให้ทำไม่เหมาะสม ($\bar{x}$= 1.73, การเขียนรายงานการฝึกงาน ($\bar{x}$= 2.33), ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการทำงาน ($\bar{x}$= 2.27), ความรู้ความสามารถทางวิชาการสารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ ($\bar{x}$= 2.20), การประยุกต์ความรู้และใช้ทักษะเพื่อการแก้ปัญหา ($\bar{x}$= 2.17), ความถูกต้องแม่นยำในการทำงาน ($\bar{x}$= 2.17), ความรับผิดชอบต่องานที่ฝึกปฏิบัติ ($\bar{x}$= 2.00), ความสนใจและความกระตือรือร้นในการฝึกปฏิบัติงาน ($\bar{x}$= 1.98), ความมีวินัยและตรงต่อเวลา ($\bar{x}$= 1.97), การเคารพกฎระเบียบและข้อบังคับต่างๆ ของหน่วยงาน ($\bar{x}$= 1.95), การมีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่น ($\bar{x}$= 1.88), การมีกริยามารยาทสุภาพเรียบร้อย ($\bar{x}$= 1.87), การตอบข้อซักถามของการสัมมนา ($\bar{x}$= 2.29), ความชัดเจนของเนื้อหา ($\bar{x}$= 2.16), สื่อประกอบการสัมมนา ($\bar{x}$= 2.16), เนื้อหาการเขียนรายงานที่ละเอียดและชัดเจน ($\bar{x}$= 2.34), การใช้ภาษาที่ถูกต้อง ($\bar{x}$= 2.27), รูปแบบรายงานตามที่กำหนด ($\bar{x}$= 2.18), การเข้าร่วมการสัมมนาและการวัดการประเมินผล ($\bar{x}$= 1.76), การสัมมนาที่นำเสนองานละ 15-20 นาที ($\bar{x}$= 2.20), การเตรียมความพร้อมในการสัมมนาการฝึกงาน ($\bar{x}$= 2.01), การซักถามปัญหาหรือข้อสงสัยของผู้เข้าร่วมสัมมนา ($\bar{x}$= 2.00), บรรยากาศการมีส่วนร่วมในการสัมมนา ($\bar{x}$= 1.93), รูปแบบการจัดสัมมนาการฝึกงาน ($\bar{x}$= 1.78), สถานที่จัดการสัมมนา ($\bar{x}$= 1.59), ปัญหาการส่งรายงานให้บรรณารักษ์ตรวจต้องใช้เวลานานกว่าจะได้รับคืน ($\bar{x}$= 2.45), การฝึกงานที่ไม่เป็นไปตามลำดับขั้นตอนการทำงานจริง ($\bar{x}$= 2.28) และการเรียบเรียงเนื้อหาการฝึกงานไม่ถูกต้อง ($\bar{x}$= 2.15)

ปัญหาการฝึกงานที่นักศึกษาวิชาฯ และศิษย์เก่ามีในระดับน้อยที่สุดคือ อากาศในห้องที่ฝึกงานร้อนอบอ้าว ไม่มีเครื่องปรับอากาศ ($\bar{x}$= 1.43) นอกจากนี้ปัญหาที่นักศึกษาชั้นปีที่ 4 และศิษย์เก่า จัดป็นลำดับที่ 1 มี 3 ด้านคือ ปัญหาการเตรียมนักศึกษาก่อนออกฝึกงาน, ปัญหาช่วงระยะเวลาการฝึกงาน, และปัญหาการสัมมนาการฝึกปฏิบัติงาน

➢ **บรรณารักษ์ที่ฝึกงานห้องสมุดให้นักศึกษาฯ**

บรรณารักษ์ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไป วุฒิการศึกษาสูงสุดคือปริญญาโท มีประสบการณ์การทำงานห้องสมุด 16 ปีขึ้นไป เป็นบรรณารักษ์ระดับปฏิบัติการ มีประสบการณ์การฝึกงานห้องสมุด 6-10 ปี และเป็นบรรณารักษ์ห้องสมุดกลางของมหาวิทยาลัย/สถาบันอุดมศึกษา

บรรณารักษ์ส่วนใหญ่มีความเห็นดังนี้คือ พอใจรับนักศึกษาฝึกงานห้องสมุด 1-3 คน (ร้อยละ 96.00), ต้องการฝึกงานในช่วงเปิดภาคการศึกษาปลาย (มกราคม-เมษายน) (ร้อยละ 40.00), ระยะเวลาที่เหมาะสมในการฝึกงานคือ 3 เดือน (ร้อยละ 38.00), ใช้วิธีการฝึกงานที่เน้นการปฏิบัติงานจริงโดยการอธิบายรายละเอียดตามขั้นตอนของงานที่รับผิดชอบทั้งหมด

เสร็จแล้วให้นักศึกษาลงมือปฏิบัติจริงครั้งเดียวจบ (ร้อยละ 38.00), ต้องการให้อาจารย์ผู้รับผิดชอบการฝึกงานออกนิเทศเพียงครั้งเดียว (ร้อยละ 46.00), นักศึกษาสามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปใช้เมื่อไปประกอบอาชีพบรรณารักษ์ (ร้อยละ 50.00), นักศึกษาจำเป็นต้องฝึกงานห้องสมุดภายในมหาวิทยาลัยศิลปากรก่อนออกไปฝึกงานภายนอก (ร้อยละ 86.00), วิชาสำคัญที่ต้องเรียนก่อนออกไปฝึกงานห้องสมุดมากที่สุดคือวิชาการวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ (ร้อยละ 100.00) และวิชาระบบห้องสมุดอัตโนมัติ (ร้อยละ 98.00)

ปัญหาการฝึกงานที่บรรณารักษ์มีในระดับมากมีดังนี้คือ ระยะเวลาการฝึกงานห้องสมุดที่สั้นเกินไปทำให้นักศึกษาได้รับความรู้และประสบการณ์ได้ไม่เต็มที่ ($\bar{x}$= 3.92), นักศึกษามีปัญหาการใช้ภาษาในการเขียนรายงานฝึกงาน ($\bar{x}$= 3.88), ไม่มีรูปแบบการเขียนรายงานที่ชัดเจน ($\bar{x}$= 3.54), ไม่เข้าใจการเขียนรายงานการฝึกงาน ($\bar{x}$= 3.54), และนักศึกษาเรียบเรียงเนื้อหาการฝึกงานไม่ถูกต้อง ($\bar{x}$= 3.52)

ปัญหาการฝึกงานที่บรรณารักษ์มีในระดับปานกลาง มีดังนี้คือ หลังการฝึกงานเสร็จบรรณารักษ์ไม่มีโอกาสเข้าร่วมสัมมนาการฝึกงานห้องสมุดที่ภาควิชาฯ จัดขึ้น ($\bar{x}$= 3.06), ไม่ทราบรายละเอียดที่ภาควิชาฯ ต้องการให้นักศึกษาได้รับจากการฝึกงานห้องสมุด ($\bar{x}$= 3.04), บรรณารักษ์ไม่มีโอกาสได้พบปะกับอาจารย์ผู้ควบคุมการฝึกงานฯ ($\bar{x}$= 2.92), บรรณารักษ์ผู้ประสานงานการฝึกงานไม่แจ้งรายละเอียดการฝึกงานที่ชัดเจนให้ทราบ ($\bar{x}$= 2.68), นักศึกษามีพื้นฐานความรู้ทางสารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์แตกต่างกันทำให้ต้องเสียเวลาในการอธิบายรายละเอียดต่างๆ เพิ่มมากขึ้น ($\bar{x}$= 3.32), นักศึกษาขาดความสามารถในการนำความรู้ภาคทฤษฎีมาประยุกต์ใช้กับการฝึกงานห้องสมุด ($\bar{x}$= 3.14), นักศึกษามีความรู้ภาคทฤษฎียังไม่เพียงพอ ($\bar{x}$= 3.10), นักศึกษามีความรู้จากวิชาที่เรียนไปแล้วไม่สัมพันธ์กับการฝึกปฏิบัติงานจริงในห้องสมุด ($\bar{x}$= 2.74), ระยะเวลาการส่งนักศึกษาไปฝึกงานห้องสมุดของแต่ละสถาบันแตกต่างกันทำให้ต้องปรับเปลี่ยนแผนการฝึกงานตลอดเวลา ($\bar{x}$= 3.22), ระยะเวลาการฝึกงานที่ยาวนานเกินไปทำให้เสียเวลาในการทำงานประจำ ($\bar{x}$= 3.00), ระยะเวลาที่กำหนดให้นักศึกษาฝึกงานพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ ($\bar{x}$= 2.66) และงานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ($\bar{x}$= 2.58) อย่างต่ำงานละ 10 วัน, อาจารย์ไม่มีแผนการฝึกงานที่ชัดเจนให้กับนักศึกษา ($\bar{x}$= 2.92), อาจารย์ขาดความ ใส่ใจดูแลนักศึกษาฝึกงาน ($\bar{x}$= 2.68), อาจารย์มีเวลาให้คำแนะนำปรึกษาแก่นักศึกษาน้อยเกินไป ($\bar{x}$= 2.68), นักศึกษาแต่ละสถาบันมาฝึกงานไม่พร้อมกันทำให้ต้องเสียเวลาในการฝึกหลายครั้ง ($\bar{x}$= 3.26), บรรณารักษ์มีภาระงานมากทำให้ไม่มีเวลาทุ่มเทให้กับการฝึกงาน ($\bar{x}$= 3.14), งานที่มอบหมายให้นักศึกษาลงมือปฏิบัติมีข้อผิดพลาดมาก ($\bar{x}$= 3.08), บรรณารักษ์ไม่มีเวลาตรวจแก้ไขงานที่นักศึกษาได้ทำไว้ ($\bar{x}$= 2.80), ไม่มีเวลาเตรียมงานที่จะฝึกให้นักศึกษา ($\bar{x}$= 2.62), นักศึกษาปฏิบัติงานล่าช้าทำให้แผนการฝึกงานไม่เป็นไปตามที่กำหนดไว้ ($\bar{x}$= 2.60), นักศึกษาขาดความกระตือรือร้นในการฝึกงาน ($\bar{x}$= 2.74), นักศึกษาไม่สนใจวิธีการฝึกงานของบรรณารักษ์ ($\bar{x}$= 2.50), ห้องสมุดมีสถานที่ฝึกงานคับแคบ ($\bar{x}$= 2.50), เครื่องคอมพิวเตอร์ที่ใช้เพื่อการฝึกงานมีจำนวนไม่เพียงพอ ($\bar{x}$= 2.56), นักศึกษาส่งรายงานการฝึกงานช้า ($\bar{x}$= 3.18), ปัญหาการเขียนรายงาน ($\bar{x}$= 3.30), การประยุกต์ความรู้และใช้ทักษะเพื่อการแก้ปัญหา ($\bar{x}$=3.10), ความถูกต้องแม่นยำในการทำงาน ($\bar{x}$= 3.10), ความรู้ความสามารถทางวิชาการสารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ (= 2.94), ความสนใจและความกระตือรือร้นในการฝึกปฏิบัติงาน ($\bar{x}$= 2.90), ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการทำงาน ($\bar{x}$= 2.74), ความรับผิดชอบต่องานที่ฝึกปฏิบัติ ($\bar{x}$= 2.60), ความมีวินัยและตรงต่อเวลา ($\bar{x}$= 2.56), การมีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่น ($\bar{x}$= 2.54), และการมีกริยามารยาทสุภาพเรียบร้อย ($\bar{x}$= 2.52)

ปัญหาการฝึกงานที่บรรณารักษ์มีในระดับน้อยมีดังนี้คือ ภาควิชาฯ ติดต่อขอความร่วมมือล่วงหน้าราว 2-3 เดือนเพื่อส่งนักศึกษาเข้าฝึกงานห้องสมุดทำให้ไม่มีเวลาเตรียมตัวได้ทัน ($\bar{x}$= 2.18), การกำหนดให้ฝึกงานบริการและการจัดกิจกรรมห้องสมุดอย่างต่ำ 10 วัน ($\bar{x}$= 2.20), อาจารย์ไปนิเทศการฝึกงาน 1 ครั้ง ($\bar{x}$= 2.38), 2 ครั้ง ($\bar{x}$= 2.22) และมากกว่า 2 ครั้ง ($\bar{x}$= 2.14), วิธีการฝึกงานไม่เหมาะสมกับเวลาที่กำหนดให้ ($\bar{x}$= 2.36), นักศึกษาไม่รับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย ($\bar{x}$= 2.36), โต๊ะ-เก้าอี้ที่ใช้เพื่อการฝึกงานมีไม่เพียงพอ ($\bar{x}$= 2.44), บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมภายในห้องสมุดไม่เอื้อต่อการฝึกงาน ($\bar{x}$= 1.88), ระยะเวลาการเปิด-ปิดห้องสมุดไม่เหมาะสม ($\bar{x}$= 1.78), แสงสว่างบริเวณที่นั่งฝึกงานมีไม่เพียงพอ ($\bar{x}$= 1.74), อากาศในห้องที่ฝึกงานร้อนอบอ้าวไม่มีเครื่องปรับอากาศ ($\bar{x}$= 1.60), ห้องสมุดไม่ได้รับเงินสนับสนุนจากภาควิชาฯ ($\bar{x}$= 2.08),

ห้องสมุดมีงบประมาณจำกัดทำให้วัสดุที่ใช้เพื่อการฝึกงานมีไม่เพียงพอ ($\bar{x}$= 1.86), นักศึกษาใช้วัสดุเพื่อการฝึกงานอย่างไม่ประหยัดทำให้สิ้นเปลือง ($\bar{x}$= 1.80), เครื่องมือเครื่องใช้และครุภัณฑ์เพื่อการฝึกงานห้องสมุดมีจำนวนไม่เพียงพอ ($\bar{x}$= 2.24), เครื่องคอมพิวเตอร์ที่ใช้เพื่อการฝึกงานห้องสมุดเก่า ชำรุด ล้าสมัย ($\bar{x}$= 1.96), เครื่องมือเครื่องใช้และครุภัณฑ์เพื่อการฝึกงานห้องสมุด เก่า ชำรุด ล้าสมัย ($\bar{x}$= 1.94), และการเคารพกฎระเบียบและข้อบังคับต่างๆ ของหน่วยงาน ($\bar{x}$= 2.48)

ปัญหาที่บรรณารักษ์จัดเป็นลำดับที่ 1 มี 2 ด้านคือ ปัญหาของนักศึกษาเช่น พื้นฐานความรู้ทางวิชาชีพและความรู้ทั่วไป และปัญหาช่วงระยะเวลาการฝึกงาน

➢ **เปรียบเทียบปัญหาการฝึกงานห้องสมุด**

- นักศึกษาชั้นปีที่ 4 และศิษย์เก่า มีปัญหาการฝึกงานห้องสมุดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 รวม 10 ด้านคือ 1) ด้านสุขภาพขณะออกฝึกงานห้องสมุด 2) ความรู้ความเข้าใจเรื่องสารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ ก่อนออกไปฝึกงาน 3) ความรู้ทฤษฎีเรื่องบริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า 4) การมิได้ฝึกงานห้องสมุดภายในของมหาวิทยาลัยศิลปากรวิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ก่อนออกไปฝึกงานภายนอก 5) ระยะเวลาการฝึกงานห้องสมุด 4 เดือน 6) การฝึกงานห้องสมุดในช่วงปิดภาคการศึกษาปลาย 7) บรรณารักษ์มอบหมายงานให้ฝึกตามแผนงานที่ห้องสมุดกำหนดไว้ 8) อากาศในห้องที่ฝึกงานร้อนอบอ้าว ไม่มีเครื่องปรับอากาศ 9) เครื่องคอมพิวเตอร์ที่ใช้เพื่อการฝึกงานห้องสมุดเก่า ชำรุด ล้าสมัย 10) การส่งรายงานให้บรรณารักษ์ตรวจ ต้องใช้เวลานานกว่าจะได้รับคืน

- บรรณารักษ์ห้องสมุดกลางฯ และห้องสมุดคณะฯ มีปัญหาการฝึกงานห้องสมุดที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 รวม 8 ด้านคือ 1) ภาควิชาฯ ติดต่อขอความร่วมมือล่วงหน้าราว 2-3 เดือน เพื่อส่งนักศึกษาเข้าฝึกงานห้องสมุด ทำให้ไม่มีเวลาเตรียมตัวได้ทัน 2) บรรณารักษ์ไม่มีโอกาสได้พบปะกับอาจารย์ผู้ควบคุมการฝึกงานฯ 3) นักศึกษามีพื้นฐานความรู้ทางสารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์แตกต่างกัน ทำให้ต้องเสียเวลาในการอธิบายรายละเอียดต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น 4) งานที่มอบหมายให้นักศึกษาลงมือปฏิบัติมีข้อผิดพลาดมาก 5) ห้องสมุดมีสถานที่ฝึกงานที่คับแคบ 6) โต๊ะ-เก้าอี้ที่ใช้เพื่อการฝึกงาน มีไม่เพียงพอ 7) ระยะเวลาการเปิด-ปิดห้องสมุด และ 8) ห้องสมุดไม่ได้รับเงินสนับสนุนจากภาควิชาฯ

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลที่สำคัญได้ดังนี้

1. จากการที่ภาควิชาฯ ได้ส่งนักศึกษาไปฝึกงานห้องสมุดเมื่อปีการศึกษา 2556-2557 เป็นระยะเวลา 1 เดือนในช่วงปิดภาคการศึกษาต้นคือมกราคม เพื่อให้เป็นไปตามการเปิด-ปิดเทอมของอาเซี่ยนนั้น ทำให้การฝึกงานมีระยะเวลาที่สั้นเกินไป นักศึกษาได้รับความรู้และประสบการณ์ได้ไม่เต็มที่ ต่อมาปีการศึกษา 2558 - ถึงปัจจุบัน ภาควิชาฯ ได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวจึงเปลี่ยนช่วงระยะเวลาการฝึกงานใหม่โดยให้นักศึกษาออกไปฝึกงานภายนอกที่ห้องสมุดต่าง ๆ ในช่วงปิดภาคการศึกษาปลายคือ มิถุนายน-กรกฎาคม เป็นเวลา 2 เดือน แต่จากผลการวิจัยทำให้ทราบว่าทั้งนักศึกษาและบรรณารักษ์ส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันว่าต้องการให้มีการฝึกงานห้องสมุดเป็นเวลา 3 เดือน ซึ่งความเห็นดังกล่าวจะเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ในการพิจารณาปรับเปลี่ยนระยะเวลาการฝึกงานของภาควิชาฯ จาก 2 เดือน ไปเป็น 3 เดือน ต่อไปในอนาคต

2. บรรณารักษ์มีปัญหาการฝึกงานห้องสมุดในระดับมากและจัดเป็นปัญหาลำดับแรกคือ นักศึกษามีความรู้ทางวิชาชีพและความรู้รอบตัวน้อยเกินไป รวมทั้งการฟัง การพูด การอ่าน การเขียน และการจับใจความสำคัญยังไม่ดีพอ ซึ่งนักศึกษาฯ และศิษย์เก่าก็มีปัญหาดังกล่าวเช่นเดียวกันโดยเฉพาะ 2 งานหลักที่สำคัญคือ งานพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศและงานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ จากปัญหาที่นักศึกษามีความรู้ภาคทฤษฎีไม่เพียงพอ ภาควิชาฯ ควรต้องตระหนักและวางแผนการเรียนการสอนเพื่อเพิ่มความรู้และทักษะทางวิชาการที่จะนำไปใช้เพื่อการฝึกปฏิบัติงานให้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของอัญชลี ภูมิดิษฐ์ (2528) และศิริพร ปัญญายอง (2531) ที่พบว่าวิชาการจัดหมู่และการทำรายการเป็นวิชาที่สำคัญที่นักศึกษาต้องเรียนก่อนออกไปฝึกงาน นอกจากนี้ศิริพร ปัญญายอง (2531) ยังพบว่าความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์และความพร้อมของนักศึกษาที่แตกต่างกันเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด

3. บรรณารักษ์ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าวิชาที่ต้องเรียนก่อนออกไปฝึกงานมากที่สุดคือ วิชาการวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ (ร้อยละ 100.00) รองลงมาคือวิชาระบบห้องสมุดอัตโนมัติ (ร้อยละ 98.00) รองลงมาอีกคือวิชาการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ การทำรายการวัสดุสารสนเทศ การจัดทำดรรชนีและสาระสังเขป การบริการ และการค้นคืนสารสนเทศ (ร้อยละ 96.00 เท่ากัน) ส่วนนักศึกษาฯ และศิษย์เก่าส่วนใหญ่มีความเห็นว่าวิชาที่ต้องเรียนก่อนออกไปฝึกงานมากที่สุดคือ วิชาการบริการ (ร้อยละ 100.00) รองลงมาคือวิชาการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ และวิชาการจัดทำดรรชนีและสาระสังเขป (ร้อยละ 96.81 เท่ากัน) ดังจะเห็นได้ว่าวิชาสำคัญที่นักศึกษาฯ ศิษย์เก่า และบรรณารักษ์มีความเห็นตรงกันว่าวิชาที่ต้องเรียนก่อนออกไปฝึกงานคือ วิชาการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ การวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ การทำรายการวัสดุสารสนเทศ การบริการ และการจัดทำดรรชนีและสาระสังเขป ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยอัญชลี ภูมิดิษฐ์ (2528) และศิริพร ปัญญายอง (2531) ที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างบนที่พบว่าวิชาการจัดหมู่และการทำรายการเป็นวิชาที่สำคัญที่นักศึกษาต้องเรียนก่อนออกไปฝึกงาน ดังนั้นหลักสูตรสารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ควรต้องกำหนดให้นักศึกษาเรียนวิชาเหล่านั้นก่อนออกไปฝึกงานห้องสมุด ทั้งนี้หลักสูตรของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ ฉบับปรับปรุงปี พ.ศ. 2559 ได้กำหนดวิชาบังคับ 2 วิชาที่นักศึกษาต้องเรียนก่อนการฝึกงานคือ การทำรายการวัสดุสารสนเทศและการวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ

4. นักศึกษาฯ ศิษย์เก่า และบรรณรักษ์ มีความเห็นตรงกันคือ ต้องการให้มีการฝึกงานภายในห้องสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากรก่อนส่งออกไปฝึกงานภายนอก เพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้หลักการฝึกงานเบื้องต้น ได้ทราบจุดอ่อนของตัวเองและเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนออกไปฝึกงานภายนอก ซึ่งหลักสูตรการเรียนการสอนสาขาวิชานี้ สถาบันการศึกษาส่วนมากได้กำหนดให้นักศึกษาต้องฝึกงานห้องสมุดภายในสถาบันก่อนออกไปฝึกงานภายนอก จากความเห็นดังกล่าวและจากปัญหาของนักศึกษาฯ มหาวิทยาลัยศิลปากรที่ไม่มีการฝึกงานห้องสมุดภายในสถาบันก่อนนั้น ภาควิชาฯ ควรทบทวนเพื่อให้นักศึกษาฯ ได้มีโอกาสฝึกงานห้องสมุดภายในสถาบันของตัวเอง ก่อนส่งออกไปฝึกงานภายนอกต่อไป

5. นักศึกษาฯ ศิษย์เก่า และบรรณารักษ์ มีความเห็นตรงกันว่านักศึกษาวิชาเอกจำเป็นต้องฝึกงานห้องสมุดก่อนจบหลักสูตร เนื่องจากการฝึกงานห้องสมุดมีความสำคัญและจำเป็นมากเพราะนักศึกษาจะได้รับความรู้และประสบการณ์ตรงนอกเหนือจากทฤษฎีที่ได้เรียนไปแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ferrer-Vinent and Sobel (2011) และ Branon (2014) ที่พบว่าการฝึกงานห้องสมุดทำให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์และความเข้าใจเนื้อหาวิชาเพิ่มมากขึ้น และที่สำคัญคือนักศึกษาและบรรณารักษ์ได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

ข้อเสนอแนะต่อการจัดการเรียนการสอน

1. ทุกสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนสาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ ควรกำหนดรายละเอียดวิชาการฝึกงานห้องสมุดที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน เช่น จำนวนชั่วโมงที่ฝึกงาน การฝึกงานภายในสถาบันก่อนออกไปฝึกงานภายนอก มาตรฐานของห้องสมุดที่นักศึกษาไปฝึกงาน

2. ควรเปิดวิชาเลือกที่หลากหลายเพื่อเตรียมความพร้อมให้นักศึกษาได้ออกไปฝึกงานยังสถานประกอบการต่างๆ ตามความต้องการที่นอกเหนือจากงานห้องสมุด เช่น ศูนย์ข้อมูล ศูนย์เอกสาร งาน จดหมายเหตุ สำนักพิมพ์/โรงพิมพ์ ร้านจำหน่ายหนังสือ บริษัทจัดจำหน่ายฐานข้อมูลหรือนายหน้าค้าข้อมูล

3. ภาควิชาหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบควรเตรียมตัวนักศึกษาให้พร้อมก่อนส่งนักศึกษาออกไปฝึกงานห้องสมุด เช่น จัดอบรมความรู้ทางวิชาชีพระยะสั้น เชิญบรรณารักษ์ที่เคยฝึกงานห้องสมุดฯ ให้มาพูดคุยกับนักศึกษาถึงปัญหาและความต้องการของการฝึกงานห้องสมุด หรือเชิญศิษย์เก่าที่ผ่านการฝึกงานห้องสมุดมาพูดคุยกับนักศึกษาที่จะออกไปฝึกงาน

4. ควรจัดการสัมมนาการฝึกงานห้องสมุดระดับชาติ โดยเชิญอาจารย์ผู้สอน บรรณารักษ์ที่ฝึกงานห้องสมุดให้นักศึกษาฯ นักศึกษาปัจจุบัน และศิษย์เก่า เพื่อทราบปัญหาและแนวทางการแก้ไขร่วมกัน

ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัย

1. เนื่องจากการเรียนการสอนสาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ ในสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ มีหลักสูตรที่แตกต่างกันทั้งรายวิชาที่เปิดสอนและจำนวนหน่วยกิตที่สอน จึงควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรายวิชาต่าง ๆ ที่เปิดสอนในหลักสูตรของทุกสถาบันฯ เพื่อนำผลการวิจัยไปปรับปรุงหลักสูตรให้ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน และเพื่อให้มีวิชาแกน (Core course) ที่นักศึกษาต้องเรียนเหมือน ๆ กัน อีกทั้งจะทำให้ทราบด้วยว่าวิชาการฝึกงานห้องสมุดนั้นมีความจำเป็นต้องปรับปรุงหรือไม่ อย่างไร

2. รายวิชาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของหลักสูตรสารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์นั้น ก่อนจบหลักสูตรทุกสถาบันการศึกษาจะกำหนดให้นักศึกษาต้องไปฝึกงานห้องสมุดหรือฝึกประสบการณ์วิชาชีพ หรือทำโครงงานสารสนเทศหรือสหกิจศึกษาทางสารสนเทศศาสตร์ ซึ่งบางหลักสูตรกำหนดให้เลือกเรียนวิชาใดวิชาหนึ่งแต่บางหลักสูตรบังคับให้เรียนทั้งหมด โดยเฉพาะวิชาการฝึกงานห้องสมุดนั้นสถาบันการศึกษาส่วนใหญ่จะกำหนดเป็นวิชาบังคับ และแต่ละสถาบันฯ จะส่งนักศึกษาไปฝึกงานห้องสมุดในช่วงเวลาและระยะเวลาที่แตกต่างกัน จึงควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อสำรวจปัญหาการฝึกงานห้องสมุดที่เกิดขึ้นในแต่ละสถาบันฯ หรือทุกสถาบันฯ ทั่วประเทศ เพื่อทราบความต้องการ ความคิดเห็น ปัญหา ข้อดีและข้อบกพร่องของการฝึกงานห้องสมุด เพื่อนำไปปรับปรุงวิชาการฝึกงานห้องสมุดให้เป็นแนวทางเดียวกันทั่วประเทศ และทำให้ทั้งนักศึกษาและบรรณารักษ์มีการฝึกงานห้องสมุดที่มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด

3. ทุกสาขาอาชีพควรมีการศึกษาวิจัยปัญหาการฝึกงานหรือฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เพื่อนำผลไปปรับปรุงการฝึกงานให้มีประสิทธิภาพและเป็นมาตรฐานเดียวกัน

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

เทอดศักดิ์ ไม้เท้าทอง. (2539). **การฝึกงานห้องสมุดของนักศึกษาบรรณารักษ์.** บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ มข., 4 (3) : 90-98.

พิศิษฐ์ อู่ศิริกุลพาณิชย์. (2537). **สภาพและปัญหาการฝึกงานของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษามหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม ปีการศึกษา 2536.** ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.

ศิริพร ปัญญายอง. (2531). **ความร่วมมือในการฝึกงานห้องสมุดระหว่างภาควิชาบรรณารักษศาสตร์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสต์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อัญชลี ภูมิดิษฐ์. (2528). **การศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษาวิชาเอกบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหงและบรรณารักษ์ที่มีต่อการฝึกปฏิบัติงานห้องสมุด.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ภาษาต่างประเทศ

Ameen, K. (1992). **Education and training of university librarians in Pakistan**. In Library education in Pakistan: past, present and future. Ed. by Rehman, S. ... et al. PULSAA, Lahore : 61-65.

Ball, M.A. (2008). **Practicums and service learning in LIS education.** Journal of Education for Library and Information Science 49 (1) : 70-82.

Brannon, Sian. (2014). **Assessment in fieldwork courses: what are we rating?** Journal of Education for Library & Information Science, 55 (4). [Online]. Accessed March 1, 2016. Retrieved from http://eds.b.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=2&sid=5d1774d4-4aba-47da-ad83-39a858d8ef6c%40sessionmgr104&hid=104&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtbGl 2ZQ%3d%3d#AN=99055672 &db=ehh

Ferrer-Vinent, Ignacio J. and Sobel, Karen. (2011). "A study of master of library science candidates and librarians at a practicum site librar." **New Library World** 112.728 : 365-367. [Online]. Retrieved Sept. 23, 2015. From http://search.proquest.com/docview/877022216/fulltext/BAF08196A0414817PQ/1?accountid=50150

Hotcourses abroad. (2016). **161 institutions offering library studies courses abroad**. [Online]. Accessed August, 2016. Retrieved rom http://www.hotcoursesabroad.com/study/training-degrees/international/library-studies-courses/cgory/l7-3/sin/ct/programs.html.

Kavulya, Joseph M. (2007). **Training of library and information science (LIS) professionals in Kenya: a needs assessment.** Library Review, 56 (3) : 208-223. [Online]. Accessed Sept. 23, 2015. Retrieved from http://www.emeraldinsight.com/doi/abs/10.1108/00242530710735993

Malik, Amara and Ameen, Kanwal . (2010). **Effectiveness of library practicum: perceptions of LIS graduates in Pakistan.** Library Review, 59 (8) : 573 – 584. [Online]. Accessed Sept. 23, 2015. Retrieved from http://www.emeraldinsight.com/doi/ref/10.1108/00242531011073100

Ogheneruemu, Andrew and Tiemo, Pereware Aghwotu. (2007). **Evaluation of the practicum trainee librarians at Delta State University, Abraka, Nigeria.** Library Philosophy and Practice, (August). [Online]. Retrieved Sept. 23, 2015. From http://www.webpages.uidaho.edu/~mbolin/tiemo-itedjere.pdf.

Okello-Obura, C. and Bukirwa, Joyce. (2011). **An assessment of Makerere University Library and Information Science students' participation field attachments.** Mousaion 29 (1) : 17-36.

Pacios, Ana R. (2013). **Assessment of the practicum by students from the perspective of the induction process.** Journal of Education for Library and Information Science, 54 (3) (Summer). [Online]. Accessed March 1, 2016. Retrieved from http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1074132.pdf

Sobel, Karen. (2011). **A study of master of library science candidates and librarians at a practicum site library.** New Library World 112.728 : 365-367. [Online]. Accessed Sept. 23, 2015. Retrieved from http://search.proquest.com/

พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพนักงานโรงแรม จังหวัดชลบุรี

The Health Care Behaviors of Hotel Staff in Chonburi Province

ธีรวัฒน์ อิ่มประคองศิลป์[1]

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาทัศนคติและการดูแลสุขภาพของพนักงานโรงแรม และ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการทัศนคติและการดูแลสุขภาพของพนักงานโรงแรม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ พนักงานโรงแรมในจังหวัดชลบุรีจำนวน 189 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสถิติ F-test (ANOVA) ผลการวิจัยพบว่า พนักงานโรงแรมที่มีระดับการศึกษา ระดับการปฏิบัติงาน และระยะเวลาในการทำงานที่แตกต่างกัน มีทัศนคติและพฤติกรรมการดุแลสุขภาพโดยรวมแตกต่างกัน จากการศึกษายังพบว่าความแตกต่างทางด้านรายได้ไม่มีผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมการการดูแลสุขภาพของพนักงาน

***คำสำคัญ**: พนักงานโรงแรม พฤติกรรม การดูแลสุขภาพ*

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the attitudes and health care behavior of hotel staff members and 2) to study the factors affecting their attitudes and health care behavior. The sample group comprised of 189 hotel staff who work in the hotel in Chonburi province. Questionnaire was used to collect data for this study. Descriptive analyses, such as percentage, mean score ($\bar{x}$), standard deviations (SD) and F-test (ANOVA), were used to verify the results regarding the attitudes and health care behavior of participants. The study found that staff who had different educational levels, operational levels, and working experience had different significant in terms of the attitudes and health care behavior. Contrarily, it was found that the difference of monthly income did not have significant relation with their attitudes and health care behavior.

***Keywords:** Hotel Staff, Behaviors, Health care*

บทนำ

ธุรกิจโรงแรมเป็นธุรกิจบริการ (Service Business) จัดเป็นสถานที่พักและให้บริการตลอด 24 ชั่วโมง ไม่มีวันหยุดตลอดปี การให้บริการมีหลากหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับความต้องการของลูกค้า ไม่ว่าจะเป็นด้านห้องพัก อาหารและเครื่องดื่ม สันทนาการและผ่อนคลาย ฯ ดังนั้นธุรกิจโรงแรมต้องพร้อมที่จะจัดบริการให้ลูกค้าเสมอ ทุกแผนกในธุรกิจโรงแรมต้องมีความรับผิดชอบต่องานในแผนกของตนและยังต้องประสานความร่วมมือกับแผนกต่าง ๆ เพื่อให้ผลงานที่ออกมาสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าอย่างสูงสุด งานด้านนี้จึงต้องการคนที่มีลักษณะที่เหมาะสมกับแต่ละหน้าที่อย่างมาก บุคลากรของโรงแรมทุกคนนับตั้งแต่ผู้บริหารจนถึงผู้ปฏิบัติงาน จะต้องเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบสูง เข้างานตรงเวลา และได้รับการฝึกอบรมให้มีมาตรฐานด้านบริการ (วารี ศิริระเวทย์กุล, 2544.) และจากรายงานแนวโน้มความต้องการแรงงานในช่วงปี 2558 จะมีความต้องการ

[1] อาจารย์ประจำภาควิชาการจัดการการโรงแรม คณะมนุษยศาสตร์และการจัดการการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

กำลังคนในสาขาที่พักแรม (Hotel Service) เพิ่มขึ้น 10% หรือ 108,000 คน ปี 2559 เพิ่ม 120,000 คน และปี 2560 เพิ่มเป็น 130,000 คน โดยเน้นที่ แผนกหลัก ครัว ต้อนรับ แม่บ้าน บริการอาหารและเครื่องดื่ม (สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2557.)

แต่ด้วยสภาวะการด้านเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปภายใต้กระแสโลกาภิวัฒน์ ระบบทุนนิยมและเทคโนโลยีการสื่อสารไร้พรมแดน ส่งผลให้คนไทยเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตจากเดิมไปอย่างมากท่ามกลางค่านิยม วัฒนธรรมและสังคมสิ่งแวดล้อมที่เต็มไปด้วยความเสี่ยง และเป็นภัยคุกคามสุขภาพ เกิดการระบาดของโรคไม่ติดต่อเรื้อรังที่สามารถป้องกันได้หรือที่เรียกว่า โรค NCDs (Non-Communicable Diseases)ที่มีอัตราผู้ป่วยและผู้เสียชีวิตสูงสุด 6 โรค ได้แก่ โรคเบาหวาน (Diabetes Mellitus) โรคหลอดเลือดสมองและหัวใจ (Cardiovascular & Cerebrovascular Diseases) โรคถุงลมโป่งพอง (Emphysema) โรคมะเร็ง (Cancer) โรคความดันโลหิตสูง (Hypertension) โรคอ้วนลงพุง (Obesity) (ศูนย์จัดการความรู้ผู้ป่วย โรงพยาบาลบำรุงราษฎร์, 2559) และโรคอุบัติใหม่ที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลา 5-7 ปีที่ผ่านมา ซึ่งเป็นปัญหาสุขภาพสำคัญลำดับต้น ๆ ที่ระบาดอยู่ในปัจจุบัน และในอนาคตที่คาดว่าจะมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้น หากไม่สามารถสกัดกั้นหรือหยุดยั้งปัญหาได้จะทำให้เกิดการเจ็บป่วย พิการ เสียชีวิต มีภาระค่าใช้จ่ายทางด้านสุขภาพและการสูญเสียทางเศรษฐกิจตามมา (สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2556)

ธุรกิจโรงแรมในปัจจุบันมีการแข่งขันกันสูงและยังจัดเป็นชุมชนหนึ่งที่มีบุคลากรและผู้เข้าใช้บริการจากหลากหลายที่มาเป็นจำนวนมากในแต่ละวัน ทุกคนต้องมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันไม่มากก็น้อยขึ้นอยู่กับลักษณะงาน อีกทั้งตัวอาคารสถานที่ประกอบการก็เป็นแบบอาคารปิด มิได้เปิดโล่งตลอดเวลา หากมิได้มีการจัดการด้านสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อมที่ดีย่อมจะเป็นแหล่งเพาะและแพร่เชื้อโรคแหล่งใหญ่ได้ ส่วนบุคลากรที่ปฏิบัติงานในโรงแรมก็มีความแตกต่างกันในด้านภูมิหลังและการดูแลรักษาสุขภาพของตนเอง เมื่อเข้ามาร่วมกันในสถานที่ทำงานย่อมมีโอกาสรับและแพร่เชื้อโรคได้เช่นกัน

จังหวัดชลบุรีมีแหล่งท่องเที่ยวที่ยังคงได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่อง และสามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้แบบครบวงจรทั้งแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น สามารถเดินทางมาท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี และจากรายงานสถิติจังหวัดชลบุรี พ.ศ. 2558 จำนวนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่เดินทางมาท่องเที่ยวยังจังหวัดชลบุรี มีจำนวนทั้งสิ้น 10,167,469 คน (สำนักงานสถิติจังหวัดชลบุรี, 2558) และคาดว่าจะเพิ่มขึ้นอีกในปีถัดไป ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา ทัศนคติและการดูแลสุขภาพของพนักงานโรงแรม โดยต้องการทราบสาเหตุต่าง ๆ ว่าสิ่งใดบ้างที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพนักงาน ผลการศึกษาที่ได้จะใช้เป็นแนวทางในการวางแผนเพื่อป้องกันและแก้ไข ปัญหาสุขภาพของพนักงาน เพื่อให้พนักงานมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงปราศจากโรค และมีจิตใจที่สมบูรณ์พร้อมที่จะปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น และยังมีส่วนในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทัศนคติและการดูแลสุขภาพของพนักงานโรงแรม
2. เพื่อศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อทัศนคติและการดูแลสุขภาพของพนักงานโรงแรม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงทัศนคติเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของพนักงานโรงแรม
2. ได้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการดูแลสุขภาพของพนักงานโรงแรม
3. ใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการดำเนินงานด้านการส่งเสริมสุขภาพ และแก้ไขปัญหาสุขภาพของพนักงานโรงแรม

สมมติฐานการวิจัย

1. พนักงานโรงแรมที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการดูแลสุขภาพแตกต่างกัน
2. พนักงานโรงแรมที่มีระดับการปฏิบัติงานต่างกัน มีการดูแลสุขภาพแตกต่างกัน
3. พนักงานโรงแรมที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีการดูแลสุขภาพแตกต่างกัน
4. พนักงานโรงแรมที่มีระยะเวลาในการทำงานที่ต่างกัน มีการดูแลสุขภาพแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อศึกษาทัศนคติและการดูแลสุขภาพของพนักงานโรงแรมในจังหวัดชลบุรี โดยได้ดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้คือพนักงานโรงแรม ในจังหวัดชลบุรี จากรายชื่อโรงแรมของสมาคมโรงแรมแห่งประเทศไทย 65 แห่ง (สมาคมโรงแรมประเทศไทย, 2558) โดยแบ่งเป็นระดับการปฏิบัติงานดังนี้ 1. พนักงาน 2. หัวหน้าพนักงาน 3. ผู้จัดการแผนก ที่ปฏิบัติงานในแต่ละโรงแรม ๆ ละ 3 คน รวมทั้งสิ้น 195 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ทำการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบบังเอิญกับผู้ที่เต็มใจตอบแบบสอบถามจาก ผู้ปฏิบัติงานทั้ง 3 ลำดับข้างต้น เป็นจำนวนทั้งสิ้น 189 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม ซึ่งปรับปรุงจากแบบสอบถามงานวิจัยของกิติยา คำพึ่งพร และสุภาพร แซ่ฉั่ว (2550) โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐาน ลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check list)

ตอนที่ 2 ทัศนคติเกี่ยวกับสุขภาพ ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

ตอนที่ 3 การดูแลสุขภาพ ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วน (Rating Scale)

การกำหนดคะแนนคำตอบมาตรฐานส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ได้กำหนดดังนี้

5 คะแนน สำหรับคำตอบ ระดับมากที่สุด

4 คะแนน สำหรับคำตอบ ระดับมาก

3 คะแนน สำหรับคำตอบ ระดับปานกลาง

2 คะแนน สำหรับคำตอบ ระดับน้อย

1 คะแนน สำหรับคำตอบ ระดับน้อยที่สุด

4. การทดสอบเครื่องมือ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแล้วไปทดสอบใช้กับพนักงานโรงแรมที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ชุด เพื่อนำมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach (Alpha Coefficient) (สุภาพ ฉัตราภรณ์, 2548) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.95 มีค่าความเชื่อมั่นอยู่ในระดับสูง จึงนำแบบสอบถามไปใช้กับประชากรที่ศึกษาวิจัยในครั้งนี้

5. การเก็บข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเองส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งจัดส่งทางไปรษณีย์ไปยังแผนกทรัพยากรบุคคลให้ช่วยดำเนินการเก็บข้อมูล เมื่อได้แบบสอบถามกลับมาแล้วจึงตรวจสอบความสมบูรณ์ถูกต้อง พบว่าแบบสอบถามมีความสมบูรณ์ถูกต้องใช้ได้จำนวน 189 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 96.92 จึงนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

6. การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปดังต่อไปนี้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสถิติ F-test

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของพนักงานโรงแรม

พนักงานโรงแรมส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 54.0 และเป็นเพศชาย ร้อยละ 46.0 มีอายุอยู่ในช่วงต่ำกว่า 25 ปี ร้อยละ 26.5 รองลงมามีอายุระหว่าง 25 – 30 ปี ร้อยละ 25.9 มีอายุระหว่าง 31 – 35 ปี ร้อยละ 18.5 มีอายุระหว่าง 36 – 40 ปี ร้อยละ 15.9 มีอายุระหว่าง 41 – 45 ปี ร้อยละ 7.9 และมีอายุระหว่าง 46 – 50 ปี ร้อยละ 5.3 ระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ร้อยละ 55.0 รองลงมาต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 33.9 ระดับปริญญาโท ร้อยละ 11.1 ปฏิบัติงานในระดับพนักงาน ร้อยละ 33.3 หัวหน้าพนักงาน ร้อยละ 33.3 และผู้จัดการแผนก ร้อยละ 33.3 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนประมาณ 10,000 – 20,000 บาท ร้อยละ 59.8 รองลงมามีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 27.0 มีรายได้20,001 – 30,000 บาท ร้อยละ 13.2 มีระยะเวลาในการทำงานในธุรกิจโรงแรมประมาณ 1 – 5 ปี ร้อยละ 39.2 รองลงมาประมาณ 6 – 10 ปี ร้อยละ 27.0 ต่ำกว่า 1 ปี ร้อยละ 19.6 ประมาณ 11 – 15 ปี ร้อยละ 11.6 ประมาณ16 – 20 ปี ร้อยละ 2.6 แผนกที่ปฏิบัติงานส่วนใหญ่อยู่แผนกบริการส่วนหน้าและห้องพัก ร้อยละ 38.6 รองลงมาแผนกอาหารและเครื่องดื่ม ร้อยละ 36.5 แผนกการขายและการตลาด ร้อยละ 4.8 แผนกบัญชีและการเงิน ร้อยละ 6.9 และแผนกทรัพยากรบุคคล ร้อยละ 13.2 ลักษณะการพักอาศัยอยู่กับครอบครัวของตัวเอง ร้อยละ 44.4 รองลงมาพักอาศัยคนเดียว ร้อยละ 23.8 พักอาศัยกับครอบครัวบิดามารดา ร้อยละ 23.3 พักอาศัยกับเพื่อน ร้อยละ 8.5 (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลพื้นฐานของพนักงานโรงแรม

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	87	46.0
หญิง	102	54.0
2. อายุ		
ต่ำกว่า 25 ปี	50	26.5
25 – 30 ปี	49	25.9
31 – 35 ปี	35	18.5
36 – 40 ปี	30	15.9
41 – 45 ปี	15	7.9
46 – 50 ปี	10	5.3
3. ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	64	33.9
ปริญญาตรี	104	55.0
ปริญญาโท	21	11.1
4. ปฏิบัติงานในระดับ		
พนักงาน	63	33.3
หัวหน้าพนักงาน	63	33.3
ผู้จัดการแผนก	63	33.3

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน	ร้อยละ
5. รายได้ต่อเดือน		
ต่ำกว่า 10,000 บาท	51	27.0
10,000 – 20,000 บาท	113	59.8
20,001 – 30,000 บาท	25	13.2
6. ระยะเวลาในการทำงานในธุรกิจโรงแรม		
ต่ำกว่า 1 ปี	37	19.6
1 – 5 ปี	74	39.2
6 – 10 ปี	51	27.0
11 – 15 ปี	22	11.6
16 – 20 ปี	5	2.6
7. ฝ่ายที่ปฏิบัติงาน		
บริการส่วนหน้าและห้องพัก	73	38.6
อาหารและเครื่องดื่ม	69	36.5
การขายและการตลาด	13	6.9
บัญชีและการเงิน	9	4.8
ทรัพยากรบุคคล	25	13.2
8. ลักษณะการพักอาศัย		
คนเดียว	45	23.8
ครอบครัวของตัวเอง	84	44.4
ครอบครัวบิดามารดา	44	23.3
เพื่อน	16	8.5

ตารางที่ 2 แสดงทัศนคติเกี่ยวกับสุขภาพพนักงานโรงแรม

รายการ	พนักงาน $\bar{x}$	หัวหน้าพนักงาน $\bar{x}$	ผู้จัดกา $\bar{x}$
1. การมีสุขภาพที่สมบูรณ์แข็งแรงจำเป็นต้องบริโภคอาหารให้หลากหลายไม่ซ้ำซาก	4.04	4.06	4.
2. อาหารและยาที่หมดอายุอาจทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ	4.39	4.26	4.
3. การใช้ยามีทั้งที่เป็นคุณและโทษ	4.23	4.23	4.
4.อาหารสุกๆ ดิบๆ ทำให้มีรสชาติ	2.84	2.80	2.
5. เครื่องดื่มชูกำลังทำให้ร่างกายแข็งแรง	2.80	2.82	2.
6. สุขภาพแข็งแรงเกิดจากการออกกำลังกาย	4.25	4.34	4.
7. สุขภาพแข็งแรงเกิดจากการคุ้มครองของสิ่งศักดิ์สิทธิ์	2.77	2.58	2.
8. บุคคลใกล้ชิดของคุณชอบออกกำลังกายคุณจึงออกกำลังกายด้วย	3.47	3.25	3.

ตารางที่ 2 (ต่อ)

รายการ	พนักงาน $\bar{x}$	หัวหน้าพนักงาน $\bar{x}$	ผู้จัดการแผน $\bar{x}$
9. การอดนอนเป็นผลเสียต่อสุขภาพ	4.22	4.31	4.11
10. การได้กระทำในสิ่งที่ชอบถือเป็นการพักผ่อนเพื่อสุขภาพ	3.73	3.95	3.88
11. การเชื่อถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้คุณนอนหลับ	2.77	2.63	2.80
12. สิ่งแวดล้อมที่ดีมีผลต่อสุขภาพ	3.95	4.20	4.30
13. สิ่งแวดล้อมที่ดี เกิดจากการกระทำของมนุษย์	3.71	3.87	3.98
14.โรคบางชนิด เกิดจากสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี	3.96	4.14	4.23
15.หากร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง ไม่จำเป็นต้องตรวจสุขภาพ	3.20	2.92	3.38
16.การเกิดโรคร้าย เป็นเรื่องของโชคชะตา	2.41	2.15	2.63
17. สุขภาพจะดีหรือไม่ดี อยู่ที่การเอาใจใส่ดูแลของครอบครัว	3.47	3.39	3.39
18. ความเครียดแก้ไขได้	3.95	4.04	3.88
19.บุคคลใกล้ชิดสามารถช่วยคุณขจัดความเครียดได้	3.85	3.87	4.04
20. การเชื่อถือและยึดมั่นในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทำให้ลดความเครียดได้	3.00	2.71	2.85
ค่าเฉลี่ยรวม	**3.55**	**3.52**	**3.61**

ตารางที่ 3 แสดงการดูแลสุภาพของพนักงานโรงแรม

รายการ	พนักงาน $\bar{x}$	หัวหน้าพนักงาน $\bar{x}$	ผู้จัดการแผนก $\bar{x}$
1. คุณรับประทานผักและผลไม้	3.58	3.71	3.76
2. คุณดื่มเครื่องดื่มประเภทบำรุงกำลัง	3.87	3.58	3.80
3. คุณรับประทานอาหารครบ 3 มื้อ ใน 1 วัน	3.38	3.25	3.65
4. คุณรับประทานเนื้อสัตว์ติดมันหรืออาหารที่มีไขมันมาก	2.95	2.65	2.58
5. คุณใช้ช้อนกลางเมื่อรับประทานอาหารร่วมกับผู้อื่น	2.95	3.00	3.26
6. คุณไปพบแพทย์เจ็บป่วยนานเกิน 3 วัน	3.63	3.82	3.71
7. คุณใช้ยาตามกำหนดที่แพทย์สั่ง	3.80	3.98	3.96
8. คุณออกกำลังกายอย่างน้อยสัปดาห์ละ 3 – 4 ครั้ง	2.79	2.79	2.84
9. คุณออกกำลังกายจนกระทั่งหัวใจเต้นเร็วและรู้สึกเหนื่อย	2.93	3.04	3.17
10. ในแต่ละวันคุณนอนหลับ 6 – 8 ชั่วโมง	2.66	2.65	2.79
11. คุณพักผ่อนด้วยการชมภาพยนตร์หรือโทรทัศน์	2.73	2.50	2.63
12. คุณพักผ่อนด้วยการเล่นโซเชียลมีเดีย	3.65	3.25	3.53
13. คุณพักผ่อนด้วยการฟังเพลงหรือเล่นดนตรี	3.34	3.14	3.44
14. คุณดูแลห้องพักให้มีอากาศถ่ายเทได้สะดวกปลอดโปร่ง	3.71	3.77	3.84
15. คุณกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งของเหลือใช้ในบ้านหรือห้องพัก	3.66	3.77	3.77
16. คุณแบ่งเวลาทำกิจกรรมอื่นนอกเหนือจากการทำงานได้ดี	2.80	2.66	3.06

ตารางที่ 3 (ต่อ)

รายการ	พนักงาน $\bar{x}$	หัวหน้าพนักงาน $\bar{x}$	ผู้จัดการแผนก $\bar{x}$
17 คุณชั่งน้ำหนักตัวเป็นประจำ	2.95	3.14	2.68
18. คุณใช้บริการห้องพยาบาลของสถานที่ทำงานของคุณ	3.03	2.74	3.06
19. คุณจัดการกับความเครียดด้วยการสวดมนต์หรือนั่งสมาธิ	3.52	3.50	3.55
20. เมื่อเกิดความเครียดคุณขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น	3.85	3.82	3.69
21. ความเครียดของคุณมาจากการกระทำของผู้อื่น	3.90	3.77	3.79
22. ความเครียดของคุณมาจากเคราะห์กรรม	3.42	3.25	3.33
23. คุณคลายเครียดด้วยการออกกาย	3.52	3.41	3.68
24. คุณคลายเครียด ด้วยการสูบบุหรี่	3.44	3.23	3.33
25. คุณคลายเครียดด้วยการดื่มสุรา	4.00	3.88	3.80
ค่าเฉลี่ยรวม	**3.36**	**3.29**	**3.38**

การทดสอบสมมติฐาน

การศึกษาทัศนคติและการดูแลสุขภาพของพนักงานโรงแรมในจังหวัดชลบุรี ได้ระบุสมมติฐานการวิจัยไว้ดังนี้

1. พนักงานโรงแรมที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการดูแลสุขภาพแตกต่างกัน
2. พนักงานโรงแรมที่มีระดับการปฏิบัติงานต่างกัน มีการดูแลสุขภาพแตกต่างกัน
3. พนักงานโรงแรมที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีการดูแลสุขภาพแตกต่างกัน
4. พนักงานโรงแรมที่มีระยะเวลาในการทำงานที่ต่างกัน มีดูแลสุขภาพแตกต่างกัน

จากการทดสอบสมมติฐาน ปรากฏผลดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4 แสดงการเปรียบเทียบพฤติกรรมการดูแลสุขภาพ ของพนักงานโรงแรมที่มีระดับการศึกษาต่างกัน

พฤติกรรมการดูแลสุขภาพ	SS	df	MS	F	p
คุณรับประทานผักและผลไม้					
ระหว่างกลุ่ม	2.708	2	1.354	6.970**	.001
ภายในกลุ่ม	39.135	186	.194		
รวม	38.843	188			
คุณดื่มเครื่องดื่มประเภทบำรุงกำลัง					
ระหว่างกลุ่ม	7.986	2	3.993	4.561**	012
ภายในกลุ่ม	162.819	186	.875		
รวม	170.804	188			
คุณใช้ช้อนกลางเมื่อรับประทานอาหารร่วมกับผู้อื่น					
ระหว่างกลุ่ม	12.727	2	6.363	4.968**	.008
ภายในกลุ่ม	238.236	186	1.281		
รวม	250.963	188			

ตารางที่ 4 (ต่อ)

พฤติกรรมการดูแลสุขภาพ	SS	df	MS	F	p
คุณใช้ยาตามกำหนดที่แพทย์สั่ง					
ระหว่างกลุ่ม	8.626	2	4.313	5.525**	.005
ภายในกลุ่ม	145.184	186	.781		
รวม	153.810	188			
ในแต่ละวันคุณนอนหลับ 6– 8 ชั่วโมง					
ระหว่างกลุ่ม	6.330	2	3.165	3.081*	.048
ภายในกลุ่ม	191.077	186	1.027		
รวม	197.407	188			
คุณพักผ่อนด้วยการชมภาพยนตร์หรือโทรทัศน์					
ระหว่างกลุ่ม	9.563	2	4.781	3.285*	.040
ภายในกลุ่ม	270.765	186	1.456		
รวม	280.328	188			
คุณใช้บริการห้องพยาบาลของสถานที่ทำงานของคุณ					
ระหว่างกลุ่ม	19.482	2	9.741	10.295**	.000
ภายในกลุ่ม	175.898	186	.946		
รวม	195.471	188			
ความเครียดของคุณมาจากการกระทำของผู้อื่น					
ระหว่างกลุ่ม	6.260	2	3.130	3.856*	.023
ภายในกลุ่ม	150.978	186	.812		
รวม	157.238	188			
การดูแลสุขภาพของพนักงานโรงแรมที่มีระดับการศึกษาต่างกันโดยรวม					
ระหว่างกลุ่ม	2.708	2	1.354	6.970**	.001
ภายในกลุ่ม	36.135	186	.194		
รวม	38.843	188			

p<.05

จากตารางที่ 4 พบว่าพนักงานโรงแรมที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพโดยรวมแตกต่างกัน และเมื่อเปรียบเทียบเป็นรายข้อพบว่าในข้อที่ว่าคุณรับประทานผักและผลไม้ คุณดื่มเครื่องดื่มประเภทบำรุงกำลัง คุณใช้ช้อนกลางเมื่อรับประทานอาหารร่วมกับผู้อื่น คุณใช้ยาตามกำหนดที่แพทย์สั่ง ในแต่ละวันคุณนอนหลับ 7– 8 ชั่วโมง คุณพักผ่อนด้วยการชมภาพยนตร์หรือโทรทัศน์ คุณใช้บริการห้องพยาบาลของสถานที่ทำงานของคุณ ความเครียดของคุณมาจากการกระทำของผู้อื่นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนในข้ออื่นๆ พบว่าไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 5 แสดงการเปรียบเทียบพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพนักงานโรงแรมที่มีระดับการปฏิบัติงานต่างกัน

พฤติกรรมการดูแลสุขภาพ	SS	df	MS	F	p
คุณรับประทานอาหารครบ 3 มื้อ ใน 1 วัน					
ระหว่างกลุ่ม	5.175	2	2.587	2.950	.055
ภายในกลุ่ม	163.111	186	.877		
รวม	168.286	188			
การดูแลสุขภาพของพนักงานโรงแรมที่มีระดับการปฏิบัติงานต่างกันโดยรวม					
ระหว่างกลุ่ม	.310	2	.155	.747	.475
ภายในกลุ่ม	38.534	186	.207		
รวม	38.843	188			

p<.05

จากตารางที่ 5 พบว่าพนักงานโรงแรมที่มีระดับการปฏิบัติงานต่างกัน มีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพโดยรวมไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายข้อพบว่าในข้อที่ว่าคุณรับประทานอาหารครบ 3 มื้อ ใน 1 วัน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 ส่วนในข้ออื่น ๆ พบว่า ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 6 แสดงการเปรียบเทียบพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพนักงานโรงแรมที่มีรายได้ต่างกัน

พฤติกรรมการดูแลสุขภาพ	SS	df	MS	F	p
ในแต่ละวันคุณนอนหลับ 6– 8 ชั่วโมง					
ระหว่างกลุ่ม	8.595	2	4.298	4.234**	.016
ภายในกลุ่ม	188.812	186	1.015		
รวม	197.407	188			
คุณจัดการกับความเครียดด้วยการสวดมนต์หรือนั่งสมาธิ					
ระหว่างกลุ่ม	5.536	2	2.768	3.310*	.039
ภายในกลุ่ม	155.554	186	.836		
รวม	161.090	188			
ความเครียดของคุณมาจากเคราะห์กรรม					
ระหว่างกลุ่ม	10.046	2	5.023	8.628**	.000
ภายในกลุ่ม	108.282	186	.582		
รวม	118.328	188			
การดูแลสุขภาพของพนักงานโรงแรมที่มีรายได้ต่างกันโดยรวม					
ระหว่างกลุ่ม	.400	2	.200	.969	.381
ภายในกลุ่ม	38.443	186	.207		
รวม	38.843	188			

p<.05

จากตารางที่ 6 พบว่าพนักงานโรงแรมที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพโดยรวมไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายข้อพบว่าในข้อที่ว่าในแต่ละวันคุณนอนหลับ 6– 8 ชั่วโมง คุณจัดการกับความเครียด ด้วยการสวดมนต์หรือนั่งสมาธิ และความเครียดของคุณมาจากเคราะห์กรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 ส่วนในข้ออื่น ๆ พบว่า ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 7 แสดงการเปรียบเทียบพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพนักงานโรงแรมที่มีระยะเวลาในการทำงานต่างกัน

พฤติกรรมการดูแลสุขภาพ	SS	df	MS	F	p
คุณรับประทานผักและผลไม้					
ระหว่างกลุ่ม	2.672	4	.668	3.398**	.010
ภายในกลุ่ม	36.171	184	.197		
รวม	38.843	188			
คุณรับประทานเนื้อสัตว์ติดมันหรืออาหารที่มีไขมันมาก					
ระหว่างกลุ่ม	16.674	4	4.169	2.677*	.033
ภายในกลุ่ม	286.564	184	1.557		
รวม	303.238				
คุณไปพบแพทย์เมื่อเจ็บป่วยนานเกิน 3 วัน					
ระหว่างกลุ่ม	7.118	4	1.780	3.016**	.019
ภายในกลุ่ม	108.575	184	.590		
รวม	115.693	188			
คุณใช้ยาตามกำหนดที่แพทย์สั่ง					
ระหว่างกลุ่ม	8.059	4	2.015	2.543**	.014
ภายในกลุ่ม	145.751	184	.792		
รวม	153.810	188			
ในแต่ละวันคุณนอนหลับ 6– 8 ชั่วโมง					
ระหว่างกลุ่ม	10.493	4	2.623	2.582*	.039
ภายในกลุ่ม	186.914	184	1.016		
รวม	197.407	188			
คุณพักผ่อนด้วยการเล่นโซเชียลมีเดีย					
ระหว่างกลุ่ม	21.535	4	5.384	5.705**	.000
ภายในกลุ่ม	173.651	184	.944		
รวม	195.185	188			
คุณพักผ่อนด้วยการฟังเพลงหรือเล่นดนตรี					
ระหว่างกลุ่ม	20.573	4	5.143	5.502**	.000
ภายในกลุ่ม	172.009	184	.935		
รวม	192.582	188			

ตารางที่ 7 (ต่อ)

พฤติกรรมการดูแลสุขภาพ	SS	df	MS	F	p
คุณชั่งน้ำหนักตัวเป็นประจำ					
ระหว่างกลุ่ม	44.156	4	11.039	7.909**	.000
ภายในกลุ่ม	256.807	184	1.396		
รวม	300.963	188			
คุณใช้บริการห้องพยาบาลของสถานที่ทำงานของคุณ					
ระหว่างกลุ่ม	11.022	4	2.756	2.749*	.030
ภายในกลุ่ม	184.449	184	1.002		
รวม	195.471	188			
คุณจัดการกับความเครียดด้วยการสวดมนต์หรือนั่งสมาธิ					
ระหว่างกลุ่ม	23.542	4	5.886	7.873**	.000
ภายในกลุ่ม	137.548	184	.748		
รวม	161.090	188			
คุณคลายเครียดด้วยการสูบบุหรี่					
ระหว่างกลุ่ม	12.402	4	3.101	3.438**	.010
ภายในกลุ่ม	165.926	184	.902		
รวม	178.328	188			
การดูแลสุขภาพของพนักงานโรงแรมที่มีระยะเวลาในการทำงานต่างกันโดยรวม					
ระหว่างกลุ่ม	2.672	4	.668	3.398**	.010
ภายในกลุ่ม	36.171	184	.197		
รวม	38.843	188			

p<.05

จากตารางที่ 7 พบว่าพนักงานโรงแรมที่มีระยะเวลาในการทำงานที่ต่างกัน มีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพโดยรวมแตกต่างกัน และเมื่อเปรียบเทียบเป็นรายข้อพบว่าในข้อที่ว่าคุณรับประทานผักและผลไม้ คุณรับประทานเนื้อสัตว์ติดมันหรืออาหารที่มีไขมันมาก คุณไปพบแพทย์เมื่อเจ็บป่วยนานเกิน 3 วัน คุณใช้ยาตามกำหนดที่แพทย์สั่งในแต่ละวันคุณนอนหลับ 6– 8 ชั่วโมง คุณพักผ่อนด้วยการเล่นโซเชียลมีเดีย คุณพักผ่อนด้วยการฟังเพลงหรือเล่นดนตรี คุณชั่งน้ำหนักตัวเป็นประจำ คุณใช้บริการห้องพยาบาลของสถานที่ทำงานของคุณ คุณจัดการกับความเครียดด้วยการสวดมนต์หรือนั่งสมาธิ คุณคลายเครียดด้วยการสูบบุหรี่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนในข้ออื่น ๆ พบว่า ไม่แตกต่างกัน

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการศึกษาพบว่า

1. พนักงานโรงแรมส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงอายุอยู่ในช่วงต่ำกว่า 25 ปี ระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี รายได้เฉลี่ยต่อเดือนประมาณ 10,000 – 20,000 บาท ระยะเวลาในการทำงานในธุรกิจโรงแรมประมาณ 1 – 5 ปี ส่วนใหญ่ปฏิบัติงานอยู่แผนกบริการส่วนหน้าและห้องพัก ลักษณะการพักอาศัยอยู่กับครอบครัวของตัวเอง

2. พนักงานโรงแรมมีทัศนคติเกี่ยวกับสุขภาพในเรื่องของการใช้อาหารและยาอยู่ในระดับสูง ซึ่งสอดคล้องกับปราณี อ่อนศรี (2559) ที่พบว่าพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของกลุ่มตัวอย่างด้านทัศนคติโดยรวมอยู่ในระดับสูง แสดงให้เห็นว่าการ

ที่บุคคลมีความเชื่อต่อพฤติกรรมที่ตนกระทำนั้น ว่าเป็นประโยชนต่อตนเองย่อมจะกระทำพฤติกรรมนั้นอย่างต่อเนื่องจนเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน และอาจจะส่งต่อความเชื่อหรือความคิดนั้นไปยังบุคคลอื่น และก่อให้เกิดผลดีต่อองค์กรต่อไป และสอดคล้องกับ Rosenstock (1974 อ้างโดยอาภาพร เผ่าวัฒนาและคณะ, 2554) ที่ว่าบุคคลจะกระทำกิจกรรมใดเพื่อให้มีสุขภาพดี ขึ้นอยู่กับความเชื่อของบุคคลต่อสิ่งนั้นๆ ส่วนพฤติกรรมการดูแลสุขภาพในเรื่องของการรับประทานอาหาร การใช้ยาและการพักผ่อนอยู่ในระดับปฏิบัติเป็นประจำนั้น การบริโภคอาหารและยาเป็นการดูแลสุขภาพตนเองขั้นพื้นฐานและเป็นพฤติกรรมที่ควรปฏิบัติจนเป็นนิสัย ไม่ว่าจะเป็นการรับประทานอาหารที่ถูกสุขลักษณะ การอ่านฉลากอาหาร ฉลากยา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรัชดา คำมณี และคณะ (ม.ป.ป.) ที่พบว่าบุคลากรสาธารณะสุขอำเภอสุคิริน จังหวัดนราธิวาส มีพฤติกรรมด้านการบริโภคอาหารและยา โดยรวมอยู่ในระดับสูง และยังสอดคล้องกับธีรวีร์ วราธรไพบูลย์ (2557) ที่พบว่าพฤติกรรมการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพนั้นเมื่ออายุของผู้บริโภคสูงขึ้น ผู้บริโภคจะมีเหตุผลมากขึ้น ในการเลือกบริโภคอาหารโดยเลือกอาหารที่ทำให้ผู้บริโภคมีสุขภาพที่แข็งแรง และยังส่งผลให้บริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ อื่นๆ ตามมา เช่น อาหารเสริม ผัก และผลไม้ ซึ่งหากพนักงานบริการมีคุณภาพชีวิตที่ดีก็จะช่วยผลักดันให้องค์กรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องด้วยเช่นกัน

3. การทดสอบสมมติฐานนั้นส่วนใหญ่ทั้งด้านทัศนคติและพฤติกรรมการดูแลสุขภาพพบว่าโดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายข้อพบว่าในแต่ละสมมติฐานทั้งด้านทัศนคติเกี่ยวกับสุขภาพและพฤติกรรมการดูแลสุขภาพนั้นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อาทิ การผ่อนคลายความตึงเครียดนั้นพนักงานในระดับปฏิบัติการเลือกการคลายเครียดด้วยการดื่มสุราเป็นสัดส่วนที่สูงนั้นแสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมนี้ยังคงอยู่ในสังคมไทย ถึงแม้จะมีโครงการและการรณรงค์จากองค์กรต่าง ๆ ออกมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะก่อให้เกิดผลเสียต่อตัวพนักงานเอง เพราะยิ่งกระทำพฤติกรรมนี้ทุกครั้งที่มีความเครียด ปริมาณแอลกอฮอล์ที่สะสมในร่างกายยิ่งมีปริมาณมากขึ้นก่อให้เกิดปัญหาต่อร่างกายตามมา และยังเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความยากจน (สาวิตรี อัษณางกรชัย, 2548) ส่วนในประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมนั้นแม้ไม่ปรากฏผลวิจัยในระดับสูง แต่สถานประกอบการเองก็มีการเข้าร่วมโครงการโรงแรมใบไม้สีเขียว ซึ่งในระดับผู้จัดการจะได้รับนโยบายโดยตรงลงมาให้ดำเนินการ และอาจจะมีผลไปยังการดำเนินชีวิตประจำวันของแต่ละคนที่ต่อมีจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมทั้งที่ทำงานและที่บ้านพักอาศัย

สรุปได้ว่าหากองค์กรใดประกอบไปด้วยพนักงานในทุกระดับที่มีความสุขกายสบายใจ บรรยากาศในองค์กรเต็มไปด้วยความเอื้ออาทรกัน ย่อมส่งผลให้การทำงานมีประสิทธิภาพสูงสุด คุณภาพการบริการเป็นไปตามความต้องการของลูกค้า นั้นหมายถึงสถานประกอบการนั้นประสบความสำเร็จและเข้าสู่วัฏจักรแห่งความเจริญ เพราะเมื่อผลประกอบการดี ก็สามารถแบ่งปันผลกำไร มาตอบแทนพนักงาน ทั้งในรูปแบบของโบนัส สวัสดิการ การปรับปรุงสภาพการทำงานและพัฒนาคนในองค์กรให้มีความรู้ความสามารถดีขึ้น และยังลดปัญหาการแสวงหาแหล่งงานใหม่ได้อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. สถานประกอบการโรงแรมต้องตระหนักว่างานจะมีคุณภาพต้องมาจากพนักงานที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีด้วย แต่จากผลการศึกษายังพบว่าพนักงานยังมีทัศนคติเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพในเรื่องที่ว่าคุณดื่มเครื่องดื่มประเภทบำรุงกำลัง ระดับมาก และคลายเครียดด้วยการดื่มสุรา ระดับมาก ดังนั้นสถานประกอบการควรส่งเสริมให้พนักงานมีคุณภาพชีวิตที่ดีผ่านกิจกรรมต่าง ๆ อาทิโครงการ ตรวจสุขภาพประจำปี เพื่อประเมินผลสุขภาพของ เมื่อทราบผลโดยรวมแล้วจึงจัดกิจกรรมให้ความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพกับพนักงานผ่านช่องทางการสื่อสารภายในองค์กร หรือโครงการจัดฉีดวัคซีน ป้องกันโรคพื้นฐานประจำถิ่น เช่น ไข้หวัดใหญ่และไวรัสตับอักเสบ หรือรณรงค์งดสูบบุหรี่เพื่อชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งเป็นโครงการเชิงป้องกัน เพื่อลดความเสี่ยงในการเจ็บป่วยของพนักงาน

2. จากผลการศึกษาพบว่าพนักงานโรงแรมมีทัศนคติเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพในเรื่องที่ว่าสิ่งแวดล้อมที่ดีเกิดจากการกระทำของมนุษย์ และสิ่งแวดล้อมที่ดีมีผลต่อสุขภาพ ระดับมาก สถานประกอบการควรจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการทำงานและกิจกรรมให้บริการส่งเสริมสุขภาพเชิงรุก โดยการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกดำเนินการร่วมกัน เพื่อให้เกิดการรับรู้ประโยชน์ของการดูแลสุขภาพในระดับที่สูงขึ้นและนำไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจนเป็นนิสัย

เอกสารอ้างอิง

กองวิจัยตลาดแรงงาน. (2553). **รายงานแนวโน้มความต้องการแรงงานในช่วงปี 2553-2557**. กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม.

กิติยา คำพึ่งพร และ สุภาพร แซ่ฉั่ว. (2550). **พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม** : โปรแกรมวิชาสาธารณสุขชุมชน, คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

ธีรวีร์ วราธรไพบูลย์. (2557). **พฤติกรรมการบริโภค : อาหารนิยมบริโภคกับอาหาร เพื่อสุขภาพ.** วารสารปัญญาภิวัฒน์, ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนมกราคม - มิถุนายน 2557

ปราณี อ่อนศรี. (2559). **ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของนักเรียนพยาบาลกองทัพบก.** วารสารพยาบาลทหารบก, ปีที่ 17 ฉบับที่ 3 (ก.ย.-ธ.ค.) 2559.

รัชดา คำมณี และคณะ. (ม.ป.ป.) **พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของบุคลากรสาธารณสุข**. สืบค้นจาก http://www.thailand.digitaljournals.org/

วารี ศิริระเวทย์กุล. (2544). **คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพนักงานผู้ปฏิบัติงานครัวโรงแรมในเขต กรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาคหกรรมศาสตรศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ศูนย์จัดการความรู้ผู้ป่วย โรงพยาบาลบำรุงราษฎร์. (2559). **กลุ่มโรคไม่ติดต่อ (NCDs) โรคที่เกิดจากพฤติกรรม.** สืบค้นจาก http://www.https://www.bumrungrad.com/healthspot/

สมาคมโรงแรมประเทศไทย. (2558). **รายชื่อสมาชิกสมาคมโรงแรม.** สืบค้นจาก http://www.Thaihoteis.org.

สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2557). **แนวโน้มความต้องการแรงงานในภาคบริการช่วงปี 2558.** สืบค้นจาก http://www.thailandtourismcouncil.org

สาวิตรี อัษณางกรชัย. (2548). **เอกสารการประชุมวิชาการสุราแห่งชาติ.** ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา, นนทบุรี

สุภาพ ฉัตราภรณ์. (2548). **ระเบียบวิธีวิจัยทางคหกรรมศาสตร์.** กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (2556). **แผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 – 2559**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ในพระบรมราชูปถัมภ์

สำนักงานสถิติจังหวัดชลบุรี. (2558). **รายงานเสถิติจังหวัดชลบุรี ปี 2558**. สืบค้นจากhttp://www.chonburi.nso.go.th/

อาภาพร เผ่าวัฒนาและคณะ. (2554). **การสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรคในชุมชน :การประยุกต์แนวคิดและทฤษฎีสู่การปฏิบัติ**. ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.

Rosenstock, l. M. (1974). **Historical origins of the health belief model**. Health Education Monograph Winter. 2:329-335

การเชื่อมโยงของเมืองตามลำดับศักย์ของเมืองในจังหวัดราชบุรี

The Linkage of Cities by the Hirarchy of Cities in Rathchaburi Province

ศุภฤกษ์ โออินทร์[1]

อภิสิทธิ์ วัดโต

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดลำดับศักย์ความเป็นเมือง ความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงของเทศบาลต่าง ๆ ที่อยู่ในจังหวัดราชบุรีโดยใช้เกณฑ์ความหนาแน่น ประชากรและจำนวนประชากร และปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจเพื่อจัดลำดับศักย์ความเป็นเมืองของเทศบาลในจังหวัดราชบุรี และศึกษาความสัมพันธ์การเชื่อมโยงของเมืองแต่ละเมืองโดยใช้ข้อมูลจำนวนรถประจำทางที่วิ่งผ่านในพื้นที่ ผลการศึกษา พบว่า การจัดลำดับศักย์ความเป็นเมืองของเทศบาลในจังหวัดราชบุรีไม่พบเมืองระดับกลาง โดยเมืองลำดับศักย์สูงสุดในจังหวัดราชบุรีมี 2 เมือง คือ เทศบาลเมืองราชบุรีและเทศบาลเมืองบ้านโป่ง ส่วนความสัมพันธ์และการเชื่อมโยงของเมืองพบว่า เทศบาลเมืองราชบุรีเป็นเมืองที่มีความสัมพันธ์กับเมืองอื่น ๆ สูงสุดโดยมีจำนวนรถประจำทางผ่านเทศบาลเมืองราชบุรีเพื่อเชื่อมโยงไปยังพื้นที่อื่นๆ มากถึง 487 เที่ยว รองลงมาคือเทศบาลเมืองบ้านโพธาราม มีรถประจำทางผ่านเทศบาล 210 เที่ยว เทศบาลตำบลบ้านสิงห์ 162 เที่ยว ตามลำดับ

***คำสำคัญ**: ลำดับศักย์ของเมือง การเชื่อมโยงของเมือง จังหวัดราชบุรี*

Abstract

This research aims to rank the hirarchy of cities, the relationship and linkages of municipalities in Ratchaburi Province by the population and population density are also economic factors to rank the hierarchy of cities in Ratchaburi Province. And study relations linkage of each city using the number of the bus routes that runs through the area. Tthe results showed that the hirarchy of a cities can not find the moderate rank, the Hirarchy of cities in the highest rank in Ratchaburi has two city is Ban Pong municipality and Ratchaburi municipality. The relations and linkage of the municipality in Ratchaburi showed relations with other cities the highest number of bus passes Ratchaburi municipalites to link to other areas, as many as 487 flights, followed by Potharam municipality has 210 flights, and Ban Sing Municipality has 162 flights.

***Keywords:** Hirarchy of cities, The linkage of cities, Rathchaburi Province*

บทนำ

เมืองนั้นอยู่คู่กับมนุษย์เป็นเวลายาวนานซึ่งเมืองแต่ในละยุคสมัยนั้นมีความแตกต่างกันไปตามกาลเวลา แต่มีสิ่งหนึ่งที่ไม่ว่าเวลาจะผ่านไปนานเพียงใดเมืองก็ยังคงเป็นศูนย์รวมของมนุษย์ เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคมทำให้ต้องอยู่รวมกัน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เมืองเป็นศูนย์รวมของสินค้าและบริการเพื่อแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการของมนุษย์ ทว่าเมืองแต่ละเมืองก็มิได้มีจำนวนสินค้าหรือจำนวนการให้บริการที่เท่ากัน ยิ่งเมืองนั้นมีขนาดใหญ่ประชากรในเมืองมีจำนวนมากทำให้มีสินค้าและบริการ

[1] อาจารย์ประจำภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร นครปฐม ประเทศไทย 73000
Department of Geography, Faculty of Arts, Silpakorn University, Nakorn Pathom, Thailand 73000

มากตามไปด้วย วอลเตอร์ คริสตัลเลอร์ ได้ทำการศึกษาจะคิดทฤษฎีย่านกลางขึ้นมาเนื่องจากการที่แต่ละเมืองมีจำนวนสินค้าและบริการที่แตกต่างกันแสดงให้เห็นว่าแต่ละเมืองนั้นมีลำดับศักย์ความเป็นเมืองที่แตกต่างกัน โดยเมืองที่มีขนาดใหญ่ก็จะมีจำนวนสินค้าและบริการมากกว่าเมืองที่มีลำดับศักย์ความเป็นเมืองต่ำกว่า (ฉัตรชัย พงศ์ประยูร, 2536) แต่การแบ่งขนาดของเมืองโดยทั่วไปมักจะใช้เพียงจำนวนประชากรและความหนาแน่นประชากรเท่านั้น ซึ่งในความเป็นจริงแล้วการแบ่งขนาดของเมืองมีตัวแปรอีกมากมาย โดยเฉพาะการใช้ตัวแปรทางด้านเศรษฐกิจเป็นตัวแปรหลักในการจัดลำดับศักย์ความเป็นเมือง โดยพื้นที่ศึกษาในครั้งนี้คือจังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นเมืองที่มีบทบาทด้านเศรษฐกิจมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะเป็นแหล่งอุตสาหกรรมที่สำคัญและเป็นแหล่งพลังงานของประเทศ นอกจากนี้จังหวัดราชบุรียังมีความน่าสนใจในการจัดลำดับศักย์ความเป็นเมืองเนื่องจากจังหวัดราชบุรีมีเทศบาลเมืองทั้งหมด 3 เทศบาล ได้แก่ เทศบาลเมืองราชบุรี เทศบาลเมืองโพธาราม และเทศบาลเมืองบ้านโป่ง ซึ่งหากดูเพียงความหนาแน่นประชากรแล้ว พบว่า เทศบาลเมืองบ้านโป่งมีความหนาแน่นประชากรถึง 7,523 คน/ตาราง กิโลเมตร (ส่วนวิจัยและพัฒนาระบบรูปแบบและโครงสร้าง สำนักพัฒนาระบบ รูปแบบและ โครงสร้าง, 2554) ซึ่งมากกว่าเทศบาลเมืองราชบุรีที่มีความหนาแน่นประชากรประมาณ 5,170 คน/ตารางกิโลเมตร นอกจากนี้ผู้วิจัยยังสนใจเรื่องความเชื่อมโยงระหว่างเมืองแต่ละเมืองในจังหวัดราชบุรีว่ามีการเชื่อมโยงกันตามลำดับศักย์หรือไม่ อย่างไร ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญอีกประการในการศึกษาเรื่องเขตอิทธิพลของเมืองตามลำดับศักย์ความเป็นเมือง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลำดับศักย์ความเป็นเมืองของจังหวัดราชบุรี
2. เพื่อศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างเมืองในจังหวัดราชบุรี

ขอบเขตของการวิจัย

1. พื้นที่ศึกษาในการทำวิจัยในครั้งนี้คือจังหวัดราชบุรี
2. ศึกษาวิเคราะห์เฉพาะปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการจัดลำดับศักย์ของเมือง
3. ข้อมูลที่ใช้ในการทำวิจัยเป็นข้อมูลระหว่างปี พ.ศ.2554 – 2558

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัย จากหนังสือ วิทยานิพนธ์ งานวิจัย และแหล่งข้อมูลออนไลน์ กำหนดหัวข้อวิจัยและวัตถุประสงค์ในการทำวิจัย
2. รวบรวมข้อมูลประชากร ความหนาแน่นของประชากร และปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การจัดเก็บภาษีรายได้ของแต่ละเทศบาล จำนวนร้านค้า จำนวนธนาคารและสถาบันการเงิน เป็นต้น เพื่อวิเคราะห์ลำดับศักย์ของเมือง
3. วิเคราะห์การเชื่อมโยงของแต่ละเมืองโดยใช้ข้อมูลการเดินรถประจำทางในจังหวัดราชบุรี
4. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างลำดับศักย์ความเป็นเมืองและความเชื่อมโยงระหว่างเมือง
5. สรุปผล จัดทำรายงานและนำเสนอในรูปแบบแผนที่และรายงาน

กรอบความคิดที่ใช้วิจัย

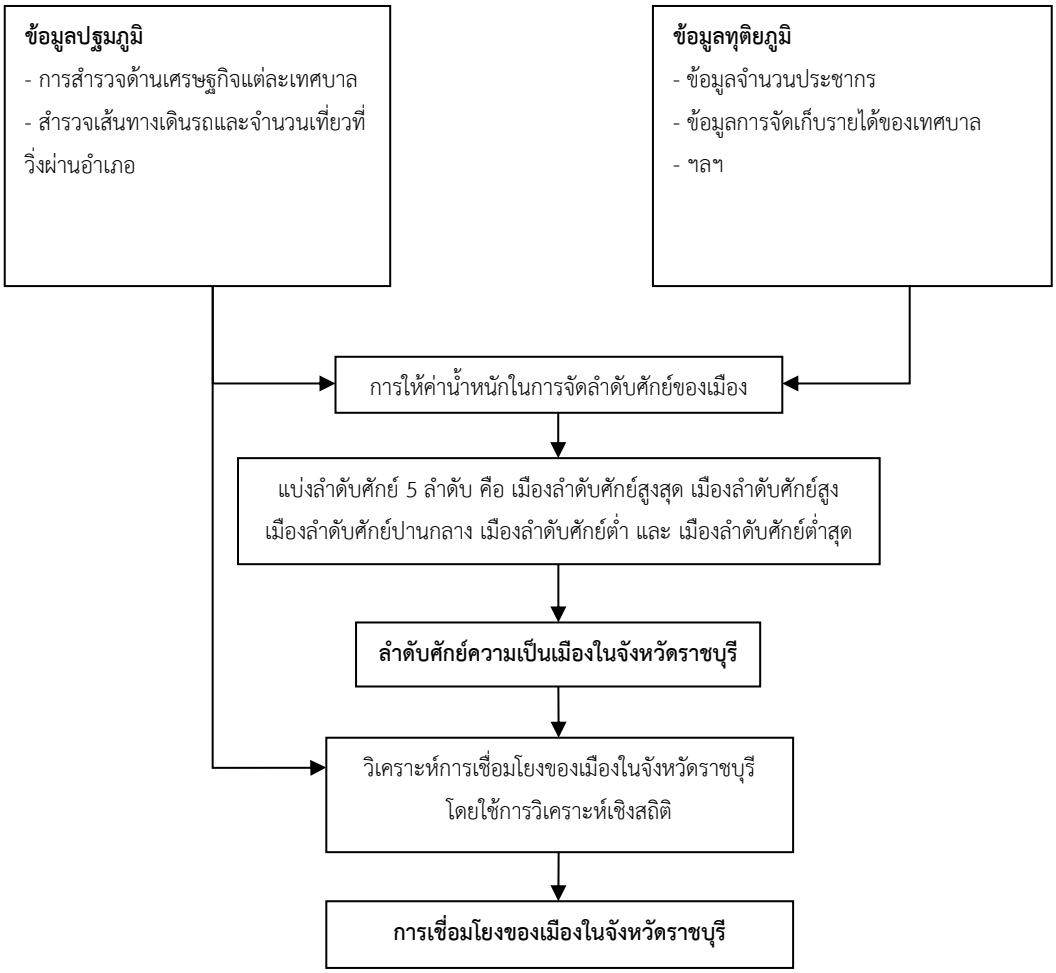

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการทำวิจัย

ผลการวิจัย

1. ลำดับศักย์ความเป็นเมืองของจังหวัดราชบุรี

ผลการศึกษาที่ได้จากข้อมูลการออกภาคสนามและการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิของผู้วิจัย สามารถแบ่งลำดับศักย์ความเป็นเมืองออกเป็น 5 ลำดับได้แก่ เมืองลำดับศักย์สูงสุด เมืองลำดับศักย์สูง เมืองลำดับศักย์ปานกลาง เมืองลำดับศักย์ต่ำ และ เมืองลำดับศักย์ต่ำสุด โดยใช้เกณฑ์ได้แก่ จำนวนประชากร ความหนาแน่นของประชากร รายได้จัดเก็บเอง รายได้รัฐจัดสรร รายได้เงินอุดหนุน จำนวนร้านค้า จำนวนธนาคาร ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 1 การกำหนดตัวแปรและค่าคะแนนตัวแปรในการจัดลำดับศักย์ของเมือง

ตัวแปร	เกณฑ์การกำหนดตัวแปร	ค่าคะแนน
1. จำนวนประชากร	ประชากรมากกว่า 10,000 คน	3
	ประชากร 5,000 – 10,000 คน	2
	ประชากรน้อยกว่า 5,000 คน	1
2. ความหนาแน่นของประชากร	ความหนาแน่นมากกว่า 1,000 คนต่อตารางกิโลเมตร	3
	ความหนาแน่นระหว่าง 5,000 - 1,000 คนต่อตารางกิโลเมตร	2
	ความหนาแน่นน้อยกว่า 5,000 คนต่อตารางกิโลเมตร	1

ตัวแปร	เกณฑ์การกำหนดตัวแปร	ค่าคะแนน
3. รายได้ของแต่ละเทศบาล		
(ก) รายได้จัดเก็บเอง	รายได้จัดเก็บเองมากกว่า 20 ล้านบาท	3
	รายได้จัดเก็บเองระหว่าง 5 – 20 ล้านบาท	2
	รายได้จัดเก็บเองน้อยกว่า 5 ล้านบาท	1
(ข) รายได้รัฐจัดสรร	รายได้รัฐจัดสรรมากกว่า 50 ล้านบาท	3
	รายได้รัฐจัดสรรระหว่าง 20 - 50 ล้านบาท	2
	รายได้รัฐจัดสรรน้อยกว่า 20 ล้านบาท	1
(ค) รายได้เงินอุดหนุน	รายได้เงินอุดหนุน มากกว่า 50 ล้านบาท	3
	รายได้เงินอุดหนุนระหว่าง 20 - 50 ล้านบาท	2
	รายได้เงินอุดหนุน น้อยกว่า 20 ล้านบาท	1
4. จำนวนร้านค้า	ร้านค้ามากกว่า 30 แห่ง	3
	ร้านค้าระหว่าง 15 - 30 แห่ง	2
	ร้านค้าน้อยกว่า 15 แห่ง	1
5. จำนวนธนาคาร	ธนาคารมากกว่า 5 แห่ง	3
	ธนาคารระหว่าง 3 – 5 แห่ง	2
	ธนาคารน้อยกว่า 3 แห่ง	1

ผลการจัดลำดับศักย์ความเป็นเมืองพบว่า ในจังหวัดราชบุรีพบเพียง 4 ลำดับศักย์ โดยไม่พบเมืองลำดับศักย์ปานกลางในจังหวัดราชบุรี โดยเมืองที่มีลำดับศักย์สูงสุด 5 ลำดับแรกคือ เทศบาลเมืองบ้านโป่ง รองลงมาได้แก่ เทศบาลเมืองราชบุรี เทศบาลเมืองโพธาราม เทศบาลเมืองท่าผา และเทศบาลตำบลหลักเมือง ตามลำดับ โดยเมืองที่อยู่ในลำดับศักย์สูงสุดมี 2 แห่ง เมืองในลำดับศักย์สูงมี 1 แห่ง เมืองลำดับศักย์ต่ำมี 6 แห่ง และเมืองลำดับศักย์ต่ำสุดมี 25 แห่ง ซึ่งลำดับศักย์ความเป็นเมืองของเทศบาลในจังหวัดราชบุรีสามารถสรุปได้ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ลำดับศักย์ของเมืองในจังหวัดราชบุรี

ลำดับที่	องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น	ลำดับเมือง	ลำดับที่	องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น	ลำดับเมือง
1	เทศบาลเมืองบ้านโป่ง	เมืองลำดับศักย์สูงสุด	18	เทศบาลตำบลดำเนินสะดวก	เมืองลำดับศักย์ต่ำสุด
2	เทศบาลเมืองราชบุรี	เมืองลำดับศักย์สูงสุด	19	เทศบาลตำบลชัฏป่าหวาย	เมืองลำดับศักย์ต่ำสุด
3	เทศบาลเมืองโพธาราม	เมืองลำดับศักย์สูง	20	เทศบาลตำบลบ้านฆ้อง	เมืองลำดับศักย์ต่ำสุด
4	เทศบาลเมืองท่าผา	เมืองลำดับศักย์ต่ำ	21	เทศบาลตำบลห้วยชินสีห์	เมืองลำดับศักย์ต่ำสุด
5	เทศบาลตำบลหลักเมือง	เมืองลำดับศักย์ต่ำ	22	เทศบาลตำบลทุ่งหลวง	เมืองลำดับศักย์ต่ำสุด
6	เทศบาลตำบลบ้านเลือก	เมืองลำดับศักย์ต่ำ	23	เทศบาลตำบลบ้านไร่	เมืองลำดับศักย์ต่ำสุด
7	เทศบาลตำบลคลองตาคต	เมืองลำดับศักย์ต่ำ	24	เทศบาลตำบลบ้านสิงห์	เมืองลำดับศักย์ต่ำสุด
8	เทศบาลตำบลเขางู	เมืองลำดับศักย์ต่ำ	25	เทศบาลตำบลโพหัก	เมืองลำดับศักย์ต่ำสุด
9	เทศบาลตำบลบางแพ	เมืองลำดับศักย์ต่ำ	26	เทศบาลตำบลเจ็ดเสมียน	เมืองลำดับศักย์ต่ำสุด
10	เทศบาลตำบลหนองโพ	เมืองลำดับศักย์ต่ำสุด	27	เทศบาลตำบลปากท่อ	เมืองลำดับศักย์ต่ำสุด
11	เทศบาลตำบลกรับใหญ่	เมืองลำดับศักย์ต่ำสุด	28	เทศบาลตำบลด่านทับตะโก	เมืองลำดับศักย์ต่ำสุด
12	เทศบาลตำบลเบิกไพร	เมืองลำดับศักย์ต่ำสุด	29	เทศบาลตำบลเขาขวาง	เมืองลำดับศักย์ต่ำสุด
13	เทศบาลตำบลศรีดอนไผ่	เมืองลำดับศักย์ต่ำสุด	30	เทศบาลตำบลประสาทสิทธิ์	เมืองลำดับศักย์ต่ำสุด
14	เทศบาลตำบลกระจับ	เมืองลำดับศักย์ต่ำสุด	31	เทศบาลตำบลวัดเพลง	เมืองลำดับศักย์ต่ำสุด
15	เทศบาลตำบลห้วยกระบอก	เมืองลำดับศักย์ต่ำสุด	32	เทศบาลตำบลบัวงาม	เมืองลำดับศักย์ต่ำสุด
16	เทศบาลตำบลดอยทราย	เมืองลำดับศักย์ต่ำสุด	33	เทศบาลตำบลสวนผึ้ง	เมืองลำดับศักย์ต่ำสุด
17	เทศบาลตำบลจอมบึง	เมืองลำดับศักย์ต่ำสุด	34	เทศบาลตำบลหลุมดิน	เมืองลำดับศักย์ต่ำสุด

2. ศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างเมืองในจังหวัดราชบุรี

จากข้อมูลเส้นทางเดินรถประจำทางในจังหวัดราชบุรีซึ่งจากข้อมูลขนส่งจังหวัดราชบุรีมีทั้งหมด 55 สาย พบความสัมพันธ์ของเทศบาลแต่ละเทศบาล โดยเทศบาลเมืองราชบุรีเป็นเทศบาลที่มีความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงของเมืองแต่ละลำดับศักย์สูงที่สุดคือ มีรถประจำทางเข้ามาในเขตเทศบาลเมืองราชบุรีกว่า 487 เที่ยว รองลงมา 4 อันดับแรกคือ เทศบาลเมืองโพธารามมีรถประจำทางผ่าน 210 เที่ยว และเทศบาลตำบลบ้านสิงห์ 162 เที่ยว เทศบาลเมืองบ้านโป่ง 148 เที่ยว และเทศบาลตำบลเขางู 134 เที่ยว ตามลำดับ สามารถสรุปจำนวนเที่ยวรถโดยสารประจำทางที่ผ่านแต่ละเทศบาลดังตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 จำนวนเที่ยวรถโดยสารประจำทางที่ผ่านในแต่ละเทศบาล

ลำดับที่	องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น	จำนวนรอบ (เที่ยว)	ลำดับที่	องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น	จำนวนรอบ (เที่ยว)
1	เทศบาลเมืองราชบุรี	487	18	เทศบาลตำบลดำเนินสะดวก	20
2	เทศบาลเมืองโพธาราม	210	19	เทศบาลเมืองท่าผา	20
3	เทศบาลตำบลบ้านสิงห์	162	20	เทศบาลตำบลบ้านเลือก	18
4	เทศบาลเมืองบ้านโป่ง	148	21	เทศบาลตำบลหนองโพ	18
5	เทศบาลตำบลเขางู	134	22	เทศบาลตำบลเบิกไพร	18
6	เทศบาลตำบลชัฏป่าหวาย	80	23	เทศบาลตำบลดอยทราย	16
7	เทศบาลตำบลบางแพ	80	24	เทศบาลตำบลเขาขวาง	16
8	เทศบาลตำบลเจ็ดเสมียน	78	25	เทศบาลตำบลบ้านฆ้อง	16
9	เทศบาลตำบลกระจับ	64	26	เทศบาลตำบลจอมบึง	12
10	เทศบาลตำบลประสาทสิทธิ์	48	27	เทศบาลตำบลสวนผึ้ง	12
11	เทศบาลตำบลศรีดอนไผ่	48	28	เทศบาลตำบลหลุมดิน	0
12	เทศตำบลบ้านไร่	44	29	เทศบาลตำบลบัวงาม	0
13	เทศบ้านตำบลทับตะโก	44	30	เทศบาลตำบลโพหัก	0
14	เทศบาลตำบลทุ่งหลวง	36	31	เทศบาลตำบลห้วยชินสีห์	0
15	เทศบาลตำบลปากท่อ	30	32	เทศบาลตำบลห้วยกระบอก	0
16	เทศบาลตำหลักเมือง	23	33	เทศบาลตำบลกรับใหญ่	0
17	เทศบาลตำบลวัดเพลง	22	34	เทศบาลตำบลคลองตาคต	0

ความเชื่อมโยงโดยเทศบาลเมืองราชบุรีมีอันดับความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงมาเป็นอันดับหนึ่ง เนื่องจากรถประจำทางเกือบทุกสายจะออกจากเทศบาลเมืองราชบุรีซึ่งเป็นศูนย์กลางการขนส่งของจังหวัดราชบุรี ด้วยเหตุนี้ทำให้เทศบาลเมืองราชบุรีเป็นเมืองที่มีอันดับความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงมากที่สุด ถึงแม้ว่าเทศบาลเมืองบ้านโป่งจะเป็นเมืองที่มีลำดับศักย์ที่สูงกว่าสาเหตุอาจจะมาจากการที่เทศบาลเมืองบ้านโป่งอยู่ห่างจากถนนสายหลักคือถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 (เพชรเกษม) และอยู่ตอนบนสุดของจังหวัด ทำให้มีรถผ่านเข้าไปในตัวเทศบาลเมืองบ้านโป่งน้อยกว่าเทศบาลเมืองโพธารามและเทศบาลตำบลบ้านสิงห์ซึ่งอยู่ติดกับถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 (เพชรเกษม) และยังสามารถเชื่อมผ่านไปยังชุมชนเมืองพื้นที่ใกล้เคียงได้ นอกจากนี้ยังพบว่ามีเทศบาล 7 แห่ง ที่ยังไม่มีรถโดยสารประจำทางผ่าน ได้แก่ เทศบาลตำบลหลุมดิน เทศบาลตำบลบัวงาม เทศบาลตำบลโพหัก เทศบาลตำบลห้วยชินสีห์ เทศบาลตำบลห้วยกระบอก เทศบาลตำบลกรับใหญ่ c]t เทศบาลตำบลคลองตาคต

เมื่อนำผลของการจัดลำดับศักย์ความเป็นเมืองแสดงเป็นแผนภูมิร่วมกับความสัมพันธ์และความเชื่อมโยง ดังจะได้แผนภูมิดังต่อไปนี้

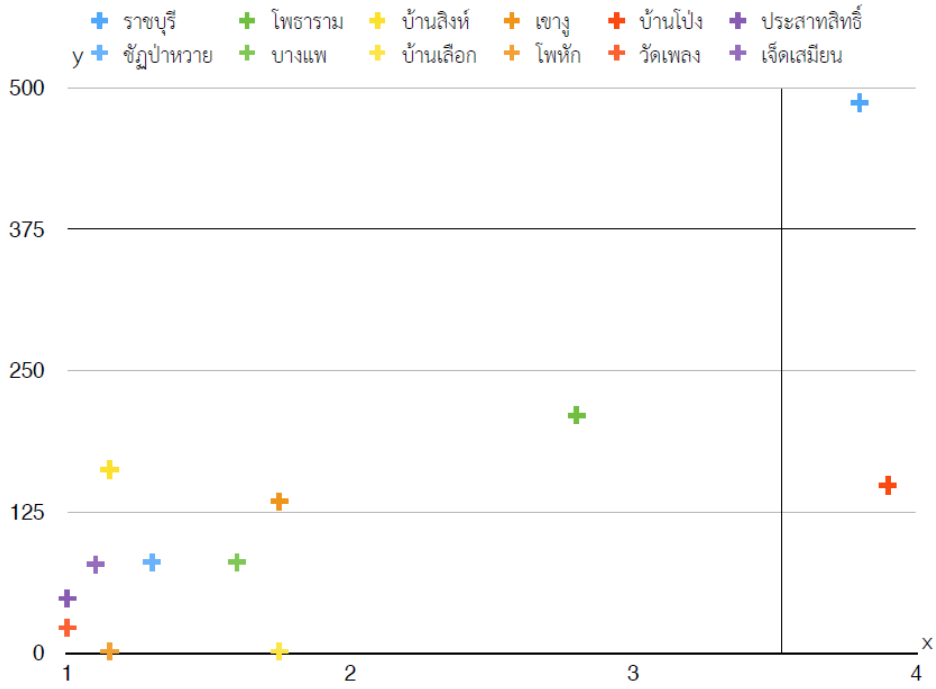

แผนภูมิที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างลำดับศักย์ความเป็นเมืองกับความเชื่อมโยงของเมืองในจังหวัดราชบุรี

จากแผนภูมิที่ 1 แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างลำดับศักย์ความเป็นเมืองกับความเชื่อมโยงจะเห็นได้ว่าเทศบาลเมืองบ้านโป่งนั้นเป็นเมืองที่มีลำดับศักย์เมืองสูงสุดเหมือนกับเทศบาลเมืองราชบุรีแต่การเชื่อมโยงระหว่างเมืองของเทศบาลเมืองราชบุรีกลับสูงกว่าเนื่องจากเทศบาลเมืองราชบุรีทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของจังหวัด ทำให้มีรถประจำทางวิ่งผ่านเข้าในพื้นที่มาก ในขณะที่เทศบาลเมืองบ้านโป่งเป็นเมืองที่มีลำดับสูงสุดเนื่องจากเทศบาลเมืองบ้านโป่งเป็นเมืองที่มีขนาดเศรษฐกิจที่ใหญ่ที่สุดเพราะเป็นชุมชนเมืองเดิม มีสถานีรถไฟ และเป็นเส้นทางผ่านไปยังจังหวัดกาญจนบุรี แต่ไม่ได้ตั้งอยู่ในเส้นทางหลักของจังหวัดราชบุรี สามารถแสดงให้เห็นดังแผนที่ต่อไปนี้

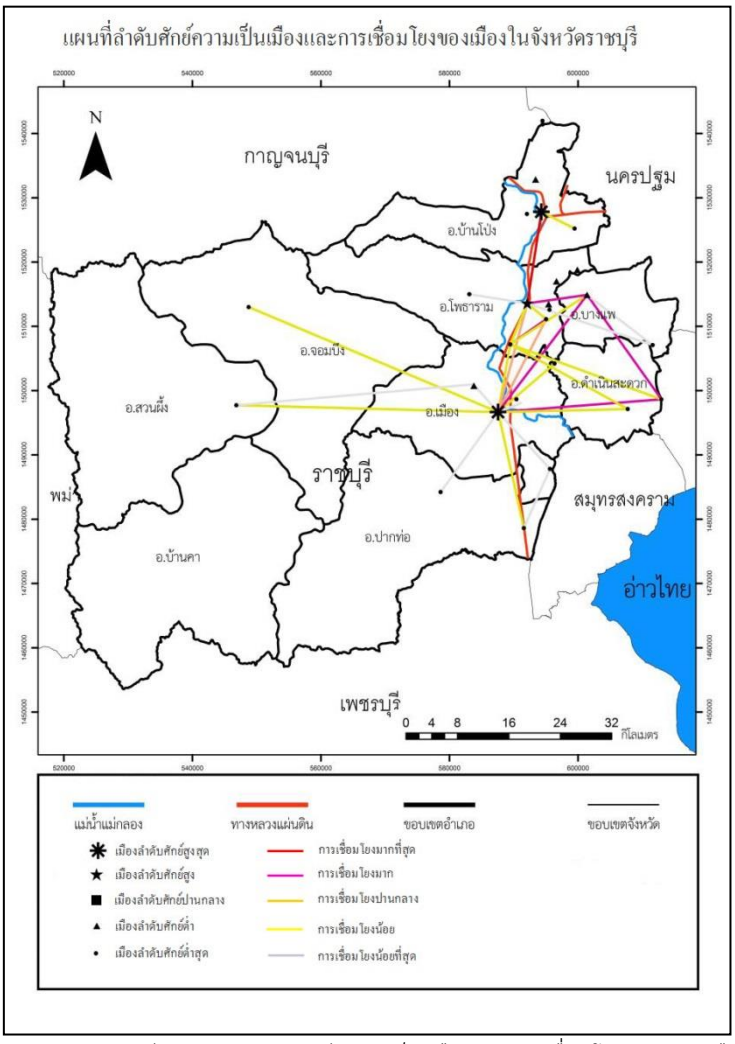

ภาพที่ 2 แผนที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างลำดับศักย์ความเป็นเมืองกับการเชื่อมโยงระหว่างเมืองในจังหวัดราชบุรี

จากภาพที่ 2 เป็นแผนที่แสดงความสัมพันธ์ลำดับศักย์ความเป็นเมืองกับความเชื่อมโยงระหว่างเมืองแต่ละเมืองในจังหวัดราชบุรี โดยความเชื่อมโยงจะใช้สีของเส้นแทนดังนี้ การเชื่อมโยงน้อยที่สุดใช้สีเทา ความเชื่อมโยงน้อยใช้สีเหลือง ความเชื่อมโยงปานกลางใช้สีส้ม ความเชื่อมโยงมากใช้สีชมพู และความเชื่อมโยงมากที่สุดใช้สีแดง ซึ่งเห็นว่าอำเภอบ้านคาไม่มีรถโดยสารประจำทางผ่านเนื่องจากเป็นอำเภอที่อยู่ห่างไกลและไม่มีเทศบาลภายในพื้นที่ ในขณะที่อำเภอจอมบึง อำเภอโพธาราม และอำเภอปากท่อ มีการเชื่อมโยงน้อยเนื่องจากไม่ได้อยู่ในบริเวณที่มีถนนสายหลักตัดผ่าน และเส้นทางเชื่อมระหว่างอำเภอบ้านโป่งไปอำเภอเมืองราชบุรีตามถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 (เพชรเกษม) มีการเชื่อมโยงสูงที่สุดเนื่องจากเป็นเส้นทางสายหลักที่เชื่อมโยงผ่านพื้นที่หลายอำเภอ

สรุปและอภิปรายผล

เมื่อวิเคราะห์ตัวแปรทั้งหมดแล้วจัดลำดับศักย์ความเป็นเมืองของเทศบาลในจังหวัดราชบุรีพบว่า เทศบาลเมืองบ้านโป่งมีลำดับศักย์ความเป็นเมืองลำดับเดียวกับเทศบาลเมืองราชบุรีซึ่งเป็นศูนย์กลางการปกครองของจังหวัดราชบุรี เนื่องจากเทศบาลบ้านโป่งตั้งอยู่บริเวณที่เป็นทางผ่านสำคัญในอดีตและปัจจุบัน นั่นก็คืออยู่ติดถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 (พหลโยธิน) เป็นที่ตั้งสถานีรถไฟบ้านโป่งเพื่อเชื่อมโยงขึ้นจังหวัดกาญจนบุรี และตั้งอยู่ริมแม่น้ำแม่กลอง ทำให้เทศบาลเมืองบ้านโป่งพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นเมืองที่มีลำดับศักย์ความเป็นเมืองลำดับเดียวกับเทศบาลเมืองราชบุรี ส่วนเรื่องความเชื่อมโยง แม้ว่าเทศบาลเมืองบ้านโป่งจะมีลำดับศักย์ความเป็นเมืองระดับเดียวกับเทศบาลเมืองราชบุรีแต่ความสัมพันธ์และ

ความเชื่อมโยงนั้นเทศบาลเมืองราชบุรีกลับเป็นเทศบาลที่มีความเชื่อมโยงมากกว่าเพราะมีรถโดยสารประจำทางเดินทางผ่านหลายสาย เนื่องจากเทศบาลเมืองราชบุรีเป็นศูนย์กลางของจังหวัดทำให้มีความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงกับพื้นที่รอบข้างมากที่สุด ในขณะที่เทศบาลเมืองโพธาราม และเทศบาลตำบลบ้านสิงห์ มีความเชื่อมโยงเป็นลำดับที่ 2 และ 3 ตามลำดับ เนื่องจากตั้งอยู่ริมถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 (พหลโยธิน) ทำให้มีความเชื่อมโยงมากกว่าเทศบาลเมืองบ้านโป่ง ส่วนอำเภอบ้านคาไม่มีรถโดยสารประจำทางผ่านเนื่องจากไม่มีเทศบาลในพื้นที่ รวมถึงเทศบาลที่ตั้งอยู่ในอำเภอจอมบึง อำเภอโพธาราม และอำเภอปากท่อ มีการเชื่อมโยงน้อย เนื่องจากส่วนใหญ่อยู่ไกลจากตัวอำเภอเมืองและมีประชากรอาศัยอยู่น้อยทำให้ความสัมพันธ์และการเชื่อมโยงน้อยตามไปด้วย

ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาครั้งนี้พบว่าภายในชุมชนในจังหวัดราชบุรียังมีหลายแห่งมีความต้องการเชื่อมโยงระหว่างเมืองโดยรถโดยสารสาธารณะ แต่ทั้งนี้จำนวนประชากรที่ใช้อาจยังมีไม่มากพอที่จะทำให้รถโดยสารสาธารณะสามารถให้บริการได้ ดังนั้นภาครัฐควรให้การสนับสนุนในการพัฒนาเรื่องการคมนาคมขนส่งเพื่อเชื่อมโยงเมืองแต่ละเมืองในพื้นที่จังหวัดราชบุรี ส่วนผลการศึกษาที่ได้สามารถนำไปใช้วางบทบาทหน้าที่ของเมือง การตั้งศูนย์บริการในด้านต่าง ๆ และการวางแผนระบบคมนาคมขนส่งภายในจังหวัดได้ แต่ทั้งนี้อาจจะต้องใช้ตัวแปรทางด้านเศรษฐกิจและด้านอื่น ๆ มาวิเคราะห์เพิ่มเติมให้มากขึ้นเพื่อให้ครอบคลุมในทุก ๆ ด้าน

เอกสารอ้างอิง

ฉัตรชัย พงศ์ประยูร. (2536). **การตั้งถิ่นฐานมนุษย์ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บริษัท กำลังแผ่นดิน จำกัด. (2558). **ข้อมูลเทศบาลใน อบจ. ราชบุรี.**สืบค้นจาก http://www.tambol.com/county/county_muni.asp?pid=70

พันธ์ทิพย์ จงโกรย และ ชนมณี ทองใบ. (2557). **รูปแบบการกระจายเชิงพื้นที่ของพื้นที่เมืองในประเทศไทย.** วารสารเกษตรศาสตร์ (สังคม), 35, 30-44.

ส่วนวิจัยและพัฒนาระบบรูปแบบและโครงสร้าง. (2554). **จำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.** สำนักพัฒนาระบบ รูปแบบและโครงสร้าง กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. สืบค้นจาก http://www.dla.go.th/

สำนักงานขนส่งจังหวัด. (2558). **ข้อมูลสายรถโดยสารประจำทาง.** สืบค้นจาก http://ratchaburi.dlt.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=60&Itemid=63

สำนักงานจังหวัดราชบุรี. (2558). **ประวัติจังหวัด.** สืบค้นจาก http://123.242.157.9/hdetail.php?QNo=1&QSt=A&QGroup=0

สำนักบริหารการทะเบียน. (2557). **"ระบบสถิติทางการทะเบียน : รายงานสถิติจำนวนประชากรและบ้านประจำปี พ.ศ. 2557."**.กรมการปกครอง. กระทรวงมหาดไทย. สืบค้นจาก http://stat.dopa.go.th/stat/statnew/statTDD/

อัธยา จำปาทอง. (2539). **การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาเส้นทางคมนาคมขนส่งกับการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตชานเมืองกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษา เขตมีนบุรี.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

Jongkroy, P. (2009). **Urbanization and changing settlement patterns in peri-urban Bangkok.** Kasetsart Journal: Social Sciences, 30(3), 303–312.

Neal, Zachary P. (2014). **From Central Places to Network Bases: A Transition in the US Urban Hierarchy, 1900-2000[ออนไลน์].** เข้าถึงได้จาก: http://www.lboro.ac.uk/gawc/rb/rb267.html

การประเมินความละเอียดถูกต้องเชิงตำแหน่งของระบบประมวลผลภาพจากอากาศยานไร้คนขับ กับค่าพิกัดที่รังวัดในสนาม

The Evaluation of Positional Accuracy of Image Processing System from Unmanned Aerial Vehicle Photographs with Coordinates in The Field

จุฑามาศ น้อยนา[1]
ทวี ทองสว่าง[2]
สมคิด ภูมิโคกรักษ์[3]

บทคัดย่อ

การประเมินความละเอียดถูกต้องเชิงตำแหน่งของระบบประมวลผลภาพจากอากาศยานไร้คนขับ กับค่าพิกัดที่รังวัดในสนาม มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความถูกต้องเชิงตำแหน่งของภาพถ่ายที่ได้จากอากาศยานไร้คนขับ และความเหมาะสมในการใช้ภาพถ่ายมาตราส่วน 1:4,000 เพื่อจัดทำแผนที่ ทำการทดสอบบริเวณบางส่วนของพื้นที่ใน ต.ประตำบลชีน้ำร้าย ตำบลท่างาม ตำบลประศุก อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี ขนาดพื้นที่ 5.9 ตารางกิโลเมตร ซึ่งได้รับความอนุเคราะห์ข้อมูลจากกรมชลประทาน บินถ่ายภาพทางอากาศจากอากาศยานไร้คนขับทั้งหมด 3,950 ภาพ และรังวัดจุดควบคุมภาพถ่าย 13 จุด จากนั้นนำภาพที่ได้เข้าสู่กระบวนการรังวัดด้วยภาพเชิงเลข จนได้ภาพถ่ายออร์โธแล้วจึงทำการทดสอบความละเอียดถูกต้องเชิงตำแหน่งตามหลักเกณฑ์การทดสอบมาตรฐานสำหรับความละเอียดถูกต้องของข้อมูลเชิงพื้นที่ ประเทศสหรัฐอเมริกา และใช้เกณฑ์ความละเอียดถูกต้องของค่า RMSE ที่มีความสัมพันธ์กับมาตราส่วนของแผนที่ตามมาตรฐานความละเอียดถูกต้องของสมาคมการสำรวจจากภาพถ่ายและการรับรู้จากระยะไกลแห่งอเมริกา

ผลการวิจัยพบว่าความละเอียดถูกต้องเชิงตำแหน่งของภาพถ่ายออร์โธ มีค่า RMSE ทางราบ 0.217 เมตร และมีค่าความละเอียดถูกต้องทางราบเท่ากับ 0.376 เมตร ซึ่งเมื่อเทียบกับเกณฑ์ RMSE ของความละเอียดถูกต้องทางราบ ชั้นที่ 1 ตามมาตรฐาน ASPRS แล้ว พบว่ามีสัดส่วนความละเอียดถูกต้องสัมพันธ์กับมาตราส่วนของแผนที่ 1:868

คำสำคัญ: *ความละเอียดถูกต้องเชิงตำแหน่ง อากาศยานไร้คนขับ ภาพถ่ายออร์โธ*

Abstract

The evaluation of positional accuracy of orthophoto products from Unmanned Aerial Vehicle photographs with the ground survey test field is the reseach which purpose to evaluate positional accuracy of orthophotos from aerial photographs by Unmanned Aerial Vehicle at 1:4,000 scale and to conduct suitability study by using 1:4,000. Testing in some parts of Shee Nam Rai ThaNgam, Prasug Sub-distric, area in Inburi, Singburi, Thailand. The area size is 5.9 square kilometers (3,687.5 acre)The data from the Royal Irrigation Department, they flight by Unmanned Aerial Vehicle to take 3,950 aerial photopraphs with 13 premarking points for applied as photo controls in orthophoto. Those point are positioned globally by using global position system.

After that, take the aerial photograph into digital photogrammetry process until the orthophoto product

[1] นักศึกษาหลักสูตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภูมิสารสนเทศเพื่อการจัดการ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
[2] รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภูมิสารสนเทศเพื่อการจัดการ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
[3] อาจารย์ประจำภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปกร

Then, testing for positional accuracy thatperformed by following two standard: National Standard for Spatial Data Accuracy (NSSDA) of the Federal Geographic Data Committee (FGDC) standard, and accuracy classification of RMSE related map scale of American Society of Photogrammetry Remote Sensing (ASPRS)

The result on positional accuracy is 0.217 meter by horizontal RMSE and 0.376 meter by horizontal accuracy of NSSDA standard. These positional accuracy figures could be classified into class order standard of ASPRS. Those orthophotos may be accurate to 1:868 map scale.

Keywords: *position accuracy, Unmanned Aerial Vehicle, orthophoto*

บทนำ

ปัจจุบันเทคโนโลยีการสำรวจด้วยภาพถ่ายทางอากาศได้พัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งทำให้เอื้อประโยชน์ต่องานด้านการสำรวจ ภาพถ่ายทางอากาศใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนการทำงานในด้านภูมิสารสนเทศ การจัดทำแผนที่ การบริหารจัดการพื้นที่การเกษตรและป่าไม้ การเปลี่ยนแปลงสภาวะของสิ่งแวดล้อม แนวทางป้องกันและประเมินผลกระทบจากภัยพิบัติธรรมชาติ อุบัติภัย ตลอดจนด้านการเกษตร เนื่องจากข้อมูลทางกายภาพนั้นมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เช่น การสร้างถนน การสร้างอาคาร เป็นต้น ดังนั้นไม่สามารถนำภาพถ่ายดาวเทียมหรือภาพถ่ายทางอากาศที่มีอยู่ไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการวางแผนและการบริหารจัดการตามแต่ละสถานการณ์ได้ ในการจัดทำแผนที่จากภาพถ่ายทางอากาศแต่ละครั้งจำเป็นต้องอาศัยเจ้าหน้าที่ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านหรือต้องใช้งบประมาณจำนวนมากซึ่งทำให้เสียเวลา และข้อมูลที่ได้อาจคลาดเคลื่อนไม่ตรงกับข้อเท็จจริง ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาเทคโนโลยีที่ใช้ในการสำรวจให้มีความสะดวก และรวดเร็วยิ่งขึ้น

เทคโนโลยีหนึ่งที่นำมาใช้งานกันอย่างแพร่หลาย ได้แก่ เทคโนโลยีการสำรวจด้วยภาพถ่ายจากอากาศยานไร้คนขับ (Unmanned Aerial Vehicle: UAV) ซึ่งเทคโนโลยีนี้ช่วยทำงานทางด้านการปรับปรุงแผนที่ให้เป็นปัจจุบันในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เนื่องจากอุปกรณ์มีขนาดเล็ก สะดวกในการใช้งาน และสามารถเข้าถึงพื้นที่ที่ต้องการศึกษาได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ยังสามารถกำหนดวิธีการบินถ่ายภาพ โดยใช้การกำหนดตำแหน่งสำหรับการวางแผนการบินเพื่อกำหนดการบินและการถ่ายภาพของ UAV ด้วยวิธีการกำหนดช่วงเวลาถ่ายภาพ หรือสั่งถ่ายภาพด้วยคำสั่งจากระบบควบคุมการบินอัตโนมัติ เมื่อถึงตำแหน่งที่ต้องถ่ายภาพพร้อมทั้งมีการบันทึกตำแหน่งและค่าความเอียงของภาพแต่ละภาพที่ทำการถ่ายผลผลิตของการสำรวจด้วยภาพถ่ายจากอากาศยานไร้คนขับ จะได้ค่าพารามิเตอร์ที่สามารถนำมาใช้ในการปรับแก้ให้ภาพถ่ายมีความถูกต้องเชิงตำแหน่งมากยิ่งขึ้น

เนื่องจากปัจจุบันระบบการประมวลผลภาพถ่ายจากอากาศยานไร้คนขับยังมีความเคลื่อนเชิงตำแหน่งอยู่ ส่งผลถึงข้อมูลที่ได้รับซึ่งต้องนำมาใช้ในการทำแผนที่นั้นมีความคลาดเคลื่อนไปด้วยผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาวิเคราะห์หาความคลาดเคลื่อนเชิงตำแหน่งของภาพถ่ายออร์โธจากอากาศยานไร้คนขับ กับค่าพิกัดที่รังวัดในสนาม เพื่อให้ผู้ใช้สามารถเลือกใช้ข้อมูลภาพถ่ายจากอากาศยานไร้คนขับให้เหมาะสมกับแต่ละงาน โดยใช้พื้นที่บริเวณจังหวัดสิงห์บุรี ตำบลชีน้ำร้าย ตำบลท่างาม ตำบลประศุก อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรีซึ่งผลการศึกษาจะทำให้ทราบความคลาดเคลื่อนเชิงตำแหน่งของภาพถ่ายออร์โธจากอากาศยานไร้คนขับ และรูปแบบที่เหมาะสมในการตรวจสอบความคลาดเคลื่อนเชิงตำแหน่ง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินความละเอียดถูกต้องเชิงตำแหน่งของระบบประมวลผลภาพจากอากาศยานไร้คนขับ กับค่าพิกัดที่รังวัดในสนาม
2. เพื่อศึกษาความเหมาะสมในการใช้ภาพถ่ายมาตราส่วน 1:4,000 เพื่อจัดทำแผนที่มาตราส่วน 1:1,000

สมมุติฐานของการวิจัย

ภาพถ่ายทางอากาศมาตราส่วน 1:4,000 สามารถจัดทำผลผลิตแผนที่ภาพถ่ายออร์โธมาตราส่วน 1:1,000 ได้

ขอบเขตของการวิจัย

1. เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยนำภาพถ่ายที่ทำการบินถ่ายจากอากาศยานไร้คนขับมาจัดทำเป็นภาพอร์โธ และทดสอบความถูกต้องเชิงตำแหน่งจากค่าพิกัดที่รังวัดในสนาม

2. ขอบเขตเชิงพื้นที่ พื้นที่ทำการวิจัยคือพื้นที่บางส่วนของ ตำบลชีน้ำร้าย ตำบลท่างาม ตำบลประศุก อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่สามารถสำรวจหาหมุดหลักฐานได้ง่าย และสะดวกในการเข้าถึง โดยมีพื้นที่ประมาณ 5.9 ตารางกิโลเมตร (3,687.5 ไร่)

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. รวบรวมข้อมูลซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้รับความอนุเคราะห์ข้อมูลจากกรมชลประทาน แบ่งออกเป็น 2 ส่วนดังนี้

1.1 ภาพถ่ายทางอากาศ เป็นภาพถ่ายบางส่วนของพื้นที่ใน ต. ตำบลชีน้ำร้าย ตำบลท่างาม ตำบลประศุก อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี ขนาดพื้นที่ 5.9 ตารางกิโลเมตร (3,687.5 ไร่) เมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2558 เวลา 9.00-13.00 น. เป็นภาพถ่ายทางอากาศสี มาตราส่วน 1:4,000 โดยใช้อากาศยานไร้คนขับ รุ่น Fixed Wing Trimble UX5 HP ในการบินถ่ายด้วยกล้อง Sony รุ่น α 7R ความยาวโฟกัส 35 มิลลิเมตรส่วนซ้อนของแนวบิน ร้อยละ 80 และส่วนเกยของภาพระหว่างแนวบิน ร้อยละ 60 ทำการบินที่ความสูง 150 เมตร ความละเอียดภาคพื้นดิน 5 เซ็นติเมตร ทำการบิน 4 ครั้ง รวม 100 แนวบิน ได้ภาพทั้งหมด 3,950 ภาพ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา ที่มา: Google earth

1.2 จุดควบคุมภาพถ่ายเป็นจุดที่เห็นเด่นชัดทั้งบนภาพถ่ายและในภูมิประเทศ ครอบคลุมพื้นที่ศึกษา โดยทำการวางเป้าล่วงหน้าและรังวัดด้วยวิธีการรังวัดดาวเทียม GPS ที่มีความละเอียดถูกต้องสูง จำนวน 13 จุด ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 จุดควบคุมภาพถ่ายบริเวณพื้นที่ศึกษา

2. การประมวลผลภาพด้วยซอฟแวร์ การประมวลผลด้วยซอฟต์แวร์ต้องมีข้อมูลนำเข้าคือ ข้อมูลภาพ (Image File) และข้อมูลตำแหน่งและการเอียงตัวของ UAV ในกรณีที่ต้องการแผนที่ที่มีความละเอียดถูกต้องที่ดีจำเป็นต้องนำเข้าจุดบังคับภาพถ่าย (Photo Control Point) ใช้ในการประมวลผลด้วยการประมวลผลด้วยซอฟต์แวร์จะเป็นไปอย่างอัตโนมัติโดยใช้หลักการในการจับคู่ภาพแล้วไปสร้างโครงข่ายสามเหลี่ยมทางอากาศ (Aerial Triangulation) อัตโนมัติเพื่อคำนวณหาค่าองค์ประกอบการจัดค่าภายนอก (Exterior Orientation Parameters) ของภาพทุกภาพและได้ผลลัพธ์ออกมาเป็นภาพออร์โธ (Orthophoto) แบบจำลองความสูงพื้นผิวภูมิประเทศ (DSM) และข้อมูลกลุ่มจุดความสูงสามมิติ (3D Point Cloud) ซึ่งสามารถนำผลลัพธ์ดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ทำแผนที่จากภาพถ่ายทางอากาศได้โดยมีขั้นตอนการทำงานดังนี้

2.1 ข่ายสามเหลี่ยมทางอากาศ (Aerial Triangulation)

ข่ายสามเหลี่ยมทางอากาศ (Aerial Triangulation หรือ Aero triangulation) เป็นกระบวนในการคำนวณหาค่าการจัดวางภาพภายนอก (exterior orientation) ของภาพพร้อมกันทั้งบล็อกนอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มจำนวนจุดควบคุมภาพถ่าย (Photo Control) ในบล็อกของภาพถ่ายของทุกภาพเป็นจำนวนมากค่าพิกัดใหม่ที่ได้จากการคำนวณไม่ต้องทำการรังวัดจากในสนามการเพิ่มจำนวนจุดควบคุมภาพนิยมเรียกว่าการขยายจุดควบคุม (photo control extension) ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการใช้จุดควบคุมภาพถ่าย จำนวน 13 จุด มาใช้ในงานข่ายสามเหลี่ยมทางอากาศ โดยทำการขยายจุดควบคุมภาพถ่าย ได้จำนวน Tie point ทั้งหมด 250,144 จุด ภาพที่ 3

ภาพที่ 3 แสดงการขยายจุดควบคุมภาพถ่าย

2.2 การสร้างแบบจำลองความสูงภูมิเทศ จะทำหลังจากทำการรังวัดและปรับแก้เสร็จเรียบร้อยแล้ว โดยผู้วิจัยใช้วิธีการทาง Digital Photogrammetry จุดระดับความสูงบนภาพคู่สามมิติจะถูกวัดโดยอัตโนมัติอย่างรวดเร็วโดยอาศัยเทคนิคการประมวลผลภาพที่เรียกว่าการจับคู่ภาพ (image matching) เทคนิคการจับคู่ภาพอาจเป็นวิธี Least-square matching หรือ image correlation ผู้วิจัยต้องรู้และเข้าใจหลักการประมวลผลภาพดิจิทัลเพื่อให้ผลลัพธ์ออกมาตามความต้องการผลการวัดด้วยซอฟแวร์อัตโนมัติโดยทั่วไปก็จะให้ผลได้ดีเทียบเท่ากับการวัดด้วยสายตามนุษย์บนเครื่องร่างแผนที่สามมิติแบบวิเคราะห์เมื่อเงื่อนไขการเตรียมข้อมูลให้คอมพิวเตอร์ประมวลผลนั้นมีคุณภาพดี และสามารถสามารถสร้างแบบจำลองความสูงภูมิประเทศออกมาได้หลายรูปแบบ (ไพศาล สันติธรรมนนท์, 2555)

2.3 การจัดทำภาพถ่ายออร์โธ ภาพถ่ายออร์โธสีผลิตจากภาพถ่ายทางอากาศสีซึ่งผ่านกระบวนการปรับแก้ความผิดเพี้ยนเนื่องจากเรขาคณิตของการถ่ายภาพ และความสูงต่างของภูมิประเทศ (relief displacement) โดยมีระบบพิกัดอ้างอิง ผลลัพธ์ที่ได้คือภาพถ่ายที่ปรากฏรายละเอียดลักษณะสิ่งปกคลุมภูมิประเทศ ณ เวลาที่ทำการถ่ายภาพไว้ทั้งหมด มีมาตราส่วนและความถูกต้อง สามารถวัดพิกัด ทิศทาง ระยะทาง ขนาด และรูปร่างของวัตถุได้หลังจากทำการสร้างข้อมูลแบบความสูงภูมิประเทศ (DEM) ผู้วิจัยได้นำ ข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการทำภาพถ่ายออร์โธ เพื่อปรับแก้ความผิดเพี้ยนความสูงต่างของภูมิประเทศ (relief displacement) (ไพศาล สันติธรรมนนท์, 2555)

3. สำรวจและรังวัดค่าพิกัดของจุดทดสอบ ซึ่งต้องเป็นจุดที่เห็นเด่นชัดทั้งบนภาพถ่ายและในภูมิประเทศเช่นเดียวกับจุดควบคุมภาพถ่าย โดยในการวิจัยครั้งนี้ทำการสำรวจรังวัดจุดทดสอบด้วยวิธีการรังวัดดาวเทียม GPS การเลือกจุดทดสอบเป็นไปตามเกณฑ์ของ FGDC 1998 (FGDC, 1998; 3-18) กล่าวคือในสนามจะต้องมีจำนวนไม่น้อยกว่า 20 จุด (ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้มีจำนวน 20 จุด) เมื่อแบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน (Quadrant) แล้ว แต่ละส่วนจะต้องมีจุดทดสอบไม่น้อยกว่า 5 จุด แต่ละจุดต้องมีกระจายตัวของตำแหน่งอย่างสม่ำเสมอ โดยจะต้องมีระยะห่างกันระหว่างจุดไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 ของระยะตามแนวเส้นทแยงมุม (d) ของพื้นที่ศึกษา ซึ่งจากการวัดระยะตามแนวทแยงมุมของพื้นที่ทดสอบ (d) มีระยะ 3.43 กม. โดยเกณฑ์ระยะที่ห่างกันน้อยที่สุด คือ ระยะ 0.34 กม. ซึ่งในสนามทดสอบนี้ มีจุดที่มีระยะห่างกันน้อยที่สุด คือ 0.35 กม. จึงมากกว่าระยะเกณฑ์ที่กำหนด และในแต่ละส่วนของพื้นที่มีจุดทดสอบกระจายตัว 5 จุด จึงถือได้กว่าจุดทดสอบมีการกระจายตัวตามเกณฑ์ที่กำหนด ดังรูปที่ 3 (ชัยวัฒน์ พรมทอง, 2551)

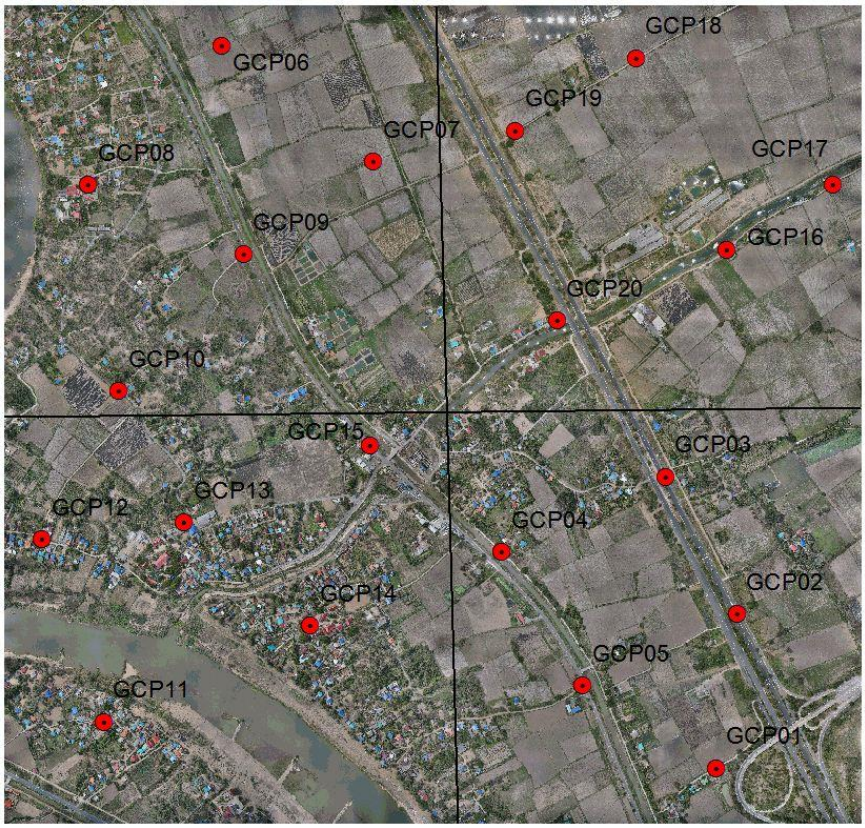

ภาพที่ 3 จุดทดสอบบริเวณพื้นที่ศึกษา

4. การประเมินความละเอียดถูกต้องเชิงตำแหน่งของภาพถ่ายออร์โธในครั้งนี้ ใช้มาตรฐานสำหรับข้อมูลเชิงพื้นที่ (National Standard for Spatial Data Accuracy : NSSDA) ของประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นหลัก โดยใช้ค่า RMSE (Root Mean Square Error) ประเมินความละเอียดถูกต้องเชิงตำแหน่ง และค่าความละเอียดถูกต้องเชิงตำแหน่ง จะรายงานเป็นระยะบนพื้นดินที่ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 หมายความว่า ร้อยละ 95 ของจุดทดสอบจะมีความคลาดเคลื่อนเชิงตำแหน่งบนพื้นดินเท่ากับหรือน้อยกว่าค่าความละเอียดถูกต้องที่รายงาน การทดสอบความละเอียดถูกต้องเชิงตำแหน่ง จะใช้วิธีการสำรวจค่าพิกัดในภาคสนาม ด้วยการรังวัดดาวเทียม เปรียบเทียบกับค่าพิกัดทางราบของจุดภาพถ่ายออร์โธ จำนวนจุดที่ใช้ในการทดสอบความละเอียดถูกต้องเชิงตำแหน่งของภาพถ่ายออร์โธครั้งนี้ จะใช้จุดจุดทดสอบจำนวน 20 จุดกระจายทั่วพื้นที่ทดสอบ เพื่อเป็นการกระจายความคลาดเคลื่อนของชุดข้อมูลทดสอบโดยใช้มาตรฐานในการทดสอบ ดังนี้

4.1 มาตรฐานความละเอียดถูกต้องแบบ RMSE

RMSE เป็นค่าสถิติพื้นฐานที่นิยมใช้ในการประเมินความละเอียดถูกต้องของผลผลิตที่ได้จากการเปรียบเทียบชุดข้อมูลทดสอบกับชุดข้อมูลอ้างอิง ดังนั้น ในการประเมินความละเอียดถูกต้องเชิงพื้นที่ จึงเป็นการเปรียบเทียบค่าพิกัดทั้งทางราบ (X,Y) และทางดิ่ง (Z) ระหว่างจุดทดสอบบนผลผลิต หรือแผนที่ที่ต้องการทดสอบ กับจุดอ้างอิง ที่ทราบค่าแล้วหรือมีความละเอียดถูกต้องสูงกว่า

4.2 มาตรฐาน National Standard for Spatial Data Accuracy (NSSDA) ของ Federal Geographic Data Committee (FDGC)

มาตรฐานแห่งชาติสำหรับความละเอียดถูกต้องของข้อมูลเชิงพื้นที่ หรือ NSSDA ของประเทศสหรัฐอเมริกา (FGDC, 1998) ใช้ค่าสถิติ RMSE ประเมินความละเอียดถูกต้องเชิงตำแหน่ง ซึ่งค่า RMSE เป็นค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยกำลังสองของค่าความต่างระหว่างค่าพิกัดของชุดข้อมูลที่ทดสอบ กับค่าพิกัดของข้อมูลอิสระที่มีความละเอียดถูกต้องสูงกว่า ณ จุดเดียวกัน โดยค่าความละเอียดถูกต้องเชิงตำแหน่ง รายงานเป็นระยะบนพื้นดินที่ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95

หมายความว่าร้อยละ 95 ของจุดทดสอบ มีความคลาดเคลื่อนของตำแหน่งบนพื้นดิน เท่ากับหรือน้อยกว่าค่าความละเอียดถูกต้องที่รายงาน ซึ่งค่าความละเอียดถูกต้องนี้ สะท้อนถึงผลรวมของความไม่แน่นอนทั้งหมดที่เกิดขึ้น นับตั้งแต่จากค่าพิกัดของจุดควบคุมทางยีออเดซี่ กระบวนการทำแผนที่ จนถึงการคำนวณขั้นสุดท้ายของค่าพิกัดบนพื้นดินของแผนที่ทดสอบ

4.3 มาตรฐานความละเอียดถูกต้องของ (American Society for Photogrammetry and Remote Sensing : ASPRS)

ได้กำหนดเกณฑ์ยอมรับความละเอียด ถูกต้องของแผนที่มาตราส่วน 1:20,000 หรือใหญ่กว่า เพื่อวัตถุประสงค์ในการใช้ทางด้านวิศวกรรมหรือวัตถุประสงค์พิเศษ โดยมาตรฐาน ASPRS จะใช้ค่าสถิติ RMSE ในการประเมิน โดยจะรายงานความละเอียดถูกต้องเป็นชั้น (class) 1 2 หรือ 3 ความละเอียดถูกต้องชั้นที่ 2 จะใช้กับแผนที่ที่มีค่า RMSE ไม่เกินสองเท่าของชั้นที่ 1 ส่วนความละเอียดถูกต้องชั้นที่ 3 ใช้กับแผนที่ ที่มีค่า RMSE ไม่เกินสามเท่าของชั้นที่ 1 มาตรฐานความละเอียดถูกต้องของ ASPRS สาหรับแผนที่มาตราส่วนใหญ่ จะประเมินความละเอียดถูกต้องเชิงตำแหน่งทางราบทั้งแนวแกน x และแกน y ทีละแกน โดยความละเอียดถูกต้องเชิงตำแหน่งจะเป็นระยะบนพื้นดิน โดยความละเอียดถูกต้องทางราบ เป็นเกณฑ์ค่า RMSE ที่มีความสัมพันธ์กับมาตราส่วนของแผนที่ แสดงตามตารางที่ 2 เช่น เกณฑ์ RMSE ของความละเอียดถูกต้องทางราบชั้นที่ 1 มีค่า 1.00 เมตร สัมพันธ์กับ มาตราส่วนของแผนที่ 1: 4,000 หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า แผนที่มาตราส่วน 1:4,000 จะต้องมีค่า RMSE ตามเกณฑ์ของความละเอียดถูกต้องทางราบชั้นที่ 1 ไม่เกิน 1.00 เมตร

ตารางที่ 1 แสดงเกณฑ์ความละเอียดถูกต้องทางราบของค่า RMSE ที่สัมพันธ์กับมาตราส่วนแผนที่ (ที่ระดับความเชื่อมั่น 68%) หน่วย : เมตร ที่มา: ASPRS, 1990

มาตราส่วนแผนที่	ชั้นที่ 1	ชั้นที่ 2	ชั้นที่ 3
1: 50	0.0125	0.025	0.038
1: 100	0.025	0.050	0.075
1: 200	0.05	0.100	0.150
1: 500	0.125	0.025	0.375
1: 1,000	0.25	0.500	0.750
1: 2,000	0.50	1.00	1.500
1: 4,000	1.00	2.00	3.00
1: 5,000	1.25	2.50	3.75
1: 10,000	2.50	5.00	7.5
1: 20,000	5.00	10	15

การปฏิบัติงานจริง ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้งานความละเอียดถูกต้องที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 จากมาตรฐาน NSSDA ต้องคูณด้วยค่า 1.7308 ก่อนนำไปใช้งาน

ตารางที่ 2 เกณฑ์ความละเอียดถูกต้องทางราบของค่า RMSE ที่สัมพันธ์กับมาตราส่วนแผนที่ (ที่ระดับความเชื่อมั่น 95%)

หน่วย : เมตร ที่มา: ASPRS, 1990

มาตราส่วนแผนที่	ชั้นที่ 1	ชั้นที่ 2	ชั้นที่ 3
1: 50	0.022	0.043	0.065
1: 100	0.043	0.087	0.130
1: 200	0.087	0.173	0.260
1: 500	0.216	0.433	0.649
1: 1,000	0.433	0.865	1.298
1: 2,000	0.865	1.731	2.596
1: 4,000	1.731	3.462	5.192
1: 5,000	2.164	4.327	6.491
1: 10,000	4.327	8.654	12.981
1: 20,000	8.654	17.308	25.962

4.4 สถิติที่ใช้ในการทดสอบ ค่าความละเอียดถูกต้องทางราบ ใช้ค่าสถิติของความละเอียดถูกต้องเชิงตำแหน่ง ดังนี้

$$RMSE_x = sqrt\ [\Sigma\ (X_{data\ i} - X_{check\ i})^2 / n]$$

$$RMSE_y = sqrt\ [\Sigma\ (Y_{data\ i} - Y_{check\ i})^2 / n]$$

เมื่อ $RMSE_x$ คือ ค่า Root Mean Square Error ทางแกน x

$RMSE_y$ คือ ค่า Root Mean Square Error ทางแกน y

sqrt Square Root

$X_{data\ i}$, $Y_{data\ i}$ เป็นค่าพิกัดของจุดทดสอบที่ i ในชุดข้อมูล

$X_{check\ i}$, $Y_{check\ i}$ เป็นค่าพิกัดของจุดทดสอบที่ i ที่ใช้เป็นค่าอ้างอิงที่ได้จากการรังวัดในสนาม

n คือ จำนวนจุดที่ใช้ทดสอบทั้งหมด

i คือ จุดทดสอบเริ่มจาก 1 ถึง n

ความคลาดเคลื่อนทางราบของจุดที่ i คือ

$$sqrt\ [(X_{data\ i} - X_{check\ i})^2 + (Y_{data\ i} - Y_{check\ i})^2]$$

$RMSE_r$ ทางราบคือ

$$RMSE_r = sqrt\ [\ \Sigma\ ((X_{data\ i} - X_{check\ i})^2 + (Y_{data\ i} - Y_{check\ i})^2) / n]$$

$$RMSE_r = sqrt\ [\ RMSE_x^2 + RMSE_y^2]$$

กรณีที่ 1 การคำนวณความละเอียดถูกต้องตามมาตรฐาน NSSDA เมื่อ $RMSE_x = RMSE_y$

ถ้า $RMSE_x = RMSE_y$ แล้ว

$$RMSE_y = sqrt\ (2 \times RMSE_x^2) = sqrt\ (2 \times RMSE_y^2)$$

$$= 1.4142 \times RMSE_x = 1.4142 \times RMSE_y$$

โดยสมมุติว่าได้ขจัดความคลาดเคลื่อนที่เป็นระบบออกไปแล้ว ถ้าความคลาดเคลื่อนยังคงการกระจายแบบปกติและเป็นอิสระทั้งในแนวแกน X และแกน y จะใช้ค่าแฟคเตอร์ 2.4477 คำนวณค่าความละเอียดถูกต้องทางราบที่ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 (Greenwalt and Shultz, 1968 :quotted in FGDC, 1998 : 3-10)

ดังนั้น ถ้าใช้เงื่อนไขดังกล่าวแล้ว ค่าความละเอียดถูกต้องทางราบ ($Accuracy_r$) ตามมาตรฐาน NSSDA สามารถคำนวณได้จากสูตร ดังนี้

$$Accuracy_r = 2.4477x\ RMSE_x = 2.4477 \times RMSE_y$$

$$= 2.4477x\ RMSE_x\ /\ 1.4142$$

ดังนั้น $Accuracy_r = 1.7308 \times RMSE_r$

ผลการวิจัย

ผลการประเมินความละเอียดถูกต้องเชิงตำแหน่งของภาพถ่ายออร์โธจากอากาศยานไร้คนขับกับค่าพิกัดที่รังวัดในสนาม

1. ผลการทดสอบความละเอียดถูกต้องเชิงตำแหน่งทางราบของภาพถ่ายออร์โธ บนจุดทดสอบ 20 จุดโดยใช้ GPS รุ่นTrimble 5700 ทำการรังวัดแบบ RTK พบว่ามีค่าความคลาดเคลื่อนทางราบ (RMSE) เท่ากับ 0.217 และมีค่าความละเอียดถูกต้องถูกต้องทางราบ (NSSDA) เท่ากับ 0.376 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 รายละเอียดดังตารางที่ 3

2. ผลการทดสอบความละเอียดถูกต้องเชิงตำแหน่งทางราบของภาพถ่ายออร์โธ (ข้อ 1) เมื่อเทียบกับเกณฑ์ RMS ของความละเอียดถูกต้องทางราบ ชั้นที่ 1 ของ ASPRS แล้ว พบว่าความสัมพันธ์กับมาตราส่วนของแผนที่ 1: 868 หรืออาจกล่าวได้ว่าภาพออร์โธที่ทดสอบสามารถทำแผนที่มาตราส่วนเล็กกว่า 1: 868 รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 3 แสดงการทดสอบความละเอียดถูกต้องเชิงตำแหน่งทางราบของภาพออร์โธตามมาตรฐานของ FGDC (NSSDA) ของสหรัฐอเมริกา

Point Id	X (ORTHO)	Y (ORTHO)	X (Easting) (independent)	Y (Northing) (independent)	Diff x	Diff y	$(Diff\ in\ x)^2 + (Diff\ in\ y)^2 +$
GCP01	641386.214	1666027.566	642816.266	1663941.279	-0.029	-0.015	0.001066
GCP02	642875.117	1664385.165	642874.95	1664385.1	-0.167	-0.065	0.032114
GCP03	642668.134	1664782.477	642668.145	1664782.392	0.011	-0.085	0.007346
GCP04	642195.617	1664564.603	642195.745	1664564.904	0.128	0.301	0.106985
GCP05	642428.689	1664179.792	642428.742	1664179.482	0.053	0.310	0.098909
GCP06	641386.214	1666027.566	641386.204	1666026.195	0.138	0.635	0.445453
GCP07	641826.074	1665692.331	641826.214	1665692.4	0.14	0.069	0.024361
GCP08	641001.63	1665625.953	641001.841	1665625.908	0.211	0.045	0.046546
GCP09	641450.149	1665424.779	641450.17	1665424.785	0.021	0.006	0.000477
GCP10	641089.845	1665030.532	641089.861	1665030.54	0.016	0.008	0.000320
GCP11	641046.094	1664074.017	641046.036	1664074.02	-0.058	0.003	0.003373
GCP12	640867.763	1664601.89	640867.652	1664601.969	-0.111	0.079	0.018562
GCP13	641278.2	1664650.936	641278.33	1664650.886	0.13	0.050	0.019400

ตารางที่ 3 (ต่อ)

Point Id	X (ORTHO)	Y (ORTHO)	X (Easting) (independent)	Y (Northing) (independent)	Diff x	Diff y	(Diff in x)^2 + (Diff in y)^2 +
GCP14	641643.546	1664352.237	641643.522	1664352.127	-0.024	0.011	0.012676
GCP15	641814.568	1664873.925	641814.601	1664873.887	0.033	0.038	0.002533
GCP16	642847.235	1665436.941	642847.255	1665436.91	-0.02	0.031	0.001361
GCP17	643151.799	1665626.801	643151.613	1665626.741	-0.186	0.060	0.038196
GCP18	642583.352	1665990.986	642583.357	1665991.113	0.02	0.020	0.027296
GCP19	642235.122	1665781.617	642235.159	1665781.602	0.037	0.300	0.001594
GCP20	642355.144	1665232.877	642355.057	1665232.878	-0.087	0.001	0.007570
					RMSE		0.217
					NSSDA		0.376

สรุปและอภิปรายผล

เมื่อพิจารณาด้านความละเอียดถูกต้องของตำแหน่งทางราบ ของภาพถ่ายออร์โธจากอากาศยานไร้คนขับ มาตราส่วน 1: 4,000 สามารถใช้ทำแผนที่มาตราส่วน 1: 868 หรือเล็กกว่าได้

ข้อเสนอแนะ

1. การทดสอบความถูกต้องของตำแหน่งทางราบนั้น ควรทำจุดตรวจสอบในลักษณะวางเป้าก่อน เพื่อจะได้จุดทดสอบที่เห็นชัดเจนในภาพถ่าย และควรเป็นจุดเห็นเด่นชัดในพื้นที่จริง เช่น มุมถนน สนามกีฬา เนื่องจากเป็นบริเวณที่ไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงและสามารถเห็นได้ชัดเจน เพื่อให้ได้ความละเอียดถูกต้องในการทดสอบมากยิ่งขึ้น

2. ผลการทดสอบความละเอียดถูกต้องเชิงตำแหน่งของภาพถ่ายออร์โธดังกล่าวเห็นได้ว่ามีความเป็นไปได้ในการใช้ภาพถ่ายทางอากาศสีทางอากาศยานไร้นักบินมาตราส่วน 1:,4000 มาจัดทำแผนที่ภาพถ่ายออร์โธ 1:1,000 ได้ ตามเกณฑ์ชั้นที่ 1 มาตรฐานของ ASPRS ของสหรัฐอเมริกา แต่ต้องมีการควบคุมคุณภาพข้อมูล และกระบวนการจัดทำแผนที่ภาพถ่ายออร์โธเป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

หนังสือ

ธนัชสุขวิมลเสรี. ระบบดาวเทียมในงานรังวัด. **วิศวกรรมสารมก**. 13, 39 (ธันวาคม 2542- มีนาคม 2543): 40-48.

ไพศาล สันติธรรมนนท์. (2555) .**การรังวัดด้วยภาพดิจิทัล (DIGITAL PHOTOGRAMMET RY) (ฉบับปรับปรุงแก้ไข)**. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิชา จิวาลัย และปรีชา วงศ์วิทวัส. (2531).**หลักการเบื้องต้นการสำรวจด้วยภาพถ่าย.**พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิชัย เยี่ยงวีรชน. (2548). **การสำรวจรังวัด : ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชูเกียรติ วิเชียรเจริญ. **เอกสารประกอบการฝึกอบรมการสำรวจรังวัดด้วยดาวเทียมระบบ GPS**. (ม.ป.ท.). (อัดสาเนา).

เอกสารอ้างอิง

วิทยานิพนธ์

วาสุกรีแซ่เตีย และคณะ (2556). **สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (องค์การมหาชน). (2556) การพัฒนาอากาศยานไร้คนขับ (UAV) เพื่อการสำรวจและจัดทาแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศเพื่อติดตามและประเมินสถานการณ์น้าท่วมในภาคตะวันออกของประเทศไทยปี 2556.** การประชุมวิชาการวิศวกรรมโยธาแห่งชาติครั้งที่ 19 วันที่ 14-16 พฤษภาคม 2557 จ. ขอนแก่น.

ชัยวัฒน์ พรมทอง. (2551) **การประเมินความละเอียดถูกต้องเชิงตำแหน่งของผลผลิตภาพถ่ายออร์โธจากภาพถ่ายทางอากาศในสนามทดสอบ.** วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิตทิต สาขาวิชาภูมิสารสนเทศเพื่อการจัดการ.

อัจฉริยะ มีชัยพิทักษ์สกุล และคณะ (2558) . **อากาศยานไร้คนขับกับงานโฟโตแกรมเมตรี**. เอกสารสรุปผลการศึกษาค้นคว้ารายกลุ่ม รายวิชาโฟโตแกรมเมตรี (โฟโตแกรมเมตรีเชิงเลข) หลักสูตร ชั้นนานพันเหล่าทหารแผนที่ รุ่นที่ 17.

ศิริพร ตรีธาร. (2558) **ความถูกต้องของการรังวัดด้วยภาพถ่ายจากอากาศยานไร้คนขับ สำหรับงานออกแบบเรขาคณิต กรณีศึกษา โครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองหมายเลข 6 สายบางปะอิน-นครราชสีมา.**วิทยานิพนธ์บัณฑิตวิทยาลัยสาขาวิศวกรรมโครงสร้างพื้นฐานและการบริหาร,คณะวิศวกรรมโยธา,มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

สถาบันเทคโนโลยีป้องกันประเทศ (องค์กรมหาชน)(ม.ป.ป.). **รู้จักกับอากาศยานไร้คนขับหรือยูเอวี (Unmanned Aerial Vehicle: UAV).** สืบค้นจากจาก : http://www.dti.or.th.

สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ(องค์กรมหาชน) (ม.ป.ป.). **อากาศยานไร้คนขับ**. สืบค้นจาก : http://fieldtrip.ipst.ac.th.

American Society for Photogrammetry and Remote Sensing (ASPRS) (1990). Retrieved from : www.fgdc.er.usgs.gov.Downloaded 10/01/2008.

Barry, P. and R. Coakley. 2013. **Accuracy of UAV Photogrammetry Compared with Network RTK GPS**. Baseline Surveys., Ltd. Ireland. Retrieved from : http://www.uav.ie/PDF/Accuracy_UAV_compare_RTK_GPS.pdf. Jan 8, 2013.

Federal Geodetic Control Committee (FGCC). (1989). **Standards and Specifications for Geodetic Control Network** . New York : National Geodetic Survey,NOAA.

Federal Geodetic Control Committee (FGDC). (1998). **Geospatial Positioning Accuracy Standards, FGDC-STD-007.3-1998**. Retrieved from : www.fgdc.er.usgs.gov.

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนของประเทศไทย ช่วงปี พ.ศ.2550-พ.ศ.2559

A Study of Average Monthly Maximum Temperature change in Thailand from 2007-2016

ณัฐกานต์ ภูมิโคกรักษ์[1]

บทคัดย่อ

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนของประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ.2550-พ.ศ.2559 มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) เพื่อศึกษาการกระจายตัวของอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนของประเทศไทยช่วงปี พ.ศ.2550 ถึงปี พ.ศ. 2559 และ 2) เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนของแต่ละสถานีตรวจอากาศในประเทศไทย โดยรวบรวมข้อมูลสถิติอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยของทุกรายสถานีตรวจอากาศในประเทศไทย นำมาสร้างแผนที่แสดงค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย เพื่อทำการวิเคราะห์การกระจายความร้อนที่เกิดจากอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยในแต่ละพื้นที่ และวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยของแต่ละสถานีตรวจอากาศในช่วงรอบ 10 ปี

ผลจากการศึกษาพบว่าค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนอยู่ในเกณฑ์ปกติเกือบทั้งปี ยกเว้นในช่วงฤดูร้อน ตั้งแต่ปี พ.ศ.2550-พ.ศ.2559 อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยจะเริ่มเพิ่มสูงขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์จนสูงที่สุดในเดือนเมษายน จากนั้นในเดือนพฤษภาคมอุณหภูมิจะเริ่มลดลง โดยในบริเวณที่อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์อากาศร้อนจะปรากฏอยู่ในบริเวณภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออก และยังปรากฏอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์อากาศร้อนจัดในบางบริเวณของภาคเหนือตอนล่าง ภาคกลางตอนบน และภาคตะวันออกเฉียงเหนือในบางปี

การเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนของแต่ละสถานีตรวจอากาศ พบว่าส่วนใหญ่ค่าของอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนของแต่ละสถานีตรวจอากาศมีค่าใกล้เคียงกับค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรอบ 10 ปีของแต่ละสถานี ยกเว้นเดือนมีนาคม พ.ศ.2554 พื้นที่ของประเทศไทยส่วนใหญ่มีอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนมีค่าต่ำกว่าค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรอบ 10 ปีของแต่ละสถานี และในเดือนเมษายน พ.ศ.2559 พื้นที่ของประเทศไทยส่วนใหญ่มีอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนมีค่าสูงกว่าค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรอบ 10 ปีของแต่ละสถานี

คำสำคัญ: *อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือน การเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศในประเทศไทย การกระจายความร้อน*

Abstract

A study of average monthly maximum temperature change in Thailand from 2007-2016. The objectives of this study are: 1) to study the distribution of average monthly maximum temperature in Thailand from 2007 to 2016 and 2) to study the changes of average monthly maximum temperature of all weather stations in Thailand. The study was executed by gathering the average monthly maximum temperature data of all stations and creating the average monthly maximum temperature map in order to analyze the distribution and the changes of average monthly maximum temperature in 10 years

The result indicated that the average monthly maximum temperature was in the normal range for all over the years except in the summer. The temperature started to increase from February and reach the

[1] ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

highest temperature in April. After that, it started to decrease in May. The temperature in the hot range was detected in the north, the northeast, the central and the east. The temperature in the very hot range was detected in some part of the lower north, the upper central and the northeast in some years.

The study of the changes in average monthly maximum temperature found that most of the temperature values of all stations were approximate to the average maximum values in 10 years of each station except March 2011 and April 2016. In March 2011, the temperature of the most area in Thailand was below the 10 years average. In April 2016, the temperature of the most area in Thailand was higher than the 10 years average.

Keywords: *Average monthly maximum temperature, Climate change in Thailand, Heat distribution*

บทนำ

สภาพอากาศที่มีอุณหภูมิสูงและมีแนวโน้มที่จะสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง กลายเป็นปัญหาสำคัญที่ทั่วโลกให้ความสนใจ ซึ่งเป็นอันตรายและส่งผลกระทบนานับประการ โดยประเทศไทยตั้งอยู่ในเขตอากาศร้อนทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของทวีปเอเชีย ใกล้กับเส้นศูนย์สูตร ซึ่งจะได้รับอิทธิพลจากการแผ่รังสีของดวงอาทิตย์ค่อนข้างมาก จึงทำให้มีอากาศร้อนชื้นเกือบตลอดทั้งปี และมีความชื้นสัมพันธ์ในอัตราสูงถึงร้อยละ 72 ถึง ร้อยละ74 (กรมอุตุนิยมวิทยา, 2559) โดยสภาพอากาศที่มีอุณหภูมิสูงจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน ซึ่งแม้ว่าปรากฏการณ์คลื่นความร้อน ยังไม่มีรายงานอย่างเป็นทางการในประเทศไทย แต่มีรายงานผู้ที่ได้รับผลกระทบด้านสุขภาพและเสียชีวิตเนื่องจากอุณหภูมิของอากาศที่ร้อนจัด ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้เกิดโรคลมแดด โรคเพลียแดด โรคตะคริวแดด และโรคผิวหนังไหม้แดด โดยข้อมูลจากกระทรวงสาธารณสุข พบว่าปี พ.ศ. 2558 และ พ.ศ.2559 มีรายงานผู้เสียชีวิตจากอากาศร้อนจำนวน 56 รายและ 34 รายตามลำดับ โดยเสียชีวิตในที่พักซึ่งไม่สามารถถ่ายเทอากาศได้ดีถึงร้อยละ 40 ของผู้เสียชีวิตจากอากาศร้อน และยังส่งผลต่อการระบาดของโรคติดต่อรวมถึงโรคที่เกี่ยวกับทางเดินหายใจที่จะเกิดขึ้นได้ดีในสภาพอากาศร้อน (ศูนย์วิจัยสุขภาพกรุงเทพ, 2558; อนุชา มะลาลัย, 2560)

นอกจากปัญหาด้านสุขภาพแล้ว การที่อุณหภูมิของประเทศไทยสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ยังส่งผลกระทบต่อหลายภาคส่วนทั้งในด้านทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น ปริมาณน้ำฝนและน้ำผิวดินที่มีการเปลี่ยนแปลง ประสิทธิภาพและสารอาหารในดินที่ลดลง น้ำทะเลที่มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นส่งผลต่อการกัดเซาะชายฝั่งทะเลและป่าชายเลน รวมถึงภัยพิบัติทางธรรมชาติที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศที่มีความถี่และความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้จะส่งผลต่อกิจกรรมและการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรที่ได้รับความเสียหาย ระบบนิเวศที่เสี่ยงต่อการถูกทำลายและสูญพันธุ์ ชีวิตความเป็นอยู่ของท้องถิ่นชนบท ตลอดจนถึงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยที่จะได้รับผลกระทบ โดยที่ความรุนแรงของผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิในแต่ละบริเวณนั้นจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละสภาพภูมิศาสตร์ และแปรผันไปตามปัจจัยที่เกื้อหนุนอื่นๆ อีกด้วย (สหกรณ์กรีนเนท, 2559)

จากปัญหาและผลกระทบดังกล่าว จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ทุกภาคส่วนต้องร่วมกันตระหนักถึงปัญหาอุณหภูมิที่สูงขึ้นของประเทศไทย รวมทั้งหาแนวทางสังเกตการณ์ ดูแล แก้ไขและป้องกันเพื่อไม่ให้อุณหภูมิของอากาศเปลี่ยนแปลงไปและส่งผลกระทบที่รุนแรงขึ้นกว่าในปัจจุบัน ดังนั้นการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยของประเทศไทยในแต่ละพื้นที่ จะทำให้ทราบถึงการกระจายตัวของอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนและการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนของพื้นที่บริเวณนั้นๆ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสี่ยงและผลกระทบที่รุนแรงเนื่องจากสภาพปัญหาอากาศร้อน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการกระจายตัวของอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนของประเทศไทยช่วงปี พ.ศ.2550 ถึงปี พ.ศ.2559

2. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนของแต่ละสถานีตรวจอากาศในประเทศไทย

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ใช้ข้อมูลอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยของสถานีตรวจอากาศจำนวน 120 สถานีทั่วประเทศไทย จากการเก็บสถิติของกรมอุตุนิยมวิทยา เดือนมกราคมถึงเดือนธันวาคมของช่วงปี พ.ศ.2550 ถึงปี พ.ศ.2559

วิธีดำเนินการวิจัย

1. พื้นที่และข้อมูลที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย

1.1 การศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดพื้นที่การศึกษา คือ พื้นที่ภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทย โดยถือกำหนดตามเกณฑ์ทางอุตุนิยมวิทยา ซึ่งประกอบด้วย 5 ภูมิภาค ประกอบด้วย ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคใต้ ดังแสดงในภาพที่ 1

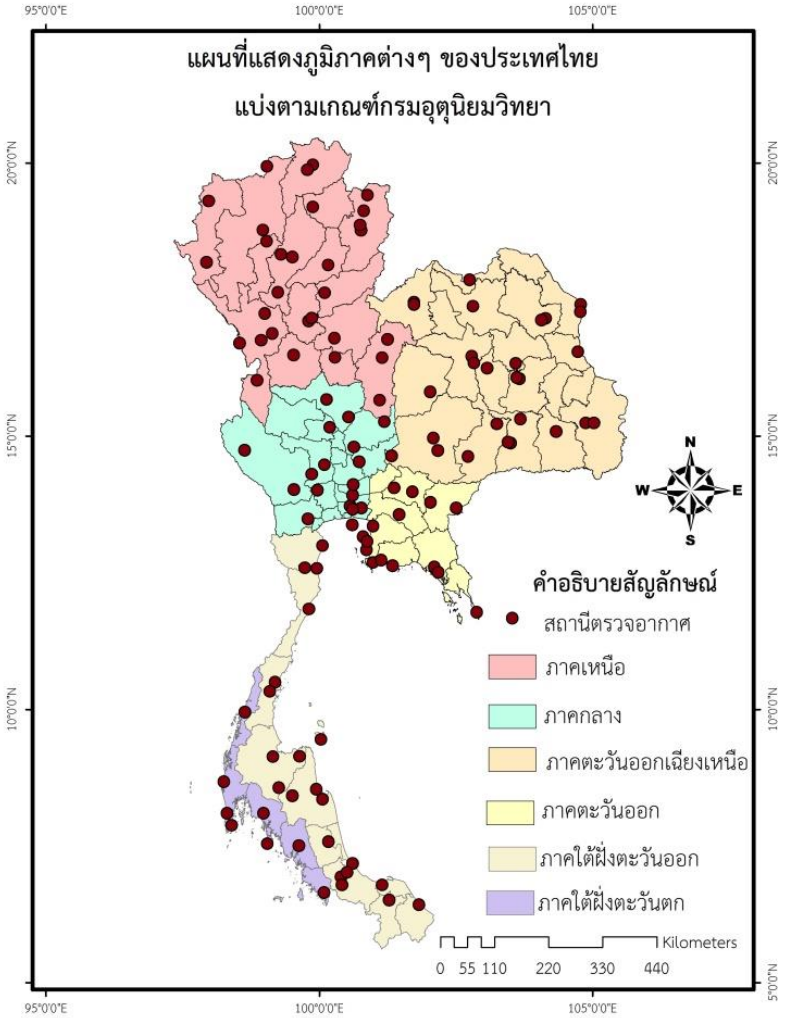

ภาพที่ 1 แผนที่แสดงพื้นที่การศึกษาวิจัย

1.2 ข้อมูลสถิติอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือน รวบรวมโดยกรมอุตุนิยมวิทยา โดยแบ่งเป็นรายสถานีตรวจอากาศในประเทศไทย ช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนธันวาคม พ.ศ.2550 ถึงพ.ศ.2559 จำนวนรวม 10 ปี ซึ่งมีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 1

2. นิยามศัพท์เฉพาะ

2.1 ค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือน หมายถึง ค่าเฉลี่ยของอุณหภูมิสูงสุดรายเดือนที่ตรวจวัดได้ ณ สถานีหนึ่งๆ ในช่วงเดือนนั้นๆ

2.2 ค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรอบ 10 ปีของสถานี หมายถึง ค่าเฉลี่ยของอุณหภูมิสูงสุดรายเดือนจำนวน 10 ปี ณ สถานีหนึ่งๆ

2.3 ค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนใกล้เคียงกับค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนรอบ 10 ปีของสถานี หมายถึง ค่าของอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนของสถานีหนึ่งๆ ในช่วงเดือนนั้นๆ มีความแตกต่างจากค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนรอบ 10 ปีของสถานีไม่เกินร้อยละ 10

2.4 ค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนสูงกว่าค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนรอบ 10 ปีของสถานีเล็กน้อย หมายถึง ค่าของอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนของสถานีหนึ่งๆ ในช่วงเดือนนั้นๆ สูงกว่าค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนรอบ 10 ปีของสถานี โดยสูงกว่าร้อยละ 10 แต่ไม่เกินร้อยละ 25

2.4 ค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนต่ำกว่าค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนรอบ 10 ปีของสถานีเล็กน้อย หมายถึง ค่าของอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยของสถานีหนึ่งๆ ในช่วงเดือนนั้นๆ ต่ำกว่าค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนรอบ 10 ปีของสถานี โดยต่ำกว่าร้อยละ 10 แต่ไม่เกินร้อยละ 25

3. ขั้นตอนในการศึกษาวิจัย

3.1 การศึกษาและจัดเตรียมเอกสารที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วย

3.1.1 รวบรวมข้อมูลสถิติอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนของสถานีตรวจอากาศต่างๆ ในประเทศไทย ช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนธันวาคม ปี พ.ศ.2550 ถึง พ.ศ.2559

3.1.2 รวบรวมข้อมูลตำแหน่งพิกัดของสถานีตรวจอากาศต่างๆ ในประเทศไทย

3.2 ดำเนินการจัดทำแผนที่แสดงอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนของสถานีตรวจอากาศต่างๆ ในประเทศไทย ช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนธันวาคม ปี พ.ศ.2550 ถึง พ.ศ.2559 และจำแนกลักษณะอากาศตามเกณฑ์ของกรมอุตุนิยมวิทยาดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 1 รายละเอียดของแต่ละภูมิภาคตามเกณฑ์ของอุตุนิยมวิทยา

ภูมิภาค	จำนวนจังหวัด	จำนวนสถานีตรวจอากาศ
ภาคเหนือ	15	30
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	20	27
ภาคกลาง	18	19
ภาคตะวันออก	8	14
ภาคใต้		
ภาคใต้ฝั่งตะวันออก	10	22
ภาคใต้ฝั่งตะวันตก	6	8
รวม	77	120

ที่มา: กรมอุตุนิยมวิทยา (2559)

ตารางที่ 2 เกณฑ์การจำแนกลักษณะอากาศ

ลักษณะอากาศ	ช่วงอุณหภูมิ (องศาเซลเซียส)	สัญลักษณ์สีในแผนที่
หนาวจัด	น้อยกว่า 7.9	
หนาว	8.0-15.9	
เย็น	16.0-22.9	
ปกติ	23.0-34.9	
ร้อน	35.0-39.9	
ร้อนจัด	มากกว่า 4.0	

ที่มา: กรมอุตุนิยมวิทยา (2559)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ทำการวิเคราะห์ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

4.1 วิเคราะห์การกระจายตัวของอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย แต่ละช่วงเดือน ในแต่ละปีของทั้งประเทศไทย โดยพิจารณาจากแผนที่แสดงอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนของสถานีตรวจอากาศต่างๆ ในประเทศไทย ช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนธันวาคม ปี พ.ศ.2550 ถึง พ.ศ.2559

4.2 วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือน ในช่วงปี พ.ศ.2550 ถึง พ.ศ.2559 โดยวิเคราะห์แยกเป็นรายภูมิภาคตามเกณฑ์การแบ่งของกรมอุตุนิยมวิทยา คือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคใต้ จากข้อมูลสถิติอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือน รวมสถานีตรวจอากาศทั้งสิ้น 120 สถานี

ผลการวิจัย

1. การกระจายตัวของอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยของประเทศไทยในแต่ละเดือน ช่วงปี พ.ศ.2550 ถึง พ.ศ.2559

จากค่าสถิติอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยในแต่ละเดือน และแผนที่แสดงการกระจายตัวของอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย ประเทศไทยของแต่ละช่วงเดือน ช่วงปี พ.ศ.2550 ถึง พ.ศ.2559 พบว่าอากาศของประเทศไทยเกือบตลอดทั้งปีส่วนใหญ่มีลักษณะอากาศปกติตามเกณฑ์จำแนกลักษณะอากาศของกรมอุตุวิทยาดังปรากฏในตารางที่ 2 มีเพียงช่วงเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคมซึ่งตรงกับช่วงฤดูร้อนของประเทศไทยเท่านั้นที่มีอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยเปลี่ยนแปลงสูงขึ้นจนถึงเกณฑ์อากาศร้อนและร้อนจัด จากภาพที่ 2 แผนที่แสดงค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย ประเทศไทยของแต่ละช่วงเดือน ช่วงปี พ.ศ.2550 ถึง พ.ศ.2559 แสดงค่าเฉลี่ยทั้ง 10 ปีของแต่ละเดือน พบว่าในเดือนมีนาคมของทุกปี การกระจายตัวของอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยเริ่มเข้าสู่เกณฑ์อากาศร้อนในบางพื้นที่ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคตะวันออก ส่วนในเดือนเมษายนของทุกปี อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยในเกณฑ์อากาศร้อนกระจายตัวครอบคลุมเกือบทั่วทั้งพื้นที่ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคตะวันออก กระทั่งในเดือนพฤษภาคมของทุกปี อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยในบางพื้นที่ช่วงภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคตะวันออกยังคงอยู่ในเกณฑ์อากาศร้อน แต่มีแนวโน้มที่จะลดลงเข้าสู่เกณฑ์อากาศปกติในเดือนมิถุนายนเป็นต้นไป

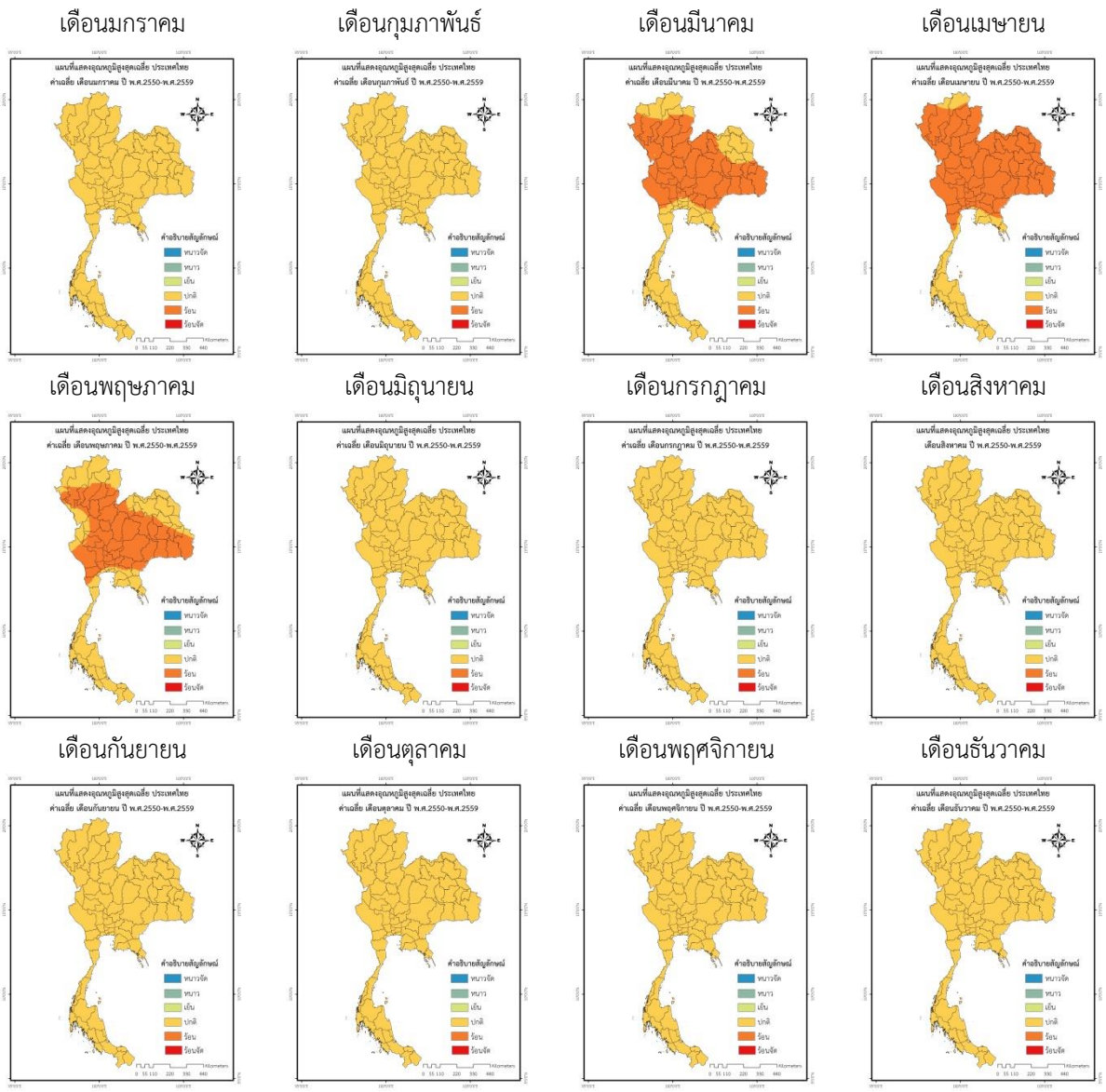

ภาพที่ 2 แผนที่แสดงการกระจายตัวของอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยของประเทศไทยในแต่ละช่วงเดือน ช่วงปี พ.ศ.2550-พ.ศ.2559

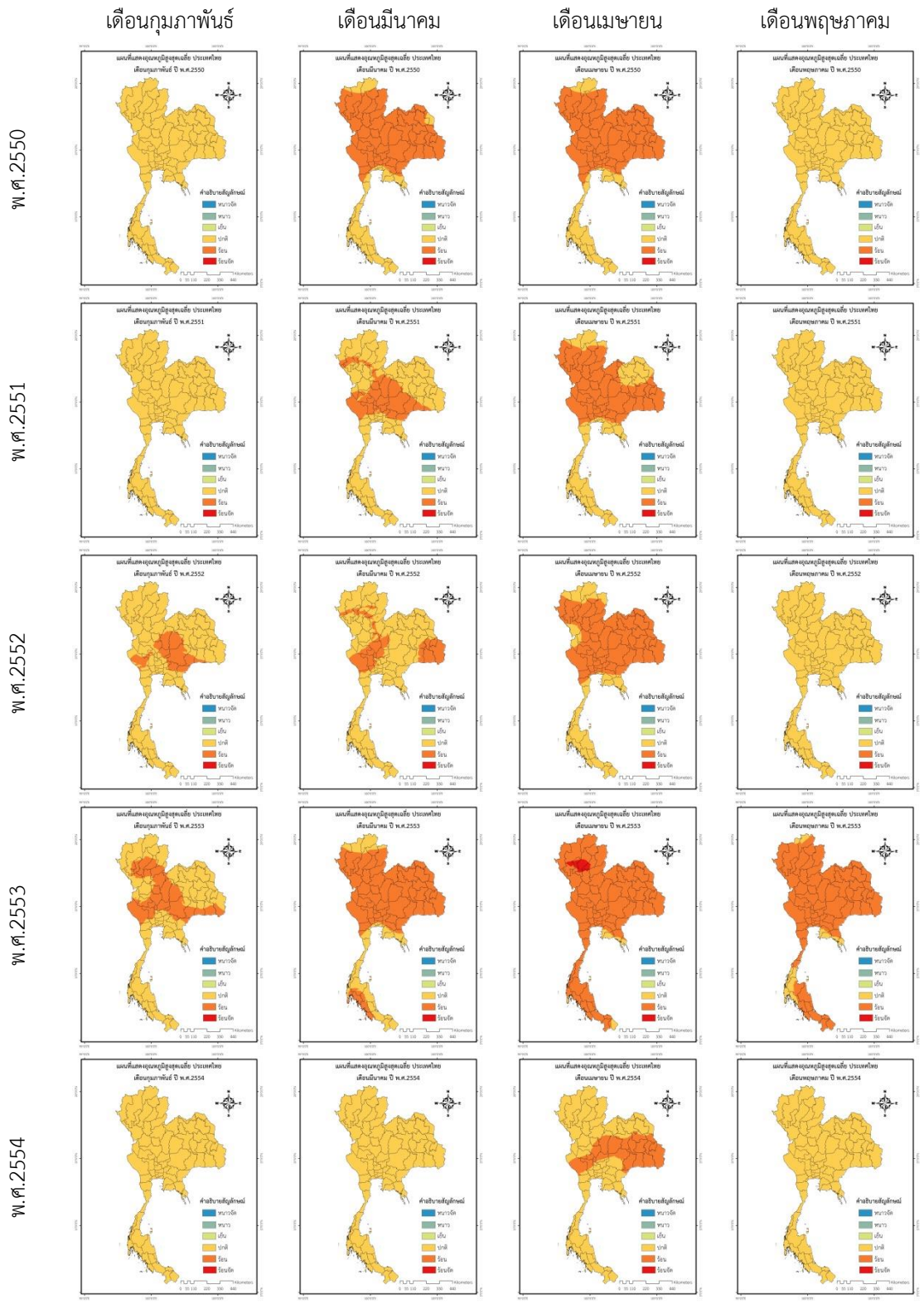

ภาพที่ 3 แผนที่แสดงการกระจายตัวของอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยของประเทศไทยในช่วงฤดูร้อน ปี พ.ศ.2555-พ.ศ.2559

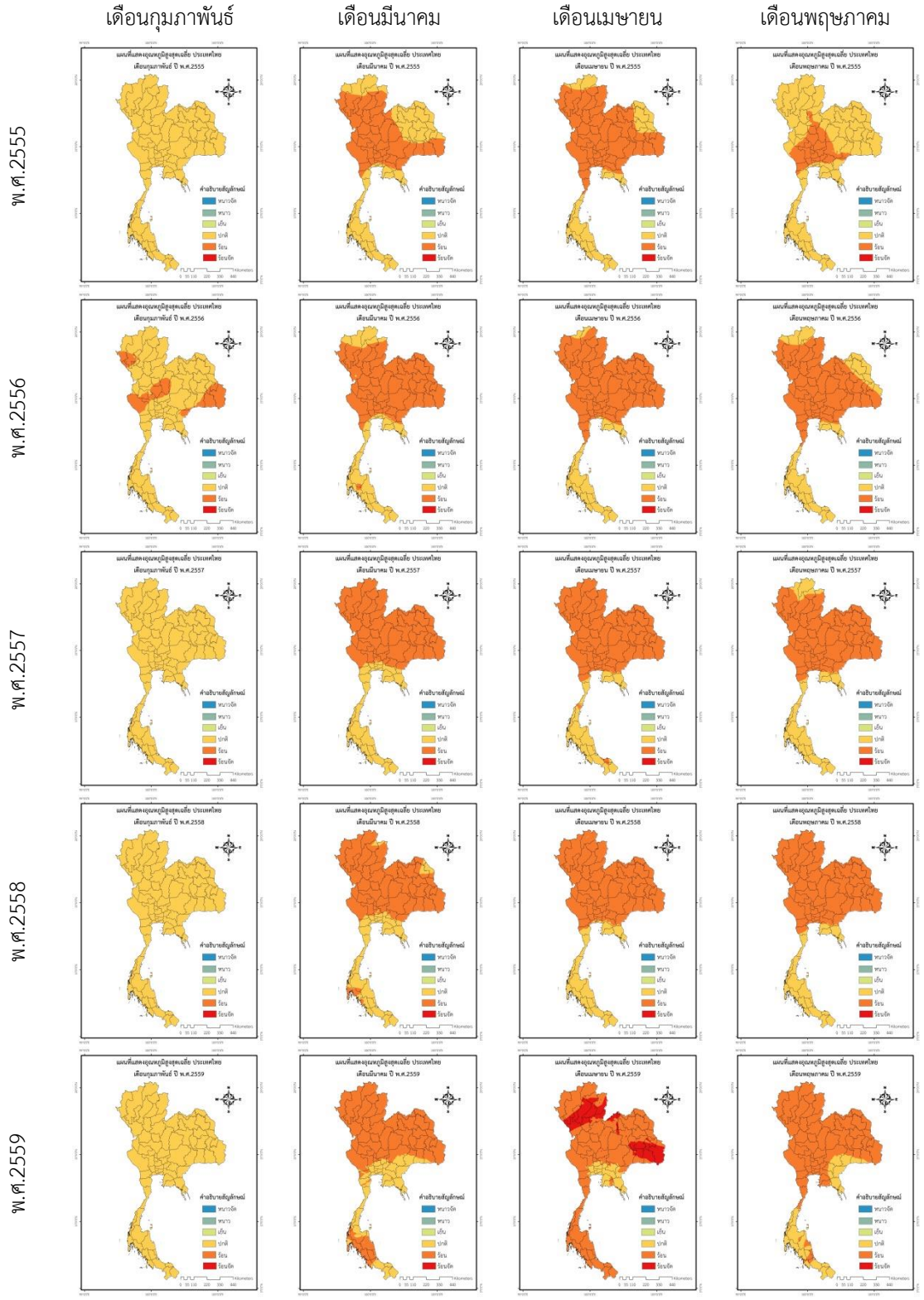

ภาพที่ 4 แผนที่แสดงการกระจายตัวของอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยของประเทศไทยในช่วงฤดูร้อน ปี พ.ศ.2555-พ.ศ.2559

เมื่อพิจารณจากแผนที่แสดงการกระจายตัวของอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยของประเทศไทยในแต่ละช่วงเดือน ช่วงปี พ.ศ. 2550 ถึงพ.ศ.2559 ในภาพที่ 2 จะพบว่าการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยของทั้งประเทศ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเด่นชัดที่สุดในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคมซึ่งเป็นช่วงฤดูร้อนของประเทศไทย และจากภาพที่ 3 แผนที่แสดงการกระจายตัวของอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยของประเทศไทยในแต่ละเดือนช่วงฤดูร้อน ปี พ.ศ.2550 ถึง พ.ศ.2554 เมื่อแยกพิจารณาเฉพาะช่วงฤดูร้อนของแต่ละเดือนของในแต่ละปี โดยอ้างอิงเกณฑ์การจำแนกอากาศดังตารางที่ 2 จะพบว่าในปี พ.ศ.2553

อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยระดับสภาพอากาศร้อนในเดือนกุมภาพันธ์เริ่มกระจายบริเวณภาคเหนือตอนล่าง ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือและในเดือนมีนาคมเริ่มแผ่บริเวณกว้างรวมบริเวณภาคใต้ฝั่งตะวันตก ในเดือนเมษายน อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยระดับอากาศร้อนกระจายไปยังทั่วทั้งประเทศไทยจนถึงร้อนจัดในบางบริเวณของทางภาคเหนือและเริ่มมีแนวโน้มลดลงในเดือนพฤษภาคม แต่อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยยังคงอยู่ในเกณฑ์สภาพอากาศร้อนเป็นส่วนใหญ่ กระทั่งปี พ.ศ.2554 อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์อากาศปกติเกือบตลอดทั้งฤดูร้อน มีเพียงเดือนเมษายนที่พื้นที่บางส่วนในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือจัดอยู่ในเกณฑ์อากาศร้อน

จากภาพที่ 4 แผนที่แสดงการกระจายตัวของอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยของประเทศไทยในแต่ละเดือนช่วงฤดูร้อน ปี พ.ศ. 2555 ถึง พ.ศ.2559 ประกอบกับการอ้างอิงเกณฑ์การจำแนกอากาศดังตารางที่ 2 จะพบว่าในปี พ.ศ.2556 ถึง พ.ศ.2558 ค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยเริ่มสูงขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์และสูงสุดในเดือนเมษายน แต่ในเดือนพฤษภาคม อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยยังคงระดับอยู่ในเกณฑ์อากาศร้อนเป็นส่วนใหญ่ในบริเวณภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออก กระทั่งในปี พ.ศ.2559 อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยในเดือนเมษายนสูงขึ้นจนอยู่ในเกณฑ์อากาศร้อนจัดอีกครั้งในบางบริเวณของภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งนับว่ากระจายเป็นบริเวณกว้างมากกว่าในปี พ.ศ.2553

2. การเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย ช่วงปี พ.ศ.2550 ถึง พ.ศ.2559

จากการรวบรวมข้อมูลสถิติอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยของประเทศไทยจากกรมกุตุนิยมวิทยา สามารถวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนช่วงปี พ.ศ.2550 ถึง พ.ศ.2559 โดยแยกวิเคราะห์เป็นรายภูมิภาคดังนี้

2.1 ภาคเหนือ จากสถิติอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนของแต่ละสถานีในภูมิภาคเหนือ จำนวน 30 สถานี โดยภาพรวมทุกรายสถานีมีค่าอุณภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนใกล้เคียงกับค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนรอบ 10 ปีของแต่ละสถานี มีเพียงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2551 จำนวน 1 สถานี คือ สกษ.ดอยมูเซอ และเดือนเมษายน พ.ศ.2559 จำนวน 4 สถานี คือ สอต.เชียงราย สกษ.เชียงราย สอต.ดอยอ่างขางและสอต.กำแพงเพชร มีค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนสูงกว่าค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนรอบ 10 ปีของแต่ละสถานีเล็กน้อย (ร้อยละ 10.01 ถึง 12.59) ส่วนในเดือนมีนาคม พ.ศ.2554 จำนวน 27 สถานี เดือนเมษายน พ.ศ.2554 จำนวน 8 สถานี คือ สอต.ดอยอ่างขาง สอต.เถิน สกษ.ลำปาง สอต.ลำพูน สอต.สุโขทัย สอต.ตาก สอต.เขื่อนภูมิพล และสกษ.ดอยมูเซอ เดือนพฤษภาคม พ.ศ.2550 จำนวน 4 สถานี คือสอต.ดอยอ่างขาง สอต.ตาก สอต.เขื่อนภูมิพล และสกษ.ดอยมูเซอ เดือนพฤษภาคม พ.ศ.2551 จำนวน 2 สถานี คือ สอต.ดอยอ่างขางและสอต.แม่สอด เดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2550 จำนวน 1 สถานี คือ สอต.ดอยอ่างขาง และเดือนธันวาคม พ.ศ.2556 จำนวน 6 สถานี คือ สอต.เชียงราย สกษ.เชียงราย สอต.พะเยา สอต.ดอยอ่างขาง สอต.ตากสอต.แม่สอด สอต.เขื่อนภูมิพล สกษ.ดอยมูเซอ มีค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนต่ำกว่าค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนรอบ 10 ปีของแต่ละสถานีเล็กน้อย (ร้อยละ 10.01 ถึง 16.76)

2.2 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากสถิติอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนของแต่ละสถานีในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 27 สถานี โดยภาพรวมทุกรายสถานีมีค่าอุณภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนใกล้เคียงกับค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนรอบ 10 ปีของแต่ละสถานี มีเพียงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2551 จำนวน 18 สถานี เดือนมีนาคม พ.ศ.2554 จำนวน 21 สถานี เดือนธันวาคม พ.ศ.2556 จำนวน 14 สถานี มีค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนต่ำกว่าค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนรอบ 10 ปีของแต่ละสถานีเล็กน้อย (ร้อยละ 10.02 ถึง 16.82) ส่วนเดือนเมษายน พ.ศ.2559 จำนวน 6 สถานี คือ สอต.เลย สกษ.เลย สอต.อุดรธานี สอต.สกลนคร สกษ.สกลนคร สอต.ชัยภูมิ สอต.นครราชสีมา และสกษ.สุรินทร์ มีค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนสูงกว่าค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนรอบ 10 ปีของแต่ละสถานีเล็กน้อย (ร้อยละ 10.08 ถึง 11.48)

2.3 ภาคกลาง จากสถิติอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนของแต่ละสถานีในภูมิภาคกลาง จำนวน 19 สถานี โดยภาพรวมทุกรายสถานีมีค่าอุณภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนใกล้เคียงกับค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนรอบ 10 ปีของแต่ละสถานี มีเพียงปีเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2551 จำนวน 1 สถานีคือที่ สอต.ทองผาภูมิ มีค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนต่ำกว่าค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนรอบ 10 ปีของสถานีเล็กน้อย และในเดือนมีนาคม พ.ศ.2554 อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนแต่ละสถานีส่วนใหญ่ จำนวน 13 สถานี มีค่าต่ำกว่าค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนรอบ 10 ปีของแต่ละสถานีเล็กน้อย (ร้อยละ 10.46 ถึง 15.03)

2.4 ภาคตะวันออก จากสถิติอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนของแต่ละสถานีในภูมิภาคตะวันออก จำนวน 14 สถานี โดยภาพรวมทุกรายสถานีมีค่าอุณภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนใกล้เคียงกับค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนรอบ 10 ปีของแต่ละสถานี มีเพียงปีเดือนมีนาคม ปี พ.ศ.2550 อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนมีค่าสูงกว่าค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนรอบ 10 ปีของสถานีเล็กน้อย (ร้อยละ 11.32) จำนวน 1 สถานี คือ สอต.ระยอง และ ในเดือนมีนาคม พ.ศ.2554 อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนมีค่าต่ำกว่าค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนรอบ 10 ปีของสถานีเล็กน้อย (ร้อยละ 10.43) จำนวน 1 สถานี คือ สอต.สระแก้ว

2.5 ภาคใต้

2.5.1 ภาคใต้ฝั่งตะวันออก จากสถิติอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนของแต่ละสถานีในภูมิภาคใต้ฝั่งตะวันออก จำนวน 22 สถานี โดยภาพรวมทุกรายสถานีมีค่าอุณภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนใกล้เคียงกับค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนรอบ 10 ปีของแต่ละสถานี มีเพียงปีเดือนเมษายน ปี พ.ศ.2559 จำนวน 1 สถานี คือ สอท.ฉวาง มีค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนมีค่าสูงกว่าค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนรอบ 10 ปีของสถานีเล็กน้อย (ร้อยละ 10.36)

2.5.2 ภาคใต้ฝั่งตะวันตก จากสถิติอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนของแต่ละสถานีในภูมิภาคใต้ฝั่งตะวันตก จำนวน 8 สถานี โดยภาพรวมทุกรายสถานีมีค่าอุณภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนใกล้เคียงกับค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนรอบ 10 ปีของแต่ละสถานี มีเพียงปีเดือนเมษายน ปี พ.ศ.2559 จำนวน 1 สถานี คือ สอต.ตรัง มีค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนมีค่าสูงกว่าค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนรอบ 10 ปีของสถานีเล็กน้อย (ร้อยละ 10.2)

สรุปและอภิปรายผล

1. การกระจายตัวของอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยของประเทศไทยในแต่ละเดือน ช่วงปี พ.ศ.2550 ถึง พ.ศ.2559

เมื่อพิจารณาการกระจายตัวของอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยของทั้งประเทศจะพบว่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนจะเริ่มเพิ่มขึ้นในช่วงต้นของฤดูร้อนคือเดือนกุมภาพันธ์ และเพิ่มขึ้นสูงสุดในเดือนเมษายน ซึ่งส่งผลให้บางบริเวณของประเทศไทยมีอุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในเกณฑ์อากาศร้อนถึงร้อนจัด จากนั้นอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยเริ่มลดลงในเดือนพฤษภาคมจนเข้าสู่เกณฑ์อากาศปกติ

ในช่วงเดือนเมษายน ปี พ.ศ.2553 บางบริเวณทางภาคเหนือของประเทศไทยมีอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ระดับร้อนจัดและในปี พ.ศ.2559 ซึ่งมีอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยอยู่ในระดับอากาศร้อนจัดเช่นกัน แต่กินบริเวณภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งกินพื้นที่กว้างกว่าในช่วงเดือนเมษายน ปี พ.ศ.2553 ทั้งนี้ในช่วงตั้งแต่ปี พ.ศ.2556 ถึงปี พ.ศ.2559 ค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยที่อยู่ในเกณฑ์อากาศร้อนจนถึงร้อนจัด แผ่ปกคลุมเป็นบริเวณกว้างและยังคงมีอุณหภูมิสูงต่อเนื่องไปจนถึงเดือนพฤษภาคม

ในช่วงฤดูร้อนปี พ.ศ.2554 เป็นเพียงปีเดียวที่มีอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยต่ำที่สุดในรอบ 10 ปี ซึ่งส่งผลให้เดือนเมษายนในปีนั้น อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์อากาศปกติ

2. การเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย ช่วงปี พ.ศ.2550-พ.ศ.2559

โดยภาพรวมทุกรายสถานีมีค่าอุณภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนใกล้เคียงกับค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนรอบ 10 ปีของแต่ละสถานี แต่ในปี พ.ศ.2554 ซึ่งเป็นปีที่ประเทศไทยมีอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนต่ำที่สุดในรอบปีที่ศึกษา โดยในเดือนมีนาคม พ.ศ.2554 พื้นที่ของประเทศไทยส่วนใหญ่มีอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนมีค่าต่ำกว่าค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนรอบ 10 ปีของแต่ละสถานี และในปี พ.ศ.2559 ซึ่งเป็นปีที่ประเทศไทยมีอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนสูงที่สุดในรอบปีที่ศึกษา โดยในเดือนเมษายน พ.ศ.2559 พื้นที่ของประเทศไทยส่วนใหญ่มีอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนมีค่าสูงกว่าค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนรอบ 10 ปีของแต่ละสถานี โดยรวมแล้วสถานีที่มีค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนสูงที่สุดจะอยู่ที่สอต.อุตรดิตถ์ สอท.วิเชียรบุรี และสอต.ลำปาง ส่วนสถานีที่มีค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนต่ำที่สุดจะอยู่ที่สกษ.แม่โจ้ สกษ.ดอยมูเซอ และสอต.ดอยอ่างขาง

จากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยของประเทศไทย กรณีศึกษา: ช่วงปี พ.ศ.2550-พ.ศ.2559 พบว่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยรายเดือนส่วนใหญ่ ปรากฏทางภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลางและภาคตะวันออก และ

ในบริเวณที่มีแนวโน้มจะมีสภาพอากาศถึงขั้นร้อนจัด ปรากฏบริเวณตอนกลางของภาคเหนือ และตอนล่างของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สาเหตุที่มีสภาพอากาศร้อนถึงร้อนจัดบริเวณดังกล่าวเนื่องจากบริเวณดังกล่าวมีภูมิอากาศแบบทุ่งหญ้าเขตร้อน (Tropical savannah climate-Aw) กล่าวคือบริเวณดังกล่าวมีอากาศร้อนชื้นสลับกับฤดูแล้ง มีภูเขาสูงอยู่ในพื้นที่ เมื่อรังสีจากดวงอาทิตย์ส่องมายังประเทศไทย บริเวณดังกล่าวจะไม่สามารถระบายความร้อนออกได้เท่าที่ควร อุณหภูมิในบริเวณดังกล่าวในช่วงฤดูร้อนจึงมีแนวโน้มจะสูงจนถึงขั้นสภาพอากาศร้อนและร้อนจัด และเมื่อประเทศไทยเข้าสู่ฤดูร้อน ซึ่งการแผ่รังสีของดวงอาทิตย์จะมากกว่าฤดูอื่นๆ จึงส่งผลให้ค่าของอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยมีแนวโน้มสูงกว่าช่วงฤดูอื่นๆ นอกจากนี้ในช่วงฤดูร้อนประเทศไทยถูกปกคลุมด้วยบริเวณความกดอากาศสูงจากทะเลจีนใต้และมหาสมุทรแปซิฟิก ก่อให้เกิดกระแสลมตะวันออกและลมตะวันออกเฉียงใต้ ส่งผลให้ประเทศไทยส่วนใหญ่มีอากาศร้อนอบอ้าวในช่วงฤดูร้อน แต่สำหรับภาคใต้เป็นพื้นที่ที่มีผืนน้ำล้อมรอบเป็นส่วนใหญ่ ทำให้อุณหภูมิไม่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน (กรมควบคุมการปฏิบัติทางอากาศ, 2554)

ข้อเสนอแนะ

1. ช่วงปีที่ทำการศึกษา คือช่วง พ.ศ.2550 ถึง พ.ศ.2559 จำนวน 10 ปีนั้น เป็นช่วงระยะเวลาสั้นๆ ซึ่งอาจส่งผลให้ไม่สามารถสังเกตเห็นแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของข้อมูลสภาพอากาศอย่างชัดเจน

2. การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยเท่านั้น อาจไม่สามารถเห็นแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจน เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิจะสัมพันธ์กับปัจจัยอื่นๆ ด้วย เช่น ปริมาณน้ำฝน ความชื้นในบรรยากาศ ซึ่งต้องมีการศึกษาอย่างละเอียดต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมการปฏิบัติการทางอากาศ (2554). **เอกสารประกอบคำบรรยายวิชาภูมิอากาศ มวลอากาศ ภูมิอากาศประเทศไทย การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ**. กรุงเทพมหานคร: กองข่าวอากาศ กรมควบคุมการปฏิบัติทางอากาศ.

กรมอุตุนิยมวิทยา (2559). **ฤดูกาลของประเทศไทย**. สืบค้นจาก https://www.tmd.go.th/info/info.php?FileID=53

กรมอุตุนิยมวิทยา (2559). **สภาพภูมิศาสตร์และการแบ่งภาคของประเทศไทย**. สืบค้นจาก https://www.tmd.go.th/info/info.php?FileID=51

ณัฐกานต์ ภูมิโคกรักษ์ (2556). **การศึกษาการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยในประเทศไทย กรณีศึกษา: ช่วงฤดูร้อน ปี พ.ศ.2548-พ.ศ.2556**. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภูมิศาสตร์, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พิชญา เรืองสินศักดิ์ (2555). **การประยุกต์ระบบภูมิสารสนเทศเพื่อวิเคราะห์หาพื้นที่ที่มีอุณหภูมิสูงสุดประจำวันของประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภูมิศาสตร์, คณะอักษรศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศูนย์วิจัยสุขภาพกรุงเทพ (2558). **โรคลมแดด (Heat Stroke) วายร้ายในหน้าร้อน**. สืบค้นจาก https://www.bangkokhospital.com/index.php/th/diseases-treatment/heat-stroke

สหกรณ์กรีนเนท (2559). **ผลกระทบของอากาศต่อสุขภาพมนุษย์**. สืบค้นจาก http://www.greenintrend.com/สุขภาพสภาพอากาศในอดีต-2/

อนุชา มะลาลัย (2560). **กรมควบคุมโรค คาดการณ์ช่วงหน้าร้อนปีนี้ จะมีผู้ป่วยโรคลมแดด ลมร้อนสูงถึง 400 คนต่อเดือนและสูงสุดในเดือน เม.ย. - พ.ค.** สืบค้นจาก https://odpc7.ddc.moph.go.th/archives.php?act=view&num=895

Danielson, E.W., Levin, J. and Abrams, E. (2003). **Meteorology.** New York: McGraw-Hill

ทัศนียภาพ อาชีพท้องถิ่น และศิลปกรรมกับแนวทางพัฒนาเมืองน่านให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเนิบช้า

Scenery, Local Career, and Artistry towards Development Guidelines for Slow Tourism in Nan Province

ประเสริฐ โยธิคาร์[1]

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทด้านทัศนียภาพ อาชีพท้องถิ่น และศิลปกรรมของเมืองน่านที่เกื้อหนุนต่อความเป็นไปได้ในการพัฒนาเมืองน่านให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเนิบช้า (slow tourism) และ 2) เสนอแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาเมืองน่านให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเนิบช้า โดยใช้หลักการวิจัยเชิงคุณภาพในลักษณะการวิจัยเอกสารเกี่ยวกับจังหวัดน่าน รวมทั้งภาพถ่ายเมืองน่านที่ได้ทำการบันทึกจากการศึกษาครั้งนี้ ระหว่างวันที่ 23 – 26 กันยายน 2559 แล้วจัดหมวดหมู่ภาพเพื่อตีความหมายแบบรังสรรค์วิทยาในประเด็นที่ศึกษา นำเสนอผลการศึกษาโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า บริบทด้านทัศนียภาพ ประกอบด้วย ภาพความงามตามฤดูกาล ภาพที่ทำให้เกิดความศรัทธา และภาพวิถีชีวิตคนน่าน บริบทด้านอาชีพท้องถิ่น ประกอบด้วย เกษตรกรรม ช่างหรือสล่า ร้านค้าท้องถิ่น และบริบทด้านศิลปกรรม ประกอบด้วย ศิลปกรรมแบบสุโขทัย ล้านนา ไทลื้อ ศิลปะร่วมสมัย และจิตรกรรมฝาผนัง มีความเกื้อหนุนต่อความเป็นไปได้ในการพัฒนาเมืองน่านให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเนิบช้า และแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาเมืองน่านให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเนิบช้า ประกอบด้วย การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเนิบช้า และแผนการพัฒนาเมืองน่านให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเนิบช้าที่คนเมืองน่านต้องมีส่วนร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนาเมืองให้เป็นไปอย่างยั่งยืนและสอดคล้องกับวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของเมืองน่าน

คำสำคัญ: *ทัศนียภาพ อาชีพท้องถิ่น ศิลปกรรม การท่องเที่ยวเชิงเนิบช้า จังหวัดน่าน*

Abstract

This research aimed to study 1) scenery, local career, and artistry conforming to the possibility of developing guidelines for slow tourism in Nan province, and 2) to propose the development guidelines for slow tourism promotion in Nan province. This research was qualitative; and documentary analysis of causal factors of research utilization was employed; by which the data were collected from textbooks and the photos of Nan during September 23 - 26, 2016; then, categorized the photos of Nan to create the interpretation of the statement of the problems as constructionism. The descriptive analysis was applied for data analysis. The research result showed that scenery, local career, and artistry conforming with the possibility of developing guidelines for slow tourism in Nan province such as: scenery, including seasonal aesthetic, faith aesthetic, and lifestyle aesthetic of Nan: local career, including agriculture, artisan, and local store: artistry, including the artistry of Sukhothai, Lanna, Tai Lue, contemporary art, and mural. The appropriate developing guidelines for slow tourism in Nan province are two issues: the promotion of slow tourism activities and tourism development plan, which should be prepared in accordance with the context of slow tourism in Nan; the participation from all Nan people must be required and involved in

[1] นักศึกษาปริญญาเอก คณะการจัดการการท่องเที่ยว สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

shaping the sustainable development and in accordance with the local lifestyle, traditions and culture of Nan.

Keywords: *scenery, local career, artistry, slow tourism, Nan province*

บทนำ

น่านเป็นจังหวัดหนึ่งที่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมล้านนาและสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน มีสภาพทางภูมิศาสตร์ตั้งอยู่ทางตะวันออกสุดของภาคเหนือตอนบน สภาพพื้นที่ของน่านโดยทั่วไปเป็นเทือกเขาและเนินเขาสูงสลับซับซ้อนทำให้เป็นเมืองในหุบเขาที่มีลักษณะเป็นเมืองปิด ข้อจำกัดเหล่านี้เป็นสาเหตุให้น่านสามารถรักษาความเป็นแหล่งวัฒนธรรมล้านนา ทั้งศิลปวัฒนธรรม ประเพณีอันงดงาม วัดวาอาราม และวิถีชีวิตที่เรียบง่ายแต่มีเอกลักษณ์ประกอบกับความเข้มแข็งและร่วมมือกันของชาวเมืองที่พยายามรักษาความเป็นน่านให้คงอยู่ ดังจะเห็นได้จากเมืองเก่าที่ยังคงอนุรักษ์บ้านเรือน วัดวาอารามที่มีโบสถ์และวิหารให้คงไว้มากกว่าที่จะรื้อทิ้งแล้วสร้างใหม่ ก่อเกิดเป็นเสน่ห์ของเมืองน่านทำให้ผู้ที่เคยมาเยือนต่างหลงใหลและกล่าวขานกันจนน่านเริ่มเป็นที่รู้จักในฐานะเมืองท่องเที่ยวที่ร่ำรวยวัฒนธรรมและธรรมชาติอันบริสุทธิ์ และด้วยความที่ชาวเมืองน่านยังคงรักษามรดกทางวัฒนธรรมซึ่งสะท้อนให้เห็นอยู่ในวิถีชีวิต อาชีพท้องถิ่น และ ศิลปกรรมที่ปรากฏให้เห็นในโบราณสถานต่างๆ ในจังหวัดน่าน เช่น วัด พิพิธภัณฑ์ และคุ้มเจ้าเมืองเก่า เป็นต้น ถ่ายทอดเป็นทัศนียภาพความงดงามของเมืองน่านแตกต่างกันไป ทำให้น่านเป็นดินแดนล้านนาตะวันออกที่งดงามทั้งวัฒนธรรม และธรรมชาติ (วรศักดิ์ จรุงรัตนาพงศ์, 2553; สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดน่าน, 2555)

ภายใต้กระแสธารของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ไหล่บ่าในปัจจุบัน คนน่านจึงตระหนักและร่วมมือกันสร้างสังคมให้เข้มแข็งเพื่อให้การท่องเที่ยวน่านเป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน จึงเกิดแนวคิดการท่องเที่ยวเมือ งน่านในแบบอย่างที่น่านเป็นอยู่ในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเนิบช้าหรือแบบไร้ความเร่งรีบ (slow tourism) (สุรีย์ บุญญานุพงศ์ และคณะ, 2555) ทั้งนี้ด้วยจังหวัดน่านไม่ใช่เมืองใหญ่และยังคงมีความเรียบง่ายของเมืองที่มีวัฒนธรรมฝังรากลึกอยู่กับวิถีชีวิตของผู้คน นักท่องเที่ยวผู้มาเยือนจึงควรให้ความเคารพต่อสถานที่และเจ้าของบ้าน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวเมืองน่านอย่างแท้จริงและมีความสุข คือการเปิดใจสัมผัสกับความเป็นเมืองน่านที่วิถีชีวิตของผู้คนมิได้เร่งรีบ ต่างอยู่กันอย่างสงบและเรียบง่าย นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวเมืองน่านจึงไม่ควรคาดหวังกับสิ่งที่คุ้นเคยในเมืองใหญ่ที่มีแสงสีของสถานบันเทิงยามค่ำคืนหรือความสะดวกสบายและความเจริญทางวัตถุ (อาจิณณ์ อนุรักษ์พงศธร, 2553)

ดังนั้น จากที่มาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว การศึกษาครั้งนี้จึงเห็นว่าเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนความเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมล้านนาของน่านให้คงอยู่ และเพื่อให้ได้การเสนอแนวการพัฒนาเมืองน่านให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเนิบช้า จึงจำเป็นต้องหาแนวทางพัฒนาเมืองให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสม ในรูปแบบที่ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถท่องเที่ยวและสัมผัสความงามของเมืองน่านได้นานขึ้นแบบไม่เร่งรีบ ภายใต้บริบทด้านต่างๆ อาทิ ทัศนียภาพความงามของเมืองน่านที่สามารถท่องเที่ยวได้ทุกฤดูกาล รวมทั้งลักษณะอาชีพและวิถีชีวิตของชาวเมืองน่านที่เรียบง่ายแต่แฝงด้วยเสน่ห์ของวัฒนธรรมล้านนา นอกจากนี้ยังมีความงดงามของศิลปกรรมที่ปรากฏให้เห็นในสถานที่ท่องเที่ยวเมืองน่าน และเพื่อเป็นการอนุรักษ์สืบทอดวัฒนธรรมประเพณี อันงดงามและช่วยให้รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเนิบช้าเป็นตัวขับเคลื่อนการดำเนินชีวิตของนักท่องเที่ยวในจังหวัดน่านให้มีการดำเนินชีวิตที่ช้าลงและไม่ต้องเร่งรีบ ทั้งนี้ การท่องเที่ยวเชิงเนิบช้านอกจากจะทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสความงามของวัฒนธรรมล้านนาของเมืองน่านแล้ว ยังเป็นการชะลอความถดถอยหรือความเสื่อมของแหล่งท่องเที่ยวอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาบริบทด้านทัศนียภาพ อาชีพท้องถิ่น และศิลปกรรมของเมืองน่านที่เกื้อหนุนต่อความเป็นไปได้ในการพัฒนาเมืองน่านให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเนิบช้า

2. เสนอแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาเมืองน่านให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเนิบช้า

กรอบความคิดที่ใช้วิจัย

การศึกษาครั้งนี้ได้ศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงเนิบช้า และองค์ประกอบด้านการท่องเที่ยว (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548; กรรณิการ์ พรมเนาว์, 2552; โศรยา หอมชื่น, 2553; ลม รำเพย, 2553; จินตนา กำแพงศิริชัย, 2554; ราณี อิสิชัยกุล และคณะ, 2554; สุรีย์ บุญญานุพงศ์ และคณะ, 2555) และแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเมือง (อภิญญา ตันตระกูล. 2552; สำราญ อินทนะ, 2559) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างกรอบแนวคิดการศึกษาวิจัย สามารถแสดงได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

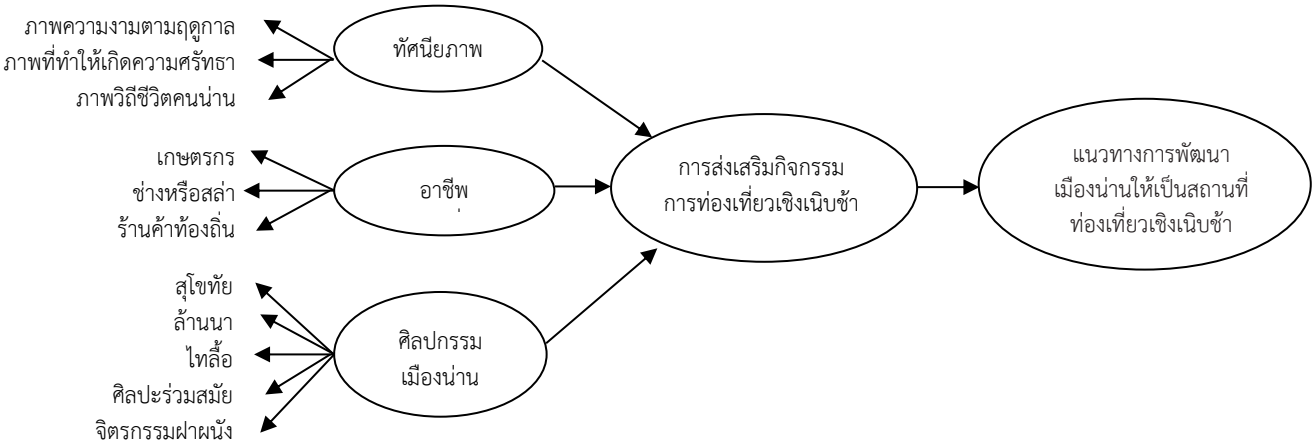

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาโดยใช้หลักการวิจัยในเชิงคุณภาพ ในลักษณะการวิจัยเอกสารโดยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง รวบรวมข้อมูลจากเนื้อหาที่เป็นเอกสารเกี่ยวกับจังหวัดน่าน ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับจังหวัดน่าน โดยสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2557) และคู่มือการเดินทางท่องเที่ยวน่าน โดยสำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดน่าน (2555) เป็นต้น รวมทั้งภาพถ่ายเมืองน่านที่ได้ทำการบันทึกจากการศึกษาครั้งนี้ ระหว่างวันที่ 23 – 26 กันยายน 2559 แล้วจัดหมวดหมู่ภาพถ่ายที่ได้ทำการบันทึกไว้เพื่อตีความหมายแบบรังสรรค์วิทยา (Constructionism) (ชาย โพธิสิตา, 2556) ในประเด็นที่ศึกษา โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเนิบช้าหรือการท่องเที่ยวที่ไร้การเร่งรีบ ตลอดจนแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเมือง เพื่อให้ได้การเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเมืองน่านให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเนิบช้าภายใต้บริบทด้านทัศนียภาพ ลักษณะอาชีพท้องถิ่น และศิลปกรรมของจังหวัดน่าน แล้วนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ โดยมีคำถามในการวิจัย คือ บริบทด้านทัศนียภาพ อาชีพท้องถิ่น และศิลปกรรมของเมืองน่านที่เกื้อหนุนต่อความเป็นไปได้ในการพัฒนาเมืองน่านให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเนิบช้า เป็นอย่างไร มีอะไรบ้าง และแนวแนวทางการพัฒนาเมืองน่านให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเนิบช้า ควรมีการดำเนินการอย่างไร

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาผ่านทางข้อมูลเมืองน่านร่วมกับภาพถ่าย วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องดังที่กล่าวมาข้างต้น เพื่อตอบคำถามการวิจัยและให้ได้การเสนอแนะแนวทางทางการพัฒนาเมืองน่านให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเนิบช้า สามารถแสดงผลการวิจัยได้ดังนี้

1. บริบทด้านทัศนียภาพ อาชีพท้องถิ่น และศิลปกรรมของจังหวัดน่านที่เกื้อหนุนต่อความเป็นไปได้ในการพัฒนาเมืองน่านให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเนิบช้า

1.1 ทัศนียภาพของเมืองน่าน

ทัศนียภาพของเมือง หมายถึง องค์ประกอบทางกายภาพของเมืองที่ผู้คนทั่วไปมองเห็นและทำให้เกิดความรู้สึกพึงพอใจ ประทับใจ จากการรับรู้ผ่านการมองเห็นสิ่งนั้น หรือหมายถึงภาพของเมืองที่มีความสุนทรียภาพ (ธราดล เสาร์ชัย, 2549) ในการศึกษาครั้งนี้อาจสามารถกล่าวได้ว่า ทัศนียภาพเมืองน่านเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะเด่นและลักษณะเฉพาะของเมืองหรือที่เรียกโดยรวมว่าภาพลักษณ์ เมืองที่มีชื่อเสียงด้านความงามล้วนมีภาพลักษณ์ที่สวยงาม มักมีลักษณะเฉพาะอันชัดเจนแตกต่างไปจากเมืองอื่น มีคุณค่าให้ระลึกถึงและจดจำได้ง่าย ซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้ สามารถจำแนกทัศนียภาพเมืองน่านในความงดงามด้านต่างๆ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1.1 ภาพความงามตามฤดูกาลของเมืองน่าน

นักท่องเที่ยวสามารถท่องเที่ยวเมืองน่านได้ทุกฤดู โดยเฉพาะในฤดูหนาวที่อากาศหนาวเย็น และเป็นช่วงที่ต้นข้าวออกรวงเป็นสีทองเต็มท้องทุ่งเหลืองอร่าม รวมทั้งดอกนางพญาเสือโคร่งก็เริ่มเบ่งบาน แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดน่านจะคลาคล่ำไปด้วยนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสอากาศหนาวเย็นและชมทิวทัศน์ที่สวยงาม ส่วนในฤดูฝน ผืนป่าท้องทุ่งนาทุ่งไร่ก็จะเขียวชอุ่มจากสายฝน เป็นฤดูการทำนา ทำให้นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในช่วงนี้จะพบทุ่งนาเขียวขจีขึ้นอัดแน่นเต็มท้องทุ่ง นอกจากนี้ช่วงปลายฝนต้นหนาวยังมีเทศกาลแข่งเรือประเพณีที่มีชื่อเสียงของเมืองน่านอีกเช่นกัน และในฤดูร้อนแม้ว่าอากาศจะร้อนอบอ้าวในตอนกลางวัน แต่จะมีอากาศเย็นในตอนเวลากลางคืน ภาพความงามในฤดูร้อนก็ถูกทดแทนด้วยความสวยงามของไม้ดอกที่เบ่งบานในฤดูร้อนไม่ว่าจะเป็นดอกเสี้ยวขาว ซึ่งเป็นดอกไม้ประจำจังหวัดน่านหรือดอกชมพูภูคาซึ่งเป็นดอกไม้เฉพาะถิ่นที่นักท่องเที่ยวจะพบได้ที่น่านเพียงแห่งเดียวของประเทศ และท้องทุ่งนาที่เต็มไปด้วยฟางข้าวสีเหลืองทองก็ให้สุนทรียภาพอีกแบบหนึ่งที่ชวนให้หลงใหล ซึ่งความงดงามของฤดูกาลเมืองน่านจึงแตกต่างกันไป

1.1.2 ภาพที่ทำให้เกิดความศรัทธา

มรดกทางวัฒนธรรมของดินแดนล้านนาตะวันออกยังคงปรากฏชัดอยู่ในเขตเมืองเก่าน่านก่อเกิดเป็นทัศนียภาพความงามที่ทำให้เกิดความศรัทธาที่เรียงรายไปด้วยอาคารทางศาสนา โบราณสถาน และบ้านเรือนไม้เก่าแก่คุ้มเจ้าเมืองน่าน ซึ่งภาพความงามที่ทำให้เกิดความศรัทธาของเมืองน่านได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมทั้งจากสุโขทัย ล้านนา ล้านช้าง และสิบสองปันนา จนก่อเกิดเป็นเอกลักษณ์เมืองน่าน เช่น วิหารวัดภูมินทร์ ที่มีความโดดเด่นทางสถาปัตยกรรมของวิหารจัตุรมุข ตลอดจนจิตรกรรมฝาผนังล้านนาสกุลช่างเมืองน่าน วัดพระธาตุแช่แห้งที่ประดิษฐานพระธาตุคู่บ้านคู่เมืองน่าน และตามคติความเชื่อของชาวล้านนาที่นี่ยังเป็นพระธาตุประจำปีเกิดของผู้ที่เกิดปีเถาะ เป็นต้น นอกจากนี้ น่านยังเป็นชุมชนใหญ่ของชาวไทยลื้อมาแต่โบราณ จึงปรากฏความงดงามของวิหารศิลปะไทยลื้อที่โดดเด่นหลายแห่ง อาทิ วัดหนองแดง อำเภอทุ่งช้าง และวัดต้นแหลง อำเภอปัว ซึ่งภาพความงามที่ทำให้เกิดความศรัทธาของเมืองน่านนี้ไม่เพียงแต่จะมีทัศนียภาพของวัดวาอาราม บ้านเรือนเก่าแก่แล้วยังรวมถึงความงามของงานประเพณีที่มีสีสันของเมืองน่าน ได้แก่ งานประเพณีเดือนหกเป็งไหว้สามหาธาตุแช่แห้ง งานประเพณีสงกรานต์ และสรงน้ำพระเจ้าทองทิพย์วัดสวนตาล เป็นต้น

1.1.3 ภาพวิถีชีวิตคนน่าน

วิถีชีวิตของคนน่านโดยเฉพาะย่านใจกลางเมืองเก่าน่าน บริเวณนี้เป็นเขตที่ได้ประกาศให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า นับเป็นความภาคภูมิใจของคนน่านด้วยพื้นที่ส่วนนี้ประกอบไปด้วยศาสนสถาน พิพิธภัณฑ์ และอาคารโบราณอันทรงคุณค่า ตลอดจนวิถีชีวิตของคนน่านทั้งในฝั่งตัวเมืองและริมฝั่งแม่น้ำน่าน นักท่องเที่ยวสามารถเดินเที่ยว

ชมทัศนียภาพความงามวิถีชีวิตท้องถิ่นเมืองน่าน และถ้าหากต้องการไปเที่ยวยังพื้นที่ห่างออกไป นักท่องเที่ยวสามารถเรียกใช้บริการรถสามล้อถีบที่มีบริการอยู่ทั่วไปในตัวเมืองหรือปั่นรถถีบหรือรถจักรยานชมเมืองน่าน ก็เป็นการสัมผัสวิถีชีวิตคนเมืองน่านอย่างใกล้ชิด รวมถึงทัศนียภาพยามค่ำคืนในรูปแบบการท่องราตรีเมืองเก่าน่าน ได้แก่ ถนนคนเดิน การนั่งดื่มกินอาหารและเครื่องดื่มที่ร้านค้าย่านใจกลางเมืองน่านหรือตลาดโต้รุ่ง นอกจากนี้ภาพที่คุ้นเคยของวิถีชีวิตแบบท้องถิ่นเมืองน่านที่อยู่นอกตัวเมืองน่านที่น่าในใจ ได้แก่ บ่อเกลือสินเธาว์ในอำเภอบ่อเกลือ ซึ่งเป็นแหล่งเกลือภูเขาที่สำคัญของภาคเหนือ เป็นวิถีชีวิตท้องถิ่นเมืองน่าน ที่ชาวบ้านยังคงอนุรักษ์กรรมวิธีผลิตเกลือสินเธาว์แบบโบราณเอาไว้ ซึ่งถือเป็นทัศนียภาพความงามวิถีชีวิตท้องถิ่นเมืองน่านที่นักท่องเที่ยวไม่ควรพลาดโอกาสเที่ยวชม

1.2 อาชีพท้องถิ่น

น่านเป็นจังหวัดที่มีสภาพทางภูมิศาสตร์ตั้งอยู่ทางตะวันออกสุดของภาคเหนือตอนบน สภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นเทือกเขาและเนินเขาสูงสลับกับพื้นที่ราบ ทำให้ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ การทำการเพาะปลูก และการเลี้ยงสัตว์ โดยมีอาชีพหัตถกรรม การทอผ้า การทำเครื่องเงิน เป็นอาชีพสำรอง ส่วนอาชีพอื่นๆ ได้แก่ ร้านค้าท้องถิ่นที่จำหน่ายสินค้าของที่ระลึก อาหาร และเครื่องดื่ม เป็นต้น (สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2557) จากการศึกษาข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาพถ่ายเมืองน่าน อาจกล่าวได้ว่า ลักษณะอาชีพท้องถิ่นของคนเมืองน่าน ประกอบด้วย อาชีพเกษตรกรรม ช่างหรือสล่า และร้านค้าท้องถิ่น ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเที่ยวชมวิถีชีวิตและอาชีพท้องถิ่นเมืองน่านพร้อมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยวได้ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.2.1 อาชีพเกษตรกรรม

เกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักของชาวน่าน ได้แก่ การเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ การประมง และการทำป่าไม้ โดยพืชผลที่เกษตรกรนิยมทำการเพาะปลูกได้แก่ ข้าว ข้าวโพด ฝ้าย ยาสูบ นอกจากนี้ยังมีพืชผลตามฤดูกาล เช่น กะหล่ำปลี ถั่วลันเตา ดอกหอมและดอกกะหล่ำ เป็นต้น ส่วนผลไม้ที่สำคัญ คือ ส้มสีทอง แตงไทย และมีการเลี้ยงสัตว์ไว้ตามบ้านเรือนเพื่อใช้บริโภคและใช้แรงงานมากกว่าเพื่อการค้า สัตว์ที่นิยมเลี้ยง คือ เป็ด ไก่ โค กระบือ และสุกร เป็นต้น

1.2.2 ช่างหรือสล่า

ช่างหรือสล่าเมืองน่านที่สำคัญ ได้แก่ สล่าเครื่องเงิน สล่าแกะสลักไม้ สล่าเครื่องดนตรี เช่น สะล้อ ซอ และซึง เป็นต้น และสล่าทอผ้า เช่น ผ้าไหม ผ้าทอลายน้ำไหล และผ้าหม้อฮ่อม เป็นต้น ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถชมการสาธิตและเรียนรู้ภูมิปัญญาอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมดังกล่าวนี้จากช่างล้านนาเมืองน่านได้

1.2.3 อาชีพร้านค้าท้องถิ่นเมืองน่าน

ร้านค้าท้องถิ่นเมืองน่าน ได้แก่ ร้านขายสินค้าทั่วไปทั้งในรูปแบบร้านขายของที่ระลึก ร้านขายผ้าไหม ร้านอาหารพื้นเมือง และร้านค้าต่างๆ ได้แก่ ร้านกาแฟ ร้านขายขนม ร้านขายสินค้าหัตถกรรมในครัวเรือน ทั้งในย่านธุรกิจและย่านเมืองเก่า เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่าร้านค้าท้องถิ่นเมืองน่านถึงแม้จะไม่ใช่ร้านใหญ่โต แต่เป็นร้านค้าท้องถิ่นที่ร่ำรวยน้ำใจและอัธยาศัยไมตรีของคนท้องถิ่นที่ยินดีต้อนรับนักท่องเที่ยวต่างเมืองให้ได้ประทับใจ

1.3 ศิลปกรรมท้องถิ่นเมืองน่าน

ศิลปกรรมท้องถิ่น หมายถึง มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นที่เป็นรูปธรรมสามารถจับต้องหรือมองเห็นด้วยประสาทสัมผัสภายนอก ได้แก่ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ จิตรกรรม และหัตถกรรมต่างๆ เป็นต้น (วิมล ดำศรี, 2534) และศิลปกรรมท้องถิ่นเมืองน่านก็เป็นหนึ่งสิ่งดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต่างมาเยี่ยมชมความงามนี้ เนื่องจากในอดีตเมืองน่านมีความสัมพันธ์กับอาณาจักรหรือนครรัฐโดยรอบ ทั้งในเรื่องการเมืองและการค้า ส่งผลให้งานศิลปกรรมได้รับอิทธิพลทั้งจากสุโขทัย ล้านนา ล้านช้าง และสิบสองปันนา จนมีการผสมผสานต่อยอดเกิดเป็นเอกลักษณ์ของช่างสกุลน่าน ดังนั้น จากการศึกษาข้อมูลเอกสารเกี่ยวกับเมืองน่านและข้อมูลภาพถ่ายเมืองน่านจากการศึกษาครั้งนี้ ลักษณะของศิลปกรรมท้องถิ่นเมืองน่านอาจสามารถจำแนกได้ดังนี้

1.3.1 ศิลปกรรมสุโขทัย

ด้วยความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างเมืองน่านกับสุโขทัยในยุคก่อร่างสร้างเมือง จึงพบว่าศิลปกรรมท้องถิ่นเมืองน่านหลายแห่งที่ได้รับอิทธิพลมาจากสุโขทัย เช่น พระธาตุช้างค้ำภายในวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหารเป็นเจดีย์ทรงลังกาที่มีฐานเป็นงานปูนปั้นรูปช้างลักษณะเดียวกับเจดีย์วัดช้างล้อมที่อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย หรือจะเป็นเจดีย์วัดสวนตาลที่ถึงแม้ปัจจุบันจะได้รับการบูรณะจนเปลี่ยนรูปแบบไป แต่ภาพในอดีตยืนยันได้ว่าเป็นเจดีย์พุ่มข้าวบิณฑ์หรือทรงดอกบัวแบบสุโขทัย นอกจากนี้ ยังมีวัดพญาภูที่ภายในวิหารประดิษฐานพระพุทธรูปเก่าแก่ปางลีลา สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นพร้อมกับพระพุทธรูปปางลีลาที่วัดพระธาตุช้างค้ำ

1.3.2 ศิลปกรรมล้านนา

จากการเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านนากว่าร้อยปี ส่งผลให้ศิลปกรรมท้องถิ่นหลายแห่งได้รับอิทธิพลการสร้างวิหารแบบล้านนาที่สังเกตได้จากลักษณะของหลังคาลาดต่ำและซ้อนเหลื่อมกันสามชั้น เป็นเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของศิลปกรรมล้านนา ดังจะเห็นได้จากวิหารวัดพระธาตุแช่แห้ง นอกจากนี้ยังได้มีการต่อยอดผสมผสานงานศิลปกรรมท้องถิ่นจนเกิดงานสกุลช่างเมืองน่านที่เป็นเอกลักษณ์ ได้แก่ วิหารวัดภูมินทร์ซึ่งเป็นวิหารจัตุรมุขแห่งแรกของดินแดนล้านนา วัดหัวข่วงที่มีเจดีย์ประธานรูปทรงปราสาทตามแบบศิลปะล้านนา และข้างเจดีย์เป็นที่ตั้งของหอไตรครึ่งไม้ครึ่งปูนหลังเล็กแต่งดงามด้วยลวดลายไม้แกะสลักที่ประดับอยู่โดยรอบอาคาร และวัดพญาวัด ที่ภายในประดิษฐานเจดีย์ศิลปะแบบหริภุญไชย

1.3.3 ศิลปกรรมไทลื้อ

เนื่องจากในอดีตมีการย้ายถิ่นฐานของชาวไทลื้อจากสิบสองปันนาทางตอนใต้ของจีน ทำให้ปัจจุบันสามารถพบเห็นชุมชนชาวไทลื้อในแถบอำเภอท่าวังผา อำเภอปัว และอำเภอเชียงกลาง กล่าวได้ว่างานศิลปกรรมท้องถิ่นที่เป็นศิลปวัฒนธรรมไทลื้ออันมีความเป็นเอกลักษณ์สืบทอดมาถึงปัจจุบัน ได้แก่ วิหารวัดต้นแหลง อำเภอปัว และวิหารวัดหนองแดง อำเภอเชียงกลาง เป็นวิหารไทลื้อ มีลักษณะของตัวอาคารไม่มีระเบียงและมุขด้านหน้า หลังคาทรงปีกนก คลุมทั้งสี่ด้าน ครอบด้วยหลังคาชั้นบนทรงจั่ว และอีกลักษณะหนึ่ง คือ วิหารวัดหนองบัว อำภอท่าวังผา เป็นวิหารไทลื้อที่มีลักษณะทรงสี่เหลี่ยมหลังคาทรงจั่วซ้อนสองชั้น ผนังเตี้ย หลังคาลาดลงมาคลุมในระดับต่ำ มีระเบียงหรือมุขด้านหน้า

1.3.4 ศิลปกรรมร่วมสมัย

วัดหลายแห่งในตัวเมืองน่านมีความโดดเด่นด้วยงานศิลปกรรมที่เป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมล้านนาร่วมสมัยที่ผสมผสานรูปแบบสมัยใหม่กับงานปูนปั้นอันวิจิตรบรรจง ดังจะเห็นได้จากวิหารวัดมิ่งเมืองและวัดศรีพันต้น เป็นต้น นอกจากนี้ยังรวมถึงอาคารบ้านเรือน ตึกเก่า ในย่านเมืองเก่าน่าน เช่น คุ้มเจ้าราชบุตรเจ้าหมอกฟ้า ณ น่าน เป็นเรือนไม้สักทองโบราณ ซึ่งปัจจุบันเปิดเป็นศูนย์การเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ของเจ้าผู้ครองนครน่าน ตลอดจนวิถีชีวิตของชาวน่านด้วย พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน และหอศิลป์ริมน่าน ที่ใช้เป็นแหล่งจัดแสดงและเผยแพร่ผลงานศิลปะร่วมสมัย

1.3.5 ภาพจิตรกรรมฝาผนัง

ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่สำคัญที่นักท่องเที่ยวต่างมาเที่ยวชม ได้แก่ ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดภูมินทร์ ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดหนองบัว ภาพจิตรกรรมฝาผนังส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวชาดกและพุทธประวัติ แต่ในขณะเดียวกันก็มีการสอดแทรกภาพความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของชาวน่านในสมัยนั้น และอารมณ์ขันของจิตรกรซึ่งจะวาดภาพเพื่อเป็นสัญลักษณ์ในแบบกามวิสัย อาจจะสื่อถึงอารมณ์ขันของศิลปินน่านสมัยก่อนซึ่งมักจะพบเห็นได้ตามภาพหรือซุกซ่อนอยู่ในมุมเล็กๆ หรือมุมอับ ซึ่งบางภาพอาจแสดงให้เห็นถึงความโรแมนติก ถ่ายทอดความรู้สึกภายในที่ใสซื่อ ทำให้ผลงานที่ออกมาผสมกลมกลืนกันอย่างมีเอกภาพ นับเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่สื่อถึงความเป็นท้องถิ่น นอกจากนี้ยังปรากฏภาพวาดมิชชั่นนารีและผู้คนชาวตะวันตกอยู่ด้วย ซึ่งเป็นหลักฐานสำคัญในการสันนิษฐานถึงช่วงเวลาที่จิตรกรรังสรรค์ผลงานขึ้นมา

ดังนั้น แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมเมืองน่านให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเนิบช้า จำเป็นต้องศึกษาถึงภูมิสังคมและภูมิวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ บริบทด้านทัศนียภาพ อาชีพท้องถิ่น และศิลปกรรมของจังหวัดน่านนี้

เป็นการศึกษาและเสริมสร้างความเข้มแข็งจากภายใน โดยให้การท่องเที่ยวเชิงเนิบช้าเป็นเครื่องมือทำให้นักท่องเที่ยวมองเห็นคุณค่าและตระหนักถึงความเป็นล้านนา ให้นักท่องเที่ยวได้เปิดมุมมองใหม่ทางการท่องเที่ยวจากการสัมผัสและมีส่วนร่วมกับประสบการณ์ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะแต่ละท้องถิ่นของเมืองน่านภายใต้จุดขายเชิงคุณค่าของเมืองน่านที่เป็นเมืองแห่งวัฒนธรรมล้านนาตะวันออก และเพื่อให้เกิดการส่งต่อประสบการณ์ ความรู้ และความประทับใจจากการท่องเที่ยวแก่ผู้อื่นในรูปแบบการตลาดแบบปากต่อปาก ดังนั้นภาคีด้านการท่องเที่ยวของเมืองน่าน จำเป็นต้องแปลงแนวคิดจุดขายเชิงคุณค่าทางการท่องเที่ยว ประกอบกับบริบททางการท่องเที่ยวของเมืองน่านดังที่กล่าวมาแล้ว ออกมาเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เป็นรูปแบบเฉพาะของแต่ละพื้นที่ตามภูมิสังคมและภูมิวัฒนธรรมของเมืองน่าน ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงเนิบช้า บูรณาร่วมกับการจัดการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยววิถีพุทธ เป็นต้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาแบบความยั่งยืนในเชิงสินค้าและบริการอันเป็นสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่ยอมรับในระดับที่มีคุณภาพและเป็นที่จดจำได้ต่อไป

2. แนวทางการพัฒนาเมืองน่านให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเนิบช้า

การท่องเที่ยวเชิงเนิบช้าหรือการท่องเที่ยวแบบไร้ความเร่งรีบในปัจจุบันได้มีผู้สนใจและให้ความหมายกันอย่างหลากหลายกันไป แต่โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ได้เลือกสถานที่ท่องเที่ยวว่าจะต้องเป็นสถานที่ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไป แต่เป็นการเลือกที่จะไปเที่ยวในแหล่งที่มีการเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตชุมชน การได้ใช้รูปแบบการดำเนินชีวิตที่ไม่ได้เร่งรีบกับเวลา ได้เรียนรู้การดำเนินชีวิตของผู้คนในแหล่งที่เข้าไปพำนัก ได้ทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันกับชุมชนตามประเพณี หรือการดำเนินชีวิตที่เป็นอยู่ และพำนักอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวอย่างน้อยเป็นเวลาหนึ่ง อาจจะเป็นหนึ่งสัปดาห์หรือมากกว่า (กรรณิการ์ พรมเนาว์, 2552; โศรยา หอมชื่น, 2553; ลม รำเพย, 2553; จินตนา กำแพงศิริชัย, 2554; ราณี อิสิชัยกุล และคณะ, 2554; สุรีย์ บุญญานุพงศ์ และคณะ, 2555) ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ อาจสามารถสรุปเป็นแนวทางการพัฒนาเมืองน่านให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเนิบช้า เป็น 2 ประเด็น คือ

2.1 การส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเนิบช้าของเมืองน่าน

เมื่อพิจารณาถึงบริบทที่เหมาะสมของเมืองน่านในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเนิบช้า ทั้งในด้านทัศนียภาพ อาชีพท้องถิ่น และศิลปกรรมเมืองน่าน สามารถเสนอแนะกิจกรรมที่ควรจัดให้มีขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวสอดคล้องกับลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงเนิบช้าของเมืองน่านให้เป็นสิ่งดึงดูดใจที่ชักจูงให้นักท่องเที่ยวสนใจมาเที่ยวชม ได้ดังนี้

2.1.1 การเที่ยวชมเมืองน่านทุกฤดูกาลโดยบูรณาการการจัดการร่วมกันทุกภาคส่วน ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว และชุมชนแหล่งท่องเที่ยว ร่วมกันบริหารและจัดการการท่องเที่ยวเชิงเนิบช้านี้ให้มีรูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวที่หลากหลาย เช่น เส้นทางเดินเที่ยวชมวิถีชีวิตเมืองน่าน การนั่งสามล้อถีบชมเมือง การปั่นจักรยานชมเมือง และทำบุญไหว้พระ และชมงานศิลป์ของเมืองเก่าน่าน เป็นต้น

2.1.2 การเรียนรู้และชมการสาธิตเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น วิถีชีวิตภูมิปัญญาท้องถิ่นกรรมวิธีผลิตเกลือสินเธาว์แบบโบราณ การเรียนรู้การทอผ้าลายน้ำไหล และการทำเครื่องเงิน เป็นต้น

2.1.3 การเที่ยวชมงานประเพณี ตามเทศกาลและงานบุญที่จัดขึ้นโดยชาวบ้านในชุมชน เช่น งานประเพณีแข่งเรือเมืองน่าน ประเพณีวันสงกรานต์และสรงน้ำพระเจ้าทองทิพย์ ประเพณีหกเป็งไหว้สามหาธาตุแช่แห้ง เป็นต้น

2.1.4 การท่องเที่ยวที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบทหรือโฮมสเตย์ รวมทำกิจกรรมตามวิถีชีวิตท้องถิ่น เช่น การตักบาตรตอนเช้า การเข้าวัดทำบุญกับชาวบ้านเจ้าของชุมชนแหล่งท่องเที่ยว รับฟังธรรมจากพระสงฆ์และการปฏิบัติธรรมในวันพระ รวมถึงการท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่นและเรียนรู้วัฒนธรรมและประวัติความเป็นมาซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมมีชีวิต รวมถึงวิถีชีวิตเมืองน่าน โดยการเล่าเรื่องจากปราชญ์ชาวบ้าน หรือการนำเที่ยวโดยนักสื่อความหมายท้องถิ่น เป็นต้น

2.2 แผนการพัฒนาเมืองน่านให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเนิบช้า

จากการศึกษาข้อมูลบริบทเมืองน่านดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับหลักการสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงเนิบช้า อาจสามารถเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเมืองน่านให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเนิบช้า ให้มุ่งเสริมสร้างความตระหนักถึงคุณค่า

สิ่งแวดล้อมที่เป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมเยือนมากขึ้น ทั้งในมุมมองของนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน ชุมชนแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นเจ้าบ้าน และผู้ประกอบการ โดยมุ่งเน้นให้การพัฒนาและส่งเสริมชุมชนซึ่งมีความพร้อมเป็นแหล่งท่องเที่ยวผสมผสานกับความร่วมมือของชุมชน พัฒนาความรู้ ความสามารถชุมชน เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารและจัดการอย่างยั่งยืน ส่งเสริมให้เป็นแหล่งอนุรักษ์วิถีชีวิตวัฒนธรรมท้องถิ่นล้านนาที่ต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมทางการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการส่งเสริมการพัฒนาสินค้าผลิตภัณฑ์และบริการท่องเที่ยวของเมืองน่าน ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างความแข่งแกร่งของสิ่งแวดล้อมของชุมชนแบบยั่งยืน โดยมุ่งส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางหรือแผนการพัฒนาเมืองน่านเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเนิบช้าเพื่อให้เกิดความยั่งยืน มีรายละเอียด ดังนี้

2.2.1 ควรมีการส่งเสริมการจัดทำองค์ความรู้และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องบริบทการท่องเที่ยวและลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงเนิบช้าแก่คนน่านและชุมชนแหล่งท่องเที่ยวเมืองน่าน

2.2.2 ควรมีการส่งเสริมรูปแบบการท่องเที่ยวต่างๆ ตามบริบทการท่องเที่ยวเมืองน่าน เช่น การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยววิถีพุทธ และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นต้น และควรมีผู้นำท่องเที่ยวชมและให้ความรู้ในสถานที่แห่งนั้นแก่นักท่องเที่ยว และให้นักท่องเที่ยวได้ใช้เวลาศึกษาและซึมซับประสบการณ์ท่องเที่ยวชมสถานที่แห่งนั้นอย่างลึกซึ้ง

2.2.3 ควรมีการดำเนินการและจัดทำการสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวเมืองเก่าน่าน ทั้งการสื่อความหมายที่ใช้บุคคล และการสื่อความหมายที่ไม่ใช้บุคล เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดประสบการณ์เรียนรู้จากการท่องเที่ยวและเกิดความประทับใจอย่างลึกซึ้งจนเกิดความต้องการกลับมาเที่ยวซ้ำ

2.2.4 ควรมีมาตรการดูแลความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นและภาพลักษณ์ที่ดีด้านการท่องเที่ยวเมืองน่าน

2.2.5 ควรให้คำแนะนำแก่นักท่องเที่ยวถึงขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นเมืองน่านถึงข้อควรปฏิบัติและข้อระวังเมื่ออยู่ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว

2.2.6 ชุมชนแหล่งท่องเที่ยวเมืองน่านควรปฏิบัติต่อนักท่องเที่ยวประดุจญาติมิตรของตนเอง และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวชุมชนแหล่งท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวรับรู้และปฏิบัติตามกติกาของชุมชนแห่งท่องเที่ยวเมืองน่าน

2.2.7 คนน่านควรเป็นเจ้าบ้านและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักท่องเที่ยวในการเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยว และเป็นผู้นำชมในการพานักท่องเที่ยวเที่ยวชมหรือปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ที่จัดให้มีขึ้นในเมืองน่าน

2.2.8 ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนเมืองน่านในการพัฒนาเมืองน่านเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเนิบช้าอันจะก่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าความสำเร็จของแผนการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเนิบช้าของเมืองน่านนี้ควรมีพื้นฐานมาจากแนวคิดการสร้างความเข้มแข็งจากภายในที่คำนึงถึงการมีภูมิสังคม ภูมิวัฒนธรรมที่เป็นบริบททางการท่องเที่ยวของเมืองน่านอันทรงคุณค่า ประกอบกับมีความร่วมมือของทุกภาคส่วนอย่างเข้มแข็ง มีการแบ่งปันเอื้ออาทรให้แก่กันและกัน แต่อย่างไรก็ตาม การนำแนวทางหรือแผนการพัฒนาเมืองน่านเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเนิบช้าไปสู่การปฏิบัติให้สำเร็จได้นั้น ล้วนขึ้นอยู่กับตัวแปรต่างๆ ทั้งในเรื่องของกระบวนการ เป้าหมาย และปัญหาของแต่ละชุมชนที่แตกต่างกันออกไป จำแนกตามภูมิสังคม ภูมิวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ กล่าวคือ แนวทางหรือแผนการพัฒนาดังกล่าวนี้ไม่ใช่ระบบองค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้ทันที หรือรูปแบบสำเร็จในการจัดการการท่องเที่ยว หากแต่เป็นเพียงแนวทางการดำเนินการจัดการที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกระทำการศึกษาอย่างระมัดระวังในการวางแผนจัดการการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ และในขณะเดียวกัน การท่องเที่ยวเชิงเนิบช้านี้จะเป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่กลมเกลียวแน่นแฟ้นของคนในชุมชนเพิ่มมากขึ้น ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการด้านการท่องเที่ยว และเพื่อให้เกิดการส่งต่อประสบการณ์ความรู้ และความประทับใจจากการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวในรูปแบบการตลาดแบบปากต่อปาก และท้ายที่สุด จะก่อให้เกิด

การสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตท้องถิ่น เกิดจิตสำนึกภาคภูมิใจของคนในท้องถิ่นเมืองน่าน การฟื้นฟูอนุรักษ์และรักษา และสร้างสมดุลให้แก่ชุมชนทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อมต่อไป

สรุปและอภิปรายผล

1. บริบทด้านทัศนียภาพ อาชีพท้องถิ่น และศิลปกรรมของจังหวัดน่านที่เกื้อหนุนต่อความเป็นไปได้ในการพัฒนาเมืองน่านให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเนิบช้า

พบว่า การส่งเสริมและพัฒนาเมืองน่านให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเนิบช้าให้นักท่องเที่ยวได้ซึมซับประสบการณ์การท่องเที่ยวเมืองน่านที่จริงแท้ จำเป็นต้องศึกษาถึงคุณค่าที่มีอยู่ในบริบทด้านการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองน่านที่โดดเด่น ได้แก่ ทัศนียภาพ ลักษณะอาชีพท้องถิ่น และศิลปกรรมของเมืองน่าน เนื่องจากว่าการท่องเที่ยวเชิงเนิบช้าหรือการท่องเที่ยวแบบไร้การเร่งรีบ เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนแหล่งท่องเที่ยวอย่างแท้จริง ได้ทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกับชุมชน ได้รับรู้และเรียนรู้ถึงขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ซึ่งอาจกล่าวได้ว่านักท่องเที่ยวไม่ได้เน้นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง แต่เน้นการพำนักในระยะเวลานานขึ้นในจุดหมายปลายทางแห่งหนึ่ง ใช้เวลาอยู่ในชุมชนแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นในเชิงลึกมากขึ้น ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวมีความสุขกับประสบการณ์ที่จริงแท้ของการอยู่ในสถานที่แหล่งท่องเที่ยวตลอดจนได้สัมผัสความงามของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ ได้นานขึ้นแบบไม่เร่งรีบ สอดคล้องกับการศึกษาของ จินตนา กำแพงศิริชัย (2554) ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการจัดการการท่องเทียวแบบไร้ความเร่งรีบ กรณีศึกษาชุมชนโฮมสเตย์ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวแบบไร้ความเร่งรีบ กรณีศึกษาชุมชนโฮมสเตย์ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย จำเป็นต้องศึกษาบริบทชุมชนแหล่งท่องเที่ยว และทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เหมาะสมในการจัดการการท่องเที่ยวแบบไร้ความเร่งรีบ นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมจัดให้มีขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงเนิบช้า แล้วกำหนดเป็นแนวทางการจัดการรูปแบบการท่องเที่ยวแบบไร้ความเร่งรีบที่มีความเหมาะสมต่อไป และการศึกษาของ ราณี อิสิชัยกุล และคณะ (2554) ศึกษาเรื่องการท่องเที่ยวที่ไร้ความเร่งรีบเพื่อสร้างการเรียนรู้ผ่านการสื่อความหมายสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวยุโรป กล่าวว่า การท่องเที่ยวที่ไร้ความเร่งรีบเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เนิบช้า นักท่องเที่ยวควรให้เวลากับกิจกรรมที่ทำให้เกิดการซึมซับประสบการณ์ในขณะท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการเรียนรู้วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น ประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ต้องใช้พลกำลังมาก เลือกใช้พาหนะที่ไม่เร่งรีบ ช่วยลดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม เน้นการสื่อความหมายจากการศึกษาเรื่องราวเชิงสร้างสรรค์และการมีปฏิสัมพันธ์กับคนในท้องถิ่น เป็นการท่องเที่ยวหลายมิติที่เกิดจากสัมผัสทั้ง 5

2. แนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาเมืองน่านให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเนิบช้า

พบว่า แนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาเมืองน่านให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเนิบช้า ควรมีนโยบายส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวที่จัดให้มีขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงเนิบช้าของเมืองน่านโดยบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชนเมืองน่าน นอกจากนี้จำเป็นต้องกำหนดเป็นนโยบายภาคประชาสังคมคนเมืองน่านต้องมีส่วนร่วมกำหนดทิศทางการวางแผนพัฒนาเมืองให้เป็นไปอย่างยั่งยืนและสอดคล้องกับวิถีชีวิตประเพณี และวัฒนธรรมของเมืองน่านเอง เพื่อให้เป็นการพัฒนาเมืองให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเนิบช้าให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสม ก้าวทันบริบทด้านการท่องเที่ยวของสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากเมืองน่านเป็นเมืองที่มีภูมิสังคมและภูมิวัฒนธรรมที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ส่งผลให้เป็นเมืองเก่าที่มีชีวิต มีเสน่ห์ไปด้วยกลิ่นอายของวัฒนธรรมล้านนาและทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม ทำให้นักท่องเที่ยวจำนวนมากมาเยือนเมืองน่าน ทั้งมาสัมผัสวิถีชีวิตที่เวลาเดินไปอย่างเนิบช้าและดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวควบคู่กันไปด้วย แต่ขณะเดียวกันก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า การท่องเที่ยวย่อมส่งผลกระทบต่อเมืองน่าน เพราะในที่สุดแล้วที่นี่คือบ้านของคนเมืองน่าน นักท่องเที่ยวเป็นเพียงผู้มาเยือนแล้วจากไป ถ้าหากที่จะมุ่งพัฒนาเมือง

น่านอย่างไร้ทิศทางโดยไม่มีเป้าหมายเพียงหวังจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น สร้างมโนภาพของเมืองน่านให้ผิดแปลกไปจากความเป็นจริงจนหลงลืมรากเหง้าของเมืองน่าน สุดท้ายคนที่ได้รับผลกระทบคงหนีไม่พ้นคนเมืองน่านเอง สอดคล้องกับการศึกษาของ อภิญญา ตันตระกูล (2552) ศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนต่อการพัฒนาเมืองเก่า จังหวัดน่าน ได้เสนอว่าการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูเมืองเก่า จังหวัดน่าน ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและยั่งยืน สรุปข้อชี้นำในการเสนอแนะได้ 3 ระดับ คือ 1) ข้อเสนอแนะการพัฒนาระดับเมือง ประกอบด้วย การกำหนดพื้นที่การควบคุมการพัฒนา การพัฒนาเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และการพัฒนาการเชื่อมโยงกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 2) ข้อเสนอแนะการพัฒนาระดับย่าน ชุมชน ประกอบด้วย การควบคุมอาคาร สิ่งปลูกสร้าง การปรบปรุงเส้นทางจราจร และการปรับปรุงภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และ 3) ข้อเสนอแนะด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย การจัดการด้านกิจกรรม และการจัดการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว และการศึกษาของ สุรีย์ บุญญานุพงศ์ และคณะ (2555) ศึกษาเรื่อง การจัดการแหล่งท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุในภาคเหนือตอนบน ผลการศึกษาพบว่า ต้องมุ่งเน้นการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเร่งพัฒนากิจกรรมที่จะช่วยให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ สัมผัส และซึมซับคุณค่าของสิ่งที่มีอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุและการจัดการการท่องเที่ยวในรูปแบบที่ไม่เร่งรีบ

ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรทำการศึกษาประเมินศักยภาพทรัพยากรทางการท่องเที่ยว ศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเนิบช้า และควรศึกษาถึงบทบาทผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเนิบช้าของจังหวัดน่าน รวมทั้งปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเนิบช้าของเมืองน่าน เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลครอบคลุมองค์ประกอบของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเนิบช้าซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของเมืองน่านต่อไป

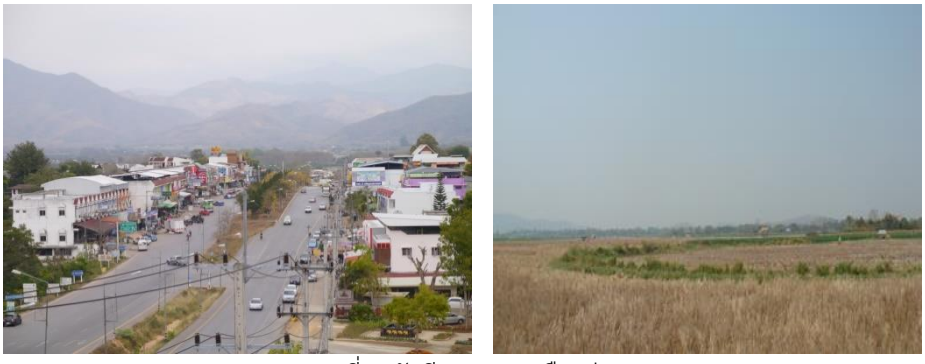

ภาพที่ 2 ทัศนียภาพของเมืองน่าน

ภาพที่ 3 อาชีพท้องถิ่นเมืองน่าน ซ้าย คือ การปลูกดอกกะหล่ำ และขวา คือ การผลิตเกลือสินเธาว์แบบโบราณ

ภาพที่ 4 ศิลปกรรมท้องถิ่นเมืองน่าน ซ้าย คือ วัดภูมินทร์ และขวา คือ ภาพจิตรกรรมฝาผนังปู่ม่าน ย่าม่าน วัดภูมินทร์

เอกสารอ้างอิง

กรรณิการ์ พรมเนาว์. (2552). **Slow travel**. กรุงเทพฯ: แพรวสำนักพิมพ์.

จินตนา กำแพงศิริชัย. (2554). **แนวทางการจัดการการท่องเทียวแบบไร้ความเร่งรีบ กรณีศึกษาชุมชนโฮมสเตย์ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว, คณะวิทยาการจัดการ, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ชาย โพธิสิตา. (2556). **ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ**. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งฯ.

ธราดล เสาร์ชัย. (2549). การศึกษาความเปลี่ยนแปลงของทัศนียภาพเมืองบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์. **Journal of Architectural/Planning Research and Studies**, Faculty of Architecture and Planning, Thammasat University, 4(2), 121.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). **การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: เพรสแอนด์ดีไซน์.

ราณี อิสิชัยกุล และ ชัชพล ทรงสุนทรวงศ์. (2554). การท่องเที่ยวที่ไร้ความเร่งรีบเพื่อสร้างการเรียนรู้ ผ่านการสื่อความหมายสำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวยุโรป. **ชุดโครงการวาระแห่งชาติเพื่อการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน ปี 2553**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ลม รำเพย. (2553). **Go To Chiangkhan**. กรุงเทพฯ: แพรวสำนักพิมพ์.

วรศักดิ์ จรุงรัตนาพงศ์. (2553). **Go น่าน**. กรุงเทพฯ: แพรวสำนักพิมพ์.

วิมล ดำศรี. (2534). **มรดกทางศิลปวัฒนธรรมเมืองนครศรีธรรมราชในเดือนสิบ**. นครศรีธรรมราช: ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช, วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช.

โศรยา หอมชื่น. (2553). **บทวิเคราะห์สถานการณ์การการท่องเที่ยวโลกโดยยูโรมอนิเตอร์ เดือนมีนาคม 2553**. สืบค้นจาก http://www.etatjournal.com/upload/325/02_Euromonitor_March2010.pdf

สถาบันวิจัยสังคม, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2557). **ข้อมูลจังหวัดน่าน**. สืบค้นจาก http://www.sri.cmu.ac.th/~transportation/province.php?id=8

สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดน่าน. (2555). **คู่มือการเดินทางท่องเที่ยวน่าน**. น่าน: สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดน่าน.

สำราญ อินทนะ. (2559). **ความต้องการของประชาชนต่อการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองท้องถิ่น จังหวัดน่าน**. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาประชาคมและชนบท, สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.

เอกสารอ้างอิง

สุรีย์ บุญญานุพงศ์ และ กรวรรณ สังขกร. (2555). การจัดการแหล่งท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุในภาคเหนือตอนบน. **วารสารวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาการจัดการ มข.**, 5(1), 89-90.

อภิญญา ตันตระกูล. (2552). **ความคิดเห็นของประชาชนต่อการพัฒนาเมืองเก่า จังหวัดน่าน**. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาประชาคมและชนบท, สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.

อาจิณณ์ อนุรักษ์พงศธร. (2553). **เที่ยวเนิบช้า (Slow travel)**. กรุงเทพฯ: แพรวสำนักพิมพ์.

การเดินทางท่องเที่ยวของผู้หญิงในสังคมไทย

Travel of Women in Thai Society

ยุวรี โชคสวนทรัพย์[1]

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ เป็นการศึกษาการเดินทางท่องเที่ยวของผู้หญิงในสังคมไทย โดยศึกษาภูมิหลังของผู้หญิงจากสถานภาพและบทบาทที่ได้รับในสังคม จากนั้นจึงศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยว จนทำให้กลุ่มผู้หญิงกลายเป็นตลาดแรงงานสำคัญในสังคมที่มีการขยายตัวต่อเศรษฐกิจอย่างมาก พร้อมกับอำนาจในการตัดสินใจซื้อที่มีแนวโน้มการใช้จ่ายที่สูงขึ้น การศึกษานี้เป็นงานเชิงคุณภาพ โดยกำหนดขั้นตอนและขอบเขตการศึกษาออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสถานภาพของผู้หญิงในสังคมไทยและปัจจัยที่ทำให้ผู้หญิงเดินทางท่องเที่ยว 2) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ 3) นำข้อมูลหรือหลักฐานที่ได้มาประมวลผลและเขียนบรรยายเชิงพรรณาวิเคราะห์

ผลจากการศึกษาพบว่าการเดินทางท่องเที่ยวของผู้หญิงในสังคมไทยไม่ได้เกิดขึ้นอย่างทันทีทันใด แต่มีพัฒนาการมาจากปัจจัยหลายส่วน ทั้งปัจจัยภายนอกจากสถานภาพของผู้หญิงที่ได้รับการยกย่องให้ทัดเทียมกับผู้ชาย จำนวนสัดส่วนประชากรของผู้หญิงที่มากกว่าผู้ชาย บทบาทของผู้หญิงที่มีผลต่อสังคมในทุกด้านโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยภายในด้านโอกาสทางการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นของผู้หญิง การรับรู้ข่าวสารจากสื่อดิจิตอล รวมถึงรสนิยมในการเลือกวิธีการพักผ่อนหย่อนใจ ล้วนเป็นแรงจูงใจให้ผู้หญิงเกิดความมั่นใจในศักยภาพของตนเองและออกเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น ปัจจุบันกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้หญิงเป็นกลุ่มที่น่าสนใจ เพราะมีกำลังและอำนาจการตัดสินใจซื้อสูง ยินดีจ่ายค่าบริการในอัตราที่สูงกว่าหากได้รับการบริการที่พึงพอใจ จึงเห็นโอกาสต่อยอดการศึกษาในด้านพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ หรือศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะกับกลุ่มผู้หญิงสูงอายุ ซึ่งอาจพัฒนาไปสู่การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวใหม่ให้เกิดขึ้นในสังคมไทยต่อไป

คำสำคัญ: *การท่องเที่ยวของผู้หญิง สถานภาพของผู้หญิง ปัจจัยในการเดินทางท่องเที่ยวของผู้หญิง*

Abstract

The objectives of this article were to study the travel of women in Thailand by focusing on the background of social status and role of women, and the travel factors influencing women as a significant labor market with potential spending. The process of this qualitative study was divided into 3 steps; 1) Collecting general information on women's status and the factors resulting to the travel of women in Thailand, 2) Collecting related data from documents in Thai and English languages, and 3) Analyzing the data and composing the results in a descriptive method.

The results of the study found that the travel of women in Thailand did not happen immediately but that was gradually developed from two main factors: external and internal factors. The external factors included social status, economic status and a larger number of women than men. The internal factors consisted of more opportunity to study, higher educational background, ability to access digital

[1] อาจารย์ประจำหลักสูตรการท่องเที่ยว คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

information as well as women tastes and styles of relaxation. These two factors made women have confidents in their potential and ready to explore worldwide. Woman travelers are attractive with high potential in spending to fulfill their satisfaction. A study in behavior of woman travellers or traveling styles suitable for senior women could lead to a new tourism product creation occurred in Thai Society.

Keywords: *travel of women, social status of women, factors for traveling of women*

บทนำ

การรับรู้สถานภาพของผู้หญิงในอดีต ทัศนะของคนส่วนมากจะมองว่าผู้หญิงถูกจำกัดอยู่ในตำแหน่งที่เป็นรองจากผู้ชาย ทั้งในวิถีทางสังคมและการเมือง ความแตกต่างทางสรีระระหว่างผู้หญิงและผู้ชายส่งผลให้เกิดความเชื่อว่าจะเกิดความแตกต่างในด้านอื่นด้วย อาทิ สติปัญญา ความสามารถ จิตใจ และอารมณ์ ความเชื่อดังกล่าวถูกปลูกฝังอยู่ในสังคมมายาวนานจนยากที่จะเปลี่ยนแปลงได้ และเกิดเป็นวาทกรรมที่บ่งบอกสถานะของผู้หญิงว่าด้อยกว่าผู้ชาย เช่น ความเชื่อที่ว่าผู้หญิงเป็นเพศที่ไม่มีเหตุผลชอบใช้อารมณ์ นำไปสู่การที่สังคมไม่ยอมรับผู้หญิงให้เป็นผู้นำเพราะมีคุณสมบัติทางเพศที่ไม่เหมาะสม หรือความเชื่อที่ว่าผู้หญิงมีหน้าที่ในการบำรุงบำเรอผู้ชาย (Pateman, 1988) ทำให้ผู้หญิงต้องเป็นผู้รับภาระหลักในการดูแลสามี ลูกและคนในครอบครัว แม้ว่าผู้หญิงจะทำงานนอกบ้านด้วยก็ตาม ทัศนะดังกล่าวถือเป็นความคิดแนวจารีตซึ่งไม่เปิดโอกาสให้ผู้หญิงมีบทบาท แต่ยังพยายามกีดกันออกไปจากระบบสังคมและการเมืองอีกด้วย

สำหรับช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาของประเทศไทยนั้น ความเชื่อดั้งเดิมเรื่องสถานะของผู้หญิงที่ด้อยกว่าผู้ชายเริ่มมีการยอมรับมากขึ้น เมื่อสังคมเกิดการยอมรับในเรื่องสิทธิมนุษยชน การให้ความสำคัญในอุดมการณ์ของความเป็นประชาธิปไตย การเปลี่ยนแปลงการผลิตแบบเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรม ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ประกอบกับสัดส่วนประชากรผู้หญิงที่มีมากกว่าผู้ชาย ทำให้รัฐเริ่มหันมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาประชากรผู้หญิงมากขึ้น และยกระดับสิทธิของผู้หญิงให้เท่าเทียมกับผู้ชาย เช่น การได้รับโอกาสทางการศึกษา การได้ทำงานนอกบ้านเพื่อหาเงินมาช่วยเหลือครอบครัวมากขึ้น แม้กระทั่งเปิดโอกาสให้ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาประเทศด้านต่างๆ และเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งนำมาสู่มาตรฐานความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เมื่อผู้หญิงได้รับการยอมรับและเริ่มมีบทบาทการทำงานในสังคม ทำให้ความต้องการและสิทธิต่างๆ ของผู้หญิงเพิ่มขึ้น ทั้งเรื่องตำแหน่งในหน้าที่การงานที่ทัดเทียมกับผู้ชาย อำนาจการต่อรอง การถือสิทธิ์ครอบครองที่ดิน การใช้จ่ายเงินเพื่อซื้อสิ่งของเครื่องใช้ รวมถึงการเดินทางท่องเที่ยวหรือมีกิจกรรมเพื่อพักผ่อนหย่อนใจไม่ต่างกับผู้ชาย

เมื่อกล่าวถึงผู้หญิงในมิติของการเดินทางท่องเที่ยว ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจศึกษาในแง่มุมที่องค์กรระดับประเทศส่งเสริมการท่องเที่ยวของผู้หญิงในสังคมปัจจุบัน เนื่องจากการท่องเที่ยวมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นและเป็นอุตสาหกรรมที่สามารถทำรายได้ให้กับประเทศเป็นอันดับต้นๆ เห็นได้จาก รายงานดัชนีความเชื่อมั่นของผู้ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวในประเทศไทยเรื่องการวางแผนท่องเที่ยวในประเทศของนักท่องเที่ยวไทยในไตรมาส 3/2559 มีแนวโน้มปรับตัวดีขึ้นจากไตรมาสที่1-2 อีกทั้งนักท่องเที่ยวไทยที่มีแผนท่องเที่ยวในช่วงวันหยุด เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถและเทศกาลวันอาสาฬหบูชาเพิ่มขึ้นจากปีก่อน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, และคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559) อีกทั้งยังพบว่าผู้หญิงกำลังเป็นฐานการตลาดนักท่องเที่ยวขนาดใหญ่ ผู้หญิงไทยออกเดินทางท่องเที่ยวคิดเป็นสัดส่วนถึง 65% (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2558)

บทความวิชาการชิ้นนี้ ต้องการศึกษาสถานภาพของผู้หญิงในสังคมไทยและปัจจัยที่ทำให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวของผู้หญิงไทย โดยใช้กรอบแนวคิดจากแผนการตลาดของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยปี 2560 และกรอบทฤษฎีของอับราฮัม มาสโลว์ (Abrahum Maslow) ซึ่งมีความเชื่อว่ามนุษย์มิใช่ทาสของแรงผลักดันต่างๆ แต่มนุษย์เกิดมาพร้อมศักยภาพของความเป็นมนุษย์ และมีความต้องการที่จะพัฒนาตนเองจนเต็มขีดความสามารถ โดยนำแนวคิดดังกล่าวมาศึกษาและ

วิเคราะห์ออกมาเป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้หญิงเดินทางท่องเที่ยว การศึกษานี้เป็นงานเชิงคุณภาพ มีการกำหนดขั้นตอนและขอบเขตการศึกษาออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

1. ทำการศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับสถานภาพของผู้หญิงในสังคมไทย และปัจจัยที่ทำให้ผู้หญิงเดินทางท่องเที่ยว

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย รายงานผลการวิจัยจากแหล่งต่างๆ ข้อมูลสถิติ บทความทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ วารสาร สื่อสิ่งพิมพ์

3. นำข้อมูลหรือหลักฐานที่ได้มาวิเคราะห์ประมวลผลและเขียนบรรยายเชิงพรรณา

สถานภาพของผู้หญิงในสังคมไทย

เป็นที่ทราบกันดีว่า การศึกษาสถานภาพของผู้หญิงในสังคมไทยโดยเฉพาะทางกฎหมายมีพัฒนาการที่ยาวนาน และคนส่วนใหญ่จะรับรู้จากวาทกรรม “ผู้หญิงเป็นควาย ผู้ชายเป็นคน” (มาลี พฤกษ์พงศาวลี, 2551, 17) ซึ่งเป็นผลมาจากการต่อสู้เพื่อเรียกร้องความถูกต้องและความเป็นธรรมในคดีของอำแดงเหมือนและอำแดงจั่นซึ่งเกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 ทำให้สังคมได้รับรู้ว่าการต่อสู้เรียกร้องสิทธิสตรีมีอยู่ในสังคมไทยมาช้านานและมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างของสิทธิสตรีที่เริ่มถูกยกระดับขึ้นมาให้เท่าเทียมกับผู้ชาย เกิดขึ้นหลังจากเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในพ.ศ. 2475 เมื่อมีการพัฒนาสถานภาพทางกฎหมายของผู้หญิงให้มีความเสมอภาคเท่าเทียมกับผู้ชาย ผู้หญิงได้รับการพัฒนาให้เท่าเทียมกับผู้ชายตามอุดมการณ์ของระบบอบประชาธิปไตย อันได้แก่ หลักเสรีภาพ หลักความเสมอภาค และหลักภราดรภาพ แต่อย่างไรก็ตาม ความไม่มีเสถียรภาพในระบอบประชาธิปไตยแบบไทยประกอบกับปัจจัยอื่นที่รายล้อม ทำให้ความเสมอภาคระหว่างผู้หญิงกับผู้ชายยังไม่สามารถเกิดขึ้นได้จริงอย่างเป็นรูปธรรม (มาลี พฤกษ์พงศาวลี, 2551, 20-23) อีกนัยหนึ่ง แม้จะพูดถึงความเท่าเทียมกันระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าประชาชนทุกคนจะเข้าใจความหมายของสิทธิสตรี และอาจเป็นเพราะคนในสังคมไทยได้รับการปลูกฝังกันมาช้านานว่าผู้ชายเป็นช้างเท้าหน้าคือผู้นำครอบครัว ผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลังคือผู้ตามอย่างจงรักภักดี ทำให้คนส่วนใหญ่ยังยึดติดความเชื่อนี้จนเห็นเป็นเรื่องปกติที่ปฏิบัติตามกันมาช้านาน ในขณะที่ผู้หญิงไทยส่วนใหญ่ก็ยังไม่ทราบว่าตนเองนั้นได้รับสิทธิอะไรบ้างในสังคม

อย่างไรก็ตาม บริบทของสังคมตั้งแต่ทศวรรษ 2490 เป็นต้นมา ผู้หญิงพยายามสร้างคุณค่าให้ตัวเองโดยไม่ต้องคอยพึ่งพาผู้ชาย ผู้หญิงพยายามเข้าสู่ระบบการศึกษาและได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น มีการหางานทำนอกบ้าน ผู้หญิงบางรายแม้ว่าจะแต่งงานแล้วก็ไม่เลือกอยู่กับบ้านเหมือนเดิมอีกต่อไป ทำให้ไม่เกิดความลำบากด้านฐานะทางเศรษฐกิจ ช่วงปี 2499 ท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม ในฐานะภริยาจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ได้กระตุ้นให้ผู้หญิงออกมาช่วยงานสังคมมากขึ้น โดยก่อตั้งกลุ่มทหารหญิงและสโมสรวัฒนธรรมหญิง เพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม อันเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดตั้งสภาสตรีแห่งชาติและทำให้สังคมไทยมีการดำเนินงานด้านพัฒนาสตรีอย่างเป็นระบบและก้าวหน้าตามลำดับ กล่าวได้ว่าเป็นการเริ่มต้นผลักดันบทบาทของสตรีไทยให้เป็นที่รู้จักในระดับสากล

ปัจจุบันการประเมินสถานภาพของผู้หญิงจากข้อมูลสถิติด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับการสร้างความเท่าเทียมทางเพศ ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง และสังคม จากการได้เข้าร่วมสังเกตการณ์การขับเคลื่อน “เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 5”(SDGs 5) การบรรลุความเท่าเทียมทางเพศและการเสริมสร้างพลังให้แก่สตรีและเด็กหญิงทุกคน จัดโดยกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เห็นได้ว่าสังคมไทยเปิดโอกาสให้ผู้หญิงได้มีความเท่าเทียมกับผู้ชาย และค่อนข้างประสบความสำเร็จในการสร้างความเสมอภาค ทั้งเรื่องโอกาสทางการศึกษาที่สูงขึ้น และเป็นส่วนหนึ่งของแรงงานที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ รวมทั้งให้โอกาสผู้หญิงได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ

สัดส่วนประชากรผู้หญิงในสังคมไทย

ประชากรผู้หญิงในสังคมไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นผลมาจากปรากฏการณ์ที่อัตราตายของประชากรชายสูงกว่าหญิงในทุกกลุ่มอายุ ประกอบกับผู้หญิงมีอายุเฉลี่ยยืนยาวกว่าผู้ชายต่อเนื่องมาเป็นเวลานาน จำนวนประชากรผู้หญิงจึงมีมากกว่าผู้ชายเกือบหนึ่งล้านคนในปัจจุบัน และมีแนวโน้มว่าจะคงอยู่เช่นนี้ต่อไปอีกนาน เนื่องมาจากผลจากความไม่สมดุลทางเพศของประชากรไทยทำให้โอกาสในการแต่งงานระหว่างชายและหญิงลดน้อยลง อีกทั้งผู้ชายเลือกเป็นเพศหญิง ผู้หญิงที่อยู่เป็นโสดมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น และผู้หญิงที่แต่งงานแล้วก็เลือกที่จะไม่มีลูก(ปราโมทย์ ประสาทกุล และ ปัทมา ว่าพัฒนวงศ์, 2551)

ตารางที่ 1 : เปรียบเทียบจำนวนประชากรทั่วราชอาณาจักร พ.ศ. 2549 และ พ.ศ. 2558

เพศ	จำนวนประชากร			
	พ.ศ. 2549	ร้อยละ	พ.ศ. 2558	ร้อยละ
ชาย	31,007,857	49.35	32,280,886	49.11
หญิง	31,820,849	50.65	33,448,212	50.89
รวม	**62,828,706**	**100.00**	**65,729,098**	**100.00**

ที่มา: สำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (2558)

จากตารางที่ 1 พบว่า ข้อมูลประชากรใน พ.ศ. 2558 มีจำนวนทั้งหมด 65,729,098 คน แบ่งเป็นผู้ชาย 32,280,886 คน และผู้หญิง 33,448,212 คน คิดเป็นร้อยละ 50.89 ของจำนวนประชากรทั้งหมด จากสถิติแม้จะเห็นจำนวนประชากรผู้หญิงมากกว่า แต่ไม่ได้หมายถึงการที่ผู้หญิงจะได้รับโอกาสทางสังคมมากกว่า ในทางตรงกันข้ามสังคมไทยยังคงพบปัญหาความไม่เสมอภาคระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย ประกอบกับทัศนคติของคนในสังคมที่มองว่าผู้หญิงมีความสามารถด้อยกว่าผู้ชาย แต่ด้วยจำนวนประชากรผู้หญิงมีสัดส่วนมากขึ้น จึงอาจมีผลให้ภาครัฐเกิดการปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศมาที่กลุ่มผู้หญิงเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการกระตุ้นให้อัตราการเติบโตทางการท่องเที่ยวของผู้หญิงมีมากขึ้น

บทบาทที่ผ่านมาของผู้หญิงในสังคมไทย

หากกล่าวถึงบทบาททางการเมืองไทยในยุคแรกของการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตย สังคมไทยยังไม่เห็นบทบาททางการเมืองเต็มขั้นจากผู้หญิงเท่าใดนัก ทั้ง ๆ ที่รัฐบาลใหม่ดำเนินการปรับปรุงและเปลี่ยนภาพลักษณ์ของประเทศโดยมีการยกระดับผู้หญิงให้ทัดเทียมกับผู้ชายเพื่อให้เกิดการยอมรับในระดับสากล สันนิษฐานว่า พลวัตของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอย่างกะทันหันนี้ เป็นการดำเนินการและเกิดการรับรู้ของชนชั้นนำเพียงบางกลุ่มเท่านั้น แต่บทบาทของผู้หญิงในขณะนั้นก็สะท้อนออกมาในรูปแบบอิทธิพลของภริยานายกรัฐมนตรีที่มีต่อสังคมไทย เนื่องจากนายกรัฐมนตรีไม่สามารถบังคับให้ประชาชนทำตามที่ต้องการได้ทั้งหมด จึงต้องใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนทำตามนโยบายด้วยความสมัครใจ มีการใช้กลยุทธ์เพื่อสื่อสารให้กับประชาชนรับรู้ ตัวอย่างเช่น ท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม ภริยาจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ชักชวนให้ผู้หญิงมีบทบาทในสังคมมากขึ้น โดยก่อตั้งกลุ่มทหารหญิงและสโมสรวัฒนธรรมหญิง เพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศ อันเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดตั้งสภาสตรีแห่งชาติดังที่กล่าวไปแล้ว อิทธิพลอีกประการหนึ่งที่ท่านผู้หญิงละเอียด สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมคนในสังคมแม้จะเป็นช่วงเวลาสั้น ๆ คือการเป็นผู้นำแฟชั่นการสวมหมวกในยุค “มาลานำไทยสู่มหาอำนาจ” เพื่อแสดงออกถึงความมีอารยะ และส่งผลให้ประเทศรอดพ้นจากการคุกคามของมหาอำนาจอย่างญี่ปุ่นรวมถึงประเทศอื่นในช่วงเวลานั้น (พรรณประภา อินทรวิทยนันท์, 2550)

ปัจจุบันการปกครองระบอบประชาธิปไตยยุคใหม่ ทำให้ผู้หญิงสามารถเข้ามามีบทบาทในการบริหารกิจการของบ้านเมืองมากขึ้น แม้จำนวนสัดส่วนของผู้หญิงในการเข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมืองของประเทศไทยยังอยู่ในสัดส่วนที่น้อยกว่าประเทศอื่น โดยผ่านการเป็นตัวแทนทางการเมือง เช่น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ผู้บริหารและสมาชิกสภาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รูปแบบในการเข้าสู่การเมืองของผู้หญิงส่วนใหญ่มาจากการใช้ฐานครอบครัว การใช้ฐานสามี และการใช้ความสามารถของตนเอง (สถาบันพระปกเกล้า, 2551) ตัวอย่างการมีบทบาทของผู้หญิงที่ใช้ความนิยมจากฐานครอบครัวซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจของคนไทยส่วนใหญ่ในประเทศ คือการก้าวเข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรีหญิงคนแรกของไทยอย่างนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ซึ่งมีบทบาททางการเมืองไทยในระยะเวลาหนึ่ง

นอกจากโอกาสทางการเมืองที่ผู้หญิงมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น ในโลกเศรษฐกิจก็เช่นเดียวกัน ปัจจุบันเราสามารถพบเห็นแรงงานผู้หญิงปรากฏอยู่แทบทุกสาขาอาชีพ และยังมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของครอบครัวแทนที่แรงงานชาย แต่เดิมผู้หญิงเป็นกำลังสำคัญในยุคเศรษฐกิจภาคเกษตร เป็นแรงงานที่ช่วยงานในไร่นา ต่อมาเมื่ออุตสาหกรรมพัฒนามากขึ้น ผู้หญิงก็เป็นแรงงานสำคัญ เช่น การเข้าทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม การเป็นแรงงานก่อสร้าง สำหรับประเทศไทย โอกาสในโลกธุรกิจของผู้หญิงค่อนข้าง เปิดกว้าง และผู้หญิงมีบทบาทค่อนข้างสูงในทางเศรษฐกิจเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ จากรายงานการจัดอันดับโอกาสทางเศรษฐกิจของผู้หญิง โดย Economist Intelligence Unit (2012) ระบุว่า ประเทศไทยอยู่อันดับ 2 ในกลุ่มประเทศอาเซียน เป็นรอง เพียงประเทศสิงคโปร์เท่านั้น ปัจจุบันผู้หญิงกลายเป็นกลุ่มผู้บริโภคขนาดใหญ่ มีอิทธิพลอย่างมากต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าในระดับครัวเรือน และเป็นตลาดใหม่ที่มีศักยภาพในการเติบโตมากที่สุดในโลก การรวมรวมข้อมูลจากนิตยสารอิเล็กทรอนิกส์ TAT Review อ้างถึงข้อมูลการสำรวจจาก Harvard Business Review ใน ค.ศ. 2009

ตารางที่ 2 : ผู้หญิงกับการตัดสินใจเรื่องการใช้จ่ายของครัวเรือน

ร้อยละ	ประเภทการตัดสินใจซื้อ
94	แพ็คเกจท่องเที่ยว
92	บ้าน
91	รถ
80	เฟอร์นิเจอร์ภายในบ้าน
60	เครื่องใช้ไฟฟ้าในบ้าน
51	อาหาร

ที่มา: กองบรรณาธิการ, TAT Review Magazine (2558)

จากตารางที่ 2 ระบุว่าผู้หญิงเป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้จ่ายของครัวเรือนทั้งหมด โดยแบ่งออกเป็น ร้อยละ 94 เป็นผู้ตัดสินใจซื้อแพ็คเกจท่องเที่ยว ร้อยละ 92 เป็นผู้ตัดสินใจซื้อบ้าน ร้อยละ 91 เป็นผู้ตัดสินใจซื้อรถ ร้อยละ 80 เป็นผู้ตัดสินใจในการซื้อเฟอร์นิเจอร์ภายในบ้าน ร้อยละ 60 เป็นผู้ตัดสินใจซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าในบ้าน ร้อยละ 51 และเป็นผู้ตัดสินใจซื้ออาหาร ข้อมูลการสำรวจเห็นได้ว่า ผู้หญิงทั่วโลกสามารถตัดสินใจซื้อสินค้าซึ่งเป็นความต้องการพื้นฐานแทนคนในครอบครัว นั่นหมายถึงการยินยอมให้ผู้หญิงเข้ามามีบทบาทในทางเศรษฐกิจ ไม่เพียงแค่เพิ่มอำนาจการซื้อของผู้หญิงเท่านั้น แต่ทำให้ผู้หญิงมีความต้องการอิสระในการกำหนดชีวิตตัวเองมากกว่าที่ผ่านมา ทั้งในแง่ของพฤติกรรมการใช้จ่าย และพฤติกรรมด้านอื่น ๆ ในวิถีชีวิต นับว่ารายได้จากผู้หญิงเป็นรายได้สำคัญส่วนหนึ่งของครอบครัว และยังปรากฏแรงงานผู้หญิงในงานแขนงต่าง ๆ จนกล่าวได้ว่าแรงงานของผู้หญิงมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศอย่างมาก รวมไปถึงอำนาจการตัดสินใจซื้อ จนทำให้ภาคการท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้หญิงเป็นตลาดใหญ่ที่กำลังขยายตัว ซึ่งจะกล่าวถึงต่อไป

แผนการตลาดของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกับการเติบโตของตลาดท่องเที่ยวสำหรับผู้หญิง

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีการเติบโตทางการตลาดสูงและมีบทบาทความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยเป็นอย่างมาก เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญนำมาซึ่งเงินตราต่างประเทศ เกิดการสร้างงานและการกระจายความเจริญต่างๆ ไปสู่ภูมิภาค ทำให้การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวจัดเป็นยุทธศาสตร์สำคัญของภาครัฐ ที่จะทำให้ตลาดการท่องเที่ยวไทยมีการขยายตัวและเติบโตอย่างมีคุณภาพ ยั่งยืน สามารถเพิ่มขีดการแข่งขันได้ในตลาดโลก ปัจจุบันองค์กรของภาครัฐที่มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบทางด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยมีอยู่ 2 องค์กรหลัก ได้แก่ 1. กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา รับผิดชอบภารกิจพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว แผนพัฒนาบริการท่องเที่ยว แผนพัฒนาทะเบียนธุรกิจนำเที่ยว มัคคุเทศก์ และผู้นำเที่ยว รวมทั้งประสาน ส่งเสริม และสนับสนุนให้มีการปฏิบัติ ให้เป็นไปตามแผน มาตรฐานและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง 2. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) รับผิดชอบภารกิจหลักในการ สำรวจ วางแผนและดำเนินการ จัดสร้าง ส่งเสริมด้านการตลาดท่องเที่ยว ตลอดจนทรัพยากรทางการท่องเที่ยวและคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ภายใต้บังคับกฎหมายว่าด้วยการนั้น ๆ ในการศึกษานี้จึงใช้กรอบแผนการตลาดของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ที่มีภารกิจในการรับผิดชอบการตลาดท่องเที่ยวโดยตรง เพื่อศึกษาการเติบโตของตลาดท่องเที่ยวสำหรับผู้หญิงเป็นหลัก

สาระสำคัญของแผนการตลาดของ ททท. พศ. 2560 จัดทำขึ้นภายใต้กรอบแนวคิดของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558-2560 และแผนวิสาหกิจ ททท. พ.ศ. 2560-2564 ประกอบกับการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอก เพื่อให้ได้แผนที่เกิดประโยชน์ ต่อประเทศชาติและมีประสิทธิภาพสูงสุด

ทิศทางในการส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวสำหรับผู้หญิง

ประเทศไทยยังคงเป็นจุดหมายปลายทางยอดนิยมสำหรับนักท่องเที่ยวทั่วโลก ททท. จึงมุ่นเน้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศควบคู่ไปกับส่งเสริมให้เกิดการเดินทางทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย ด้วยการสร้างจุดแข็งทางการท่องเที่ยวแบบวิถีไทย ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ่งจากประสบการณ์ท่องเที่ยวท้องถิ่นไทย (Unique Local Experience) ทั้งในเมืองเล็กและเมืองใหญ่ที่มีวิถีแตกต่างกัน โดยแคมเปญ “Discover Amazing Stories in Amazing Thailand” ซึ่งจะดำเนินงานภายใต้ 4 ทิศทางหลัก (กองกลยุทธ์ตลาดททท, 2559) ประกอบด้วย

1. เจาะตลาดนักท่องเที่ยวใหม่ ในเชิงกลุ่มตลาดเพื่อสร้างฐานลูกค้ากลุ่มใหม่แทนที่ลูกค้าเดิม โดยเฉพาะในพื้นที่ตลาดหลัก เช่น กลุ่มนักเรียน และนักศึกษา กลุ่ม Gap Year กลุ่มผู้เริ่มทำงานใหม่ กลุ่ม Young Executive และกลุ่มมุสลิม รวมถึง เจาะตลาดเชิงพื้นที่ในประเทศที่เศรษฐกิจยังคงเติบโตได้ดีในสภาวะการชะลอตัวของเศรษฐกิจโลก อาทิ กลุ่มลาตินอเมริกา ยุโรปตะวันออก ตะวันออกกลาง พม่า รวมทั้งพื้นที่เมืองรองในตลาดหลักอย่างอินเดียและจีน

2. ขยายฐานตลาดที่มีศักยภาพในการใช้จ่าย ในกลุ่มตลาดนักท่องเที่ยวทั่วไปที่มีรายได้ระดับ กลาง-บน (รายได้ต่อคนตั้งแต่ 20,000 เหรียญ สหรัฐต่อคนต่อปีขึ้นไป) ซึ่งเป็นกลุ่มตลาดที่มี แนวโน้มขยายตัวต่อเนื่อง โดยเฉพาะในตลาดหลัก เช่น จีน อินเดีย รัสเซีย สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ฯลฯ โดยจะนำเสนอสินค้าและบริการ ท่องเที่ยวคุณภาพและหรูหราเหนือความคาดหมาย (Luxury) นอกจากนี้ยังมุ่งขยายฐานตลาดกลุ่ม นักท่องเที่ยวความสนใจพิเศษที่มีแนวโน้มใช้จ่ายสูง 4 กลุ่มหลักต่อเนื่องจาก พ.ศ. 2559 ได้แก่ กลุ่มฮันนีมูน และแต่งงาน กลุ่มสุขภาพและความงาม กลุ่ม นักท่องเที่ยวที่สนใจวิถีชีวิตและสิ่งแวดล้อม (Green Tourism) ซึ่งนิยมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) การผจญภัยอย่างเบา (Soft Adventure) และการท่องเที่ยวชุมชน และกลุ่มท่องเที่ยวเชิงกีฬา โดยเน้นกีฬาที่กำลังได้รับความนิยมและมีฐานตลาดใหญ่ ได้แก่ จักรยาน มาราธอน มวยไทย ไตรกีฬา

3. กระตุ้นการใช้จ่ายและรักษาฐานตลาดเดิม โดยเฉพาะในกลุ่มตลาดระดับกลางขึ้นไป ได้แก่ กลุ่มผู้หญิงซึ่งเป็นตลาดแรงงานสำคัญของโลกที่กำลังเติบโตสูง มีอำนาจในการตัดสินใจซื้อและมีแนวโน้มใช้จ่ายสูง รวมทั้งกลุ่มครอบครัว และกลุ่มสูงวัย (Baby Boomers) ด้วยการนำเสนอ สินค้าคุณภาพและจัดกิจกรรมพิเศษที่สอดคล้องกับ ความต้องการของแต่ละกลุ่มตลาด เช่น ช้อปปิ้ง ผ้าไทย สปา นวดไทย อาหารไทย สวนสนุก ฯลฯ รวมถึงกิจกรรมเทศกาลประเพณีที่สะท้อนถึง

เอกลักษณ์ของวิถีไทยและกิจกรรมท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ให้ประสบการณ์และสร้างความทรงจำที่มีคุณค่ากับนักท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวชุมชน ฯลฯ เพื่อดึงดูดให้เกิดการเดินทางซ้ำและกระตุ้นให้ใช้จ่ายมากขึ้น

4. ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับประเทศ ใน AEC โดยดึงคนอาเซียนเดินทางท่องเที่ยวในอาเซียน โดยเฉพาะกลุ่ม CLMV รวมทั้งประสานความร่วมมือกับพันธมิตรในอาเซียนดึงนักท่องเที่ยวจากยุโรปและอเมริกาเข้ามาท่องเที่ยวประเทศไทย แบบเชื่อมโยงในเส้นทาง AEC Connectivity

เห็นได้ว่าทิศทางในข้อที่ 3 ภาครัฐให้ความสำคัญกับผู้หญิงซึ่งเป็นตลาดแรงงานสำคัญของโลกที่กำลังเติบโตสูง มีอำนาจในการตัดสินใจซื้อและ มีแนวโน้มใช้จ่ายสูง การให้ความสำคัญกับตลาดการท่องเที่ยวในกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้หญิงไม่ได้จำกัดอยู่แต่ในสังคมไทยเท่านั้น จากการสัมภาษณ์จ้าว ฮุ่ยจิน พนักงานฝ่าย E-commerce ของบริษัทท่องเที่ยว China International Travel Service (CITS) ที่กล่าวว่า กลุ่มลูกค้าที่มีความตื่นตัวกับผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวของบริษัทสูงส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง นอกจากนี้ ผู้ที่ตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้บริการด้านการท่องเที่ยวและการใช้จ่ายกว่าร้อยละ 65 จะเป็นกลุ่มผู้หญิง และลูกค้ากลุ่มผู้หญิงยังมีแนวโน้มที่จะเรียกร้อง ติเตียนหรือหาข้อผิดพลาดของโรงแรมมากกว่ากลุ่มลูกค้าที่เป็นผู้ชายด้วย ตัวอย่างเช่น ข้อความแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโรงแรมบนเว็บไซต์ Qunar.com กว่าร้อยละ 70 มาจากลูกค้าที่เป็นผู้หญิง

นอกจากการสัมภาษณ์ ยังมีรายงานระบุผลที่น่าสนใจอีกด้วยว่า การเลือกจุดหมายการเดินทางของนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้หญิงมักจะได้รับแรงจูงใจจากกระแสแฟชั่นของสถานที่ โดยผู้หญิงมักนิยมเลือกไปท่องเที่ยวยังสถานที่ที่ปรากฏในภาพยนตร์หรือละครแนวโรแมนติกซึ่งกำลังได้รับความนิยมขณะนั้น (แสนดี สีสุทธิโพธิ์, 2554) สอดคล้องกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย นำเสนอสื่อทางการตลาดในรูปแบบ Viral Marketing ภายใต้แคมเปญ “ท่องเที่ยววิถีไทย เก๋ไก๋สไตล์ลึกซึ้ง” เพื่อให้เกิดการส่งต่อประสบการณ์ความประทับใจจากการท่องเที่ยวแก่ผู้อื่น ส่วนกลุ่มผู้หญิงก็ในนำเสนอสื่อทางการตลาดด้วยแคมเปญ “ผู้หญิงท่องเที่ยว”

ภาพที่ 1 แคมเปญ ท่องเที่ยววิถีไทย เก๋ไก๋สไตล์ลึกซึ้ง

ที่มา: https://www.youtube.com/watch?v=mtqyi8ncAss

เมื่อภาครัฐมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของผู้หญิงอย่างเป็นรูปธรรม จึงทำให้การศึกษาเรื่องการท่องเที่ยวของผู้หญิงได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นตามลำดับ

ปัจจัยในการเดินทางท่องเที่ยวของผู้หญิงในสังคมไทย

นอกจากปัจจัยภายนอกในเรื่องของสถานภาพผู้หญิงที่มีความทัดเทียมกับผู้ชาย จำนวนสัดส่วนของประชากรผู้หญิงที่มีมากกว่าผู้ชาย บทบาทของผู้หญิงที่มีความสำคัญต่อสังคมไทย และการส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาครัฐในกลุ่มผู้หญิงดังที่กล่าวไปแล้วในตอนต้น ยังไม่สามารถนำมาสรุปได้ว่าเป็นปัจจัยทั้งหมดที่ทำให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวของผู้หญิง เนื่องจากยังมีปัจจัยภายในส่วนบุคคลซึ่งเป็นแรงจูงใจให้ผู้หญิงแสดงพฤติกรรมความต้องการในการท่องเที่ยวออกมา หากแบ่งลำดับความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 5 ขั้นตอนตามแนวคิดของอับราฮัม ฮาโรลด์ มาสโลว์ ได้แก่ 1) ความต้องการทางร่างกาย (Physiological Needs) 2) ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) 3) ความต้องการทางสังคม (Social Needs) 4) ความต้องการเกียรติยศชื่อเสียง (Esteem Needs) 5) ความต้องการเติมความสมบูรณ์ให้ชีวิต (Self-actualization Needs) โดยวิเคราะห์ออกมาเป็นปัจจัยภาพรวมที่ทำให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวของผู้หญิงในสังคมไทย แต่ไม่ถึงขั้นแยกสถานะของผู้หญิงว่าอยู่ในกลุ่มใด เช่น สมมรส หย่า หม้าย โสด ฯลฯ

ความต้องการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อน

ปัจจุบันการเดินทางท่องเที่ยวจัดว่าเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เป็นการพักผ่อนหย่อนใจประเภทหนึ่งที่ได้รับความนิยมอย่างมาก โดยส่วนใหญ่จะนิยมเดินทางท่องเที่ยวในวันหยุด ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวในหนึ่งวัน ท่องเที่ยวในวันหยุดสุดสัปดาห์ระยะสั้นๆ หรือวันหยุดระยะยาว วัตถุประสงค์ในการเดินทางของนักท่องเที่ยวลักษณะนี้เป็นไปด้วยความเพลิดเพลิน กิจกรรมและสถานที่ท่องเที่ยวในการพักผ่อนก็อาจแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความชื่นชอบส่วนตัวของนักท่องเที่ยวแต่ละคน

อิทธิพลของผู้หญิงที่เลือกเดินทางท่องเที่ยวเพียงลำพัง

ในยุคที่ผู้หญิงมีสัดส่วนมากกว่าผู้ชายและผู้หญิงส่วนหนึ่งเลือกที่จะอยู่เป็นโสด มักจะมีกิจกรรมยามว่างคือการเดินทางท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยวของผู้หญิงในกลุ่มนี้มักจะส่งอิทธิพลต่อผู้อื่นในการเลียนแบบอย่างเพื่อเดินทางท่องเที่ยวเพียงลำพัง เช่น คุณกนกกร เปรมวิเชียร นักศึกษาสาขา Petroleum Geology จากมหาวิทยาลัย Lomonosov Moscow State University ในกรุงมอสโก ประเทศรัสเซีย ที่รักในการเดินทางท่องเที่ยวเพียงลำพัง ได้สร้าง Fanpage Facebook ชื่อว่า “ผู้หญิงคนเดียวก็เที่ยวได้ Journey of my life” จนมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันทั่วไป เป็นกรณีตัวอย่างที่ทำให้ถึงอิทธิพลการเลียนแบบทางการท่องเที่ยวขึ้น

เทรนด์ในการท่องเที่ยว

เทรนด์การท่องเที่ยวลักษณะนี้เป็นกระแสนิยมในเวลาสั้น ๆ และมักจะเปลี่ยนรูปแบบไปตามสมัยนิยม ซึ่งจะมีผู้หญิงกลุ่มหนึ่งที่เป็นกลุ่มสมัยนิยมเดินทางท่องเที่ยวตามเทรนด์เพื่อสามารถโอ้อวดเพื่อนฝูงได้ กรณีตัวอย่างเช่น การท่องเที่ยวแบบ “เที่ยวไปกินไป” กลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มที่นิยมไปเที่ยวและชิมอาหารตามร้านที่มีชื่อเสียง และยอมที่จะเข้าแถวรอคิวเป็นเวลานาน หรือการท่องเที่ยวแบบ “ทริปอันซีน” เป็นการเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวตามที่เห็นในโฆษณาว่าเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแปลกใหม่ไม่เคยเห็นที่ไหนมาก่อน หรือมีเพียงแห่งเดียวในประเทศ เป็นต้น

ค่าใช้จ่ายในการเดินทางที่ถูกลง

สำหรับผู้หญิงทำงานที่มีเงินเดือนประจำในยุคปัจจุบัน มักจะมีการวางแผนใช้จ่ายเงินเพื่อการเดินทางท่องเที่ยวล่วงหน้า โดยที่ไม่ส่งผลกระทบต่อรายจ่ายประจำเดือน เนื่องจากการเดินทางท่องเที่ยวสามารถไปได้ง่ายขึ้น การคมนาคมทั้งทางบกหรืออากาศก็สะดวกและมีราคาถูกลง บางครั้งหากทำการสำรองที่นั่งตั๋วเครื่องบินเป็นเวลานานๆ หรือเลือกใช้บริการในช่วงที่ผู้ประกอบการด้านท่องเที่ยวจัดสมนาคุณแก่ลูกค้า นักท่องเที่ยวในกลุ่มนี้ก็สามารถซื้อบริการได้ในราคาที่ถูกกว่าปกติ

อิทธิพลของโลกอินเตอร์เน็ทและการท่องเที่ยว

สังคมออนไลน์เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะกลุ่มผู้หญิงที่ชอบเดินทางท่องเที่ยว ผู้หญิงกลุ่มนี้นิยมในการถ่ายรูปกับสถานที่ท่องเที่ยวหรืออาหารการกินและส่งภาพขึ้นระบบโซเชียล เช่น

เฟสบุค หรือ ไลน์ โดยใช้โทรศัพท์มือถือเป็นอุปกรณ์สำคัญในการค้นหาข้อมูลการท่องเที่ยว เช่น การค้นหาเว็บไซต์ทางการท่องเที่ยว หรือใช้แอพลิเคชั่นเพื่อการท่องเที่ยวต่าง ๆ

สาธารณูปโภคและความปลอดภัย

ผู้หญิงที่เดินทางท่องเที่ยวเพียงลำพังมักจะมีการเตรียมตัวเป็นอย่างดี โดยเฉพาะการระมัดระวังความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สิน ส่วนใหญ่ผู้หญิงกลุ่มนี้จะต้องมั่นใจในความปลอดภัยของสถานที่ท่องเที่ยวก่อนจะตัดสินใจเดินทางไปเสมอ โดยในปัจจุบันระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ ก็อำนวยความสะดวกให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้หญิงมากขึ้น ตัวอย่างเช่น บริษัทรถโดยสารนครชัยแอร์ มีการบริการที่นั่ง Lady Seat สำหรับผู้หญิงโดยเฉพาะ ทำให้ผู้หญิงรู้สึกปลอดภัยและตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวง่ายขึ้น

บทสรุป

ในมิติของการเดินทางท่องเที่ยวสำหรับผู้หญิงในสังคมไทยนั้น ไม่ได้เกิดขึ้นเพียงเพราะกระแสความนิยมในระดับสากลเท่านั้น และไม่ได้เกิดขึ้นอย่างทันทีทันใด แต่มีพัฒนาการมาจากปัจจัยหลายส่วน ดังเช่นปัจจัยภายนอกจากสถานภาพของผู้หญิงที่ได้รับการยกย่องให้ทัดเทียมกับผู้ชาย จำนวนสัดส่วนประชากรของผู้หญิงที่มากกว่าผู้ชาย บทบาทของผู้หญิงที่มีผลต่อสังคมในทุกด้านโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยดังกล่าวเป็นส่วนที่ส่งเสริมให้ผู้หญิงได้รับสิทธิที่เท่าเทียมกับผู้ชาย นอกจากนี้ยังประกอบกับปัจจัยภายในด้านการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นของผู้หญิง การรับรู้ข่าวสารจากสื่อดิจิตอล รวมถึงรสนิยมในการเลือกวิธีการพักผ่อนหย่อนใจ ล้วนเป็นแรงจูงใจให้ผู้หญิงเกิดความมั่นใจในศักยภาพของตนเองและออกเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น

เมื่อศึกษาค้นคว้าข้อมูลเรื่องการท่องเที่ยวของผู้หญิงในสังคมไทยพบว่า ตลาดการท่องเที่ยวในกลุ่มผู้หญิงเป็นการท่องเที่ยวสมัยนิยมที่สามารถขยายตัวได้อีก โดยเฉพาะกลุ่มผู้หญิงสูงอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป กล่าวได้ว่าเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่น่าสนใจมากที่สุด เพราะมีกำลังและอำนาจการตัดสินใจซื้อสูง นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ยินดีจ่ายค่าบริการในอัตราที่สูงกว่า หากได้รับการบริการที่พึงพอใจ จึงเห็นโอกาสต่อยอดการศึกษาในด้านพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ หรือศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะกับกลุ่มผู้หญิงสูงอายุ ซึ่งอาจพัฒนาไปสู่การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวใหม่ให้เกิดขึ้นในสังคมไทยต่อไป

นอกจากนี้ ผู้ศึกษาวิเคราะห์ว่า หากภาครัฐต้องการส่งเสริมฐานตลาดในกลุ่มผู้หญิงให้เติบโตมากยิ่งขึ้น ควรต้องมีสื่อประชาสัมพันธ์ให้เกิดการรับรู้อย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งเพิ่มศักยภาพของผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ให้มีมาตรฐานและควบคุมคุณภาพได้ เนื่องจากมีข่าวด้านลบเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจท่องเที่ยวในสังคมไทยปรากฏให้เห็นอยู่เป็นระยะ นอกจากนี้ยังควรต้องพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความปลอดภัยต่อการท่องเที่ยวของผู้หญิง จัดให้มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน และการคมนาคมสะดวกต่อการเข้าถึง การสร้างประสบการณ์ที่ดีจากการท่องเที่ยวถือเป็น Value Chain ที่สำคัญในภาคการท่องเที่ยวที่ไม่สามารถลอกเลียนแบบได้ มีแต่จะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจแล้วกลับมาซื้อซ้ำ

เอกสารอ้างอิง

กองกลยุทธ์ตลาด ททท. (2559). **ท่องเที่ยวไทยในปี 2560 Thailand as a preferred destination.** TAT Review Magazine. สืบค้นจาก http://www.tatreviewmagazine.com/

กองบรรณาธิการ. (2558). **WOMENOMICS เศรษฐกิจพลังผู้หญิง.** TAT Review Magazine. สืบค้นจาก http://www.tatreviewmagazine.com/

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2559). **ดัชนีความเชื่อมั่นผู้ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวในประเทศไทย.** สืบค้นจาก http://www.thailandtourismcouncil.org/

ชลธิชา กลอยเดช. (2557). **รายงานการวิจัย เรื่อง พฤติกรรมการท่องเที่ยวคนเดียวของผู้หญิงไทย.** เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ทีมเศรษฐกิจ. (2559). **ไขรหัส "ประเทศไทย 4.0" สร้างเศรษฐกิจใหม่ ก้าวข้ามกับดักรายได้ปานกลาง.** สืบค้นจาก http://www.thairath.co.th/

นวพร บุญประสม. (2559). **มิติใหม่แห่งการท่องเที่ยว เพื่อรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้หญิงโสด.** Southeast BangKok Journalsoutheast, 2 (2), 124-132.

ปราโมทย์ ประสาทกุล และ ปัทมา ว่าพัฒนวงศ์. (2551). ความไม่สมดุลของประชากรชายและหญิงในประเทศไทย. (หน้า 4-16). ใน **ประชากรและสังคม 2551: มิติ "เพศ" ในประชากรและสังคม.** นครปฐม: ประชากรและสังคม.

พรรณประภา อินทรวิทยนันท์. (2550). **บทบาทและอิทธิพลภริยานายกรัฐมนตรีไทย.** กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.

มาลี พฤกษ์พงศาวลี. (2551). **ย้อนรอยสิทธิความเป็นคนของผู้หญิง.** กรุงเทพฯ: ออฟเซ็ท.

วารุณี ภูริสินสิทธิ์. (2545). **สตรีนิยม ขบวนการและแนวคิดทางสังคมแห่งศตวรรษที่ 20**. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

สถาบันพระปกเกล้า. (2551). **สตรีกับการเมือง: ความเป็นจริง พื้นที่ทางการเมือง และการขับเคลื่อน.** กรุงเทพฯ: ธรรมดาเพลส.

แสนดี สีสุทธิโพธิ์. (2554) **หญิงโสดกลุ่มที่มีการศึกษาสูงและรายได้ดีของจีนกำลังเป็นตลาดนักท่องเที่ยวที่ธุรกิจหมายปอง**. สืบค้นจาก http://www.thaibizchina.com/

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2558). **สำรวจการเดินทางในรอบปี 2558.** สืบค้นจาก http://service.nso.go.th/

Carole Pateman. (1988). **The sexual contract.** Oxford: Polity.

EIU (2012). **Women's economic opportunity 2012: A global index and ranking**. Retrieved from http://www.eiu.com/Handlers/

Navare, P., & Zagade, S. (2015). **Single lady traveller – A new concept with respect to pune city.** Abhinav International Monthly Refereed Journal of Research in Management and Technology, (4), 1-6.

ความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทยที่มีผลต่อความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ

Satisfaction of "Thailand Moves Forward" Program, Affecting Confidence National Council for Peace and Order (NCPO)

พันเอกนภสินธุ์ อุบล[1]

กาญจนา มีศิลปวิกกัย[2]

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้ชมที่มีผลต่อความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทยและความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ 2) เพื่อศึกษาความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทย และ 3) เพื่อศึกษาความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ที่รับชมรายการเดินหน้าประเทศไทยอย่างน้อย 1 ครั้ง ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติเชิงบรรยาย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปร 2 ตัวแปรที่เป็นอิสระต่อกัน ด้วยค่า Independent-Samples T-Test การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปรมากกว่า 2 ตัวแปร ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (ANOVA) F-test และใช้ค่าสถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Correlation) ในการทดสอบสมมติฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 20-30 ปี รายได้ตั้งแต่ 10,000 บาทลงมา กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี และเป็นนักเรียน/นักศึกษา 2) ความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการผลิตรายการ ด้านผู้ดำเนินรายการ ด้านรูปแบบรายการ และด้านเนื้อหารายการ 3) ความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านผลงานรัฐบาล ด้านนโยบายรัฐบาล ด้านคณะรัฐมนตรี/รัฐบาล และด้านหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (หน.คสช.) /นายกรัฐมนตรี (นรม.) และ ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ลักษณะทางประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ และรายได้ต่อเดือน แตกต่างกันมีผลต่อความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทยไม่แตกต่างกัน ยกเว้น ระดับการศึกษาและอาชีพที่แตกต่างกันมีผลต่อความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทยแตกต่างกัน ลักษณะทางประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ และอาชีพ แตกต่างกันมีผลต่อความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติไม่แตกต่างกัน ยกเว้น รายได้เฉลี่ยต่อเดือนและระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีผลต่อความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติแตกต่างกัน และความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทยมีความสัมพันธ์ต่อความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ

คำสำคัญ: *ความพึงพอใจ ความเชื่อมั่น รายการเดินหน้าประเทศไทย*

Abstract

The objectives of this research were to study the demographic characteristics of audiences affecting satisfaction of Thailand Moves Forward Program and confidence of National Council for Peace and Order, to study satisfaction of Thailand Moves Forward Program, and to study the confidence of National Council for Peace and Order. The samples used were 400 audiences who lived in Bangkok and viewed Thailand Moves Forward Program at least one time. The instrument was

[1] นักศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำหลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

questionnaire. The statistics used to analyze data was percentage, mean, difference comparison between two independent variables with the Independent-Samples T-test, difference comparison between more than two variables with One-way ANOVA F-test and Pearson's Correlation for hypothesis testing.

The findings revealed that 1) Most of the respondents were females with the age of 20 - 30 years old, they had monthly average income from 10,000 baht came down, they were studying at Bachelor degree and they were pupils/students. 2) The satisfaction of Thailand Moves Forward Program were overall at moderate level. In addition, upon considering each aspect by sorting the highest average to the lowest average, it revealed that the satisfaction of Thailand Moves Forward Program in regard to Production, Moderator, Program type and Program contents. 3) The confidence of National Council for Peace and Order was overall at moderate level. In addition, upon considering each aspect by sorting the highest average to the lowest average, it revealed that the confidence of National Council for Peace and Order in regard to Government achievement, Government policy, Cabinet/Government and Head of the National Council for Peace and Order (NCPO)/Prime Minister (Minister) and the results of comparison indicated that the demographic characteristics which included different genders, ages and monthly incomes did not affect the audiences' satisfaction differently toward Thailand Moves Forward Program, except different educations and occupations affected the audiences' satisfaction differently toward Thailand Moves Forward Program. The demographic characteristics which included different genders, ages and occupations did not affect the audiences' confidence differently toward National Council for Peace and Order, except different monthly incomes and educations affected the audiences' confidence differently toward National Council for Peace and Order, and satisfaction of Thailand Moves Forward Program was related to confidence of National Council for Peace and Order.

Keywords: *satisfaction, confidence, Thailand Moves Forward Program*

บทนำ

คณะรักษาความสงบแห่งชาติหรือ คสช. ได้จัดทำรายการเดินหน้าประเทศไทยเพื่อประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้และให้พี่น้องประชาชนได้เข้าใจการทำงานของรัฐบาลและ คสช. โดยออกอากาศทางโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย ตั้งแต่วันที่ 25 พฤษภาคม 2557 เป็นต้นมา ซึ่งที่ผ่านมา คสช. ได้มีการปรับปรุงและพัฒนารายการเดินหน้าประเทศไทยให้มีความน่าสนใจ ได้สาระ และเป็นช่องทางในการสื่อสารกับสาธารณชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตรงต่อความต้องการของประชาชน (หนังสือ ฝ่ายกิจการพลเรือน ส่วนงานการรักษาความสงบเรียบร้อย สำนักเลขาธิการคณะรักษาความสงบแห่งชาติ, 2558) ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้และเข้าใจผลงานของรัฐบาลและ คสช. อย่างแท้จริง

การปรับปรุงและพัฒนารายการเดินหน้าประเทศไทยได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามด้วยข้อจำกัดด้านระยะเวลาในการทำงานของรัฐบาลและ คสช. อาจส่งผลให้ประชาชนที่รับชมรายการเดินหน้าประเทศไทยขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานของรัฐบาลและ คสช. ดังนั้นการปรับปรุงและพัฒนารายการเดินหน้าประเทศไทยให้มีความกระชับ น่าสนใจ น่าติดตาม ทันยุคทันสมัย และเข้ากับบริบทของสังคมไทยได้อย่างแท้จริงนั้น จึงมีความจำเป็นที่คณะผู้จัดทำรายการเดินหน้าประเทศไทยจะต้องทราบความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทย รวมทั้งความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติในการบริหารราชการแผ่นดิน ตลอดจนนโยบายต่างๆ ทั้งนี้เพื่อให้พี่น้องประชาชนคนไทยทุกคนมีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดี และเพื่อให้ประเทศไทยเป็นที่ยอมรับในประชาคมโลก

การวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทยที่มีผลต่อความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ผู้วิจัยได้ออกแบบการวิจัยในเรื่องของความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทยใน 4 ด้านได้แก่ ด้านเนื้อหา ด้านการผลิตรายการ ด้านรูปแบบรายการ และด้านผู้ดำเนินรายการ และในเรื่องความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติใน 4 ด้านได้แก่ หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ/นายกรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรี/รัฐบาล นโยบายรัฐบาล และผลงานรัฐบาล เพื่อนำผลการวิจัยมาพัฒนารายการเดินหน้าประเทศไทยให้ประชาชนได้เข้าใจการทำงานของรัฐบาลและ คสช. มากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้ชมที่มีผลต่อความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทยและความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้ชมที่มีต่อรายการเดินหน้าประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาความเชื่อมั่นของผู้ชมที่มีต่อคณะรักษาความสงบแห่งชาติ

สมมติฐานของการวิจัย

1. ลักษณะทางประชากรศาสตร์ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ การศึกษา และอาชีพ แตกต่างกัน มีผลต่อความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทยแตกต่างกัน
2. ลักษณะทางประชากรศาสตร์ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ การศึกษา และอาชีพ แตกต่างกัน มีผลต่อความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติแตกต่างกัน
3. ความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทยมีความสัมพันธ์ต่อความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ด้านเนื้อหา : ศึกษาเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้ชมที่มีผลต่อความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทยและความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ
2. ด้านประชากรพื้นที่ : ในกรุงเทพมหานคร
3. ด้านระยะเวลา : เก็บข้อมูลตั้งแต่วันที่ 1-10 กุมภาพันธ์ 2560

กรอบความคิดที่ใช้วิจัย

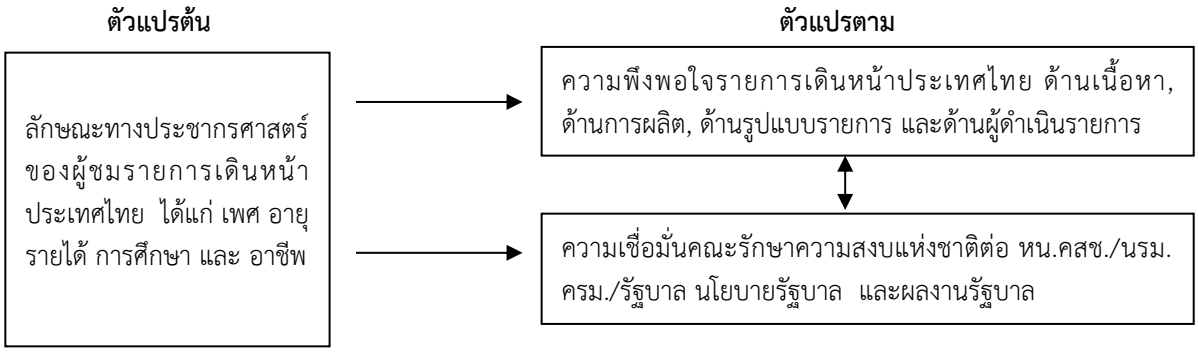

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้คือผู้ที่รับชมรายการเดินหน้าประเทศไทยอย่างน้อย 1 ครั้ง ในกรุงเทพมหานคร ทั้งเพศชายและเพศหญิง กลุ่มตัวอย่างได้จากสูตรที่ไม่ทราบจำนวนประชากรของ W.G. Cochran โดยกำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้ตัวอย่าง จำนวน 400 ตัวอย่าง

2. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปรต้น ได้แก่ ลักษณะทางประชากรศาสตร์ ประกอบด้วย เพศ อายุ รายได้ การศึกษา และอาชีพของผู้ชมรายการเดินหน้าประเทศไทย ตัวแปรตาม ได้แก่ ความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทย และความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ

3. วิธีการสุ่มตัวอย่างในการวิจัย ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) โดยแจกแบบสอบถามที่เป็นคำถามปลายปิด (Close Ended Question) และปลายเปิด (Open Ended Question) แบ่งเป็น 4 ส่วน ดังนี้

3.1 ลักษณะทางประชากรศาสตร์

3.2 ความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทย

3.3 ความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ

3.4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

โดยเลือกสถานที่แจกแบบสอบถามด้วย*การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย* (Simple Random Sampling) จากสถานที่ที่มีประชากรจำนวนมากและประชากรมีความหลากหลายเพื่อเป็นตัวแทนกลุ่มตัวอย่าง 4 สถานที่ๆ ละ 100 ตัวอย่าง ได้แก่ บริเวณหน้าห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัลพลาซาลาดพร้าว บริเวณหน้ามาบุญครอง บริเวณสวนจตุจักร และบริเวณหน้าห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัลเวิลด์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) การหาค่าความถี่ (Frequencies) ค่าเฉลี่ย (Mean) ร้อยละ (Percentage) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และ สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) โดยการใช้เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยสำหรับประชากรกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มที่เป็นอิสระต่อกัน (T-Test Independence) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) และการวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product-Moment Correlation Coefficient)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทยที่มีผลต่อความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 58.80 มีอายุ 20-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 50.80 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ตั้งแต่ 10,000 บาทลงมา คิดเป็นร้อยละ 45.20 กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 65.80 และเป็นนักเรียน/นักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 54.00

2. ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทยโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.22) นอกจากนี้เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทยด้านการผลิตรายการ ($\overline{X}$ = 3.24) ด้านผู้ดำเนินรายการ ($\overline{X}$ = 3.23) ด้านรูปแบบรายการ ($\overline{X}$ = 3.22) และด้านเนื้อหารายการ ($\overline{X}$ = 3.17) อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ โดยสามารถอธิบายรายด้าน ได้ดังนี้

2.1 ความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทย ด้านการผลิตรายการ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.24) นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่าหัวข้อมีความคมชัดของภาพและเสียง มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}$ = 3.33) รองลงมา หัวข้อภาพกราฟิกที่ใช้ประกอบรายการ เข้าใจง่าย เหมาะสมกับเนื้อหารายการ ($\bar{X}$ = 3.27) หัวข้อการตัดต่อภาพมีความกลมกลืน สอดคล้องกับเนื้อหารายการ ($\bar{X}$ = 3.21) และหัวข้อการลำดับภาพ สอดคล้องกับเนื้อหารายการ ($\bar{X}$ = 3.17) อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ตามลำดับ

2.2 ความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทย ด้านผู้ดำเนินรายการ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.23) นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า หัวข้อผู้ดำเนินรายการมีความรู้ในประเด็นที่นำเสนอเป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}$ = 3.26) รองลงมา หัวข้อผู้ดำเนินรายการมีบุคลิกน่าเชื่อถือ ($\bar{X}$ = 3.25) หัวข้อผู้ดำเนินรายการใช้ภาษาเข้าใจง่าย ($\bar{X}$ = 3.23) และหัวข้อผู้ดำเนินรายการสรุปประเด็นเนื้อหาได้ชัดเจน ($\bar{X}$ = 3.17) อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ตามลำดับ

2.3 ความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทย ด้านรูปแบบรายการ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.22) นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า หัวข้อการนำเสนอให้ประชาชนสามารถเข้าถึงผลการดำเนินงานของรัฐบาลได้ง่ายขึ้น อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.25) เมื่อพิจารณาความคิดเห็นในหัวข้อการนำเสนอให้ประชาชนสามารถเข้าถึงผลการดำเนินงานของรัฐบาลได้ง่ายขึ้น เป็นรายข้อย่อยพบว่า หัวข้อย่อยการลงพื้นที่จริงเพื่อถ่ายทอดเรื่องราว มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}$ = 3.28) รองลงมา หัวข้อย่อยการพูดคุยจากเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ เช่น ผู้นำท้องถิ่น ($\bar{X}$ = 3.26) และหัวข้อย่อยพิธีกรเล่าเรื่องให้น่าสนใจ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X}$ = 3.20) อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ หัวข้อการนำเสนอรายการให้มีความเข้าใจมากยิ่งขึ้น อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.23) เมื่อพิจารณาความคิดเห็นในหัวข้อการนำเสนอรายการให้มีความเข้าใจมากยิ่งขึ้น เป็นรายข้อย่อยพบว่า หัวข้อย่อยการนำสกู๊ปรายงานพิเศษมาถ่ายทอดเรื่องราว มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}$ = 3.32) รองลงมา หัวข้อย่อยพิธีกรรายงานพิเศษ (Special Report) ($\bar{X}$ = 3.23) และหัวข้อย่อยการนำตรวจสอบพิเศษ (Investigation) มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X}$ = 3.14) อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ หัวข้อการพูดคุยลักษณะ วาไรตี้สนุกสนาน ให้ประชาชนเข้าใจด้วยภาษาชาวบ้าน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.23) และหัวข้อผู้นำเสนอในรายการ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.18) เมื่อพิจารณาความคิดเห็นในหัวข้อผู้นำเสนอในรายการเป็นรายข้อย่อยพบว่า หัวข้อย่อยการสัมภาษณ์ระดับผู้ปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}$ = 3.22) รองลงมา หัวข้อย่อยการสัมภาษณ์ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ($\bar{X}$ = 3.17) และหัวข้อย่อยการสัมภาษณ์ผู้ที่กำหนดนโยบาย ($\bar{X}$ = 3.16) อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

2.4 ความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทย ด้านเนื้อหารายการ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.17) นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า หัวข้อเนื้อหาของรายการครอบคลุมงานทุกฝ่ายของรัฐบาลและ คสช. ได้แก่ ความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม การท่องเที่ยว การต่างประเทศ และกฎหมาย มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}$ = 3.28) รองลงมา หัวข้อเนื้อหาของรายการเป็นประเด็นที่อยู่ในความสนใจของประชาชน ใกล้ตัวประชาชน เช่น การจัดระเบียบพื้นที่ เป็นต้น ($\bar{X}$ = 3.20) หัวข้อเนื้อหาของรายการลงรายละเอียดเชิงลึกให้ประชาชนได้รับทราบข้อเท็จจริง ได้รับประโยชน์ เกิดความเชื่อมั่นต่อผลงานของรัฐบาลและ คสช. ($\bar{X}$ = 3.11) และหัวข้อเนื้อหาของรายการเป็นนโยบายการปฏิบัติงานของรัฐบาลและ คสช. ที่สะท้อนถึงผลสำเร็จของการปฏิบัติงานที่เห็นเป็นรูปธรรม ($\bar{X}$ = 3.10) อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ตามลำดับ โดยผลของการวิจัยในเรื่องความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทย สามารถแสดงได้ตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทย โดยรวม

ความพึงพอใจ รายการเดินหน้าประเทศไทย	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความพึงพอใจ
1. ด้านการผลิต	3.24	0.74	ปานกลาง
2. ด้านผู้ดำเนินรายการ	3.23	0.75	ปานกลาง
3. ด้านรูปแบบรายการ	3.22	0.63	ปานกลาง
4. ด้านเนื้อหา	3.17	0.69	ปานกลาง
โดยรวม	**3.22**	**0.60**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 1 พบว่าความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทย โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง

3. ผลการวิเคราะห์ความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.32) นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ด้านผลงานรัฐบาล ($\bar{X}$ = 3.36) ด้านนโยบายรัฐบาล ($\bar{X}$ = 3.32) ด้านคณะรัฐมนตรี/รัฐบาล ($\bar{X}$ = 3.30) และด้านหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (หน.คสช.) /นายกรัฐมนตรี (นรม.) ($\bar{X}$ = 3.29) อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ โดยสามารถอธิบายเป็นรายด้านได้ดังนี้

3.1 ความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ด้านผลงานรัฐบาล อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.36) นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาความคิดเห็นเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า หัวข้อทำตามนโยบายที่วางไว้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.43) รองลงมา หัวข้อมีการยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน ($\bar{X}$ = 3.38) อยู่ในระดับปานกลาง หัวข้อปัญหาหลายอย่างได้รับการแก้ไข โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่ใกล้ตัวประชาชน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.35) และหัวข้อมีการพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่อง เป็นรูปธรรม ($\bar{X}$ = 3.28) อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

3.2 ความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ด้านนโยบายรัฐบาล อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.32) นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า หัวข้อนโยบายไม่ปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ จนทำให้ประชาชนขาดความเชื่อถือ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}$ = 3.36) รองลงมา หัวข้อนโยบายเข้าถึงประชาชนในทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับฐานราก ($\bar{X}$ = 3.32) หัวข้อนโยบายจับต้องได้เป็นรูปธรรม ($\bar{X}$ = 3.31) และหัวข้อมีแผนการทำงานที่ชัดเจน (ROAD MAP) มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X}$ = 3.30) อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

3.3 ความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ด้านคณะรัฐมนตรี/รัฐบาล อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.30) นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า หัวข้อรัฐบาลทำงานคล่องตัวเพราะไม่มีการชุมนุมประท้วง มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}$ = 3.40) รองลงมา หัวข้อมีการปรับเปลี่ยนตำแหน่งอย่างเหมาะสม ($\bar{X}$ = 3.32) หัวข้อการทำงานมีความสอดคล้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ($\bar{X}$ = 3.25) และหัวข้อแต่ละกระทรวงมีผลงานเป็นรูปธรรม มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X}$ = 3.24) อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

3.4 ความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ด้านหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (หน.คสช.) / นายกรัฐมนตรี (นรม.) อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.29) นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า หัวข้อ หน.คสช./นรม. มีวิสัยทัศน์ โดยนำข้อมูลปัจจุบันมากำหนดการทำงานในอนาคต อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.41) รองลงมา หัวข้อ หน.คสช./นรม. มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ จับต้องได้ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.37) หัวข้อ

การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าของ หน.คสช. /นรม. อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.28) เมื่อพิจารณาความคิดเห็นในหัวข้อการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าของ หน.คสช./นรม. เป็นรายข้อย่อย พบว่า หัวข้อย่อยดำเนินการอย่างจริงจัง มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}$ = 3.30) รองลงมา หัวข้อย่อยมีความรวดเร็ว ($\bar{X}$ = 3.27) และหัวข้อย่อยตรงต่อความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X}$ = 3.26) อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ หัวข้อความเป็นผู้นำของ หน.คสช./นรม. อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.22) เมื่อพิจารณาความคิดเห็นในหัวข้อ ความเป็นผู้นำของ หน.คสช./นรม. เป็นรายข้อย่อย พบว่า หัวข้อย่อยเชื่อมั่นการยึดหลักคุณธรรม มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}$ = 3.29) รองลงมา หัวข้อย่อยเชื่อมั่นการรักษาสัญญา ($\bar{X}$ = 3.23) และหัวข้อย่อยเชื่อมั่นการบริหารราชการแผ่นดิน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X}$ = 3.15) อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ โดยผลของการวิจัยในเรื่องความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ สามารถแสดงได้ตามตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ โดยรวม

ความเชื่อมั่น คณะรักษาความสงบแห่งชาติ	$\bar{X}$	**S.D.**	**ระดับความเชื่อมั่น**
1. ด้านผลงานรัฐบาล	3.36	0.75	ปานกลาง
2. ด้านนโยบายรัฐบาล	3.32	0.70	ปานกลาง
3. ด้านคณะรัฐมนตรี/รัฐบาล	3.30	0.76	ปานกลาง
4. ด้านหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (หน.คสช.) / นายกรัฐมนตรี (นรม.)	3.29	0.65	ปานกลาง
โดยรวม	**3.32**	**0.62**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 2 พบว่าความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง

4. ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 พบว่าลักษณะทางประชากรศาสตร์ได้แก่ เพศ อายุ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน แตกต่างกัน มีผลต่อความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทย ไม่แตกต่างกัน ยกเว้น ระดับการศึกษา และอาชีพแตกต่างกัน มีผลต่อความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทย แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 2 ลักษณะทางประชากรศาสตร์ได้แก่ เพศ อายุ และอาชีพ แตกต่างกัน มีผลต่อความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ไม่แตกต่างกัน ยกเว้น รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีผลต่อความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 3 ความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทยมีความสัมพันธ์ต่อความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ โดยผลของการทดสอบสมมติฐาน สามารถแสดงได้ตามตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงสรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม	ผลการทดสอบสมมติฐาน	
		ยอมรับ	ปฏิเสธ
สมมติฐานที่ 1			
เพศ	ความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทย		✓
อายุ	ความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทย		✓
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	ความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทย		✓
ระดับการศึกษา	ความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทย	✓	
อาชีพ	ความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทย	✓	
โดยรวม	ความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทย		✓
สมมติฐานที่ 2			
เพศ	ความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ		✓
อายุ	ความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ		✓
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	ความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ	✓	
ระดับการศึกษา	ความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ	✓	
อาชีพ	ความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ		✓
โดยรวม	ความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ		✓
สมมติฐานที่ 3			
ความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทย ด้านเนื้อหา	ความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ	✓	
ความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทย ด้านการผลิต	ความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ	✓	
ความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทย ด้านรูปแบบรายการ	ความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ	✓	
ความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทย ด้านผู้ดำเนินรายการ	ความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ	✓	
ความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทยโดยรวม	ความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ	✓	

จากตารางที่ 3 พบว่า ลักษณะทางประชากรศาสตร์ได้แก่ เพศ อายุ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน แตกต่างกัน มีผลต่อความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทย ไม่แตกต่างกัน ยกเว้น ระดับการศึกษา และอาชีพแตกต่างกัน มีผลต่อความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทย แตกต่างกัน ลักษณะทางประชากรศาสตร์ได้แก่ เพศ อายุ และอาชีพ แตกต่างกัน มีผลต่อความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ไม่แตกต่างกัน ยกเว้น รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระดับการศึกษา แตกต่างกันมีผลต่อความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ แตกต่างกัน และความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทย มีความสัมพันธ์ต่อความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ

สรุปและอภิปรายผล

1. ความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทยโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ เมื่อพิจารณา ความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทยเป็นรายด้าน พบว่า ความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทยอยู่ในระดับ ปานกลางทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านการผลิตรายการ ด้านผู้ดำเนินรายการ ด้านรูปแบบรายการ และด้านเนื้อหารายการ ตามลำดับ โดยผู้วิจัยสามารถอภิปรายได้ว่า รายการเดินหน้าประเทศไทยเป็นรายการที่จัดทำขึ้นเฉพาะกิจ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานในระยะต่างๆ ตาม Road Map ของ คสช. เพื่อให้หน่วยงานทุกภาคส่วนและประชาชนทุกหมู่เหล่าได้รับทราบในสิ่งที่รัฐบาลและ คสช. ดำเนินการ ตลอดจน ได้รับทราบผลการดำเนินงานและความคืบหน้าของการบริหารราชการแผ่นดิน รวมทั้งความร่วมมือร่วมใจ และความจริงใจของประชาชนในการนำพาประเทศออกจากวิกฤตในทุกด้านภายใต้การนำของ คสช.

ทั้งนี้หากพิจารณาความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทยด้านรูปแบบรายการนั้น จะเห็นได้ว่าหัวข้อการนำเสนอให้ประชาชนสามารถเข้าถึงผลการดำเนินงานของรัฐบาลได้ง่ายขึ้น มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งหัวข้อย่อยการลงพื้นที่จริงเพื่อถ่ายทอดเรื่องราว มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของอิทธิเดช สุพงษ์ (2553 อ้างถึงใน พรหมธิดา ทิพยานนท์, 2555, บทคัดย่อ) กล่าวถึงรูปแบบการนำเสนอรายการสื่อสารที่รัฐบาลส่งไปยังประชาชนต้องอาศัยรูปแบบการนำเสนอที่สามารถลดช่องว่างความเป็นทางการให้เกิดความรู้สึกเป็นกันเอง และยังเป็นกลวิธีที่ค่อย ๆ แทรกซึมให้ปลูกฝังกระตุ้นการรับรู้ข่าวสาร และการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ขณะที่ผู้ส่งสารต้องชำนาญการสื่อสาร เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ

สำหรับเนื้อหารายการเดินหน้าประเทศไทยนั้น จะเห็นได้ว่ารายการเดินหน้าประเทศไทย ได้นำเอามติคณะรัฐมนตรี นโยบายรัฐบาล และผลการทำงานของรัฐบาลและ คสช. มาจัดทำรายการเดินหน้าประเทศไทย ดังนั้นความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทยด้านเนื้อหารายการ เมื่อพิจารณาในหัวข้อเนื้อหาของรายการครอบคลุมงานทุกฝ่ายของรัฐบาลและ คสช. ได้แก่ ความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม การท่องเที่ยว การต่างประเทศ และกฎหมาย จะมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด จะเห็นได้ว่ารายการเดินหน้าประเทศไทย มีการนำเสนอเนื้อหารายการครอบคลุมงานในทุกฝ่ายของรัฐบาลอย่างหลากหลาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรหมธิดา ทิพยานนท์ (2555, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการรายการ “รัฐบาลยิ่งลักษณ์พบประชาชน” พบว่าการคัดเลือกเนื้อหาในรายการสอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารทางการเมือง เพราะแม้จะไม่ได้เป็นเนื้อหาสาระของการเมืองโดยตรง แต่ก็เป็นการรายงานผลการปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐบาล นอกจากนี้รายการยังอาศัยสื่อมวลชนเป็นเครื่องมือผลักดันให้ประชาชนมีแนวความคิดที่ไม่แตกต่างไปจากรัฐบาลและยอมรับรัฐบาลในที่สุด และงานวิจัยดังกล่าวได้เสนอแนะให้มีการจัดทำสกู๊ปข่าวตามประเด็นเนื้อหาที่นายกรัฐมนตรีนำเสนออย่างต่อเนื่อง แสดงให้เห็นถึงเนื้อหาของรายการที่ต้องครอบคลุมงานทุกฝ่ายของรัฐบาลและ คสช. อย่างไรก็ตามกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่ได้จากการวิจัย เป็นนักเรียน/นักศึกษา อาจจะยังขาดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการทำงานของรัฐบาลและ คสช. ประกอบกับรายการเดินหน้าประเทศไทยเป็นรายการที่มีเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับนโยบายและผลงานของรัฐบาลและ คสช. จึงทำให้ความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทย อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อโณทัย ศิริโชติรัตน์ (2552) ที่วิจัยเรื่องการเปิดรับรายการข่าวสารทางโทรทัศน์กับความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการลดภาระค่าครองชีพและเพิ่มรายได้แก่ประชาชนสมัยรัฐบาลอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ที่พบว่า กลุ่มนักศึกษาอาจจะคิดว่ารายการข่าวสารนโยบายด้านเศรษฐกิจทางโทรทัศน์เป็นเรื่องน่าเบื่อ เครียดเกินไป หรือนโยบายต่างๆ ของรัฐบาลอาจไม่เกี่ยวข้องกับตนเอง จึงทำให้ไม่อยู่ในความสนใจ

2. ความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติเป็นรายด้าน พบว่า ความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านผลงานรัฐบาล ด้านนโยบายรัฐบาล ด้านคณะรัฐมนตรี/รัฐบาล และด้านหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (หน.คสช.) /นายกรัฐมนตรี (นรม.) ตามลำดับ โดยผู้วิจัยสามารถอภิปราย

ได้จากผลการทดสอบสมมติฐานที่ว่า ความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทยมีความสัมพันธ์ต่อความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ แสดงให้เห็นว่า หากผู้ชมรายการเดินหน้าประเทศไทยมีความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทยอยู่ในระดับมากหรือมากที่สุด ก็อาจจะมีความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติมากหรือมากที่สุดได้

ทั้งนี้การวิจัยในครั้งนี้ แม้ว่าผู้ชมรายการเดินหน้าประเทศไทย จะมีความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ในด้านหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (หน.คสช.) /นายกรัฐมนตรี (นรม.) อยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว พบว่า ในหัวข้อหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (หน.คสช.) /นายกรัฐมนตรี (นรม.) มีวิสัยทัศน์ โดยนำข้อมูลปัจจุบันมากำหนดการทำงานในอนาคต มีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับมาก ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ผู้ชมรายการเดินหน้าประเทศไทย มีความเชื่อมั่นใน หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (หน.คสช.) /นายกรัฐมนตรี (นรม.) ที่มีวิสัยทัศน์ โดยนำข้อมูลปัจจุบันมากำหนดการทำงานในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ขวัญข้าว โง้วจิระศักดิ์ (2552, บทคัดย่อ) วิจัยเรื่องการสร้างตราสินค้าทางการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์ ผลการวิจัยพบว่า พรรคประชาธิปัตย์ได้นำเอาแนวคิดทางการตลาดมาใช้ในการสร้างตราสินค้าทางการเมืองของพรรคอย่างเต็มรูปแบบ โดยกำหนดภาพลักษณ์ให้หัวหน้าพรรค เป็นผู้นำที่มีความสามารถสูง มีวิสัยทัศน์กว้างไกล และมีความซื่อสัตย์สุจริต ทำงานเพื่อประชาชนที่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างชัดเจน

สำหรับความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ในด้านผลงานรัฐบาล อยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ในหัวข้อ ทำตามนโยบายที่วางไว้ มีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับมาก ดังนั้นผลงานรัฐบาลที่นำเสนอทางรายการเดินหน้าประเทศไทยซึ่งได้ทำตามนโยบายที่วางไว้ จึงสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ชมรายการเดินหน้าประเทศไทยมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรหมธิดา ทิพยานนท์ (2555, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการรายการ “รัฐบาลยิ่งลักษณ์พบประชาชน” ผลการศึกษาพบว่า รายการ “รัฐบาลยิ่งลักษณ์พบประชาชน” จัดทำขึ้นตามธรรมเนียมปฏิบัติของนายกรัฐมนตรีหลายสมัยที่ผ่านมา เพื่อสื่อสารกับประชาชน โดยถือเป็นโอกาสในการประชาสัมพันธ์ผลงานของรัฐบาลและมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นไว้วางใจรัฐบาลในการบริหารประเทศ รวมถึงสร้างกระแสนิยม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย ผู้วิจัยเห็นว่ามีประเด็นบางอย่างที่สำคัญจึงมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้ผู้ชมพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทยในระดับมากหรือมากที่สุดได้ ดังนั้น ทีมงานที่ร่วมจัดทำรายการเดินหน้าประเทศไทย ควรพิจารณาจัดทำรายการเดินหน้าประเทศไทย ดังนี้

1.1 จัดทำรายการเดินหน้าประเทศไทยให้มีเนื้อหาครอบคลุมงานทุกฝ่ายของรัฐบาลและ คสช. ได้แก่ ความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม การท่องเที่ยว การต่างประเทศ และกฎหมาย รวมทั้งให้เป็นประเด็นที่อยู่ในความสนใจของประชาชน ใกล้ตัวประชาชน เพิ่มมากขึ้น อาจส่งผลให้ผู้ชมพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทยในระดับมากหรือมากที่สุดได้

1.2 จัดทำรายการเดินหน้าประเทศไทยให้มีความคมชัดของภาพและเสียง รวมทั้งใช้ภาพกราฟิกประกอบรายการที่เข้าใจง่าย เหมาะสมกับเนื้อหารายการเพิ่มมากขึ้น อาจส่งผลให้ผู้ชมพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทยในระดับมากหรือมากที่สุดได้

1.3 จัดทำรายการเดินหน้าประเทศไทยให้มีการนำเสนอให้ประชาชนสามารถเข้าถึงผลการดำเนินงานของรัฐบาลได้ง่ายขึ้น โดยเฉพาะการลงพื้นที่จริงเพื่อถ่ายทอดเรื่องราวเพิ่มมากขึ้น อาจส่งผลให้ผู้ชมพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทยในระดับมากหรือมากที่สุดได้

1.4 ให้ผู้ดำเนินรายการได้รับทราบข้อมูลในประเด็นที่นำเสนอให้ครบถ้วน อาจส่งผลให้ผู้ชมพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทยในระดับมากหรือมากที่สุดได้

2. ความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ด้านหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ(หน.คสช.)/นายกรัฐมนตรี (นรม.) อยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาในหัวข้อ มีวิสัยทัศน์ โดยนำข้อมูลปัจจุบันมากำหนดการทำงานในอนาคต

มีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ จับต้องได้ แสดงให้เห็นว่า หากนำวิสัยทัศน์ที่เป็นข้อมูลปัจจุบันที่กำหนดการทำงานในอนาคตและนำผลงานที่เป็นที่ประจักษ์ จับต้องได้ มาจัดทำรายการเดินหน้าประเทศไทยมากยิ่งขึ้น อาจทำให้ความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติอยู่ในระดับมากหรือมากที่สุดได้

3. ความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติด้านผลงานรัฐบาล อยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาในหัวข้อทำตามนโยบายที่วางไว้ มีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ มีการยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน แสดงให้เห็นว่า หากนำผลงานรัฐบาลในเรื่องที่ทำตามนโยบายที่วางไว้ และการยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน มาจัดทำรายการเดินหน้าประเทศไทยมากยิ่งขึ้น อาจทำให้ความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติอยู่ในระดับมากหรือมากที่สุดได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ควรศึกษาความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทยที่มีผลต่อความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่าง เพื่อเปรียบเทียบลักษณะทางประชากรศาสตร์ของ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นวัยทำงานกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียน/นักศึกษา อาจทำให้ได้ผลการวิจัยที่ชัดเจนและสามารถนำไปปรับปรุงและพัฒนารายการเดินหน้าประเทศไทยได้อย่างเหมาะสม

2. ควรศึกษาเปรียบเทียบความพึงพอใจรายการเดินหน้าประเทศไทยที่มีผลต่อความเชื่อมั่นคณะรักษาความสงบแห่งชาติของผู้ชมในกรุงเทพมหานคร กับจังหวัดอื่น ๆ เพื่อนำผลที่ได้มาเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาเนื้อหารายการ การผลิตรายการ รูปแบบรายการ และผู้ดำเนินรายการ ให้มีการนำเสนออย่างเข้มข้นและมีประสิทธิภาพ น่าติดตามชม และตรงกับความต้องการของผู้ชมรายการเดินหน้าประเทศไทยรวมทั้งเป็นประโยชน์อย่างแท้จริงต่อประชาชน อันจะนำไปสู่ความพึงพอใจสูงสุด และ เกิดความเชื่อมั่นที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานของคณะรักษาความสงบแห่งชาติและรัฐบาล

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความกรุณาจากท่าน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา มีศิลปวิกกัย อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำ ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ในการจัดทำสารนิพนธ์ รวมทั้ง พันเอกชาญวิทย์ อรรถธีระพงษ์ รองผู้อำนวยการสำนักจิตวิทยา กรมกิจการพลเรือนทหารบก ในฐานะผู้บังคับบัญชาที่รับผิดชอบงานด้านประชาสัมพันธ์ของคณะรักษาความสงบแห่งชาติและรัฐบาล พันตรีหญิงธิดารักษ์ สุวีรพร ประจำแผนกกองประชาสัมพันธ์ สำนักจิตวิทยา กรมกิจการพลเรือนทหารบก ในฐานะผู้เชี่ยวชาญงานประชาสัมพันธ์ของกองทัพบก และ คุณตะวัน เขียววิจิตร หัวหน้าแผนกอาวุโส แผนกโปรดิวเซอร์และผู้ประกาศ กองบรรณาธิการข่าว ฝ่ายข่าว สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ในฐานะหนึ่งในผู้ที่ควบคุมดูแลการผลิตรายการเดินหน้าประเทศไทย ของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ได้ร่วมแสดงความคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะในเรื่องเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และร่วมตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับงานของคณะรักษาความสงบแห่งชาติและรัฐบาลมากที่สุด จนทำให้สารนิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ ทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำสารนิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2548). **สถิติสำหรับงานวิจัย.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ขวัญข้าว โง้วจิระศักดิ์. (2552). **การสร้างตราสินค้าทางการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์.** วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารสื่อสารมวลชน, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ฝ่ายกิจการพลเรือน ส่วนงานการรักษาความสงบเรียบร้อย สำนักเลขาธิการคณะรักษาความสงบแห่งชาติ. (2558). **ขออนุมัติปรับปรุง และพัฒนารายการเดินหน้าประเทศไทย.** หนังสือ ด่วนมาก ที่ คสช (สลธ)1.5/366 ลงวันที่ 10 กันยายน 2558.

เอกสารอ้างอิง

พรหมธิดา ทิพยานนท์. (2555). **รูปแบบการบริหารจัดการรายการ "รัฐบาลยิงลักษณ์พบประชาชน".** สารนิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารสื่อสารมวลชน, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อโณทัย ศิริโชติรัตน์. (2552). **การเปิดรับรายการข่าวสารทางโทรทัศน์กับความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการลดภาระค่าครองชีพ และเพิ่มรายได้แก่ประชาชนสมัยรัฐบาลอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร**. รายงานโครงการเฉพาะบุคคลปริญญามหาบัณฑิต, สาขาการบริหารสื่อสารมวลชน, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อิทธิเดช สุพงษ์. (2553). **การสื่อสารเพื่อสร้างภาพลักษณ์ ของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี.** รายงานโครงการเฉพาะบุคคลปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการสื่อสารองค์กร, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พฤติกรรมการเปิดรับและความพึงพอใจต่อการสื่อสารของเกมออนไลน์ประเภท MOBA (Multiplayer Online Battle Arena)

Exposure Behaviors and Satisfaction to Communication of Multiplayer Online Battle Arena

ชัยธัช วงศ์ชมบุญ[1]

กาญจนา มีศิลปวิกกัย[2]

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้เล่นเกมออนไลน์ประเภท MOBA ที่มีผลต่อพฤติกรรมการเปิดรับและความพึงพอใจต่อการสื่อสารของเกมออนไลน์ประเภท MOBA 2) พฤติกรรมการเปิดรับเกมออนไลน์ประเภท MOBA ของกลุ่มตัวอย่าง 3. ความพึงพอใจต่อการสื่อสารของเกมออนไลน์ประเภท MOBA กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำนวน 400 คน ซึ่งเป็นผู้เล่นเกมออนไลน์ประเภท MOBA เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย แจกแจงความถี่ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การทดสอบค่าเอฟ การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากเป็นผู้ชาย อายุ 15 - 25 ปี เป็นนักเรียน/นักศึกษา ที่มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท ระดับการศึกษาสูงสุดในปัจจุบันปริญญาตรี รู้จักเกมออนไลน์ประเภท MOBA เป็นครั้งแรกจากเพื่อนหรือบุคคลในครอบครัว เปิดรับข่าวสารจากช่องทางอินเทอร์เน็ตมากที่สุด 1 - 2 ชั่วโมงต่อวัน มีพฤติกรรมการเล่นเกมต่อวันเฉลี่ย 3 - 4 ชั่วโมง ทุกๆ 3 - 4 วันต่อสัปดาห์ ในช่วงเวลา 18.01 – 22.00 น. และส่วนมากรู้จักเกมออนไลน์ประเภท MOBA มามากกว่า 2 ปี เคยเล่นและยังเล่นอยู่ในปัจจุบัน 2 – 3 เกม วัตถุประสงค์ในการเปิดรับข่าวสารมากที่สุดเพื่อค้นหาเกมที่เปิดใหม่ และมีวัตถุประสงค์ในการเล่นเกมการพักผ่อนหย่อนใจ และกลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อการสื่อของเกมออนไลน์ประเภท MOBA โดยรวมในระดับมาก โดยมีความพึงพอใจต่อการสื่อสารถึงการเป็นเกม Battle หรือเกมที่มีเนื้อหาในการต่อสู้กับฝั่งตรงข้ามมากที่สุด ซึ่งทีมที่ประสบความสำเร็จจากการแข่งขันในระดับสากล สามารถสื่อสารถึงแบบอย่างของความสามัคคีและการแบ่งหน้าที่การเล่นภายในทีม กลุ่มเป้าหมายมีความพึงพอใจเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือการสื่อสารถึงการเป็นเกม Arena หรือเกมที่เล่นบนพื้นที่ต่อสู้ที่ถูกจำลองขึ้นในลักษณะของแผนที่และบริเวณจำกัด ซึ่งความสูงต่ำภายในพื้นที่หรือฉากการต่อสู้ สามารถสื่อสารถึงความสมจริง (ผู้ที่อยู่สูงกว่าจะมีวิสัยทัศน์ในการมองเห็นดีกว่าผู้ที่อยู่ต่ำกว่า) กลุ่มเป้าหมายมีความพึงพอใจเฉลี่ยสูงที่สุด

คำสำคัญ: *การเปิดรับ ความพึงพอใจ เกมออนไลน์ การสื่อสารของเกมออนไลน์ เกมออนไลน์ประเภท MOBA (Multiplayer Online Battle Arena)*

Abstract

The purposes of this research to study 1) the population characteristics of game players on multiplayers of MOBA type communication and 2) exposure behaviors to multiplayers online of MOBA type and 3) satisfaction to multiplayers online of MOBA type communication. The sample group was 400 game players on multiplayers online of MOBA type, selected by Simple Random Sampling and Accidental

[1] นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม

Sampling techniques. The statistics for data analysis were percentage, mean, standard deviation including the statistic used for hypothesis testing (F-test) and One-Way ANOVA.

The sample group from "INTERNET CAFÉ SHOP." Most of them were fifteen to twenty-five years old male students whose monthly incomes were lower than 10,000 baht. The highest educational level was bachelor's degree. The first known of multiplayers online of MOBA type was from their friends or their family members or being called personal media. They spent one to two hours daily for the exposure of games through internet in terms of Facebook and Youtube as well as an average of three or four hours a day playing games in every three or four days a week from 6 pm to 10 pm. Most of them have known multiplayers online of MOBA type more than two years and they have been playing, two or three games for the purposes of seeking the new ones as well as searching for advanced information and updates on games. In overall, their satisfaction to their multiplayers online of MOBA type was at high level. When dividing multiplayers online of MOBA type into sub-characteristics, Battle game or game of fighting against the opponents in detail, as the successful winning team of the global level could communicate a pattern modeled on the union and sharing playing role within the term. The target group's satisfaction was at the highest level. Consecutively, the multiplayers online Arena communication or game played on a model fighting area in terms of maps and limited area cold communication the realistic events. (The higher position get better vistion than the lower position) The target group's satisfaction was at the highest level as well.

Keywords: *exposure, satisfaction, multiplayer online, communication of game online, Multiplayer Online Battle Arena (MOBA)*

บทนำ

เทคโนโลยีได้ถูกพัฒนาให้มีบทบาทในชีวิตประจำวันของผู้คนไม่ว่าจะเป็นในการดำเนินชีวิตรวมไปจนถึงการทำงาน จนทำให้เกิดเป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น อุปกรณ์โทรศัพท์ นอกจากจะทำได้เพียงพูดคุยเท่านั้น ยังสามารถใช้เป็นอุปกรณ์สำหรับ ฟังเพลง ดูการแสดง เล่นเกม ส่งอีเมล ถ่ายรูป และเล่นอินเทอร์เน็ต นอกจากนั้นการพัฒนาของเครื่องคอมพิวเตอร์สำหรับใช้ในการเล่นเกม จากอุปกรณ์ที่ผู้เล่นเล่นคนเดียวอยู่ที่บ้าน (offline) มาจนถึงปัจจุบันที่ผู้เล่นเกมสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต (online) และยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้เกิดความสนุกสนาน และผ่อนคลายความตึงเครียดในชีวิตประจำวัน

ก่อนจะมาเป็นเกมรูปแบบออนไลน์ สามารถแบ่งเป็นระยะของการพัฒนาของเกมได้ดังนี้ ในยุคแรกของเกม การเล่นเกมนั้นจะต้องมีอุปกรณ์ในการเล่นที่เรียกว่าเครื่องเกมคอนโซล เป็นเครื่องสำหรับประกอบในการเล่นเกมส่วนบุคคลที่บ้าน โดยต่อมาภายหลังเมื่อคอมพิวเตอร์มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและราคาถูกลง ทำให้เกมต่างๆ ถูกพัฒนามาบนคอมพิวเตอร์ ในสมัยนั้นหากเป็นผู้เล่นเกมจะต้องรู้จักกับเครื่อง Famicom ที่เป็นอุปกรณ์ในการเล่นเกมสมัยก่อนโดยจะเน้นที่การเล่นหนึ่งคนหรือสองคนที่บ้าน ในลักษณะออฟไลน์ หากเปรียบเป็นลักษณะอาจเรียกได้ว่าเป็นเกมที่เน้นให้ความบันเทิงกับกลุ่มคนจำนวนไม่มากนัก นั้นก็คือเพียงบุคคลที่อาศัยอยู่ในบ้านหรือผู้ที่มาเยือน ต่อมาการพัฒนาของเกมที่มีการเล่นผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์ที่เป็นการเล่นโดยบุคคลไม่มาก ก็ได้มีการพัฒนาเกมในรูปแบบ Multiplayer ขึ้นมาโดยมีเป้าหมายเพื่อให้ความสนุกสนานกับคนจำนวนมากขึ้น โดยตัวเกมจะอาศัยระบบภายในที่เรียกว่าระบบ LAN โดยเป็นการเชื่อมต่อระหว่างอุปกรณ์หนึ่งกับอีกอุปกรณ์หนึ่ง ซึ่งเกมแรกๆ ที่ถูกพัฒนาออกมาให้ผู้เล่นได้เล่นกันนั้นจะเป็นเกมในประเภท Action -

Shooting หรือเกมยิง และเกม Strategy หรือเกมวางแผนการรบ ที่จะเป็นการเล่นวางแผนสู้กันระหว่างผู้เล่น 2 คน และเมื่อเข้าสู่ยุคของเกมออนไลน์ ที่อินเทอร์เน็ตเข้ามามีบทบาทในตัวเกมประเภท Multiplayer ที่สามารถเล่นบนอินเทอร์เน็ตได้ ทำให้ผู้เล่นสามารถเล่นกับเพื่อนที่ไม่ได้อยู่ในที่ๆ เดียวกันได้ด้วยการออนไลน์พบกันในเกม ในช่วงแรกที่ระบบนี้เข้ามามีบทบาทเกมที่มีเปิดตัว ในช่วงแรกๆ เป็นเกมประเภท RPG (Role-Playing Game) ที่ผู้เล่นสามารถสวมบทบาทเป็นตัวละครตัวหนึ่งภายในเกม และดำเนินเรื่องราวหรือสร้างการเล่นเป็นลักษณะส่วนตัวของคนๆ นั้น (ธนกฤต ดีพลภักดิ์, 2556, หน้า 23 – 24)

การรวบรวมและแยกประเภทของเกมออกเป็น 10 ประเภท ตามประเภทของซอฟต์แวร์ ดังนี้ (ธนกฤต ดีพลภักดิ์, 2556, หน้า 24 - 27)

1. ประเภทเกมแอ็คชั่น (Action Game) ถือได้ว่าเป็นเกมประเภทที่ได้รับความนิยมมากที่สุด ในคนทั่วไป เนื่องด้วยตัวเกมที่เล่นง่าย บังคับตัวละครให้ไปในทิศทางต่างๆ เพื่อผ่านด่านหรือสิ่งกีดขวาง ซึ่งจะมีเนื้อหาที่เหมาะกับทุกเพศทุกวัย ไปจนถึงบางเกมที่มีเนื้อหารุนแรง บางเกมมีการใส่ลูกเล่นใหม่ๆ เข้ามาเพื่อเพิ่มความสนุกของเกมจนกลายเป็นเกมแนวใหม่ที่ไม่เน้นบุกตะลุย แต่ใช้การหลอกฝ่ายตรงข้ามเพื่อผ่านอุปสรรค ในรูปแบบ Simulation Action คือ เกมแอ็คชั่นที่สร้างสถานการณ์ขึ้นมา แล้วให้ผู้เล่นควบคุมหาทางผ่านอุปสรรค และ Platform Action เป็นเกมแอ็คชั่นพื้นฐานที่มีมีฉากอยู่บนพื้นที่ขนาดใดขนาดหนึ่ง และให้ผู้เล่นผ่านไปทีละด่าน

2. ประเภทเกมแนวภาษา หรือสวมบทบาทตัวละคร (RPG : Role-Playing Game) เกมประเภทนี้ในช่วงแรกเกม RPG ที่ออกมาจะเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาญี่ปุ่น ซึ่งต้องใช้ความรู้ด้านภาษา ในการเล่นหรือแปลความหมายของคำพูดต่างๆ ภายในเกมจะกำหนดให้ตัวผู้เล่นอยู่ในโลกที่สมมติขึ้น และให้ผู้เล่นสวมบทบาทเป็นตัวละครในโลกนั้นๆ ผจญภัยไปตามเนื้อเรื่องที่กำหนด โดยมีจุดเด่นทางด้านการพัฒนาระดับประสบการณ์ของตัวละคร (Experience) ซึ่งเมื่อผจญภัยมากขึ้นและเอาชนะศัตรูตัวร้ายภายในเกมจะได้รับไอเทมหรือของที่นำมาเพิ่มความสามารถของตัวละครได้ ตัวเกมไม่เน้นการบังคับแต่จะเน้นที่ให้ผู้เล่นสัมผัสกับเรื่องราวภายในเกม โดยยังสามารถแยกประเภทออกเป็นหลายประเภทย่อยๆ เช่น

- Action RPG คือ เกมอาร์พีจีที่เพิ่มส่วนของการบังคับแบบเกมแอ็คชั่นลงไป
- Simulation RPG คือ เกมอาร์พีจีที่มีการเล่นในแบบของการวางแผนรบ
- MMORPG (Massively Multiplayer Online) คือ เกมที่เป็นการเล่นกับผู้เล่นอื่นที่เป็นคนจริงๆ โดยสวมบทบาทเป็นตัวละครภายในเกมเหมือนกันผู้เล่น บนโลกที่สร้างขึ้นและสามารถกำหนดการผจญภัยของตัวเองได้อย่างอิสระ

3. ประเภทเกมการยิง (Shooting Game) เกมประเภทนี้จะมีลักษณะที่เน้นให้ผู้เล่นบังคับและยิงศัตรูเป็นหลัก สามารถแบ่งได้เป็น

- First Person Shooting คือ เกมยิงที่ใช้มุมมองบุคคลที่หนึ่ง (ใช้มุมมองแทนสายตา)
- Third Person Shooting คือ เกมยิงที่ใช้มุมมองของบุคคลที่สาม (ใช้มุมมองจำลองภาพโดยรอบ)

4. ประเภทเกมผจญภัย (Adventure Game) เกมประเภทนี้จะเน้นเรื่องราวของเกมแต่ต่างจากเกม RPG ที่ไม่มีการเพิ่มระดับของตัวละคร และในการเล่นไม่จำเป็นต้องใช้การบังคับ แต่สิ่งสำคัญคือการเปิดเผยเรื่องราวที่ชวนติดตาม จนกระทั่งถึงตอนจบ เนื้อเรื่องมักจะอิงเรื่องที่เกี่ยวกับความลึกลับหรือการผจญภัยที่น่าตื่นเต้น

5. ประเภทเกมต่อสู้ (Fighting Game) เกมประเภทนี้ต่างจากเกมแอ็กชั่น ตรงที่ไม่มีการผ่านด่าน แต่จะเน้นการต่อสู้ตัวต่อตัว หรือการต่อสู้เป็นทีม ที่มีการเตะต่อย หรือศิลปะการต่อสู้ประเภทต่างๆ เกมแนวนี้มักจะทำให้ตัวละครในเกมมีความสามารถแตกต่างกัน และให้ผู้เล่นเลือกใช้ตัวละครที่ตนเองถนัดหรือใช้เป็นประจำนำมาต่อสู้กับผู้เล่นคนอื่น

6. ประเภทเสมือนจริง (Simulator Game) หรือเกมจำลองสถานการณ์ (Simulation Game) เป็นเกมประเภทที่จะจำลองสถานการณ์ต่างๆ ขึ้นมา เพื่อให้ผู้เล่นได้สวมบทบาทเป็นผู้ที่อยู่ในสถานการณ์นั้น หรือเหตุการณ์นั้น อาจจะนำมาจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง หรือสมมติขึ้น เกมแนวนี้แบ่งได้เป็น

- Virtual Simulation จะจำลองการควบคุมเสมือนจริงเช่นการขับเครื่องบิน ขับรถไฟ ควบคุมรถ เป็นต้น
- Situation Simulation จะจำลองเหตุการณ์ต่างๆ ในช่วงเวลาหนึ่งมาให้ผู้เล่นได้เล่นเป็นตัวเองในสถานการณ์นั้น

- Creation Simulation จะให้ผู้เล่นได้เป็นเจ้าของกิจการอย่างหนึ่ง และทำการออกแบบพัฒนา ไปจนถึงบริหารกิจการนั้นๆ ให้สำเร็จ

- Pet Simulation เกมแนวนี้จะให้ผู้เล่นได้เลี้ยงสัตว์ต่างๆ เสมือนสัตว์จริงๆ แต่อยู่ในเกมเหมาะสำหรับผู้เล่นบางคนที่อยากเลี้ยงสัตว์แต่ไม่สามารถเลี้ยงจริงๆ ได้ ก็สามารถลองเลี้ยงในเกมได้

7. ประเภทเกมกลยุทธ์การวางแผนรบ (Real Time Strategies Game) เกมประเภทนี้แยกมาจากเกมแนว Simulation เนื่องจากในระยะหลังเกมประเภทนี้มีแนวทางของตัวเองที่ชัดเจนขึ้น คือเกมที่เน้นการควบคุมกองทัพซึ่งประกอบไปด้วยหน่วยทหาร ทำการสู้รบกัน และยังสามารถเล่นร่วมกันได้หลายคนอีกด้วย เนื้อเรื่องในเกมมีตั้งแต่ เวทย์มนต์คาถาพ่อมด กองทหารยุคกลางไปจนถึงสงครามระหว่างดวงดาว เกมวางแผนการรบนี้ แบ่งออกเป็นสองประเภท คือ

- ประเภทการตอบสนองแบบทันกาล (Real Time) ผู้เล่นทุกฝ่ายจะต้องแข่งกับเวลาเนื่องจากไม่มีการหยุดพักระหว่างการรบ เกมจะดำเนินไปตลอด

- ประเภทรอบ (Turn Base) ประเภทนี้ผู้เล่นมีโอกาสคิดและวางแผนระหว่างการเล่นได้ เพราะจะใช้วิธีผลัดกันสั่งการทหารของตัวเอง คล้ายการเล่นหมากรุก

8. ประเภทเกมกีฬา (Sport Game) เป็นเกมที่จำลองการเล่นกีฬาต่างๆ ให้เล่นกันในรูปแบบของวีดิโอเกม นิยมเล่นกันในกลุ่มเพื่อ เนื่องจากตัวเกมเข้าใจง่าย ใช้กติกาหลักเหมือนกีฬาจริงและใช้ฝีมือของผู้เล่นเองในการเอาชนะ ไม่มีตัวช่วยในเกมมากนัก ปัจจุบันมีเกมกีฬาออกมาหลายประเภทตั้งแต่เกมฟุตบอล เกมบาสเก็ตบอล เกมกอล์ฟ เกมชกมวย

9. ประเภทเกมแข่งความเร็ว (Racing Game) ในอดีตจะเข้าใจกันว่าเป็นเกมแนวแข่งรถเนื่องจากมักจะใช้รถแข่งหรือรถจักรยานยนต์แข่งขันกัน แต่ในปัจจุบันมีหลากหลายการแข่งความเร็ว เช่น แข่งวิ่ง แข่งขี่ม้า แข่งรถโกคาร์ท เป็นต้น

10. ประเภทเกมเข้าจังหวะ (Rhythm Action Game) เกมประเภทนี้มีจุดเด่นอยู่ที่เสียงดนตรี โดยให้ผู้เล่นกดปุ่มหรือเคาะจังหวะบนเครื่องควบคุมเพื่อสร้างเสียงต่างๆ ในเกม โดยที่ตัวเกมจะกำหนดเครื่องดนตรีมาให้ ถือเป็นประเภท Simulation อย่างหนึ่งที่แยกออกมาเป็นเกมแนวเข้าจังหวะ

ด้วยเทคโนโลยีนี้ในเกมยุคปัจจุบันที่สร้างสภาพแวดล้อมเสมือน ผู้ใช้งานจึงสามารถจำลองตัวเองให้เสมือนว่าใช้ชีวิตอยู่ในโลกของคอมพิวเตอร์ หรือ เวอร์ชวล เวิลด์ (Virtual World) หรือโลกเสมือน ซึ่งอยู่ในรูปแบบของเกม ซึ่งมีผู้ให้บริการเกมหลายรายพัฒนาระบบการเล่นให้ตอบสนองการเล่นในรูปแบบต่างๆ เนื่องจากเวอร์ชวล เวิลด์นี้สามารถนำไปใช้เพื่อฝึกฝนสภาพนการณ์ที่ต้องจำลองสถานการณ์ต่างๆ ที่จะไม่ส่งผลกระทบต่องานจริงๆ (ปีเตอร์ รักธรรม, 2558, หน้า 3)

ซึ่งผู้ผลิตหรือผู้พัฒนาเกมต่างต้องมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการโฆษณาผ่านทางทีวี หนังสือพิมพ์ หรือแม้กระทั่งสื่ออินเทอร์เน็ตที่มีความรวดเร็ว โดยการโฆษณาประชาสัมพันธ์นี้ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการเกิดความสนใจและทราบถึงจุดเด่นของตัวเกม ได้เข้ามาทดลองเล่น และหลังจากนั้นจึงเป็นขั้นตอนของการกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดว่าจะสามารถรักษากลุ่มเป้าหมายนั้นให้คงเล่นอยู่อย่างถาวรต่อไปได้หรือไม่

เกมออนไลน์ได้เป็นกิจกรรมหนึ่งที่สร้างความพึงพอใจให้กับผู้เล่นในปัจจุบัน บริษัทผู้ผลิตเกมได้ผสมผสานองค์ประกอบต่างๆ เพื่อให้ตอบสนองกับความต้องการของผู้เล่น ไม่ว่าจะเป็นการสร้างภาพเสมือนจริง การพัฒนาให้เกมมีความแปลกใหม่ ที่จะช่วยสร้างความนันทนาการให้กับผู้เล่นในทุกรูปแบบไม่ว่าจากตัวเกม หรือการสร้างกิจกรรมให้กับผู้เล่นได้มีส่วนร่วมกับเกม และยังเป็นกิจกรรมให้ประโยชน์ได้อย่างมาก เช่น ช่วยฝึกสมอง จากการลำดับความคิด รวมถึงเกมที่มีความยากซับซ้อน จะต้องใช้สมองในการคิดแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบเพื่อหาทางแก้ปัญหาในเกม ซึ่งทักษะนี้สามารถนำไปใช้ต่อได้ในการทำงานจริงในชีวิตประจำวัน อย่างเช่นการเล่นเกมที่ต้องมีการวางแผนต่อสู้ ผู้ที่เล่นจะได้ฝึกทักษะในการค้นหาแล ะแก้ไขจุดบกพร่องของตัวเอง หาจุดอ่อนของคู่ต่อสู้ และบริหารทรัพยากรที่มีจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งทักษะนี้สามารถนำไปใช้ในการวางแผนกลยุทธ์ทางธุรกิจ เพราะในการทำธุรกิจนั้นต้องมีการวิเคราะห์ตนเองและคู่แข่ง รวมถึงการใช้และพัฒนาทรัพยากรของบริษัทให้มีประสิทธิภาพสูงสุด (จอมณัฏฐษ สิรธนพงศ์, 2556, หน้า 3 - 4)

การศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างในระดับการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า ที่เป็นกลุ่มผู้ใช้บริการเกมออนไลน์จากเกมออนไลน์ที่เปิดให้บริการทั้ง 25 เกม พบว่าเกมออนไลน์ประเภท MOBA มีปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการเกมออนไลน์ เช่น ปัจจัยในการติดตั้งเกมออนไลน์ การเข้าเล่นเกมได้ง่าย เข้าถึงเกมได้ง่ายอยู่ในลำดับแรก ปัจจัยด้านเนื้อหาและระบบภายในเกมด้วยวิธีการเล่นที่มีความสนุก ปัจจัยด้านความสวยงามของกราฟิกและตัวละคร ตื่นตาตื่นใจ น่าติดตาม และปัจจัยด้านการให้บริการของพนักงาน ในการแก้ปัญหาให้กับผู้เล่นในกรณีที่เกิดปัญหาในด้านต่างๆ ดังนั้นผู้ให้บริการเกมออนไลน์จึงควรต้องให้ความสำคัญกับปัจจัยดังที่กล่าวมา (วิศวะ ลาภจงประเสริฐ, 2556)

นอกจากนั้นแล้ว ผู้เล่นเกมออนไลน์ประเภท MOBA ส่วนหนึ่งมีความพึงพอใจที่จะเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในการแข่งขัน E-Sport หรือเรียกว่ากีฬาอิเล็กทรอนิกส์ ที่คาดหวังผลตอบแทนจากการแข่งขัน โดยเกม HON หรือ Heros of Newerth ได้มีการจัดการแข่งขันในรายการ Hon Tour World Finals 2015 และ 2016 ที่ผ่านมา ณ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

ภาพิมล ไชยวุฒิ (2558) ได้ศึกษา แรงจูงใจในการสมัครเข้าเป็นนักกีฬาอิเล็กทรอนิกส์ (E-sports) ที่ผู้เล่นจะสามารถเข้าร่วมแข่งขันเกมในหลากหลายประเภท และหนึ่งในนั้นก็คือเกมออนไลน์ประเภท MOBA เพื่อชิงรางวัล พบว่า

1. ผู้ให้บริการเกมออนไลน์มีการสนับสนุนการแข่งขันเกมเพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการในยุคปัจจุบันมากขึ้น

2. เด็กและเยาวชนมองว่าการเล่นเกม คือ การเล่นกีฬา อีกทั้งยังมุ่งมั่นการเล่นเกมเพื่อที่จะเป็นนักกีฬาอิเล็กทรอนิกส์ ที่มีเงินรางวัลจากการแข่งขัน หรือความต้องการเอาชนะเป็นแรงจูงใจ อีกทั้งกระแสจากการเล่นกีฬาอิเล็กทรอนิกส์ของผู้เล่นที่ประสบผลสำเร็จ ได้ส่งผลต่อการเกิด Sports Marketing ซึ่งนับเป็นอีกก้าวของการเจริญเติบโตทางธุรกิจอุตสาหกรรมออนไลน์ของประเทศไทย

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา พฤติกรรมการเปิดรับ และความพึงพอใจต่อการสื่อสารของเกมออนไลน์ประเภท MOBA เพื่อนำผลการวิจัยทางด้านการสื่อสารของเกมออนไลน์ประเภท MOBA ไปพยากรณ์แนวโน้มเกี่ยวกับความยังยืนในธุรกิจเกมออนไลน์ อันจะมีผลต่อสภาวะของการตลาด ในธุรกิจเกมประเภท MOBA และแนวทางในการพัฒนาองค์ประกอบของเกมประเภท MOBA ในอนาคต ที่จะเป็นประโยชน์สำหรับนำไปพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบการให้บริการ และสร้างทัศนคติที่ดีของสังคมในการให้มุมมองต่อธุรกิจและการเล่นเกมออนไลน์ นอกจากนั้นยังรวมถึงความต้องการทราบสถานการณ์และสภาวะของผู้ร่วมเล่นเกมแต่ละคนที่เกิดขึ้นในขณะเล่นเกม ซึ่งจะต้องมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันภายในทีมที่เล่น เพื่อให้ได้ชัยชนะในการแข่งขัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้เล่นเกมออนไลน์ประเภท MOBA ที่มีผลต่อพฤติกรรมการเปิดรับและความพึงพอใจต่อการสื่อสารของเกมออนไลน์ประเภท MOBA

2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับเกมออนไลน์ประเภท MOBA ของผู้เล่นเกมออนไลน์ประเภท MOBA

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เล่นเกมออนไลน์ประเภท MOBA ต่อการสื่อสารของเกมออนไลน์ประเภท MOBA

สมมติฐานของการวิจัย

1. ลักษณะประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกัน ส่งผลให้พฤติกรรมการเปิดรับเกมออนไลน์ประเภท MOBA แตกต่างกัน

2. ลักษณะประชากรศาสตร์ที่ต่างกัน ส่งผลให้ความพึงพอใจต่อการสื่อสารของเกมออนไลน์ประเภท MOBA แตกต่างกัน

3. พฤติกรรมการเปิดรับเกมออนไลน์ประเภท MOBA ที่แตกต่างกัน ส่งผลให้ความพึงพอใจความพึงพอใจต่อการสื่อสารของเกมออนไลน์ประเภท MOBA แตกต่างกัน

กรอบความคิดที่ใช้วิจัย

ตัวแปรต้น (Independent Variables)

ลักษณะทางประชากรศาสตร์
- เพศ
- อายุ
- อาชีพ
- รายได้ต่อเดือน
- ระดับการศึกษาสูงสุดในปัจจุบัน

พฤติกรรมการเปิดรับเกมออนไลน์ประเภท MOBA
- ช่องทางในการเปิดรับข่าวสาร
- ความถี่ในการเปิดรับข่าวสาร
- ความถี่ในการเล่นเกม
- ระยะเวลาในการเล่นเกม
- จำนวนของเกมที่เคยเล่นและที่เล่นอยู่ในปัจจุบัน

ตัวแปรตาม (Dependent Variables)

ความพึงพอใจต่อการสื่อสารของเกมออนไลน์ประเภท MOBA
- การสื่อสารถึงการเป็นเกม Multiplayer (เกมที่เล่นร่วมกับผู้เล่นหลายคน)
- การสื่อสารถึงการเป็นเกม Online (เกมที่เล่นบนเครือข่ายคอมพิวเตอร์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต)
- การสื่อสารถึงการเป็นเกม Battle (เกมที่มีเนื้อหาเน้นการต่อสู้ระหว่าง 2 ฝั่ง)
- การสื่อสารถึงการเป็นเกม Arena (เกมที่เล่นอยู่ในพื้นที่หรือฉากการต่อสู้)

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ดำเนินการโดยเก็บข้อมูลปริมาณ (Quantitative Research) จากผู้เล่นเกมออนไลน์ประเภท MOBA ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้เล่นเกมออนไลน์ประเภท MOBA ทุกเพศทุกวัย จำนวน 400 ตัวอย่าง ตามร้านอินเทอร์เน็ตคาเฟ่ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยการค้นหาร้านอินเทอร์เน็ตคาเฟ่ที่ใช้ระบบบริหารจัดการร้านอินเทอร์เน็ต ภายใต้การบริหารงานของบริษัท การีนา ออนไลน์ (ประเทศไทย) จำกัด ที่เป็นผู้ผลักดันวงการกีฬา อิเล็กทรอนิกส์ ในประเทศไทย ซึ่งเกมออนไลน์ประเภท MOBA เป็นประเภทหนึ่งในหลากหลายประเภทของการแข่งขันกีฬา อิเล็กทรอนิกส์ จากรหัสไปรษณีย์ในเขตกรุงเทพมหานคร ด้วย Search Engine ภายในเว็บไซต์ https://cafe.garena.in.th เพื่อเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างจากการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ที่เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้ได้จำนวนตามต้องการโดยไม่มีหลักเกณฑ์ ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในแต่ละร้านอินเทอร์เน็ตคาเฟ่จนครบจำนวนที่กำหนดไว้

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามเอง

3. การสร้างเครื่องมือ โดยศึกษาเอกสารอ้างอิง และกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือ และนำเสนอแบบสอบถามกับอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและความเหมาะสมในการใช้ภาษา เมื่อสมบูรณ์เรียบร้อยจึงจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง ในห้วงเดือน มีนาคม พ.ศ.2560

ผลการวิจัย

1. ลักษณะทางประชากรศาสตร์

กลุ่มตัวอย่างผู้เล่นเกมออนไลน์ประเภท MOBA จำนวน 400 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 80 รองลงมาเป็นเพศหญิง ร้อยละ 14.50 และเพศที่สาม ร้อยละ 5.50 ตามลำดับ ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 15 – 25 ปี ร้อยละ 66.50 รองลงมามีอายุระหว่าง 26 – 35 ปี ร้อยละ 22.50 ส่วนใหญ่เป็นนักเรียน/นักศึกษา ร้อยละ 66.25 รองลงมาคือพนักงานบริษัทเอกชน ร้อยละ 14.25 ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือน ต่ำกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 50.50 และ 10,001 – 20,000 บาท ร้อยละ 35.75 ตามลำดับ และส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาสูงสุดในปัจจุบันปริญญาตรี ร้อยละ 59.00 และต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 37.75 ตามลำดับ

2. พฤติกรรมการเปิดรับเกมออนไลน์ประเภท MOBA มีรายละเอียดดังนี้

2.1 สื่อที่ทำให้รู้จักเกมออนไลน์ประเภท MOBA เป็นครั้งแรก พบว่า ส่วนใหญ่เป็นการเปิดรับจากสื่อบุคคล เช่น เพื่อน หรือสมาชิกในครอบครัว เป็นต้น ร้อยละ 75.75 รองลงมาเป็นสื่ออินเทอร์เน็ต เช่น Facebook Youtube เป็นต้น ร้อยละ 20.25

2.2 ความถี่ในการเปิดรับข่าวสารของเกมออนไลน์ประเภท MOBA (จากสื่อทุกประเภท)

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พฤติกรรมการเปิดรับของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามความถี่ในการเปิดรับข่าวสาร จากประเภทแหล่งของข้อมูลข่าวสารในการเปิดรับข่าวสารของเกมออนไลน์ประเภท MOBA

ประเภทแหล่งของข้อมูลข่าวสารในการเปิดรับ	ความถี่ในการรับข้อมูลข่าวสาร					$\bar{X}$	S.D.	ระดับการเปิดรับ
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด			
สื่อบุคคล เช่น เพื่อน	29	43	141	131	56	3.36	1.078	ปานกลาง
หรือสมาชิกในครอบครัว	7.25%	10.75%	35.25%	32.75%	14.00%			
สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น	93	130	126	46	5	2.35	1.000	น้อย
หนังสือเกม	23.25%	32.50%	31.50%	11.50%	1.25%			
สื่อวิทยุโทรทัศน์ เช่น	65	105	159	60	11	2.62	1.014	ปานกลาง
รายการเกี่ยวกับเกม	16.25%	26.25%	39.75%	15.00%	2.75%			
สื่ออินเทอร์เน็ต เช่น	8	31	128	131	102	3.72	0.995	มาก
Facebook Youtube	2.00%	7.75%	32.00%	32.75%	25.50%			
ค่าเฉลี่ยในภาพรวม						3.01	1.022	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า ในภาพรวมการเปิดรับข่าวสารของเกมออนไลน์ประเภท MOBA (จากสื่อทุกประเภท) อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.01 เมื่อพิจารณาตามสื่อพบว่าส่วนใหญ่เปิดรับจากสื่ออินเทอร์เน็ต เช่น Facebook Youtube เว็บไซต์ต่างๆ ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.72 รองลงมาคือสื่อบุคคลเช่น เพื่อน หรือสมาชิกในครอบครัว อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.36 และสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือเกม เป็นสื่อที่มีการเปิดรับในน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ย 2.35

2.3 ความถี่ในการเปิดรับข่าวสาร จากจำนวนชั่วโมงที่เปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับเกมออนไลน์ประเภท MOBA เฉลี่ยต่อวัน พบว่า ส่วนใหญ่เปิดรับข่าวสาร 1 – 2 ชั่วโมงต่อวัน ร้อยละ 34.00 ตามด้วยน้อยกว่า 1 ชั่วโมงต่อวัน ร้อยละ 29 และ 3 – 4 ชั่วโมง ร้อยละ 20.75 ตามลำดับ ส่วน 5 – 6 ชั่วโมงและ มากกว่า 6 ชั่วโมงมีสัดส่วนไม่มากนัก

2.4 ความถี่ในการเล่นเกม จากจำนวนชั่วโมงที่เล่นเกมออนไลน์ประเภท MOBA เฉลี่ยต่อวัน พบว่า ส่วนใหญ่เล่น 3 – 4 ชั่วโมง ร้อยละ 41.75 และ 1 – 2 ชั่วโมงต่อวัน ร้อยละ 24.75 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มที่เล่นเกมน้อยกว่า 1 ชั่วโมง และ มากกว่า 6 ชั่วโมงต่อวัน มีสัดส่วนไม่มากนัก

2.5 ความถี่ในการเล่นเกม จากจำนวนวันที่เล่นเกมออนไลน์ประเภท MOBA เฉลี่ยต่อสัปดาห์ พบว่า ส่วนใหญ่เล่น 3 – 4 วัน ร้อยละ 43.25 ตามด้วย เล่นทุกวัน ร้อยละ 21.75 ตามด้วยเล่น 1 – 2 วัน ร้อยละ 19.75 และเล่น 5 – 6 วันต่อสัปดาห์ ร้อยละ 15.25 ตามลำดับ

2.6 ระยะเวลาในการเล่นเกมออนไลน์ประเภท MOBA บ่อยที่สุดในแต่ละวัน พบว่า ส่วนใหญ่เล่นในเวลา 18.01 – 22.00 น. ร้อยละ 42.75 ตามด้วยกลุ่มที่เล่นในเวลา 14.01 – 18.00 น. ร้อยละ 21.00 ตามด้วยกลุ่มที่เล่นในเวลา 22.01 – 02.00 น. ร้อยละ 19.25 และในเวลาอื่นมีจำนวนใกล้เคียงกัน

2.7 ระยะเวลาของการเล่นเกมออนไลน์ประเภท MOBA ที่ผ่านมานั้น พบว่า ส่วนใหญ่มีระยะเวลาการเล่นมากกว่า 2 ปี ร้อยละ 51.50 ตามด้วยกลุ่มที่มีระยะเวลาการเล่น 1 ปี – 2 ปี ร้อยละ 20.50 ตามด้วย 1 เดือน – 1 ปี และน้อยกว่า 1 เดือน มีจำนวนใกล้เคียงกัน

2.8 จำนวนเกมออนไลน์ประเภท MOBA ที่เคยเล่น พบว่า ส่วนใหญ่มีจำนวนเกมที่เคยเล่น 2 – 3 เกม ร้อยละ 44.75 ตามด้วยกลุ่มที่มีจำนวนเกมที่เคยเล่น 4 – 5 เกมร้อยละ 20 ส่วนจำนวน 1 เกม และมากกว่า 5 เกม มีจำนวนใกล้เคียงกัน

2.9 จำนวนเกมออนไลน์ประเภท MOBA ที่เล่นอยู่ในปัจจุบัน พบว่า ส่วนใหญ่มีจำนวนเกมที่เล่นอยู่ 2 – 3 เกม ร้อยละ 47.75 และ 1 เกม ร้อยละ 40.50 ส่วนกลุ่มที่มีจำนวนเกมที่เล่นอยู่ 4 – 5 เกม และ มากกว่า 5 เกม มีสัดส่วนไม่มากนัก

2.10 อุปกรณ์ที่ใช้ในการเล่นเกมออนไลน์ประเภท MOBA พบว่า ส่วนใหญ่เล่นผ่าน Desktop PC ร้อยละ 84.25 และรองลงมา กลุ่มที่เล่นผ่าน Notebook/Laptop และ Smartphone มีจำนวนใกล้เคียงกัน

2.11 สถานที่ในการเล่นเกมออนไลน์ประเภท MOBA พบว่า ส่วนใหญ่เล่นที่ร้านอินเทอร์เน็ตคาเฟ่/ร้านเกมออนไลน์ ร้อยละ 73.50 รองลงมาเล่นเล่นบ้าน หรือหอพัก ร้อยละ 53.75

2.12 ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการเล่นเกมออนไลน์ประเภท MOBA ต่อเดือน ไม่ว่าจะเป็นค่าชั่วโมงอินเทอร์เน็ต หรือค่าบัตรเติมเงินออนไลน์ พบว่า ส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการเล่นเกม 101 - 500 บาท ร้อยละ 32.25 ส่วนกลุ่มที่มีค่าใช้จ่ายน้อยกว่า 100 บาท, 501 – 1,000 บาท และมากกว่า 1,000 บาท มีจำนวนใกล้เคียงกัน

2.13 วัตถุประสงค์ในการเปิดรับข่าวสารของเกมออนไลน์ประเภท MOBA ที่สามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ พบว่า ส่วนใหญ่ เปิดรับข่าวสารเพื่อค้นหาเกมที่เปิดใหม่ ร้อยละ 62.50 รองมาคือ กลุ่มที่มีวัตถุประสงค์เพื่อหาข่าวสารการพัฒนาหรือการอัพเดตต่างๆ ร้อยละ 41.50 รองลงมาเพื่อหาข่าวสารโปรโมชั่นต่างๆ ร้อยละ 37.50 และเพื่อหาข้อมูลนำมาใช้เป็นแหล่งอ้างอิง ร้อยละ 35.00 ตามด้วยการค้นหาข่าวการแข่งขัน ร้อยละ 24.50 ตามลำดับ

2.14 วัตถุประสงค์ในการเล่นเกมออนไลน์ประเภท MOBA ที่สามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ พบว่า ส่วนใหญ่ เล่นเกมออนไลน์ประเภท MOBA เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ ร้อยละ 84.50 รองลงมาคือกลุ่มที่มีวัตถุประสงค์เพื่อพบปะพูดคุยกับเพื่อน ร้อยละ 53.75 ฝึกฝนการเล่น ร้อยละ 49.00 ประลองฝีมือ ร้อยละ 42.25 ตามลำดับ ทั้งนี้ กลุ่มที่มีวัตถุประสงค์ในการเล่นเพื่อหารานได้เพิ่มเติมจากการชนะการแข่งขัน และเพื่อสร้างชื่อเสียงให้เป็นที่รู้จักในวงการ E-Sport มีอัตราส่วนน้อยที่สุด

3. ความพึงพอใจต่อการสื่อสารของเกมออนไลน์ประเภท MOBA

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความพึงพอใจต่อการสื่อสารของเกมออนไลน์ประเภท MOBA

ความพึงพอใจต่อการสื่อสารของเกมออนไลน์ประเภท MOBA	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
การสื่อสารถึงการเป็นเกม Multiplayer	3.28	0.72	ปานกลาง
การสื่อสารถึงการเป็นเกม Online	3.37	0.83	ปานกลาง
การสื่อสารถึงการเป็นเกม Battle	3.52	0.71	มาก
การสื่อสารถึงการเป็นเกม Arena	3.45	0.70	มาก
ค่าเฉลี่ยในภาพรวม	3.41	0.74	มาก

จากตารางที่ 2 การสื่อสารของเกมออนไลน์ประเภท MOBA มีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.41 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบ ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจการสื่อสารถึงการเป็นเกม Battle มีค่าเฉลี่ย 3.52 รองลงมาคือการสื่อสารถึงการเป็นเกม Arena มีค่าเฉลี่ย 3.45 และการสื่อสารถึงการเป็นเกม Online มีค่าเฉลี่ย 3.37 และการสื่อสารถึงการสื่อสารถึงการเป็นเกม Multiplayer มีความพึงพอใจน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ย 3.28 รายละเอียด ดังต่อไปนี้

3.1 ความพึงพอใจด้านการเป็นเกม Battle จัดลำดับได้ดังนี้

3.1.1 ทีมที่ประสบความสำเร็จจากการแข่งขันจนได้รับชัยชนะในระดับสากล สามารถสื่อสารถึงแบบอย่างของความสามัคคี และการแบ่งหน้าที่การเล่นภายในทีม ได้รับความพึงพอใจมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 3.69

3.1.2 ความหลากหลายของจำนวนตัวละครที่ผู้เล่นสามารถเลือกเล่นได้สามารถสื่อสารถึงความหลากหลายของกลยุทธ์ในการต่อสู้ มีค่าเฉลี่ย 3.54

3.1.3 สีที่ถูกสร้างขึ้นและกำหนดให้กับทีมใดทีมหนึ่ง สามารถสื่อสารถึงความแตกต่างของทีม มีค่าเฉลี่ย 3.53

3.1.4 การแสดงผลในการปะทะกันระหว่าง 2 ฝั่ง สามารถสื่อสารถึงการต่อสู้ระหว่าง 2 ฝั่ง มีค่าเฉลี่ย 3.48

3.1.5 การคัดเลือกผู้เล่นเข้าร่วมทีม และคัดเลือกผู้เล่นทีมฝั่งตรงข้าม จากสถิติหรือประสบการณ์ในการเล่น สามารถสื่อสารถึงความสมดุลของผู้เล่นทั้ง 2 ฝั่ง ได้รับความพึงพอใจในด้านการเป็นเกม Battle น้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ย 3.37

3.2 ความพึงพอใจด้านการเป็นเกม Arena จัดลำดับได้ดังนี้

3.2.1 ความสูงต่ำภายในพื้นที่หรือฉากการต่อสู้ สามารถสื่อสารถึงความสมจริง (ผู้ที่อยู่บนพื้นที่สูงกว่าจะมีวิสัยทัศน์ในการมองเห็นดีกว่าผู้ที่อยู่ต่ำกว่า) ได้รับความพึงพอใจมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 3.58

3.2.2 บริเวณพื้นที่หรือฉากการต่อสู้ที่ถูกสร้างขึ้นของทั้ง 2 ฝั่ง สามารถสื่อสารถึงความสมดุลและการไม่มีข้อได้เปรียบเสียเปรียบของแต่ละทีม มีค่าเฉลี่ย 3.56

3.2.3 สิ่งปลูกสร้างภายในพื้นที่หรือฉากการต่อสู้ที่ถูกสร้างขึ้น สามารถสื่อสารถึงเป้าหมายเงื่อนไขของความสำเร็จหรือชัยชนะที่ในเกมนั้นๆ มีค่าเฉลี่ย 3.43

3.2.4 สภาพแวดล้อมภายในพื้นที่หรือฉากการต่อสู้ที่ถูกสร้างขึ้น สามารถสื่อสารถึงทรัพยากรที่ผู้เล่นสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีค่าเฉลี่ย 3.39

3.2.5 พื้นที่หรือฉากการต่อสู้ที่ถูกสร้างขึ้น สามารถสื่อสารถึงความเป็นมาหรือเรื่องราวของตัวเกม ได้รับความพึงพอใจน้อยที่สุดตามลำดับ มีค่าเฉลี่ย 3.31

3.3 ความพึงพอใจด้านการเป็นเกม Online จัดลำดับได้ดังนี้

3.3.1 การสนทนากับผู้เล่นภายในทีมด้วยเสียงผ่านไมค์โครโฟน สามารถสื่อสารถึงความสะดวกในการวางแผนหรือกลยุทธ์ ได้รับความพึงพอใจมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 3.52

3.3.2 การบันทึกสถิติการเล่นส่วนบุคคล สามารถสื่อสารถึงประสบการณ์และความชำนาญของผู้เล่น มีค่าเฉลี่ย 3.48

3.3.3 การบันทึกการเล่นในรูปแบบของไฟล์วิดีโอที่เปิดดูย้อนหลังได้ สามารถสื่อสารถึงรายละเอียดการเล่นที่ผ่านมา มีค่าเฉลี่ย 3.47

3.3.4 การสนทนากับผู้เล่นภายในทีมผ่านช่องสนทนา (Chat) สามารถสื่อสารถึงความสะดวกในการวางแผนหรือกลยุทธ์ มีค่าเฉลี่ย 3.22

3.3.5 การสมัครสมาชิกเพื่อเข้าใช้บริการ (User Name) สามารถสื่อสารถึงการสร้างตัวตนเสมือนจริงในเกมออนไลน์ ได้รับความพึงพอใจน้อยที่สุดตามลำดับ มีค่าเฉลี่ย 3.14

3.4 ความพึงพอใจด้านการเป็นเกม Multiplayer จัดลำดับได้ดังนี้

3.4.1 การเล่นที่ต้องมีทิศทางและวัตถุประสงค์เดียวกัน สามารถสื่อสารถึงความจำเป็นที่ต้องมีความสามัคคี และการแบ่งหน้าที่การเล่นภายในทีม ได้รับความพึงพอใจมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 3.48

3.4.2 ตำแหน่งหรือกิจกรรมของผู้เล่นภายในทีมที่มองเห็นได้ สามารถสื่อสารถึง ความง่ายในการวางแผนและกำหนดกลยุทธ์การเล่นของทีม มีค่าเฉลี่ย 3.40

3.4.3 การเอื้อให้เกิดการสนทนาระหว่างผู้เล่นที่ไม่รู้จักกันมาก่อน สามารถสื่อสารถึงความจำเป็นในการปรับตัว เพื่อมีปฏิสัมพันธ์และการเข้าสังคม มีค่าเฉลี่ย 3.30

3.4.4 การตั้งกลุ่มหรือสมาคม สามารถสื่อสารถึงการเป็นสังคมเสมือนจริงขนาดย่อยในเกมออนไลน์ มีค่าเฉลี่ย 3.11

3.4.5 การแสดงรายชื่อของผู้เล่นที่อยู่ภายในเกม สามารถสื่อสารถึงการเป็นสังคมเสมือนจริงในเกมออนไลน์ ได้รับความพึงพอใจน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ย 3.10

สรุปและอภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการเปิดรับ และความพึงพอใจต่อการสื่อสารของเกมออนไลน์ประเภท MOBA (Multiplayer Online Battle Arena) ของผู้เล่นเกมออนไลน์ประเภท MOBA จำนวน 400 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 15 – 25 ปี เป็นนักเรียน/นักศึกษา ที่มีรายได้ต่อเดือน ต่ำกว่า 10,000 บาท มีระดับการศึกษาสูงสุดในปัจจุบันปริญญาตรี โดยลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย สอดคล้องกับบทความวิชาการของ ศิริไชย หงษ์สงวนศรี (2555 อ้างโดย จอมณัฏฐา สิรธนฑงศ์, 2556) ที่ได้แสดงถึงความนิยมของวัยรุ่นเพศชายที่มีความนิยมเล่นเกมคอมพิวเตอร์และใช้เวลามากกว่าเพศหญิง เนื่องจากเพศชายมีความถนัดทางด้านมิติสัมพันธ์ และการประสานงานระหว่างตาและมือดีกว่าเพศหญิง ซึ่งสอดคล้องกับเกมออนไลน์ประเภท MOBA ที่เป็นเกมแนววางแผนการรบ ที่มีการควบคุมค่อยค้างสลับซับซ้อนและการใช้ไหวพริบในการกำหนดกลยุทธ์ในการต่อสู้กับฝั่งตรงข้าม และสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การเปิดรับสื่อ พฤติกรรมและผลกระทบจากการเล่นเกมออนไลน์ประเภท MMORPG (Massively Multiplayer Online Role-Playing Game) ของ ธนกฤต ดีพลภักดิ์ (2556) ระบุว่ากลุ่มผู้เล่นเกมออนไลน์ ส่วนใหญ่เป็นเพศชายนอกจากนั้นยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรพิมล ไวทยางกูร (2548) ว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุในระหว่าง 15 – 25 ปี โดยเป็นวัยที่ควรจะเรียนรู้ และฝึกหัดควบคุมอารมณ์ เก็บซ่อนอารมณ์ต่างๆ ที่มีผลเสียต่อการดำเนินชีวิตหรือเป็นสิ่งที่สังคมโดยทั่วไปไม่ยอมรับ เพื่อที่จะทำให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข แต่ไม่สอดคล้องกับการศึกษาพฤติกรรมการเล่นเกมออนไลน์ สาเหตุของการติดเกมออนไลน์ และทัศนคติในการเล่นเกมออนไลน์ ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ของกิตติชัย ตั้งไวบูลย์ และสุจิตรา คุ้มสมัย (2553) ที่แสดงถึงเกมที่นักเรียนเล่นมากที่สุดนั้นเป็นประเภท Simulation โดยเป็นนักเรียนเพศหญิงมากกว่าเพศชาย แต่สอดคล้องกันในด้านวัตถุประสงค์ในการเล่นเกมเพื่อพักผ่อน และคลายความเครียด

สำหรับการเปิดรับเกมออนไลน์ประเภท MOBA ผลการวิจัยระบุว่า การเปิดรับสื่อที่ทำให้รู้จักเกมออนไลน์ประเภท MOBA เป็นครั้งแรก ส่วนใหญ่จากสื่อบุคคล เช่น เพื่อนหรือสมาชิกในครอบครัว ส่วนหนึ่งเป็นเพราะลักษณะของเกมออนไลน์ประเภท MOBA มีลักษณะของการเล่นในลักษณะการเล่นร่วมกันเป็นทีม จึงเกิดการรวมกลุ่มเพื่อนหรือคนรู้จักเพื่อจัดตั้งทีมในการเล่น จึงเกิดการทำตามเพื่อนที่ชักจูงหรือแนะนำ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนกฤต ดีพลภักดิ์ (2556) เรื่องการเปิดรับสื่อ พฤติกรรม และผลกระทบจากการเล่นเกมออนไลน์ประเภท MMORPG (Massively Multiplayer Online Role-Playing Game) และความถี่ในการเปิดรับข่าวสารของเกมออนไลน์ประเภท MOBA จากสื่อทุกประเภทพบว่าส่วนใหญ่มีการเปิดรับจากสื่ออินเทอร์เน็ต เช่น Facebook Youtube เว็บไซต์ต่างๆ ในระดับมาก สอดคล้องกับบทความของ Joseph R. Dominick อ้างถึงใน สิริชัย วงษ์สาธิตศาสตร์ (2545) โดยกล่าวว่าการบริโภคข่าวสารนั้น ผู้รับสารจะเลือกจากสังคมหรือสื่อต่างๆ ที่ใกล้ตัวมากที่สุด ที่สอดคล้องกับบทความของ ณักษ์ กุลิสร์ (2557) ด้วยเทคโนโลยีในปัจจุบันที่ตอบสนองการบริโภคข่าวสารผ่าน Digital Media เช่น Smartphone หรือ Desktop PC ที่สามารถเข้าถึงข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว ในทางกลับกันช่องทางจากสื่อที่ทำให้รู้จักเกมอนไลน์ประเภท MOBA เป็นครั้งแรกจาก สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อวิทยุโทรทัศน์ กลับได้รับความสนใจในอัตราส่วนที่แตกต่างกันอย่างมาก

พฤติกรรมการเปิดรับโดยจำนวนชั่วโมงการเล่นต่อวันของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เล่น 3 – 4 ชั่วโมงต่อวัน สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องพฤติกรรมการเล่นเกมออนไลน์ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรีและผลกระทบจากเกมออนไลน์ ของชลลดา บุญโท (2554) สำหรับจำนวนชั่วโมงในการเล่นเกมออนไลน์ ส่วนมาก 2 – 3 ชั่วโมง และ 4 – 5 ชั่วโมง และช่วงเวลาในการเล่นเกมออนไลน์ประเภท MOBA บ่อยที่สุดในเวลา 18.01 – 22.00 น. ยังสอดคล้องเช่นกันกับพฤติกรรมการเล่นเกมออนไลน์ของ ชลลดา บุญโท (2554) ที่มีพฤติกรรมการเล่นส่วนใหญ่ในเวลา 16.01 – 20.00 น. และเวลา 20.01 – 24.00 นง ที่ถือว่าอยู่ในช่วงเวลาที่ใกล้เคียงกัน อีกทั้งยังสอดคล้องในด้านของค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการเล่นเกมออนไลน์ประเภท MOBA ที่ส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น 101 – 500 บาท

ในงานวิจัยเกี่ยวกับชุมชนเสมือนจริงในเกมออนไลน์กรณีศึกษา เกม Audition Online Dance Battle ของ นาตยา สังข์เที่ยง (2554) เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการเล่นเกมออนไลน์ประเภท MOBA เพื่อสร้างกลุ่มของตนเองในการทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อแข่งขัน และเป็นเพื่อนกันในสังคมเสมือนจริงนั้น ถือว่าไม่สอดคล้องกัน เนื่องจากรูปแบบการเล่นเกมออนไลน์ประเภท MOBA นั้นมีวัตถุประสงค์ส่วนใหญ่เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ มีระบบการร่วมทีมเฉพาะการเล่นในเกมใดเกมหนึ่ง เมื่อจบเกมและเริ่มต้นเกมใหม่หากผู้เล่นไม่ได้จดจำรายชื่อของผู้เล่นในเกมก่อนหน้านี้แล้วนั้น ผู้เล่นก็จะพบกับผู้เล่นคนอื่นที่ระบบของเกมทำการจับคู่หรือคัดเลือกให้จากสถิติการเล่นโดยอัตโนมัติ

สำหรับวัตถุประสงค์ในการเปิดรับข่าวสารและวัตถุประสงค์ในการเล่นเกมออนไลน์ประเภท MOBA นั้นผลการศึกษาพบว่า วัตถุประสงค์ในการเปิดรับข่าวสารส่วนมากเพื่อค้นหาเกมที่เปิดใหม่ แสดงถึงพฤติกรรมการเล่นเกมที่สามารถเปลี่ยนแปลงเกมที่ตนเองเล่นได้ทุกเมื่อ เมื่อพบกับเกมที่มีความน่าสนใจมากกว่า และวัตถุประสงค์ในการเล่นเกมนั้นส่วนมากเพื่อพักผ่อนหย่อนใจและฝึกฝนการเล่นของตนเอง ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภาพิมล ไชยวุฒิ (2558) ที่มีผลการวิจัยว่าเด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมการเล่นเกมนั้นเพื่อมุ่งมั่นเล่นเกมที่จะเป็นนักกีฬาอีเล็กทรอนิกส์ เพื่อเงินรางวัลจากการแข่งขัน โดยมีความต้องการเอาชนะ

ทั้งนี้ ความพึงพอใจต่อการสื่อสารของเกมออนไลน์ประเภท MOBA ที่มีระดับความพึงพอใจในระดับมาก ยังสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การศึกษาพฤติกรรมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเล่นเกมออนไลน์เทลส์รันเนอร์ของ จอมณัฏฐา สิรธนพงศ์ (2556) ที่ถึงแม้ว่าประเภทของเกมนั้นจะแตกต่างกัน แต่ปัจจัยในการตัดสินใจเล่นเกมออนไลน์มากที่สุดนั้น ผู้เล่นจะตัดสินใจจาก Graphic ที่สวยงาม ขั้นตอนการเล่น ความหลากหลายของฉากการเล่น มุมมองภาพ แสง สี และเสียง ที่จะทำให้ผู้เล่นได้สัมผัสกับประสบการณ์การเล่นเกมคอมพิวเตอร์ได้หลายมิติ ในส่วนของการเป็นเกม Battle

จากการสื่อสารโดยสัญญวิทยา สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการสื่อสารผ่านเกมออนไลน์ “ปังย่า” ของ อัจจิมา ปรีชาพานิช (2549) ที่ได้กล่าวถึงการสื่อสารผ่านสัญญะ ต่างๆ ที่ถูกสร้างขึ้นในเกมเพื่อสื่อสารอย่างใดอย่างหนึ่งกับผู้เล่น เมื่อทำการ

วิเคราะห์ในภาพรวมแล้ว ทีมที่ประสบความสำเร็จจากการแข่งขันจนได้รับชัยชนะในระดับสากล สามารถสื่อสารถึงแบบอย่างของความสามัคคี และการแบ่งหน้าที่การเล่นภายในทีม มีค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจต่อการสื่อสารมากที่สุด สอดคล้องกับรูปแบบของเกมออนไลน์ประเภท MOBA ที่มีจุดเด่นหลักที่การเล่นเป็นทีมเวิร์ค ซึ่งทีมที่ประสบความสำเร็จในระดับสากลนั้นนอกจากจะต้องใช้ความชำนาญส่วนตัวในการเล่นแล้ว จำเป็นต้องมีทักษะในการสื่อสารกับเพื่อนร่วมทีมที่ดี เพื่อให้ทีมเกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันในหลากหลายหน้าที่ โดยมีวัตถุประสงค์เป็นสิ่งเดียวกันคือชัยชนะในการแข่งขัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ พบว่า ผู้เล่นเกมออนไลน์ประเภท MOBA มีการเปิดรับที่จะทำให้เกิดรับรู้จักเกมออนไลน์ประเภทนี้ครั้งแรกจากสื่อบุคคล หรือเรียกได้ว่าเป็นการชักชวนบอกต่อ และความถี่ในการเปิดรับจากสื่อส่วนมากเป็นสื่ออินเทอร์เน็ต ผู้พัฒนาเกมหรือเจ้าของเกมควรมีการจัดกิจกรรมผ่านช่องทางดังกล่าว ด้วยวัตถุประสงค์ในการชักชวนหรือให้ผู้เล่นเกมในปัจจุบันได้มีการบอกต่อ เพื่อเป็นการกระจายข่าวสาร อีกทั้งยังก่อให้เกิดผู้เล่นหน้าใหม่ และยังเป็นการเพิ่มฐานผู้เล่น เพราะเกมออนไลน์ประเภท MOBA นั้นมีลักษณะในการเล่นเป็นทีม จึงสอดคล้องกันหากมีการชักชวนจากบุคคล จะยิ่งเป็นการก่อเกิดการจัดตั้งทีม เพื่อเข้าร่วมการแข่งขันในระดับสากล ต่อไป

2. จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่นั้นมีการเล่นเกมออนไลน์ประเภท MOBA 3 – 4 ชั่วโมงต่อวัน ในเวลา 18.01 – 22.00 ซึ่งเป็นเวลาของการพักผ่อนหย่อนใจของวัยรุ่นเยาชน ถึงแม้ว่าการเล่นเกมจะมีประโยชน์ในการพัฒนาความคิด ผู้ปกครองควรให้การดูแลอย่างใกล้ชิด ว่าได้ทำงานหรือการบ้านที่ได้รับมอบจากอาจารย์เสร็จเรียบร้อยก่อนแล้วหรือยัง เพื่อไม่ให้การเล่นเกมนั้นกระทบต่อการเรียน ซึ่งอาจก่อให้เกิดผลเสียต่อเยาวชนจากการเล่นเกมได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

1. ในการวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการเปิดรับและความพึงพอใจต่อการสื่อสารของเกมออนไลน์ประเภท MOBA ในครั้งนี้ ผู้วิจัยที่มีความสนใจศึกษาเกี่ยวกับเกมออนไลน์ประเภท MOBA หรือในประเภทอื่นๆ สามารถนำผลงานวิจัยชิ้นนี้ เป็นแนวทางในการศึกษาต่อไปในอนาคต เช่น เปรียบเทียบลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้เล่นเกมออนไลน์ประเภท MOBA ที่ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากพื้นที่ร้านอินเทอร์เน็ตคาเฟ่ กับพฤติกรรมการเปิดรับเกมออนไลน์ประเภทอื่นๆ

2. ปัจจุบันเกมออนไลน์ประเภท MOBA ไม่ได้ถูกจำกัดรูปแบบเฉพาะการเล่นบนเครื่องคอมพิวเตอร์เท่านั้น แต่ยังมีการพัฒนาไปสู่การเล่นบน Smartphone หรือ Tablet ที่ตอบสนองผู้เล่นเกม ด้วยเทคโนโลยีที่ถูกพัฒนา ผู้ที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับเกมออนไลน์ประเภท MOBA ที่เจาะจงที่เครื่องมือ Smartphone หรือ Tablet ในอนาคต สามารถนำงานวิจัยในครั้งนี้ ไปเป็นแนวทางหรือนำไปประกอบการวิจัยได้

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้ เสร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาช่วยเหลือและสนับสนุนอย่างสูง จาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา มีศิลปวิกกัย อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ที่ท่านได้ให้ความรู้และสละเวลาให้คำปรึกษา แนะนำข้อคิดที่เป็นประโยชน์ ตรวจแก้ไขตั้งแต่เริ่มต้นงานวิจัย จนกระทั่งให้สารนิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ ดร.ธนชาติ จันทร์เวโรจน์ ผู้อำนวยการหลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต ที่อำนวยความสะดวกในเรื่องการศึกษาด้วยดีตลอดมา รวมถึง คณาจารย์ของมหาวิทยาลัยศรีปทุมทุกท่าน ซึ่งผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

เอกสารอ้างอิง

กิตติชัย ตั้งไวบูลย์ และสุจิตรา คุ้มสมัย. (2553) **พฤติกรรมการเล่นเกมออนไลน์ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนราชโกบิกานุเคราะห์ จังหวัดราชบุรี.** วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการธุรกิจและภาษาอังกฤษ, คณะวิทยาการจัดการ, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

จอมณัฏฐา สิรธนฑงศ์. (2556) **การศึกษาพฤติกรรมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเล่นเกมออนไลน์เทลส์รันเนอร์.** การค้นคว้าอิสระหลักสูตรวารสารศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสื่อสารมวลชน, คณะวารสารศาสตร์และสื่อมวลชน, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชลลดา บุญโท. (2554) **พฤติกรรมการเล่นเกมออนไลน์ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรีและผลกระทบจากเกมออนไลน์.** การค้นคว้าอิสระหลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, คณะบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ณักษ์ กุลิสร์. (2557) **สื่อดิจิตอลที่มีอิทธิพลต่อการตอบสนองของผู้บริโภคในการเข้าถึงข้อมูลทางการตลาด.** วารสารบริหารธุรกิจศรีนครินทรวิโรฒ, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 5 (1), 80.

ธนกฤต ดีพลภักดิ์. (2556) **การเปิดรับสื่อ พฤติกรรม และผลกระทบจากการเล่นเกมออนไลน์ประเภท MMORPG (Massively Multiplayer Online Role-Playing Game) ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์ปริญญานิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการประชาสัมพันธ์, มหาวิทยาลัยสยาม.

นาตยา สังข์เที่ยง. (2554) **ชุมชนเสมือนจริงในเกมออนไลน์ : กรณีศึกษา เกม Audition Online Dance Battle.** วิทยานิพนธ์ปริญญานิเทศศาสตรบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ปีเตอร์ รักธรรม. (2558) **โซเชียลมีเดียเพื่อการบริหารธุรกิจ.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พรพิมล ไวทยางกูร. (2548) **พัฒนาการวัยรุ่น.** กรุงเทพฯ: ต้นอ้อการพิมพ์.

ภาพิมล ไชยวุฒิ. (2558) **แรงจูงใจในการสมัครเข้าเป็นนักกีฬาอิเล็กทรอนิกส์ (E-sports).** สารนิพนธ์หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสยาม.

วิศวะ ลาภจงประเสริฐ. (2556) **ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการเกมออนไลน์ในประเทศไทย.** การค้นคว้าอิสระหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อัจจิมา ปรีชาพานิช. (2549) **การสื่อสารผ่านเกมออนไลน์ "ปังย่า".** วิทยานิพนธ์ปริญญานิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาวาทวิทยา, คณะนิเทศศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.